Programmabegroting 2020-2023

GEMEENTE OSS

Aanbiedingsbrief

Verantwoord investeren

In nieuwe initiatieven

De voorbereiding op deze begroting heeft lang onder invloed gestaan van het negatieve financiële nieuws van de meicirculaire. Dit hebben we verwoord in onze Kadernota 2020-2023. Voor de zomer hebben wij bezuinigingen aangekondigd en we zijn daarmee aan de slag gegaan. De septembercirculaire bevat positiever nieuws en maakt de bezuinigingen in principe niet meer noodzakelijk. Tenminste: als we geen nieuwe ambities zouden hebben. Die hebben we uiteraard wel. Daarom hebben we ruimte gezocht voor bijvoorbeeld nieuwe impulsen voor het **stadshart**, de eerste fase van een **Noordelijke randweg**, de realisatie van het **dorpshart Geffen, woningbouw** daar waar het hard nodig is, zoals in Ravenstein en in de Schadewijk, **klimaat- en energie-aanpak**.
In tegenstelling tot veel gemeenten hoeven we nog niet te snijden in onze voorzieningen. Ook blijven we veel investeren in het sociaal domein. We willen beter omgaan met **schuldhulpverlening**. Wij maken geld vrij voor de aanpak van **problematische jeugd**.

In de volgende fase in het sociaal domein

De komende jaren blijven we voor grote uitdagingen staan. Daar gaan we ons goed op voorbereiden. De gemeente Oss bevindt zich in een overgangsfase, die zich op verschillende terreinen manifesteert. Vanaf 2015 hebben we een aantal taken overgedragen gekregen in het sociaal domein. Onze eerste opgave was om ze zo goed mogelijk te laten landen. Dat is lastiger gebleken dan eerst gedacht, zeker omdat de overdracht gepaard ging met ingrijpende bezuinigingen. Na circa vijf jaar kunnen we zeggen dat de organisatie staat. Maar op de financiën hebben we nog steeds te weinig grip, vooral als gevolg van toenemend gebruik van (jeugd)zorg. We staan nu voor de volgende stap: wezenlijke veranderingen als meer preventie, vermaatschappelijking van zorg, integrale aanpak als één gezin - één plan, de werkwijze van proeftuin de Ruwaard breder inzetten. De overdracht is gelukt, nu de volgende fase.

In de transitie van het ruimtelijke domein

Ook in het ruimtelijk/economisch domein staan vernieuwingsopgaven voor de deur. De Omgevingswet vraagt een andere benadering van ruimtelijke projecten en gaat meer uit van mogelijkheden en dynamiek dan van ordening. We hebben van het Rijk de opdracht om te komen tot een regionale energie strategie. Weliswaar samen met de regio, maar voor Oss gaat dat veel betekenen. Hoe gaan we om met windenergie en zonnevelden? We weten dat het aardgas gebruik eindig is en bereiden ons voor op andere vormen van energievoorziening. De stikstof problematiek maakt duidelijk dat onder andere de agrarische sector aan de vooravond staat van een ingrijpende heroriëntatie. Met gevolgen voor de economie en leefbaarheid van het platteland. Onduidelijk is nog steeds wat de gevolgen van de stikstof problematiek zijn voor woningbouw, infrastructuur en bedrijvigheid.

In een nieuw afvalbeleid

Op het gebied van afval is het de laatste jaren niet gelukt om te komen tot de noodzakelijke vermindering van het huishoudelijk restafval. De centrale overheid zet hier nu druk op door belastingmaatregelen. Net zoals op de gewenste energietransitie. En de markt van afvalverwerking verandert. Daardoor is het tarief niet meer kostendekkend. Eerder hebben we besloten om voor 2018 en 2019 het tekort te dekken uit de afvalstoffenreserve. Daarmee hebben we het tarief kunstmatig laag gehouden. Dat kan niet meer. We moeten naar minder restafval. En we willen de kostenstijging beperken. Dat maakt het noodzakelijk om verscherpt en versneld tot een echt ander afvalbeleid te besluiten. We proberen dat in de tweede helft van 2020 te implementeren. Maar we ontkomen er niet aan om het tarief, dat al jaren niet meer kostendekkend is, dit jaar behoorlijk te laten stijgen.
Desondanks willen en kunnen we voor 2020 vasthouden aan onze toezegging om de totale lastendruk € 24 onder de gemiddelde lastendruk in Nederland te houden. Maar nieuw uitstel kunnen we ons niet permitteren en er ligt een keiharde noodzaak om in 2021 met een kostendekkend systeem te werken. En een stevige uitdaging om onze inwoners op een goede wijze mee te nemen bij de veranderingen.

In een fundamentele herbezinning

Het schuift op tal van gebieden: oude gebruiken, werkwijzen en aannames werken niet meer op de korte termijn, terwijl de nieuwe concepten, mogelijke oplossingen en inzichten nog niet altijd duidelijk zijn. Dat vraagt mee veranderen van onze inwoners en ondernemers.

Van de gemeente Oss vraagt het een fundamentele bezinning op onze toekomst. Wat voor een gemeente willen we zijn? Wat vragen we van onze inwoners en ondernemers en waar zijn wij van? Hoe verhouden we ons tot de regio en welke rol willen we daarin nemen? Met welke leidende concepten maken we een omgevingsvisie, hoe kijken we naar de rol van de gemeente bij laagdrempelig ontmoeten? Willen we veel taken zelf uitvoeren of leggen we ze buiten de overheid? Willen we zelf verzorgen of willen we stimuleren dat de samenleving meer verzorgt? Past bij dit alles het geven van meer vertrouwen en eigen regelruimte? Is maatwerk wel het toverwoord? Wat is onze rol van de transitie in de agrarische sector, bij de centrum ontwikkeling?

Tal van vragen die wij in 2020 willen behandelen door tijd en ruimte te nemen voor een fundamentele herbezinning op wat we willen en kunnen zijn. Een herijking van onze koers en opgave. Uiteindelijk moet dit zijn weerslag vinden in onze Beleidstukken. Tijdens de interviews met de fracties naar aanleiding van de bezuinigingstaakstelling, hebben we veel nuttige input opgehaald. Niet alleen voor de korte, maar ook voor de lange termijn. Deze input nemen wij mee in dit traject.

In onze organisatie

We willen met een incidentele impuls investeren in de kwaliteit van onze ambtelijke organisatie. Als een zwaan-kleef-aan zijn we de afgelopen jaren dankzij herindelingen organisch gegroeid qua inwoners en de komende jaren ontwikkelen we ons door tot een middelgrote stad en omliggende dorpen met circa 100.000 inwoners. Als gevolg van de herindelingen is de gemeentelijke organisatie vooral in de breedte gegroeid. Ten tijde van de economische crisis is daar een flinke bezuiniging overheen gegaan. Nu piept en kraakt het en dat leidt tot stagnatie en hoge werkdruk. Dat wordt versterkt door opdrachten vanuit het Rijk en de Provincie. En door plotselinge omstandigheden die zich niet laten plannen. De formatie dient kwantitatief en kwalitatief op peil te worden gebracht. Om al datgene te kunnen doen wat onze inwoners van nu en straks van ons mogen verwachten.

In de kwaliteit van Oss!

In de tussentijd hebben wij met deze begroting een pakket aan dagelijks werk, nieuwe initiatieven en flinke investeringen voorbereid, die de kwaliteit van het goede leven in Oss een stap verder helpen. Wij kijken er naar uit om dit samen met u en de samenleving op te pakken.

Burgemeester en wethouders van Oss,

De secretaris,	De burgemeester,
drs. H. Mensink	drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans

Inhoudsopgave

Algemeen 3

Inhoudsopgave 5

Leeswijzer 6

Financiën in één oogopslag 9

Financiële positie 10

Programma's

Programma 1. Zorg en welzijn 18

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs 36

Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur 51

Programma 4. Dynamisch stadscentrum 62

Programma 5. Zuinig op ons klimaat 71

Programma 6. Vitale economie 85

Programma 7. Mobiliteit 93

Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss 100

Programma 9. Veilige omgeving 113

Programma 10. Besturen in verandering van tijden 124

Programma 11. Financieel solide 139

Paragrafen

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing 148

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen 163

Paragraaf financiering 168

Paragraaf verbonden partijen 174

Paragraaf grondbeleid 194

Paragraaf lokale heffingen 204

Paragraaf bedrijfsvoering 209

Paragraaf Integraal Voorzieningenbeleid (IVB) 211

Paragraaf Investeringsplan 217

Bijlagen

1. Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte 224

2. Overzicht incidentele baten en lasten 229

3. Budgettair neutrale wijzigingen 235

4. Uitkomst septembercirculaire 2019 237

5. Financieel overzicht totale begroting 241

6. Financieel overzicht totale begroting volgens taakvelden 246

7. Totaaloverzicht subsidies 250

Leeswijzer

De programmabegroting bestaat uit diverse onderdelen. In deze leeswijzer wordt bij alle onderdelen een korte uitleg gegeven.

Aanbiedingsbrief
In de aanbiedingsbrief geeft het college van burgemeester en wethouders de hoofdlijnen van deze programmabegroting weer met deze keer ook een doorkijkje naar de toekomst en de uitdagingen die de gemeente te wachten staan.

Financiële positie
In dit hoofdstuk worden de financiële gegevens die bij de afzonderlijke programma's zijn opgenomen gebundeld. Zo wordt in één oogopslag inzichtelijk hoe de gemeente er financieel voor staat. Vervolgens wordt daar een korte toelichting op gegeven. Verder staan we stil bij het structurele begrotingssaldo en geven we aan welke financiële uitgangspunten zijn gehanteerd bij het opstellen van de begroting.

Financiën programma's in één oogopslag
In dit onderdeel laten we in een figuur zien hoe onze uitgaven over de programma's verdeeld zijn.

Programma's
Per programma beschrijven we de doelstellingen en wat we gaan doen om deze te realiseren. Bij het onderdeel programma-informatie geven we aan met welke verbonden partijen we samenwerken om de doelstellingen te realiseren, welke beleidskaders relevant zijn, op welke indicatoren we sturen en wat de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl zijn. Daarna geven we een toelichting op het nieuw beleid, de 3O-ontwikkelingen en de uitkomsten van de septembercirculaire. Tenslotte geven we een overzicht van de financiën van het programma en de subsidies in het programma.
Na het vaststellen van de begroting verwerken we alle financiële ontwikkelingen binnen de programma's in de administratie. Daarmee actualiseren we de budgetten.

Financiën

Nieuw beleid
Bij het onderdeel 4.1 bij elk programma geven we een financiële vertaling en concretisering van de ambities weer.

3O-ontwikkelingen
3O-ontwikkelingen zijn financiële afwijkingen op bestaande activiteiten. Bij de uitvoering van een activiteit kan in de loop van het jaar blijken dat meer geld nodig is om deze volledig uit te kunnen voeren. Aan de andere kant komt het ook voor dat we activiteiten voor minder geld kunnen uitvoeren dan we oorspronkelijk dachten. De financiële afwijkingen kunnen dus zowel meevallers als tegenvallers zijn. Deze brengen we 2 keer per jaar in beeld: bij de eerste financiële tussenrapportage en bij de programmabegroting.
De afwijkingen moeten aan 3 criteria voldoen om tot een bijstelling van het budget te kunnen leiden: afwijkingen moeten onuitstelbaar, onvoorzienbaar en onvermijdbaar zijn. We lichten dit toe bij elk programma in onderdeel 4.2.
Budgettair neutrale wijzigingen (wijzigingen die niet inhoudelijk van aard zijn en per saldo geen geld kosten) noemen we in de programma's alleen. In bijlage 3 hebben we een totaaloverzicht met toelichting opgenomen.

Septembercirculaire
Per programma geven we een overzicht van de uitkomsten van de septembercirculaire van het gemeentefonds (onderdeel 4.3). In bijlage 4 staat een totaaloverzicht.

Wat kunnen we minder of anders doen?
Per programma geven we een overzicht van wat we minder of anders kunnen doen (onderdeel 4.4). We geven aan per onderdeel welk bedrag we kunnen bezuinigen en geven hier een toelichting bij.

Paragrafen

De opgenomen paragrafen zijn op grond van wetgeving een verplicht onderdeel van de begroting. Het gaat bij de paragrafen telkens om onderwerpen met een groot financieel belang. Door deze op een centrale plek in de begroting op te nemen wordt een goede informatievoorziening over deze onderwerpen gewaarborgd en is de informatie inzichtelijk.
Daarnaast hebben we ervoor gekozen een paragraaf over het Integraal Voorzieningenbeleid toe te voegen. Hierin worden de uitgangspunten, actuele ontwikkelingen, visie en aanpak toegelicht.
Verder hebben we een paragraaf investeringsplan toegevoegd, met een totaaloverzicht van de lopende investeringen, vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen.

Bijlage 1. Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte

De gemeente voert elk jaar een groot aantal projecten uit in het kader van het Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) voor de openbare ruimte. Het gaat dan om werkzaamheden aan bijvoorbeeld wegen, fietspaden, riolering en openbaar groen. In de voortgangsrapportage wordt inzicht gegeven in de stand van zaken van deze werkzaamheden.

Bijlage 2. Overzicht incidentele baten en lasten

In deze bijlage wordt een overzicht van de incidentele baten en lasten gegeven. Incidenteel houdt in dat het gaat om baten en lasten die een tijdelijk karakter hebben. Deze zitten slechts één of enkele jaren in de begroting.

Dit overzicht geeft niet alleen inzicht in de incidentele baten en lasten, maar is ook een hulpmiddel bij het beoordelen van het structurele begrotingssaldo. De baten en lasten die niet incidenteel zijn, zijn immers structureel van aard. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht. In het hoofdstuk over de financiële positie, aan het begin van de programmabegroting, voeren we deze toets uit.

Bijlage 3. Budgettair neutrale wijzigingen

In meerdere programma's zijn in de tabel bij onderdeel 6 budgettair neutrale wijzigingen opgenomen. Dit zijn wijzigingen die niet inhoudelijk van aard zijn en per saldo geen geld kosten. Soms gaat het over wijzigingen binnen één programma, in andere gevallen zijn de wijzigingen programma-overstijgend. Volgens de voorschriften van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten deze wijzigingen zichtbaar worden gemaakt en gerapporteerd.

Om dat op een overzichtelijke manier te doen hanteren we hiervoor de volgende werkwijze:
In de programma's waarbij budgettair neutrale wijzigingen voorkomen is steeds één totaalregel in de tabel bij onderdeel 6 opgenomen. In deze bijlage is een totaaloverzicht opgenomen, waarbij wijzigingen boven de € 100.000 worden toegelicht.

Bijlage 4. Uitkomsten septembercirculaire 2019

In deze bijlage is een uitgebreide toelichting op de uitkomsten van de septembercirculaire opgenomen. De afzonderlijke effecten zijn ook als posten bij de desbetreffende programma's opgenomen.

Bijlage 5 en 6. Financieel overzicht bestaande begroting

In de programma's zijn de cijfers van het totale programma op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerde cijfers zijn in deze bijlage opgenomen.
In bijlage 6 geven we een meerjarig financieel overzicht per taakveld weer.

Bijlage 7. Totaaloverzicht subsidies

In deze bijlage geven we een totaaloverzicht van alle subsidies die we verstrekken.

Financiën in één oogopslag

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per programma in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

Financiële positie

Inleiding

We beginnen dit hoofdstuk met een overzicht van het saldo van deze programmabegroting. Dit lichten we vervolgens kort toe. Verder staan we stil bij de incidentele baten en lasten en ons structurele begrotingssaldo. Tenslotte geven we aan welke financiële uitgangspunten we hebben gehanteerd bij het opstellen van de begroting.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	317.313	282.296	280.920	279.325	271.743
Baten	-301.582	-280.725	-278.930	-275.159	-265.999
Saldo	9.408	1.571	1.990	4.166	5.744
Stortingen reserves	14.937	8.420	7.451	4.994	2.315
Onttrekkingen reserves	-22.985	-6.351	-5.036	-4.349	-4.666
Saldo mutaties reserves	-8.048	2.070	2.414	644	-2.351
Totaal bestaand beleid	**1.360**	**3.641**	**4.404**	**4.810**	**3.394**
Nieuw beleid	0	1.598	1.494	1.095	1.224
3O-ontwikkelingen	-1.136	206	-2.035	-1.292	-130
Septembercirculaire	770	-1.042	-1.903	-1.944	-1.684
Wat kunnen we minder of anders doen?	-1.022	-1.230	-1.984	-1.284	-1.284
Saldo programmabegroting	**-29**	**3.173**	**-24**	**1.385**	**1.520**

Conclusies uit de tabel

De financiële positie staat onder druk. Dit wordt vooral veroorzaakt door kostenstijgingen in het sociaal domein en een tegenvallende meicirculaire vanuit het Rijk. De septembercirculaire daarentegen zorgde weer voor verbetering van de financiële positie. We kiezen in deze begroting voor een combinatie van bezuinigen en investeringen. We hebben kritisch gekeken naar posten in de begroting. Hierdoor kunnen we jaarlijks circa € 1,3 miljoen bezuinigen in de bestaande begroting. In deze begroting is het bovendien gelukt om voor € 1,2 miljoen aan nieuw beleid door te voeren en ook incidenteel geld te bestemmen voor investeringsimpulsen.

Jaar 2019

De kosten en opbrengsten in het huidige begrotingsjaar 2019 zijn nagenoeg gelijk aan elkaar. De tegenvallers vanuit de vanuit de septembercirculaire 2019 worden gecompenseerd door voordelen bij de 3O-ontwikkelingen en door bezuinigingen die we al in 2019 kunnen doorvoeren.

Jaar 2020

Het begrotingsjaar 2020 heeft een fors tekort van € 3.173.000. We onttrekken dit bedrag uit de algemene reserve. De ruimte binnen de algemene reserve bedraagt € 2,5 miljoen, waardoor deze reserve tijdelijk onder onze eigen norm terecht komt. De algemene reserve is ook bedoeld om risico's en tijdelijke tekorten af te dekken. In dit jaar doen enkele van deze risico's zich tegelijk voor.

Meerjarenbegroting

De meerjarenbegroting sluit voor de jaren 2022 en 2023 met tekorten ter hoogte van € 1,4- € 1,5 miljoen. Oorzaak hiervan is dat we besloten hebben in de kadernota om de begrotingsjaren 2022 en 2023 NIET sluitend te maken en voor die jaren te werken met een zichtbaar tekort van € 1,7 miljoen (uitvoeringskosten jeugdzorg). Wanneer het kabinet inderdaad besluit om structurele steun te verlenen n.a.v. de tekorten in de jeugdzorg, is het werkelijke tekort dus lager. Hiermee presenteren we een sluitende meerjarenbegroting.

Hoe is het tekort van het bestaand beleid ontstaan?

Het saldo van de programmabegroting start op basis van bestaand beleid met een tekort van € 1,4 miljoen voor 2019. Voor de jaren erna starten we steeds met jaarlijkse tekorten: € 3,6 miljoen in 2020, € 4,4 miljoen in 2021, € 4,8 miljoen in 2022 en € 3,4 miljoen in 2023. Deze tekorten zijn grotendeels veroorzaakt door tegenvallers uit de Eerste financiële tussenrapportage 2019 en de meicirculaire 2019. Grote kostenstijgingen in de eerste rapportage waren jeugdzorg (structureel € 1,7 miljoen, WMO begeleiding (structureel € 1 miljoen), Bijzondere bijstand (structureel € 0,4 miljoen) en Regiotaxi (€ 0,2 miljoen).
Vervolgens zijn er mutaties geweest op deze bestaande begroting in de vorm van nieuw beleid, 3O-ontwikkelingen en de septembercirculaire. Deze worden afzonderlijk toegelicht.

Financiële effecten programmabegroting 2020-2023

Nieuw beleid

In deze programmabegroting 2020-2023 zijn de speerpunten uit de kadernota financieel vertaald. We beoordelen jaarlijks in hoeverre we financiële ruimte hebben om plannen te versnellen of bij de stellen. Hierbij blijven we kijken naar kansen. De huidige financiële positie noodzaakt om hierin extra kritisch te zijn. In deze begroting hebben we voor belangrijke prioriteiten extra financiële ruimte vrijgemaakt.

Onderstaand een samenvattend overzicht hiervan.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Progr	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
1	Netwerk AED's	0	55	55	55	55
1	Aanpak problematische jeugd	0	203	173	173	173
1	Verlengen inzet wijkverpleegkundige	0	40	40	0	0
1	Structureel voortzetten project STORM (depressie preventie)	0	0	126	126	126
1	Laaggeletterdheid	0	63	63	63	63
2	Nieuw beleidskader armoede en schulden	0	157	283	237	159
3	Wijkpunt de Hille in Oss	10	10	0	0	0
3	Onttrekking uit reserve Wonen, welzijn en zorg	-10	-10	0	0	0
3	Laagdrempelig ontmoeten	0	30	0	0	0
3	Onderzoeksbudget Golfbad	0	100	0	0	0
3	Muziek in de klas	0	15	0	0	0
3	Onttrekking uit algemene reserve	0	-15	0	0	0
3	Voorziening NOK voor ontmoeten en sport	0	0	22	22	22
4	Budget uitvoering motie vergroening stadscentrum Oss	0	0	45	45	45
4	Budget project sociale meerwaarde	0	20	0	0	0
4	Onttrekking uit reserve Wal Kwartier	0	-20	0	0	0
4	Verkenning eigenaren vastgoed stadscentrum	0	40	0	0	0
4	Onttrekking uit reserve Wal Kwartier	0	-40	0	0	0
5	Grootschalige opwekking zon en wind	0	0	0	0	0
5	Uitvoeringsprogramma energiebesparing en warmtevisie	0	100	100	100	100
5	Herinrichting Dorpsplein Geffen	0	0	0	0	60
5	Aanplant van bomen	0	0	22	44	68
6	Bijdrage Kracht van Oss	0	300	0	0	0
6	Onttrekking uit reserve economie	0	-300	0	0	0
7	Motie behoud bewaakte fietsenstalling Spoorlaan	0	118	0	0	0
7	Subsidie Maasveren	0	12	12	12	12
7	Budget oplossingen verkeersveiligheid	0	50	50	0	0
7	Uit reserve Mobiliteit	0	-50	-50	0	0
7	Noordelijke Randweg	0	0	0	0	200
9	Taskforce Brabant - Zeeland	0	25	25	25	25
9	Aanpak structurele overlastgevers	0	65	0	0	0
9	Onttrekking uit reserve Wonen, welzijn en zorg	0	-65	0	0	0
9	Budget vernieuwde werkwijze aanpak huiselijk geweld	0	196	0	0	0
9	Veiligheidsregio Brabant Noord	0	0	-47	117	117
10	Toekomstbestendige organisatie	0	500	576	76	0
	Totaal nieuw beleid	**0**	**1.598**	**1.495**	**1.095**	**1.225**

Bij de programma’s verderop in deze programmabegroting lichten we het nieuwe beleid toe (onderdeel 4.1).

Investeringsimpulsen
In het coalitieakkoord "Kansen zien, kansen pakken" staat dat we twee investeringsfondsen gaan oprichten: "Centrumontwikkeling" en "Duurzaamheid". Op deze twee terreinen zijn de ambities groot, is er breed politiek draagvlak en zijn er vooral incidentele investeringen noodzakelijk. Door de fondsvorming reserveren we geld voor realisatie van onze ambities op deze terreinen. In de begroting 2019 is € 2 miljoen gestort in investeringsfonds Stadshart en € 0,6 miljoen voor duurzaamheid.

Voor grote ambities willen we extra incidenteel geld vrijmaken. Dit geld kan vrijgemaakt worden door de afroming van de algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf (zie paragraaf grondbeleid).
We verwachten voor 2020 een bedrag van € 7 miljoen. Dit bedrag kunnen we nu besteden. Daarnaast is een prognose gegeven voor toekomstige winsten. Deze zijn echter afhankelijk van werkelijke verkopen en geactualiseerde risico. Besteding van deze bedragen is dan ook (nog) niet mogelijk.

Samenvattend willen we het bedrag van € 7 miljoen als volgt inzetten:

Bedragen x €1.000

	2020	**2021**	**2022**	**2023**
Afroming algemene bedrijfsreserve	6.960	11.077	4.183	2.863

Bedragen x €1.000

	2020	**2021**
Koplopertraject Ravenstein-Lith	1.300	
Extra storting Investeringsfonds Stadshart	1.500	
Herontwikkeling Hooghuis Ravenstein	1.550	
Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat Oss	700	
Duurzaamheid/ energietransitie	-	
Reserve strategische aankopen	500	
Renovatie Lievekamp	PM	
Noordelijke randweg onderzoekskosten	150	PM
Tekort afval	868	
Totale inzet investeringsimpulsen	**6.568**	
Saldo	**392**	

Bovenstaande betekent dat we van de beschikbare € 7 miljoen op dit moment € 6,6 miljoen inzetten. Er resteert dan nog een bedrag van € 0,4 miljoen. Dit bedrag blijft binnen de algemene bedrijfsreserve beschikbaar omdat we eerst plannen concreter willen uitwerken. We willen het restant en de toekomstige winsten blijven inzetten voor onze grote opgaven.

Opvallende post in het bovenstaande is een bedrag van € 0,9 miljoen om het resterende tekort van afval (na een tariefsverhoging van 15%) af te dekken. Dit doen we ten laste van deze ruimte, in afwachting op het nieuwe afvalbeleid.

We storten € 1,5 miljoen extra in het investeringsfonds Stadshart, zodat er in totaal € 3,5 miljoen in 2020 beschikbaar is. We gaan een integraal voorstel uitwerken om te komen tot een investeringsprogramma stadshart. Hierin brengen we diverse investeringsmogelijkheden in beeld en komen we tot een prioritering. Mogelijke investeringen zijn het Wal Kwartier (extra tekorten), TBL terrein, vergroening stadscentrum, stimuleringsregelingen centrum, Terwaenen, Eikenboomgaard en impulsgelden.

3O-ontwikkelingen

Samengevat geven de 3O-ontwikkelingen het volgende beeld:

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Progr	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
1	Bestedingsplan beschermd wonen	-5.741	3.110	2.346	600	400
1	Mutatie in reserve beschermd wonen	5.741	-3.110	-2.346	-600	-400
1	WMO dagbesteding en begeleiding	-250	0	0	0	0
1	Jeugdzorg	-544	0	0	0	0
1	Ons Huis van de Wijk Ruwaard	80	0	0	0	0
1	Uit reserve Wonen, welzijn en zorg	-80	0	0	0	0
2	Arbeidsparticipatie	-610	0	0	0	0
2	Voordeel gesubsidieerde peuteropvang	-110	0	0	0	0
2	Vervangende nieuwbouw basisschool 't Schrijverke en gymzaal	0	502	256	0	0
2	Onderwijs bijstelling Meerjaren-Investeringsplan	0	0	-661	-44	96
3	Vrijval exploitatie Hooghuis Ravenstein	0	-82	-96	-96	-96
3	Cultuurpodium Groene Engel	140	85	0	0	0
3	Kermissen in de kernen	35	0	0	0	0
3	Afdekking kosten IVB	370	0	0	0	0
3	Uit reserve IVB	-370	0	0	0	0
3	Ontmoeten en Sport bijstelling Meerjaren-Investeringsplan	0	-27	-654	-289	79
5	Begraafplaats Hoogen Heuvel	35	35	35	0	0
5	Eikenprocessierups bestrijding	58	58	58	58	58
5	Afvalinzameling	880	868	0	0	0
5	Uit reserve afval/ ABR	-880	-868	0	0	0
5	Boete Attero	PM	0	0	0	0
5	Uit algemene reserve	PM	0	0	0	0
6	Verkoopopbrengst verhuurde panden	-428	0	0	0	0
7	Parkeren	0	65	121	172	223
7	Uit reserve parkeren	0	-65	-121	-172	-223
10	Aansprakelijkheids- en opstalverzekering	49	263	263	263	263
10	Afname leges reisdocumenten	230	305	270	320	350
10	ICT kosten diversen	225	402	0	0	0
10	ICT investeringen	0	-444	-141	0	0
11	Afbouw reserves gaswinstuitkering Maaslandgas en deposito BNG	0	0	0	0	134
11	Hogere bijdrage belastingsamenwerking (BSOB)	268	3	3	3	3
11	Lagere rentekosten	-150	-150	-550	-700	-270
11	Voordeel doorbelasting personele kosten	340	-330	-330	-330	-330
11	Hogere OZB opbrengsten	-325	-50	-50	-50	-50
11	Afdracht BTW compensatiefonds	0	-440	-500	-500	-480
div	Diversen	-100	76	62	73	113
	Totaal 3O-ontwikkelingen	**-1.136**	**206**	**-2.035**	**-1.292**	**-130**

Bij de programma's verderop in deze programmabegroting benoemen we alle 3O-ontwikkelingen en lichten we deze toe (onderdeel 4.2).

Wat kunnen we anders of minder doen?

Om te komen tot een solide begroting zijn de volgende bezuinigingen nodig:

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Progr	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
1	Verbetermaatregelen WMO en Jeugdzorg	0	120	0	0	0
1	Verbeterslag indicaties complexe casuïstiek Wmo	0	0	-150	-150	-150
1	Indexeren eigen bijdrage Regiotaxi	0	-30	-30	-30	-30
1	Afschaffen minimapas	0	-78	-78	-78	-78
1	Aanpassen regeling gehandicaptenparkeerkaart	0	0	-60	-60	-60
1	Vrijval reserve beschermd wonen	-622	0	0	0	0
1	Gedifferentieerde tarieven voor PGB's huishoudelijke verzorging	0	0	-200	-200	-200
2	Doorberekenen uitvoeringskosten schuldhulpverlening	0	-16	-16	-16	-16
2	Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	-300	-300	-300	-300	-300
2	Jongeren individuele Diagnose	-100	-100	-100	-100	-100
2	Bijzondere bijstand individuele inkomenstoeslag	0	0	-36	-36	-36
5	Maashorst	0	-50	-50	-50	-50
7	Reclame openbare ruimte	0	20	-20	-20	-20
8	Afdekken storting Koploperproject Ravenstein-Lith uit vrijval ABR	0	-600	-700	0	0
8	Leges WABO verhogen	0	-63	-63	-63	-63
8	Budget presentiegelden welstands- en monumentenkamer	0	-27	-27	-27	-27
8	Verhalen van (plankosten)	0	-80	-80	-80	-80
9	Leges voor professionele en grote evenementen	0	0	-48	-48	-48
10	Beperken openingstijden	0	-27	-27	-27	-27
	Totaal bezuinigingen	**-1.022**	**-1.230**	**-1.984**	**-1.284**	**-1.284**

Bij de programma's verderop in deze programmabegroting lichten we deze posten toe (onderdeel 4.4).

Septembercirculaire

De septembercirculaire is voor het jaar 2019 circa € 0,8 miljoen negatief. Dit komt doordat het Rijk dit jaar minder geld uitgeeft dan verwacht. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat projecten op het gebied van infrastructuur en defensie doorschuiven naar latere jaren. Dit betekent een nadeel voor ons in 2019 en voordelen voor de jaren daarna. Voor de jaren erna is er sprake van een hogere algemene uitkering (van € 1 miljoen in 2020 tot € 1,7 miljoen in 2023). De voordelen worden veroorzaakt door hogere rijksuitgaven. Omdat de rijksuitgaven toenemen, ontvangen gemeenten ook extra geld (samen de trap op). Dit lichten we verder toe in bijlage 4.

Investeringen
Via deze programmabegroting stellen we ook investeringskredieten vast. De kapitaallasten van de investeringen zijn verwerkt in de lasten per programma. Als er sprake is van nieuwe investeringen hebben we dat gedaan via de 3O-ontwikkelingen of nieuw beleid bij de programma's. In de paragraaf investeringsplan zijn alle investeringen opgenomen. Samengevat geeft dit het volgende beeld per programma:

Bedragen x € 1.000

Programma	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
2. Werk, inkomen en onderwijs	0	2.989	15.169	6.191	0
3. Ontmoeten, sport en cultuur	0	2.167	10.260	9.375	0
5. Zuinig op ons klimaat	5.885	6.527	4.907	6.697	4.603
6. Vitale economie	0	0	638	0	0
7. Mobiliteit	803	392	207	308	683
10. Besturen in verandering van tijden	1.116	4.054	2.135	1.489	3.360
Totaal geplande investeringen	**7.804**	**16.129**	**33.316**	**24.060**	**8.646**

Uit het overzicht blijkt dat we de komende jaren in totaal circa € 90 miljoen investeren. Voor een specificatie wordt verwezen naar betreffende paragraaf investeringsplan. Het vaststellen van de programmabegroting is de basis voor het uitvoeren van de investeringen. Daarbij is het totale investeringsbedrag per programma leidend. De in het investeringsplan opgenomen investeringsbedragen voor 2019 en 2020 zijn na het vaststellen van deze programmabegroting direct beschikbaar voor uitvoering. Investeringen waarvan de kaders nog onvoldoende duidelijk zijn leggen we apart aan de gemeenteraad voor. Dit zijn de investeringen die in de tabel paragraaf investeringsplan zijn aangemerkt met een "R".

Structureel saldo programmabegroting

Om een goed oordeel te kunnen vormen over de begroting is het van belang om het saldo te corrigeren met incidentele baten en lasten. De baten en lasten die niet incidenteel zijn, zijn immers structureel van aard. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.
In de volgende tabel berekenen we het structurele saldo van de programmabegroting.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Saldo programmabegroting 2019-2023	-29	3.173	-24	1385	1.520
waarvan incidentele baten en lasten	557	2.749	214	1.367	1.700
Structureel saldo programmabegroting	**-586**	**424**	**-238**	**18**	**-180**

De conclusie hieruit is dat de begroting meerjarig structureel sluitend is. Dit met uitzondering van het begrotingsjaar 2020. Meerjarig is in 2023 het structurele saldo van de begroting € 180.000. Dit komt vooral doordat we geen structurele raming hebben opgenomen van de extra rijksinkomsten voor jeugdzorg.

Het saldo van incidentele baten en lasten wordt vooral veroorzaakt door grote, incidentele investeringen die opgenomen zijn voor het stadscentrum, waterveiligheid Maas, verschuivingen van investeringen in het MIP, afboeking van activa, investeringen in de organisatie en de invoering van de nieuwe Omgevingswet.
In bijlage 2 staat een specificatie van de incidentele baten en lasten.

Financiële uitgangspunten

In het coalitieakkoord 'Kansen zien, kansen pakken' is gekozen voor een solide financieel beleid met sluitende meerjarenbegrotingen. Er is gekozen voor stabiliteit. Wel willen we kansen benutten als deze zich voordoen. We vermijden extra bezuinigingen zoveel mogelijk.

De begroting 2020 en de meerjarenramingen 2021-2023 hebben opgesteld op basis van de volgende uitgangspunten:

1. Ons financieel beleid blijven we gedegen en solide vormgeven. We hebben een begroting die meerjarig (structureel) sluitend is. Tussentijdse beperkte, niet structurele, tekorten zijn aanvaardbaar als we deze uit reserves kunnen afdekken.
2. In de kadernota 2020-2023 is besloten om de begrotingsjaren 2022 en 2023 NIET sluitend te maken en voor die jaren te werken met een zichtbaar tekort van € 1,7 miljoen. Voor de uitvoering van jeugdzorg hebben we extra geld ontvangen, echter we worden niet structureel gecompenseerd voor hogere uitvoeringskosten. Aanvullend wordt landelijk onderzocht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten extra middelen nodig hebben. Daarnaast worden de komende maanden bestuurlijke afspraken gemaakt tussen het Rijk en VNG over hoe het jeugdstelsel effectiever, efficiënter en beter kan gaan functioneren. Zelf verwachten we dat de kostenstijgingen binnen jeugdzorg structureel van aard zijn (huidige inschatting € 1,7 miljoen). Vandaar onze financiële koers.
3. In de kadernota is besloten om het proces om te komen tot een sluitende begroting vorm te geven via:
   - Prioritering van ambities (oud voor nieuw)
   - Kritische blik op mogelijke voordelen jaarrekening 2018 en huidige begroting
   - Zoek naar mogelijkheden om je inkomsten te verhogen
   - Onderzoeksrichtingen voor bezuinigingen.
4. We hebben een algemene reserve die in principe voldoet aan de gestelde normen (10% van de algemene uitkering).
5. We kijken jaarlijks kritisch naar alle reserves. In de nota reserves, die de gemeenteraad tegelijk met deze programmabegroting behandelt, lichten we de reserves uitgebreid toe.
6. We streven naar een lokale lastendruk van minimaal € 22,50 onder het landelijke gemiddelde. Voor de begroting 2020 is dit uitgangspunt gebleven. Uitgaande dat de landelijke ontwikkeling van de lokale lastendruk in 2020 dezelfde is als in 2019 blijven we ook in 2020 € 22,50 onder het landelijke gemiddelde.
   - We verhogen de OZB niet (0%).
   - We verhogen de rioolheffing niet (0%).
   - We verhogen de afvalstoffenheffing met 15%. Daarnaast onttrekken we € 868.000 uit de vrijval van de algemene bedrijfsreserve om het restant tekort binnen afval af te dekken.
7. Bij gesubsidieerde professionele instellingen is in zijn algemeenheid sprake van een 80/20-verhouding tussen het loongevoelige en prijsgevoelige deel van de uitgaven. Voor budgetsubsidies wordt voor de compensatie van loonstijging uitgegaan van de specifieke CAO-ontwikkelingen per sector en voor de compensatie van prijsstijging wordt uitgegaan van de nullijn. Bij de overige subsidies zoals professionele instellingen zonder budgetovereenkomst en niet-professionele organisaties wordt de nullijn voor prijscompensatie gehanteerd.
8. De rekenrente stellen we in principe vast op 1,5%. De rente voor de grondexploitaties bedraagt in de begroting 1,2%. Dit is gebaseerd op landelijke verslagleggingsvoorschriften.
9. De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds hebben we gebaseerd op de septembercirculaire 2019.
10. In programma 11 hebben we een jaarlijkse post onvoorzien van € 300.000 opgenomen. Deze post is bedoeld om incidentele tegenvallers op te vangen. Het college besluit over de inzet van deze post. Daarbij geldt de voorwaarde dat inzet past binnen de criteria: onuitstelbaar, onvermijdbaar en onvoorzienbaar. De verantwoording hierover nemen we op in de reguliere planning- en controldocumenten met vaststelling door de gemeenteraad.

Programma’s

Programma 1. Zorg en welzijn

1. Inleiding

We willen graag dat al onze inwoners actief deelnemen aan de samenleving. Een belangrijke voorwaarde om mee te kunnen doen is participatie, en vooral het hebben van werk. Daar zetten we dan ook zoveel als mogelijk op in. Uitgangspunt is om aan te sluiten bij de talenten, mogelijkheden en behoeften van inwoners. Aan onze inwoners vragen we om hun leven zoveel mogelijk naar eigen vermogen in de hand te nemen. Wanneer het niet vanzelf gaat, bieden we ondersteuning, zorg en opvang. Deze ondersteuning is gericht op zoveel mogelijk zelf en samen doen.
We kijken integraal naar de problematiek van de inwoners, bijvoorbeeld in een combinatie van zorg, werk, schuldhulpverlening en armoede-ondersteuning. Meer zelfregie bij de inwoner en aansluiting bij de leefwereld vraagt een andere houding en andere manier van werken van professionals. Om te komen tot een integrale oplossing voor de inwoner werken we vanuit de disciplines werk en inkomen, welzijn, zorg, veiligheid, schuldhulpverlening samen. We werken hierbij intensief samen met externe partijen in het veld.

De ontwikkeling van een nieuw zorg- en welzijn landschap is in volle gang. Na de decentralisaties in 2015 hebben we bij de Participatiewet, Wmo en Jeugd gezorgd voor een goede overgang. De transitie is in het algemeen goed verlopen. Nu werken we aan de grote transformatie-opgaven. Dit is een langdurig verandertraject. We moeten blijven investeren in vakmanschap van medewerkers en ons bewust zijn dat verandering extra tijd en energie kost. Ook in verband met de steeds veranderende wetgeving. Het gaat om meer en beter integraal werken, nieuwe vormen van ondersteuning en hulp, en het verbeteren van de toegang via sociale teams en basisteams jeugd. Het voorkomen van problemen of verergering is daarbij belangrijk. De komende jaren willen we meer expliciete aandacht voor preventie en een breed lokaal welzijnsaanbod.

2. Programma-onderdelen

2.1 Zorg en ondersteuning in de Wmo

Wat willen we bereiken?
De Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo2015) geeft opdracht voor ondersteuning, zorg en opvang van mensen met een hulpvraag, het bieden van beschermd wonen en opvang, én het bevorderen van sociale samenhang. Het gaat om welzijn van mensen, om mantelzorg en vrijwilligerswerk, de toegankelijkheid van voorzieningen en leefbaarheid. Het gaat ook om het in beweging krijgen van mensen en uitgaan van hun talenten en mogelijkheden. Een goede basis werkt preventief voor zorgvragen.
We willen dat mensen zoveel mogelijk in staat zijn om zelf hun leven vorm te geven. Waar nodig bieden we passende ondersteuning. Het uitgangspunt voor de ondersteuning is de inwoner en zijn/haar vraag. We willen de ondersteuning zoveel mogelijk integraal; in samenhang en afstemming met vragen en hulp van de inwoner op andere leefgebieden bieden.

In ons lokale Wmo beleid dat we in de tweede helft van 2019 ontwikkelen, leggen we de focus op de basis op orde: goede ondersteuning van onze inwoners, inwoners weten waar ze terecht kunnen en de transformatie voortzetten. We zien de zorg- en ondersteuningsaanvragen stijgen, onze Wmo-kosten lopen op en de druk op de toegang neemt toe. We willen werken volgens onze bedoeling en een houdbaar en betaalbaar stelsel inrichten. Belangrijke onderwerpen zijn de versterking van de sociale basis, het welzijn en voldoende (algemene) voorzieningen op buurtniveau, lichte vormen van ondersteuning, meer collectief en de integrale toegang tot zorg en ondersteuning.

Goede basisvoorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden in de wijk zijn belangrijk. Zorg en welzijn wordt beter als we dichter bij de directe leefwereld van inwoners komen. We willen nog meer dichtbij en gebiedsgericht werken. We richten ons op een goede samenwerking en infrastructuur in de wijk, en specifiek op het versterken van preventie en het tijdig signaleren van risico's. Dat betekent meer investeren in contacten in de buurt en wijk, zoals met huisartsen, vrijwilligersorganisaties, zorgverleners en woningcorporaties.

Ontmoeting is van groot belang voor het welzijn van mensen. Wie regelmatig anderen ontmoet, voelt zich gelukkiger, meer betrokken bij de buurt en veiliger in de wijk. Daarom willen we de mogelijkheden voor laagdrempelig ontmoeten verbeteren. We willen dagbesteding en andere vormen van ondersteuning in buurt- en wijkcentra laten plaatsvinden. We blijven burgerinitiatieven ondersteunen en netwerken in de wijken en buurten versterken, voor onderlinge verbondenheid en verantwoordelijkheid. Dit biedt ook mogelijkheden voor vroegsignalering.

Mensen helpen elkaar, vanuit mantelzorg of als vrijwilliger. De gemeente ondersteunt waar nodig. We willen voldoende aandacht hebben voor wat de mantelzorger nodig heeft om de zorgtaak vol te kunnen houden. Het blijkt dat de belasting van mantelzorgers voor mensen met bijvoorbeeld dementie de afgelopen jaren is toegenomen.

Om de Wmo-taken goed uit te kunnen voeren, werken we regionaal samen. We blijven kartrekker in de regio BNO-oost en hebben een coördinerende rol bij de beleidsontwikkeling en de inkoop van zorg en ondersteuning. Met de regio BNO-oost zetten we de transformatie van beschermd wonen en maatschappelijke opvang in. We willen zorgen voor een passend opvangaanbod voor mensen met een psychische kwetsbaarheid in de regio die niet zelfstandig kunnen wonen of niet op eigen kracht kunnen zorgen voor een dak boven het hoofd. Hierbij is het de uitdaging om flexibiliteit te creëren om tot maatwerk te komen, maar dit wel georganiseerd te doen zodat we onder andere kunnen toezien op kwaliteit en de kosten kunnen beheersen.

Hulpbehoevende en kwetsbare inwoners blijven steeds langer thuis wonen. Het zijn ontwikkelingen die risico's met zich meebrengen, zowel op het gebied van zorg en welzijn als op het gebied van veiligheid. Zo kan het voorkomen dat personen met verward gedrag (woon)overlast veroorzaken, jongeren afglijden richting criminaliteit, ex-gedetineerden weer in het criminele milieu terechtkomen. We leggen de verbinding van zorg met veiligheid zodat we goed kunnen inspelen op de ontwikkelingen.

De gemeente kent een grote groep jeugdigen, waarvan een klein deel zich in een groep overlastgevend gedraagt. We pakken overlastgevende jeugd(groepen) aan in samenwerking met collega's en externe partners vanuit zowel de zorg- als strafketen. Het contact met de wijk(bewoners) is daarbij belangrijk. Een belangrijk doel is het tijdig signaleren van jongeren in een kwetsbare situatie.

Per 1 januari 2020 treedt de Wet verplichte ggz (Wvggz) in werking als opvolger van de Wet Bijzondere opname psychiatrische ziekenhuizen (Bopz). We zorgen ervoor dat we de nieuwe taken die we hierdoor als gemeente krijgen kunnen uitvoeren.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Mensen kunnen zichzelf redden, doen mee aan het sociale leven en hebben het gevoel dat ze erbij horen*
- *Goede basisvoorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden in de wijk*
- *Passende (specialistische) zorg voor mensen die het nodig hebben*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We ontwikkelen lokaal Wmo beleid (eind 2019 gereed).
- We bepalen per wijk /kern (op basis van wijkprofiel) samen met inwoners en organisaties de specifieke maatschappelijke vraagstukken en wat nodig is op het gebied van preventie, om vervolgens samen te gaan doen.
- We leggen in de opdracht aan het welzijnswerk de focus op meer collectieve oplossingen in plaats van individuele begeleiding zodat daar een verschuiving plaatsvindt.
- We versterken de toegang en de inzet van de sociale teams zodat inwoners weten waar ze hun vraag kunnen stellen en goed geholpen worden.
- We ontwikkelen (samen met programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur) een visie en aanpak voor laagdrempelig ontmoeten. Daarmee kan ook de beweging van individueel naar collectief ook op gang worden gebracht.
- We gaan mogelijkheden voor dagbesteding als algemene voorziening in beeld brengen en keuzes maken.

- We blijven in 2020 en 2021 de extra wijkverpleegkundige-inzet inkopen bij de thuiszorgorganisaties. Daarmee geven we meer ruimte en tijd voor signaleren, coördineren en preventief werken in de wijk. En maken we de verbinding tussen het zorgdomein en het sociale domein.
- We gaan de expertise die er voorliggend is over mantelzorgondersteuning beter benutten en bekender maken onder mantelzorgers, zorgbehoevenden, vrijwilligers en professionals. We gaan onderzoeken wat zij nodig hebben aan informatie en advies zodat we met elkaar in deze behoefte kunnen voorzien.
- We onderzoeken de trends en risico's van de stijgende vraag en inzet van Wmo voorzieningen zodat we daarin meer inzicht krijgen en bij kunnen sturen.
- We maken concrete afspraken over de vrijwillige inzet van inwoners onder begeleiding van het welzijnswerk. Daarbij richten we ons op de verbetering van de diensten, activiteiten en cursussen, de doorontwikkeling van het Vrijwilligersplein en de inzet van contactpersonen vrijwilligers bij de sociale teams.
- We blijven initiatieven van inwoners faciliteren en houden ons innovatie/transformatiebudget hiervoor beschikbaar.
- In de proeftuin Ruwaard gaan we de maatschappelijke effecten in beeld brengen en monitoren we de zorginhoudelijke en financiële resultaten. We gaan de proeftuin-aanpak toepassen op andere domeinen zoals jeugd en de zorgverzekeringswet.
- Met ONS welzijn ontwikkelen we een nieuw bekostigingsmodel en wordt de bedrijfsvoering verbeterd.
- We versterken de verbinding tussen zorg en veiligheid en stemmen beleid zoveel mogelijk op elkaar af. Bij interventies die te maken hebben met preventie en repressie zoeken we de verbinding.
- We ontwikkelen in 2019 een visie op het jongerenwerk.
- Als vervolg op de pilot straatcoaches gaan we jeugdboa's inzetten om overlast door jeugdgroepen te verminderen.
- Voor de implementatie van het AVE model (aanpak voorkomen escalatie) maken we afspraken met onze netwerkpartners. We investeren in opleiding en kennisdeling. We doen dit in nauwe samenwerking met team veiligheid.
- We ontwikkelen een aanpak voor structurele overlastgevers en starten een pilot voor tijdelijke wooneenheden. Met een huisvester en een zorgaanbieder maken we afspraken over beheer en ondersteuning. We evalueren de pilot en onderzoeken of de aanpak toegevoegde waarde heeft voor het maatschappelijk probleem: het huisvesten van structurele overlastgevers.
- We zetten op regionaal niveau in op de samenwerking met zorgverzekeraars en zorgkantoor. Doel is om als financiers van zorg, opvang en ondersteuning uitvoeringsafspraken te maken voor inwoners met een psychische kwetsbaarheid.

2.2 Jeugdhulp

Wat willen we bereiken?

In regio Noordoost Brabant werken de 16 gemeenten samen voor regie en sturing in de jeugdhulp. In 2018 is regionaal beleidsplan Jeugdhulp 2015-2018 geëvalueerd. De belangrijkste conclusie was dat de transitie geslaagd is, maar de transformatie nog niet. De komende jaren ligt daarom de focus op transformatie. De doelen en de acties die daarbij horen nemen we op in het Regionaal Beleidsplan Jeugdhulp 2020-2023. Dit plan leggen we ter vaststelling voor aan de gemeenteraad.

Belangrijk aandachtspunt is continuïteit van zorg en tegelijkertijd het beheersbaar houden van de kosten en stijging daarvan terugdringen. Vooral voor de specialistische jeugdhulp willen we meer grip op het gebruik; daarom willen we inzoomen op de verschillende toegangsmogelijkheden naar jeugdhulp (huisarts, gecertificeerde instelling, basisteam jeugd). Een belangrijk middel hierbij is de transformatie agenda gericht op het nieuwe, lichtere vormen van hulp en ondersteuning dichter bij het gezin. Vanuit de regionale agenda zetten we in op diverse preventieprojecten die vragen om een lokale vertaling. In Oss werken we specifiek aan de Ontwikkelagenda 'Vindbaarheid en beschikbaarheid jeugdhulp' om de mogelijkheden voor preventie en het vinden van de best passende hulp, zo goed mogelijk vorm te geven.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *We organiseren hulp voor de jeugdige zo dicht mogelijk bij huis, nabij het gezin*
- *We zorgen voor passende (specialistische) jeugdhulp voor de jeugdigen die dit nodig hebben*
- *We versterken de (gemeentelijke) toegang en deze verbinden met partners uit de jeugdketen zoals consultatiebureau, voorschoolse voorzieningen en scholen*
- *We beschermen jeugdigen bij onveilige situaties*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Op basis van het regionaal beleidsplan 2020-2023 stellen we een uitvoeringsagenda op waarin we inzetten op verschillende actielijnen, zoals preventie, eigen kracht en eerder de juiste hulp op maat, integrale hulp en ondersteuning, positie van jeugdigen en ouders/cliëntervaringen, meer ruimte voor professionals door vermindering van regeldruk.
- Regionaal (RIOZ) regelen we de inkoop en aanbesteding van de gespecialiseerde jeugdhulp vanaf 2021 en bereiden de lokale implementatie daarvan voor.
- We blijven in overleg met zorgaanbieders streven naar transformatie van het zorglandschap.
- Regionaal maken we nieuwe afspraken met Veilig Thuis en de inzet van de lokale teams bij bescherming van jeugdigen in onveilige situaties. De pilot Zwaluwstaarten zetten we nog een jaar door.
- We werken aan afspraken met jeugdhulp voor passend onderwijs.
- We maken afspraken met de huisartsen over de toegang tot jeugdhulp en inzet van de Praktijkondersteuner GGZ Jeugd (POH GGZ).
- We zetten onze aanpak voor depressie preventie voort.
- We nemen deel aan het regionaal project Scheiden zonder schade.
- We geven uitvoering aan de Osse ontwikkelagenda 'vindbaarheid en beschikbaarheid van de jeugdhulp' en richten ons daarmee op versterken van de lokale toegang. De ontwikkelagenda is voor vier jaar vastgesteld. Gezien de vele thema's moeten we focus aanbrengen. In het eerste kwartaal 2020 informeren we de gemeenteraad hierover.
- We verkennen de mogelijkheden voor invoering van de Samenwerkwijze ook op het terrein van jeugdhulp.
- We ontwikkelen een monitoringsinstrument om zicht te houden op inzet lokale en specialistische jeugdhulp.

2.3 Gezondheid en preventie

Wat willen we bereiken?

We willen dat de inwoners, jong en oud, in een gezonde omgeving kunnen wonen en werken. We gaan daarbij uit van een leggen daarbij de focus op positieve gezondheid. Gezondheid draait om veerkracht: het vermogen om te kunnen gaan met veranderingen en beperkingen in de lichamelijke en geestelijke conditie.

We investeren in preventie door te kiezen voor algemeen preventiebeleid en specifiek preventiebeleid. Het algemene preventiebeleid is gericht op informatie en advies over (geestelijke) gezondheid, het stimuleren van sporten en het verbeteren van de fysieke leefomgeving.
Sporten is belangrijk: het verbindt mensen, het draagt bij aan een gezonde levensstijl en mensen die sporten voelen zich beter. Daarom stimuleren we dat zoveel mogelijk inwoners op hun niveau sporten en bewegen. We ondersteunen hiervoor sportverenigingen (accommodaties, subsidies), maar zetten ook steeds meer in op het uitnodigend maken van de openbare omgeving om te bewegen en te sporten. We zetten het Sport Expertise Centrum in om dit actief te faciliteren. Dit gebeurt in samenwerking met Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur, daar is een nadere toelichting op het Osse lokale sportakkoord te vinden.
We sluiten vanuit onze expertise en opgaven aan bij de ontwikkelingen rondom de Omgevingswet die per 1 januari 2021 van kracht wordt. Onze aandacht gaat vooral uit naar twee uitgangspunten uit de visie: ruimte voor initiatief
en de afweging bij complexe projecten. De (fysieke) leefomgeving is van de inwoners, als gemeente bewaken we het belang van (kwetsbare) groepen en van de gemeente als geheel. Bij de afweging bij complexe projecten richten we ons op de impact op de veiligheid en gezondheid van inwoners.

We zetten specifiek in op de thema's die zijn benoemd in het Gezondheidsbeleid "gezond leven, goed leven". In 2019 leggen we meer de nadruk op de pijlers uit het landelijke preventie akkoord door de ketenaanpak overgewicht te verstevigen en steviger in te zetten op de preventie van overmatig alcoholgebruik en roken. Daarnaast de nadruk op het actieprogramma Kansrijke Start. De eerste 1000 dagen van een kind zijn namelijk cruciaal voor een goede start. We hebben extra aandacht voor risicojeugd die te maken heeft met verslaving (drugs, gaming) en de gevolgen daarvan.

AED's redden levens. We willen een dekkend netwerk AED's in de gemeente Oss.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Een gezond leven en gezonde leefomgeving*
- *Een effectief dekkend netwerk AED's in de publieke ruimte*

Wat gaan we hiervoor doen?

- De GGD, Halt en Novadic Kentron werken samen ter voorkoming van middelengebruik, met name onder de jeugd. We bieden scholen alcohol- en drugsvoorlichtingen aan. Een voorbeeld is het organiseren van een succesvolle ouder-kindavond over het omgaan met groepsdruk en het stellen van grenzen en hanteren van regels. Groepsdruk is sterk beïnvloedbare factor voor gebruik van middelen, met risico op verslaving.
- We zetten de ketenaanpak overgewichtactiviteiten vanuit JOGG zoals de gezonde scholen de projecten onder Gezond in de Stad zoals Sociaal Vitaal voort.
- We besteden aandacht aan de campagne Stobtober.
- In 2019 werken we o.a. met (sport)verenigingen verder aan een rookvrije omgeving, het gemeentehuis is sinds 2019 rookvrij.
- We maken met de GGD afspraken over meer focus in de werkzaamheden. We volgen daarbij de landelijke ontwikkelingen en actiepunten uit het preventieakkoord en actieprogramma Kansrijke Start.
- We faciliteren een lokale samenwerking waarbij we met ketenpartners zorgen voor een goede signalering, verwijzing en optimale begeleiding voor, tijdens en na zwangerschap van kwetsbare doelgroepen.
- We gaan medewerkers in het sociaal domein trainen en de aanpak van Positieve gezondheid eigen maken via Train de Trainer.
- Gezamenlijk met alle AED-werkgroepen in de gemeente is een voorstel ontwikkeld om te komen tot een dekkend netwerk in de gemeente Oss. We verdelen de verantwoordelijkheden op een eigentijdse manier. We doen een beroep op actief burgerschap. AED-werkgroepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderhoud en voor fondsenwerving voor vervangingsinvesteringen. De gemeente stelt geld beschikbaar voor structureel onderhoud. Hiervoor is een nieuwe subsidieregeling in het leven geroepen. Daarnaast ziet de gemeente toe op een effectieve samenwerking tussen de AED-werkgroepen.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Sociale duurzaamheid betekent: kiezen voor oplossingen die het probleemoplossend vermogen van de samenleving zelf versterken, waardoor op termijn minder zorg/ondersteuning nodig is en mensen toekomstperspectief hebben. Dat betekent: inzetten op eigen kracht en zelfredzaamheid en zo mogelijk kiezen voor oplossingen waarbij inwoners en hun informele netwerken een rol spelen. Niet zorgen voor een oplossing, maar helpen een oplossing te vinden, zodat de inwoner of de buurt een volgende keer meer zelf kan oppakken. Dat komt tot uiting in de manier waarop ondersteuning en welzijn worden ingevuld en uitgevoerd, maar ook in concrete activiteiten zoals: preventie, gezondheidsprojecten, mantelzorgondersteuning, ondersteuning van vrijwilligerswerk, combinaties van 1e en 2e lijnsondersteuning, enzovoort.
De global goals die bij dit programma horen zijn: geen armoede, geen honger, goede gezondheid en welzijn, gendergelijkheid, ongelijkheid verminderen, duurzame steden en gemeenschappen en vrede, veiligheid en gerechtigheid.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.
De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Gezondheidsdienst Hart voor Brabant (GGD)
De GGD voert voor gemeenten een aantal wettelijke taken uit en draagt daarnaast bij aan preventie en onderzoek. In 2017 hebben we de nota voor meerjarig gezondheidsbeleid 'Gezond leven, goed leven' vastgesteld. Thema's hierin zijn: Meedoen, Mentale Veerkracht, Gezondheidsverschillen verkleinen, Gezonde fysieke omgeving, Gezonde leefstijl en Zoönose. Deze gemeenschappelijke regeling draagt met name bij aan preventie op het gebied van gezondheid voor iedereen en op het gebied van jeugd.

Kleinschalig Collectief Vervoer (KCV) (regiotaxi)
Twaalf gemeenten zijn opdrachtgever voor het Wmo-personenvervoer. Samen vormen zij het KCV. Met vervoer op maat dragen zij bij aan bereikbaarheid voor iedereen en daarmee aan de participatie ook voor mensen met een beperking.

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden, West en Noord (RAV)
De RAV is een gemeenschappelijke regeling van 45 gemeenten. De RAV verzorgt het ambulancevervoer, houdt de meldkamer ambulancezorg in stand en levert een bijdrage aan de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR). Gemeenten betalen sinds 2012 geen bijdrage meer voor de RAV. Er wordt onderzoek gedaan naar welke organisatievorm in de toekomst past bij de RAV en wat daarin de wettelijke mogelijkheden zijn.Tot die tijd blijft de gemeenschappelijke regeling bij de gemeenten.

Centrumregeling WMO Brabant Noordoost-Oost
In Noordoost Brabant kopen we gezamenlijk de Wmo hulp in. Oss is centrumgemeente voor de inkoop van Wmo-ondersteuning (voor de taken die vanaf 2015 door de gemeente worden uitgevoerd). Oss koopt in namens de deelnemende gemeenten. Regionale inkoop leidt tot minder administratieve lasten voor de aanbieders, meer eenheid in de regio en een sterkere positie in het gesprek met aanbieders.

Centrumregeling Jeugdhulp Noordoost-Brabant
In Noordoost Brabant kopen we gezamenlijk de jeugdhulp in. Daarvoor is een gemeenschappelijke regeling met een centrumgemeente ('s-Hertogenbosch). Gezamenlijke inkoop leidt tot minder administratieve lasten voor aanbieders, efficiëntere inkoop en een betere positie in de onderhandeling met aanbieders. Een aantal taken (bijvoorbeeld gesloten jeugdzorg) moeten gemeenten verplicht gezamenlijk inkopen.

3.3 Beleidskaders

1. Beleidskader Wet maatschappelijke ondersteuning 2020-2023 (regionaal, 2019)
2. Regionaal beleidsplan 'Transformatie van AWBZ naar Wmo' (2014)
3. Beleidsplan Wmo (lokaal, 2014)
4. Functioneel ontwerp jeugdhulp (regionaal, 2014)
5. Implementatieplan jeugdhulp (regionaal, 2014)
6. Inkoopkaders jeugdhulp en Wmo (regionaal, 2016)
7. Ontwikkelagenda 'Vindbaarheid en beschikbaarheid jeugdhulp' (lokaal, 2019)
8. Notitie huisvesting en integratie van vergunninghouders (lokaal, 2016)
9. Nota gezondheidsbeleid 'Gezond leven, goed leven' (lokaal, 2018-2021)

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Kwaliteit toegang	*CEO Wmo **					
1. Ik weet waar ik moet zijn met mijn hulpvraag			65%	73%	73%	78%**
2. Ik werd snel geholpen			72%	71%	75%	79%**
Wmo gebruik	*Wmo monitor*					
3. Aantal cliënten per zorgvorm ZIN ***	begeleiding		758	948	1.046	
	dagbesteding		381	394	375	
	kortdurend verblijf		3	3	3	

** CEO= Cliëntervaringsonderzoek Wmo, wordt elk jaar uitgevoerd*
*** Dit is het gemiddelde van de regio over 2018*
**** Streven is het zorggebruik van geïndiceerde zorg omlaag te brengen door inzet van lichte vormen en collectieve activiteiten*

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Jongeren met delict voor de rechter	1,45%	1,53%	2015
Jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	12,4%	10,4%	2e halfjaar 2018
Jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming	1,5%	1,1%	2e halfjaar 2018
Jongeren van 12-23 jaar met jeugdreclassering	0,2%	0,3%	2e halfjaar 2018
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement per 1.000 inwoners	63	60	2e halfjaar 2018

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Aanpak problematische jeugd	0	203	173	173	173
Netwerk AED's	0	55	55	55	55
Verlengen inzet wijkverpleegkundige	0	40	40	0	0
Voortzetten project STORM (depressie preventie)	0	0	126	126	126
Totaal nieuw beleid	**0**	**298**	**394**	**354**	**354**

Toelichting nieuw beleid

Aanpak problematische jeugd

We stellen voor om structureel extra geld in de begroting op te nemen voor aanpak jeugdoverlast. Hiervoor nemen we vanaf 2020 € 173.000 op in de begroting. Hiermee willen we structureel investeren in de aanpak van problematische jeugdgroepen. Een garantie op veiligheid en het voorkomen van jeugdoverlast en – criminaliteit is in de huidige tijd en samenleving helaas niet te geven. Het afgelopen jaar hebben we een pilot met straatcoaches gedaan. Nu willen we structureel met een aantal jeugdboa's gaan werken. Hierdoor kunnen zij een blijvende vertrouwensband opbouwen met de jeugd(groepen). Deze maatregelen zijn nodig omdat we binnen onze gemeente jeugdoverlast ervaren. Eenmalig willen we ook € 30.000 beschikbaar stellen voor verlenging van de inzet van de huidige straatcoaches. De eerste 8 weken van 2020 laten we de jeugdboa's samen optrekken met de straatcoaches die al een vertrouwensband met de jeugd hebben. Hierdoor kan informatie-uitwisseling en kennisoverdracht plaatsvinden en kunnen de jeugdboa's sneller een vertrouwensband met de jeugdgroepen opbouwen.

Netwerk AED's

We stellen voor om vanaf 2020 structureel € 55.000 op te nemen voor een dekkend netwerk AED's binnen de gemeente Oss. Hiermee kunnen we structureel onderhoud uitvoeren aan de AED's. In samenwerking met alle AED-werkgroepen zijn we tot dit voorstel gekomen. Op 8 november 2018 heeft de gemeenteraad unaniem een amendement aangenomen. Daarbij is ons opgedragen om te komen tot een effectief dekkend netwerk AED's in de publieke ruimte. De AED-werkgroepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderhoud en voor fondsenwerving om vervangingsinvesteringen te kunnen doen.

Verlengen inzet wijkverpleegkundige

We stellen voor om voor het jaar 2020 en 2021 € 40.000 beschikbaar te stellen voor de inzet van de wijkverpleegkundige. Bij de programmabegroting van 2017-2020 heeft de raad hier voor de jaren 2018 en 2019 € 40.000 per jaar beschikbaar gesteld. In september 2018 is tussentijds geëvalueerd. Die evaluatie was positief; de extra uren van de wijkverpleegkundige hadden grote meerwaarde. De meerwaarde zit hem vooral in het leggen van de verbinding tussen aan de ene kant de zorg aan individuele cliënten en aan de andere kant wijkgerichte, niet aan individuele verzekerden toewijsbare zorg. De wijkverpleging is daarmee de schakel tussen het zorgdomein en het sociale domein. Daarnaast is het nodig dat er enkele bekende gezichten zijn die onderdeel kunnen zijn van een integraal team. Samenwerken met álle wijkverpleegkundigen in een wijk (soms wel 20!) is immers onmogelijk. Het voorstel is nu om de financiering voor de inzet van de wijkverpleegkundige in het sociaal team te verlengen met twee jaar. We gebruiken de periode van twee jaar om in gesprek te gaan met de zorgverzekeraars en te komen tot afspraken over de financiering.

Voortzetten project STORM (depressie preventie)

We hebben tot en met 2020 geld voor het project STORM (gericht op depressie preventie). We willen dit project structureel voortzetten. De jaarlijkse kosten hiervan zijn € 125.733. STORM is een regionaal depressie preventie project wat in de regio Land van Cuijk, Maasland, Uden, Meierijstad, Boekel en Landerd wordt uitgevoerd op het middelbaar onderwijs en ROC. Het project is gericht op vroegsignalering bij jongeren en gericht op het voorkomen van suïcide onder jongeren. In Oss wordt dit project vanaf 2015 succesvol uitgevoerd. Vanaf 2019 voeren we STORM regionaal uit. Het doel is te komen tot een duurzame depressie preventieve aanpak onder jongeren in de leeftijd van 12-23 jaar binnen onze regio.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Afrekening Sociale verzekeringsbank 2018	-39	0	0	0	0
Hogere kosten Wmo en beschermd wonen 2018	61	0	0	0	0
Wmo dagbesteding en begeleiding	-250	0	0	0	0
Jeugdzorg	-543	0	0	0	0
Bestedingsplan reserve beschermd wonen	0	0	0	0	0
Ons Huis van de Wijk Ruwaard	0	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**-771**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Afrekening Sociale verzekeringsbank 2018

De sociale verzekeringsbank heeft de afrekening 2018 opgesteld. We ontvangen over voorgaande jaren eenmalig € 143.000. In de jaarrekening 2018 hebben we hier geen rekening mee gehouden. De afrekening gaat over de persoonsgebonden budgetten van jeugdzorg, Wmo en beschermd wonen. Het bedrag dat we ontvangen voor beschermd wonen (€ 104.000) storten we in de reserve beschermd wonen omdat er sprake is van regio gelden. Per saldo hebben we een voordeel van € 39.000.

Hogere kosten Wmo en beschermd wonen 2018

We hebben nog extra facturen van zorginstellingen ontvangen over vorig jaar. Dit is meer dan we ingeschat hadden bij de jaarrekening 2018. Voor de Wmo dagbesteding is dit een bedrag van € 61.000 en voor beschermd wonen/wonen met ondersteuning € 86.000. De kosten voor beschermd wonen (regionaal) onttrekken we uit de reserve beschermd wonen.

Wmo dagbesteding en begeleiding

We verwachten een incidenteel voordeel van € 250.000 voor Wmo dagbesteding en begeleiding. We hebben de werkelijke lasten van het eerste halfjaar 2019 doorgetrokken naar het gehele jaar 2019. De uitkomst van deze doorrekening afgezet tegen de ramingen levert een voordeel op van € 350.000. In het tweede halfjaar verwachten we een stijging van de kosten omdat de achterstanden voor aanvragen zorg worden ingelopen. De meerkosten hiervan ramen we op € 100.000 zodat we per saldo een voordeel verwachten van € 250.000. Omdat we nu niet precies kunnen aangeven wat de meerjarige structurele effecten zijn zetten we de meevaller incidenteel in. Bij de eerste financiële tussenrapportage 2020 kunnen we een betere inschatting maken. Overigens hebben we dit budget bij de eerste financiële tussenrapportage van 2019 structureel verhoogd met ruim € 950.000. Het nadeel in 2019 is dus iets minder groot.

Jeugdzorg

We verwachten in 2019 een eenmalig voordeel van € 543.000. In de meicirculaire 2019 hebben we extra geld voor jeugdzorg vanuit het Rijk ontvangen. Deze gelden zijn ingezet om tekorten uit de Eerste financiële rapportage 2019 af te dekken (€ 1,7 miljoen). Daarnaast resteerde nog eenmalig € 543.000. Dit budget is in afwachting van nadere informatie over budgetbesteding toegevoegd aan het budget voor jeugdzorg. Van de centrumgemeente hebben we tussentijdse informatie ontvangen. Hieruit blijkt dat de toegevoegde middelen alsnog vrij kunnen vallen. Er zijn nog wel een beperkt aantal risico's die met de toepassing van het woonplaatsbeginsel te maken hebben. De kans is aanwezig dat we alsnog moeten bijdragen in de kosten 2015 e.v. jaren voor jeugdzorg van enkele cliënten die niet in Oss woonachtig zijn maar wel de ouders of één van de ouders. Eventuele effecten verwerken we in de jaarrekening.

Bestedingsplan reserve beschermd wonen

We verwachten in 2019 een overschot op de kosten van beschermd wonen van € 3,8 miljoen. We stellen voor om dit in de reserve beschermd wonen (regionaal budget) te storten. In deze regionale reserve zijn de overschotten vanaf 2015 gestort. De reserve is bedoeld om de transformatie in Beschermd wonen vanuit de Oplosagenda en het Koersdocument te financieren. We hebben voor de komende jaren een prognose gemaakt van de uitgaven die we uit de reserve willen betalen. Het gaat om € 3,1 miljoen in 2020, € 2,3 miljoen in 2021 en voor 2022 en 2023 respectievelijk € 600.000 en 400.000.

Ons Huis van de Wijk Ruwaard

Wij stellen eenmalig € 80.000 beschikbaar voor sociale ondersteuning en de coördinatie in Ons huis van de Wijk. Tot 2021 wanneer het Huis van de wijk in de Nieuwe Iemhof opgaat is € 160.000 nodig. De zorgorganisaties die meedoen in de proeftuin Ruwaard nemen gezamenlijk € 80.000 voor hun rekening. Het restant dragen wij bij. Deze kosten betalen we uit de reserve Wonen, welzijn en zorg. Hierdoor hebben we geen extra budget nodig.

4.3 Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Beschermd wonen	418	1.136	1.257	1.389	1.389
Ambulantisering GGZ	74	95	118	137	139
LHBTI- emancipatiebeleid	17	17	17	17	0
Maatschappelijke opvang	-20	-20	-20	-20	-20
Invoering Wet verplichte GGZ	0	-25	-26	-26	-26
WMO voorzieningen via Wlz	0	-46	-63	-75	-83
Totaal septembercirculaire	**489**	**1.157**	**1.283**	**1.422**	**1.399**

Toelichting septembercirculaire

Beschermd wonen

We ontvangen extra geld voor de uitvoering van beschermd wonen. In 2020 gaat het om een bedrag van € 1,1 miljoen. Dit stijgt naar € 1,4 miljoen in 2023. De reserveren dit geld voor de uitvoering van deze taak. In juli 2019 is afgesproken om in tien jaar tijd tot een objectief verdeelmodel en algehele doordecentralisatie van beschermd wonen te komen. Dat betekent dat gemeenten in die periode geleidelijk overstappen van de huidige historische verdeling over centrumgemeenten naar een volledig objectieve verdeling over alle gemeenten. Het ingroeipad begint in 2021, waarbij de middelen in 2021 100% historisch worden verdeeld. In 2022 wordt een deel van de middelen voor het eerst objectief verdeeld. De centrumgemeenten blijven verantwoordelijk voor bestaande cliënten. De nieuwe cliënten vallen vanaf 2022 onder de verantwoordelijkheid van alle gemeenten. Over de eventuele doordecentralisatie van de maatschappelijke opvang zal op basis van een evaluatie in 2026 een beslissing worden genomen.

Ambulantisering GGZ

We ontvangen in 2019 € 74.000, in € 2020 € 95.000, in 2021 € 118.000, in 2022 € 137.000 en daarna € 139.000 voor ambulantisering GGZ. Op 5 juni 2019 is op de Algemene Ledenvergadering van de VNG ingestemd met het hoofdlijnenakkoord GGZ. In het hoofdlijnenakkoord GGZ wordt ingezet op ambulantisering van de zorg. Dit leidt tot een groter beroep op zorg en begeleiding in de gemeente. Het kabinet stelt financiële middelen beschikbaar voor het realiseren van de ambities uit het hoofdlijnenakkoord.

LHBTI- emancipatiebeleid

We ontvangen voor de periode 2019 tot en met 2022 jaarlijks € 17.000 voor LHBTI- emancipatiebeleid. Regenboogsteden zetten zich in voor de gezamenlijke doelstelling de veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van LHBTI (Lesbische vrouwen, Homoseksuele mannen, Biseksuelen, Transgenderpersonen en Intersekse personen) verder te bevorderen.

Maatschappelijke opvang

We ontvangen jaarlijks € 20.000 minder voor maatschappelijke opvang. Dit brengen we in mindering van onze budgetten. De bijstelling wordt veroorzaakt door landelijke aanpassing van aantallen.

Invoering Wet verplichte GGZ

In de meicirculaire 2019 ontvingen we voor de invoering van de Wet verplichte GGZ jaarlijks circa € 120.000. Door een andere manier van verdeling van de gelden over de gemeenten ontvangen we jaarlijks € 25.000 minder. Dit brengen we in mindering op het beschikbare budget.

WMO voorzieningen via Wlz

We worden gekort op het WMO budget ter hoogte van € 46.000 in 2020 oplopend tot € 83.000 in 2023. Op 1 januari 2020 wordt de hulpmiddelenzorg aan cliënten die in een Wlz-instelling wonen vereenvoudigd. Vanaf deze datum worden mobiliteitshulpmiddelen (zoals een rolstoel en een scootmobiel) voor alle cliënten in een Wlz-instelling verstrekt vanuit de Wlz en niet meer vanuit de Wmo 2015. Daarnaast worden hulpmiddelen voor zorgverlening en wonen die door meerdere verzekerden te gebruiken zijn vanaf deze datum altijd uit de Wlz betaald. Dit gaat bijvoorbeeld om tilliften en hoog-laagbedden. Door deze vereenvoudiging gaan middelen over van het gemeentefonds naar de Wlz.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Verbeterslag indicaties complexe casuïstiek Wmo	0	0	-150	-150	-150
Indexeren eigen bijdrage Regiotaxi	0	-30	-30	-30	-30
Afschaffen minimapas	0	-78	-78	-78	-78
Gedifferentieerde tarieven voor PGB's huishoudelijke verzorging	0	0	-200	-200	-200
Vrijval reserve beschermd wonen	-622	0	0	0	0
Verbetermaatregelen WMO en Jeugdzorg	0	120	0	0	0
Aanpassen regeling gehandicaptenparkeerkaart	0	0	-60	-60	-60
Totaal Wat kan minder of anders?	**-622**	**12**	**-518**	**-518**	**-518**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Verbeterslag indicaties complexe casuïstiek Wmo

We willen een verbeterslag maken in de indicaties bij complexe casuïstiek binnen de Wmo. We verwachten dat we hier vanaf 2021 minimaal € 150.000 mee kunnen besparen. Het gaat hierbij vooral om een besparing op individuele begeleiding. In Oss is het aantal van deze indicaties substantieel hoger dan in de regio: in Oss 19 in 2018 (€ 296.895), in de rest van de regio 6 (€ 72.499). We gaan per casus een analyse maken. We zijn ervan overtuigd dat de ondersteuning op andere manieren nog steeds op basis van maatwerk en passend bij de hulpvraag ingevuld kan worden. Onze inschatting is dat veel binnen de huidige subsidies en Wmo contracten past.

Indexeren eigen bijdrage Regiotaxi

We gaan de eigen bijdrage van gebruikers van de Regiotaxi voor 2020 indexeren. Hierdoor verwachten we dat de jaarlijkse inkomsten met € 30.000 stijgen. We hebben in de eerste financiële tussenrapportage van 2019 een nadeel bij de Regiotaxi gemeld. Het ging toen om hogere kosten als gevolg van de aanbesteding eind 2018 en een toename in het aantal ritten en kilometers. Na de aanbesteding is besloten de eigen bijdragen voor gebruikers niet te indexeren. We stellen nu voor dat alsnog te doen. Dat past in onze visie van zelf bijdragen aan voorzieningen. Of we met deze maatregel daadwerkelijk meer inkomsten krijgen is afhankelijk van het aantal ritten en kilometers dat in 2020 gereden wordt.

Afschaffen minimapas

We gaan de minimapas voor het Kleinschalig Collectief Vervoer vanaf 2020 afschaffen. We verwachten dat we hiermee jaarlijks € 78.000 kunnen besparen. Het Kleinschalig Collectief Vervoer is bedoeld voor het vervoer van deur tot deur voor mensen met een mobiliteitsprobleem, die geen gebruik kunnen maken van het reguliere openbaar vervoer. Minima zonder mobiliteitsproblemen kunnen gewoon met het reguliere openbaar vervoer reizen. Minima met mobiliteitsproblemen kunnen een beroep doen op de Wmo. Het afschaffen van de minimapas past in onze visie van zelfredzaamheid en het simpel en overzichtelijk houden van het aantal regelingen. Oss is ook de enige gemeente die deze regeling hanteert.

Gedifferentieerde tarieven voor PGB's huishoudelijke verzorging

We gaan vanaf 2021 gedifferentieerde tarieven toepassen bij de persoonsgebonden budgetten (PGB's) voor huishoudelijke verzorging. De verwachte besparing hiervan is € 200.000. Bij huishoudelijke verzorging geldt er nu één tarief voor PGB's, ongeacht waar inwoners de ondersteuning inkopen. Hiermee is huishoudelijke verzorging een uitzondering op de andere voorzieningen vanuit de Wmo en andere gemeenten in de regio. Bij de overige voorzieningen wordt onderscheid gemaakt tussen dienstverlening via een professionele dienstverlener (het maximum PGB-tarief), een zelfstandige zonder personeel/freelancer (85% van het maximum PGB-tarief) en dienstverlening door iemand uit het sociaal netwerk (50% van het maximum PGB-tarief met een maximum van € 20 per uur). Als qua inkoop de verdeling per type zorgverlener gelijk blijft levert dit een besparing van ongeveer € 200.000 op. De besparing kan minder groot zijn als cliënten die nu huishoudelijke verzorging inkopen bij een informele zorgverlener, dit gaan bij doen bij een zzp'er/freelancer of een professionele dienstverlener. In het meest extreme geval zouden alle cliënten huishoudelijke verzorging in gaan kopen bij een professionele dienstverlener. In dat geval blijven de kosten voor PGB's huishoudelijke verzorging gelijk. Mogelijk kan de maatregel al in de loop van 2020 ingevoerd worden. In dat geval zijn er in 2020 ook besparingen mogelijk. Dat hangt er vanaf wanneer de verordening aangepast is.

Vrijval reserve beschermd wonen

We laten in 2019 € 1,9 miljoen vrijvallen uit de regionale reserve voor beschermd wonen. Het aandeel van Oss hierin is € 622.389. De reserve is bedoeld om de transformatie in Beschermd wonen vanuit de Oplosagenda en het Koersdocument te financieren. Regiotekorten voor maatschappelijke opvang brengen we ook ten laste van deze regioreserve. We hebben voor de komende jaren een prognose gemaakt van de uitgaven die we uit de reserve willen betalen. Daaruit komt naar voren dat er voor een bedrag van € 1,9 miljoen op dit moment geen uitgaven gepland zijn.

Verbetermaatregelen WMO en Jeugdzorg

We voeren verbetermaatregelen door in de inkoop en toegang van WMO en Jeugdzorg. Dit levert niet direct een besparing op, maar zorgt wel voor betere kostenbeheersing richting de toekomst. Om deze maatregelen uit te kunnen voeren hebben we extra geld nodig, € 120.000. De maatregelen binnen Wmo bestaan uit onderzoek naar kostprijs/andere inkoopsystematiek, doorlichten van aanbieders (leveren ze de zorg en kwaliteit), strengere selectie aan de poort/aantal aanbieders verlagen, verbetermaatregelen toegang. Voor jeugdzorg denken we aan verbetermaatregelen van de toegang, implementatie ondersteuning huisartsen, aanscherpen kwaliteitstoets PGB en hoogte tarieven, goed uitvoeren van monitoring en contractmanagement, instellen regionale toegang voor zware hulpvormen, onderzoeken instellen productieplafonds per aanbieder, inperken landelijk transitie arrangement, strakker sturen op meer- en maatwerk.

Aanpassen regeling gehandicaptenparkeerkaart

We gaan vanaf 2021 een eigen bijdrage vragen voor de gehandicaptenparkeerkaart. We vragen een eigen bijdrage van € 100. Dit bestaat uit € 25 aan leges en € 75 als bijdrage voor de kosten van het medisch advies voor het aanvragen van een gehandicaptenparkeerkaart. Totale opbrengst is naar verwachting € 60.000 per jaar.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	90.987	87.364	86.713	86.721	86.784
Baten	-2.221	-1.740	-1.740	-1.940	-1.940
Saldo	88.766	85.624	84.973	84.781	84.844
Stortingen reserves	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-4.009	-700	-100	0	0
Saldo mutaties reserves	-4.009	-700	-100	0	0
Totaal bestaand beleid	**84.757**	**84.924**	**84.873**	**84.781**	**84.844**
Nieuw beleid	0	298	394	354	354
3O-ontwikkelingen	-771	0	0	0	0
Budgettair neutrale wijzigingen	-86	262	373	405	405
Septembercirculaire	489	1.157	1.283	1.422	1.399
Wat kunnen we minder of anders doen?	-622	12	-518	-518	-518
Totaal programma	**83.767**	**86.654**	**86.404**	**86.444**	**86.484**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	**Begroting 2020**
Gezondheidszorg	26
Jeugdwerk	278
Jeugdzorg	3.783
Wmo algemeen	456
Wmo collectieve voorzieningen	6.861
Totaal programma	**11.404**

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

Naar inhoudsopgave

1. Inleiding

We willen graag dat al onze inwoners actief deelnemen aan de samenleving. Een belangrijke voorwaarde om mee te kunnen doen is participatie, en vooral het hebben van werk. Daar zetten we dan ook zoveel als mogelijk op in. Uitgangspunt is om aan te sluiten bij de talenten, mogelijkheden en behoeften van inwoners. Aan onze inwoners vragen we om hun leven zoveel mogelijk naar eigen vermogen in de hand te nemen. Wanneer het niet vanzelf gaat, bieden we ondersteuning, zorg en opvang. Deze ondersteuning is gericht op zoveel mogelijk zelf en samen doen.
We kijken integraal naar de problematiek van de inwoners, bijvoorbeeld in een combinatie van zorg, werk, schuldhulpverlening en armoede-ondersteuning. Meer zelfregie bij de inwoner en aansluiting bij de leefwereld vraagt een andere houding en andere manier van werken van professionals. Om te komen tot een integrale oplossing voor de inwoner werken we vanuit de disciplines werk en inkomen, welzijn, zorg, veiligheid, schuldhulpverlening samen. We werken hierbij intensief samen met externe partijen in het veld.
De ontwikkeling van een nieuw zorg- en welzijn landschap is in volle gang. Na de decentralisaties in 2015 hebben we bij de Participatiewet, Wmo en Jeugd gezorgd voor een goede overgang. De transitie is in het algemeen goed verlopen. Nu werken we aan de grote transformatie-opgaven. Dit is een langdurig verandertraject. We moeten blijven investeren in vakmanschap van medewerkers en ons bewust zijn dat verandering extra tijd en energie kost. Ook in verband met de steeds veranderende wetgeving. Het gaat om meer en beter integraal werken, nieuwe vormen van ondersteuning en hulp en het verbeteren van de toegang via sociale teams en basisteams jeugd. Het voorkomen van problemen of verergering is daarbij belangrijk. De komende jaren willen we meer expliciete aandacht voor preventie en een breed lokaal welzijnsaanbod.

2. Programma-onderdelen

2.1 Participatie

Wat willen we bereiken?
Onze opgave is om een omvangrijke en diverse doelgroep van mensen met een kleine en een grote afstand tot de arbeidsmarkt, al dan niet met een arbeidsbeperking, aan werk te helpen. Werk waarin mensen hun talenten kunnen inzetten en zich kunnen ontplooien. Een grote uitdaging is om een goede match te maken tussen de openstaande vacatures en mensen met een uitkering. Zelfs nu de arbeidsmarkt krapper is en er meer openstaande vacatures zijn, is het voor een groot deel van de bijstandspopulatie lastig om te gaan werken. Zij ervaren veel arbeidsbeperkingen en andere belemmeringen. We zoeken naar instrumenten en werkwijzen die zo goed mogelijk bij de verschillende doelgroepen passen. Ons uitgangspunt is dat werk de beste vorm van participatie is. Daarom is dat de eerste insteek bij ondersteuning van kwetsbare inwoners. We verwachten van mensen dat ze, ook als er sprake is van beperkingen, het arbeidsvermogen dat ze hebben aanspreken en benutten. Elke stap naar werk is waardevol; wij stimuleren daarom deeltijdwerk, zetten in op trajecten voor arbeidsbeperkten met gebruik van loonkostensubsidie en gericht op ontwikkeling loonwaarde. Daarbij stimuleren we het volgen van een opleiding en leerwerktrajecten en bieden we nazorg als mensen weer aan het werk zijn.
De veranderingen rond Wsw en Wajong leiden tot een grotere groep jongeren met meer arbeidsbelemmeringen binnen de Participatiewet. Kwetsbare jongeren tussen de 16-27 jaar, ook zonder uitkering, zijn binnen onze gemeente een doelgroep met prioriteit. Vanuit een integrale benadering bieden wij ondersteuning gericht op een duurzaam traject van onderwijs en werk. Daarnaast is ook de oudere werkzoekende een belangrijke groep; zij komen in deze krappe arbeidsmarkt toch nog lastig aan werk.
We stimuleren de aanpak van laaggeletterdheid: het verbeteren van basisvaardigheden is geen doel op zich. Wij zien het als een basis om te kunnen leren en als middel om goed mee te kunnen doen in de samenleving.

We willen de arbeidsmarktpositie van kwetsbare mensen verbeteren en zoeken naar een duurzame oplossing, met meer eigen regie. Dit is centraal uitgangspunt in diverse pilots; komende tijd worden die geëvalueerd. De opbrengsten daarvan willen we zorgvuldig wegen en zo mogelijk vertalen in nieuwe manieren van werken, die aansluiten bij de complexere problematiek van mensen in de huidige bijstand.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Zo veel mogelijk inwoners hebben (betaald) werk*
- *We verminderen laaggeletterdheid om mogelijkheden voor participatie te vergroten*

Wat gaan we hiervoor doen?

- In onze dienstverlening gaan we uit van zelfregie van de inwoner en implementeren de Samenwerkwijze Oss.
- We blijven inzetten op toeleiding naar werk met een variatie aan re-integratie-instrumenten. Een goede inschatting van de mogelijkheden (praktijkdiagnose via Rotonde en arbeidstraining via Rotonde of in het netwerk), samen met de inwoner, is daarbij van belang.
- We zoeken naar vacatures en werkplekken en zorgen voor goede matching. Daarnaast organiseren we elk kwartaal een activiteit voor werkgevers en werkzoekenden om op informele wijze contact te leggen, zoals een vacature-café en speeddates.
- We investeren in preventie en voorkomen dat inwoners langdurig in de bijstand komen. Daarom ondersteunen we kwetsbare jongeren (Niet-Uitkeringsgerechtigden (NUG)) om ze terug te brengen naar school of werk, ondersteunen we inwoners voor einde WW en voor einde ANW en investeren in zelforganisatie (Broekriem).
- We bereiden met IBN en de 11 gemeenten uit de regio een nieuwe samenwerkingsovereenkomst (per 2020) met IBN voor, over een uitvoeringsscenario voor voorziening beschut werken en de re-integratie van een deel van de doelgroep met een loonwaarde tussen de 30% en de 80%.
- Wanneer nodig plaatsen wij inwoners op een beschutte werkplek. Hoewel wij achterblijven op de taakstelling 2019 (86 fte van 31 uur, dus 2666 uur) zijn we een van de koplopers in Nederland met realiseren van beschut werk.
- We analyseren de onderzoeksresultaten van het experiment 'Zelf aan het stuur en op maat', die de Universiteit van Tilburg zullen opleveren, en maken een afweging over implementatie. In het experiment vergelijken we de huidige dienstverlening met nieuwe werkwijzen die uitgaan van vertrouwen en meer invloed.
- We bekijken de evaluatiegegevens van de regionale pilot 'van zorg naar werk' om een doorlopende lijn te ontwikkelen van dagbesteding naar loonvormende arbeid, en overwegen wat dit betekent voor de toekomstige werkwijzen rond arbeidsgerichte dagbesteding. Deze aanpak geven we vorm op het snijvlak van programma 1. Zorg en welzijn en dit programma.
- We volgen de resultaten van onze aanpak voor uitkeringsgerechtigden met een zorgprofiel (PIAZ) en overwegen structurele inbedding van deze werkwijze.
- We blijven onze inzet op kwetsbare jongeren zonder uitkering voortzetten. Deze doelgroep bestaat uit circa 180 jongeren, voornamelijk vergunningshouders en jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs. De consulenten uit het jongerenteam benaderen deze jongeren actief en begeleiden ze naar school of werk en zorgen dat ze hun werk behouden.
- Voor een integrale aanpak voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar met problemen op meerdere leefgebieden, werken we intern samen en betrekken externe partners, zodat er voor de jongeren integrale maatwerktrajecten worden gerealiseerd. Deze aanpak geven we vorm op het snijvlak van programma 1. Zorg en welzijn en dit programma.
- Oudere werkzoekenden ondersteunen we met specifieke instrumenten, die we in regionale samenwerking hebben ontwikkeld. Een van onze consulenten Werk is actief als ambassadeur van de landelijke VNG-campagne voor de oudere werkzoekende.
- Vergunninghouders ondersteunen we actief bij inkomen (financiën), inburgering en toeleiding naar werk. De nieuwe wet Inburgering gaat gelden vanaf 2021. We bereiden ons hierop voor en zorgen voor tijdige implementatie.
- We geven bij integratie vergunninghouders specifieke aandacht aan nareizigers, veelal vrouwen met kinderen, in het project LEF. Daarbij werken we samen met partners uit het lokale netwerk.
- We monitoren de afspraken die gemaakt zijn voor Social Return.
- We realiseren leerwerktrajecten (MBO niveau 1 en 2) in diverse sectoren, zoals logistiek, metaal, bouw, zorg, horeca, ICT, schoonmaak en taxi.

- Vanuit de WEB-middelen (Wet Educatie Beroepsonderwijs) zetten we actief in op het verbeteren van de basisvaardigheden van volwassen inwoners van Oss. In afstemming met de regio geven we prioriteit aan laaggeletterden met Nederlands als eerste taal (NT1), uitkeringsgerechtigden, jongeren en andere kwetsbare doelgroepen: Nugger, laagopgeleide ouders met jonge kinderen, ex-inburgeraars.
- We werken voor een brede aanpak van laaggeletterdheid. Het Taalhuis krijgt binnen het taalnetwerk een centrale, verbindende rol in de aanpak van laaggeletterdheid. De prioriteit ligt bij het versterken van het netwerk en het vinden en mobiliseren van de NT1 doelgroep (mensen met Nederlands als eerste taal). We willen ook werkgevers stimuleren een actieve rol hierin te pakken.

2.2 Arbeidsmarkt

Wat willen we bereiken?

We willen een goed vestigingsklimaat voor bestaande en nieuwe bedrijven. Daarom werken we aan een regionale arbeidsmarkt met flexibele, ondernemende mensen die verantwoording nemen voor hun eigen ontwikkeling en duurzame werkgelegenheid, ook voor kwetsbare groepen. We participeren actief in Agrifood Capital Werkt! en vertalen dit naar lokaal niveau.
De beroepsbevolking van Oss is relatief laag opgeleid. Terwijl het gewenste opleidingsniveau binnen bedrijven steeds hoger wordt en banen in het middensegment ingrijpend wijzigen of verdwijnen, onder andere door robotisering en digitalisering. We zien onderwijs als de sleutel om deze kloof te overbruggen, onder andere door een sterkere verbinding met HBO te realiseren.
Op lokaal niveau versterken we de aansluiting overheid-onderwijs-arbeidsmarkt volgens de uitgangspunten van het UNESCO Lerende Stad programma: een leven lang leren, inclusief onderwijs, informeel en non-formeel leren en het combineren van leren en werken zijn enkele van deze uitgangspunten. De projectorganisatie Talentencampus fungeert als platform voor talenten en bedrijven en fungeert als uitvoeringsorganisatie voor lokaal arbeidsmarktbeleid.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Bedrijven in Oss beschikken op het juiste moment over de juiste hoeveelheid mensen, met de juiste kwalificaties op de juiste plek.*

Wat gaan we hiervoor doen?

- In het Werkbedrijf Noordoost-Brabant, als netwerkorganisatie van gemeenten, sociale partners, het UWV en sw-bedrijven, harmoniseren we de dienstverlening aan werkgevers in de regio, maken we afspraken over arbeidsmarktvraagstukken en zorgen we dat we minimaal voldoen aan de banenafspraak in het sociaal akkoord. Doel van de regio (met 17 gemeenten) is dat eind 2019 daarvoor 6000 banenafspraken gerealiseerd zijn. Als werkgever is het doel van de gemeente Oss om 21,7 fte hiervoor te realiseren.
- We stellen jaarlijks een marktbewerkingsplan op vanuit het werkgeversservicepunt Maasland (Oss/Landerd) en het Regionaal Werkbedrijf, en voeren dit uit.
- We investeren in Agrifood Capital Werkt! met menskracht en middelen, op strategisch niveau en binnen de pijlers Regionaal Werkbedrijf en voortijdig schoolverlaters (VSV)/kwetsbare jongeren. Onze actieve deelname in Agrifood Capital Werkt! leidt tot regionale projecten voor arbeidsmarktbeleid en tot een gezamenlijke aanpak die uitval van jongeren tegengaat.
- We investeren samen met onderwijs en ondernemers verder in de projectorganisatie van de Talentencampus. De Talentencampus verbindt overheid, onderwijs en bedrijfsleven op relevante arbeidsmarktthema's, versterkt de samenwerking en initieert concrete activiteiten. Waar mogelijk sluit de Talentencampus aan bij regionale projecten voor arbeidsmarktbeleid.
- We werken samen met het programma 6. Vitale economie, onderwijs en bedrijfsleven aan een gezamenlijke arbeidsmarktaanpak zoals benoemd in het plan Vitale Economie. Wij stimuleren en ondersteunen initiatieven op het gebied van leren en werken, informeel en non-formeel leren, strategische personeelsplanning, inclusieve arbeidsmarkt en innovatieve onderwijsconcepten. We brengen voor talentontwikkeling en innovatie verbinding tussen onderwijsinstellingen en (MKB)bedrijven tot stand. We interesseren hoger opgeleid talent voor onze lokale arbeidsmarkt.
- We zorgen voor behoud van ons PSO-certificaat en stimuleren het gebruik van PSO bij lokale organisaties en ondernemers.

- De gemeente Oss, ROC de Leijgraaf en ondernemers ontwikkelen arrangementen die aansluiten bij de huidige vraag en inspelen op de toekomstige vraag op de arbeidsmarkt (PPS). We realiseren leerwerktrajecten op maat met het bedrijfsleven als partner; naast BIM5 zijn er initiatieven vanuit zorg en logistiek.
- We versterken de samenwerking met het HBO en universiteiten en blijven inzetten op een directe verbinding van het hoger onderwijs met Oss. We werken actief mee aan kansrijke initiatieven vanuit ondernemers. Hiervoor worden via de Talentencampus onder andere Learning Communities opgezet.

2.3 Armoede en schulden

Wat willen we bereiken?

Wij streven naar minder armoede in Oss. Dat kunnen we helaas niet volledig beïnvloeden; inkomensregelingen bijvoorbeeld worden op rijksniveau gemaakt. Armoede is meer dan een tekort aan financiële middelen. Het is een vorm van sociale uitsluiting waarin vaak meerdere risico's samenkomen. Huishoudens kunnen hierdoor niet volwaardig meedoen in de maatschappij. Mee kunnen doen naar vermogen zorgt voor kansen om uit de armoede te komen en voorkomt grotere problemen. Het vinden of hebben van betaald werk betekent een kans op structurele verandering. Zolang dat nog niet binnen handbereik is, zorgen we voor een vangnet. Geldzorgen veroorzaken stress en schaamte en dit beïnvloedt het vermogen om verstandige keuzes te maken en mee te blijven doen. We willen in onze communicatie en dienstverlening meer rekening houden met de invloed van stress en deze verminderen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Iedereen kan meedoen door onze inkomensvoorzieningen en –regelingen en hebben daarbij extra aandacht voor kinderen*
- *We bereiken zoveel mogelijk kwetsbare inwoners met onze preventieactiviteiten en dienstverlening*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We zetten bijzondere bijstand en minimaregelingen in om iedereen op maat te kunnen ondersteunen. We streven naar goed gebruik van de voorzieningen en goed bereik van de inwoners die dit nodig hebben.
- We komen tot een gezamenlijke toegang en inkomenstoets voor de armoedevoorzieningen.
- We zetten vanuit een integrale benadering in op het tijdig signaleren van armoede- en schuldenproblematiek en zorgen voor een goede toegankelijkheid van de hulp en vrijwillige ondersteuning via sociale teams, basisteams jeugd en gezin en samenwerking met partners en inwoners in de wijken. Daarbij ontwikkelen en implementeren we de Samenwerkwijze en stress sensitief werken. Ook hebben we daarbij aandacht voor aanpak laaggeletterdheid, een van de oorzaken voor schulden en armoede.
- We maken een plan voor integrale schuldhulpverlening en vroegsignalering.
- We verbeteren het hulpaanbod bij administratie en geldzaken.
- We gaan een actievere samenwerking aan met partners gericht op signalering en ondersteuning bij life-events. Ook maken we meer gebruik van signalen van betalingsachterstanden van huur, water –en licht, zorgverzekering en gaan outreachend steun aanbieden.
- We implementeren schuldsanering voor inwoners met minimale afloscapaciteit.
- We starten de aanpak 'jongeren met schulden'.
- We gaan met Osse werkgevers aan de slag voor werknemers met loonbeslag.
- We zetten in op het verbeteren van ondersteuning bij onze gemeentelijke werknemers met schulden en onze eigen rol als schuldeiser.
- We bieden, samen met partners, extra nazorg bij schuldhulpverlening.

2.4 Opvang, onderwijs en onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?

Opvang en onderwijs zijn belangrijke voorzieningen in onze samenleving. Het draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van de Osse jeugd, het biedt een basis voor gelijke kansen, het zorgt voor overdracht van maatschappelijke en culturele waarden en het helpt mensen met participatie in de samenleving. We streven ernaar dat kinderen een goede start maken op de basisschool en dat onze jeugdigen opgroeien tot zelfredzame mensen, die het liefst met een startkwalificatie de arbeidsmarkt betreden. We gaan uit van inclusief onderwijs en we zorgen voor extra ondersteuning voor de leerlingen die dat nodig hebben. Binnen het onderwijs en ook in de aansluiting van het onderwijs op de maatschappelijke omgeving spelen diverse vraagstukken. Voorbeelden zijn passend onderwijs, de aanpak van onderwijsachterstanden, de aansluiting van VMBO op het MBO en de aansluiting op de arbeidsmarkt. We bekijken samen met de partners wat de koers hierin wordt en welke stappen we hierin zetten.

We werken aan goede onderwijshuisvesting met als uitgangspunt het verduurzamen en beter benutten van de beschikbare gebouwen. Door de krimp van het aantal jeugdigen is er op dit moment nog sprake van overcapaciteit, die we door herschikking bij renovatie en nieuwbouw willen terugbrengen. Het verduurzamen is in principe een taak van de schoolbesturen, maar als gemeente willen wij de schoolbesturen binnen onze mogelijkheden hierbij ondersteunen.

'Leren' houdt niet op na het behalen van het diploma. De snelle veranderingen in de samenleving vragen om inwoners die zich een leven lang ontwikkelen. We vinden volwasseneneducatie daarom van belang en stimuleren formeel en informeel leren.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *We signaleren en bestrijden achterstanden onder jonge kinderen, zodat alle kinderen – ongeacht in welk sociaal-economisch milieu zij opgroeien - gelijke kansen hebben op een succesvolle schoolloopbaan*
- *We zorgen voor goede aansluiting van passend onderwijs en jeugdhulp*
- *We benutten onze capaciteit onderwijshuisvesting optimaal*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Bij het terugdringen van de voortijdig schoolverlaters (VSV) behoren we tot de top 5 van Nederland. Daarom zetten we de succesvolle aanpak van voortijdig schoolverlaters en verzuim vanuit het Regionaal Bureau Leerplicht voort.
- We gaan vanuit het RBL-BNO actief aan de slag met de bredere doelgroep kwetsbare 23-27-jarigen door ze terug te begeleiden naar school. De aanpak is onderdeel van de integrale jongerenaanpak.
- We implementeren de nieuwe aanpak laaggeletterdheid door het versterken basisvaardigheden ook te koppelen aan onderwijsachterstandenbeleid.
- We implementeren de nieuwe aanpak Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022: “Sporen naar kansen voor kinderen”.
- Voor instromende niet-Nederlandstalige kinderen in de basisschoolleeftijd continueren we de aanpak met aparte taalklassen en vliegende brigades voor taalondersteuning. Daarmee verbeteren we de effectiviteit van het NT2-onderwijs.
- We continueren in samenwerking met het voortgezet onderwijs en ROC de Internationale SchakelKlassen (ISK) voor zowel vluchtelingen, vergunninghouders, westerse- en niet-westerse instromende leerlingen waaronder uit Oost-Europa.
- We werken samen met de scholen aan passend onderwijs en realiseren een goede aansluiting van onderwijs op jeugdhulp. Ook in 2020 zal de nadruk liggen op integratie van voorzieningen en aanpakken Onder meer de integratie van (delen) uit het speciaal onderwijs met het reguliere onderwijs zoals koers- en trajectklassen, de verdere verbinding tussen speciaal onderwijs en de Basisteams Jeugd & Gezin (BJG) en specialistische Jeugdhulp.
- We continueren de regionale aanpak dyslexie.
- De herziene regelingen peuteropvang voeren we uit met nieuwe werkprocessen, communicatie naar ouders en afspraken met kinderopvanginstellingen.
- Wij leveren een bijdrage aan de sociale versterking Schadewijk, waarbij wij vanuit onderwijs onder andere insteken op ondersteuning van IKC Regenboog.

- We werken in overleg met de schoolbesturen het plan voor verduurzaming van schoolgebouwen uit, in aansluiting op de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed (zie programma 3. Sport, cultuur en ontmoeten).
- Samen met de onderwijsbesturen maken we (ver)nieuwbouw plannen voor de basisscholen Nicolaasschool en 't Schrijverke (Herpen).
- Voor 't Schrijverke zijn naast investeringskosten in het gebouw (opgenomen in het meerjaren investeringsplan maatschappelijk vastgoed) ook aanvullende kosten noodzakelijk voor de inrichting van het openbare gebied en tijdelijke huisvesting. We nemen voor deze aanvullende kosten een bedrag van € 802.000 op in deze programmabegroting. Daarnaast investeren we € 600.000 in de omliggende openbare ruimte. Op basis van een investeringsbesluit wordt het totale krediet voor dit project ter besluitvorming voorgelegd aan de raad.
- Samen met de onderwijsbesturen starten we (ver)nieuwbouw plan voor de basisscholen Korenaer/Kennedy.
- We gaan komende periode werken aan een stip op de horizon in een Vastgoedplan. Hierbij wordt vastgesteld wat we kwalitatief en kwantitatief echt nodig hebben aan maatschappelijke voorzieningen.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Wij willen dat iedereen mee kan doen in onze samenleving. Onderwijs en werk zijn belangrijk voor participatie. Wij werken aan een duurzame plek op de arbeidsmarkt voor onze inwoners. Daarom streven we naar een startkwalificatie bij een zo groot mogelijke groep inwoners en gaan uitval uit onderwijs tegen. We ondersteunen mensen met een uitkering om passend werk te krijgen en te houden. We werken aan erkende certificaten en praktijkverklaringen waarmee kennis en vaardigheden beter aantoonbaar zijn. Leven lang leren is een belangrijk uitgangspunt.
We blijven in gesprek met schoolbesturen over het verduurzamen van hun gebouwen.
De global goals die bij dit programma horen zijn: geen armoede, geen honger, kwaliteitsonderwijs, duurzame energie, fatsoenlijk werk en gezonde economie, ongelijkheid verminderen en partnerschappen.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.
De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Werkvoorzieningschap Noordoost-Brabant
Het Werkvoorzieningschap is opdrachtgever voor IBN als uitvoeringsorganisatie van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Het Werkvoorzieningschap is namens 11 gemeenten enig aandeelhouder en eigenaar van IBN.

Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO)
Het RBL BNO voert voor gemeente Oss en de regio de wettelijk verplichte taken rond leerplicht en RMC uit. Het voorkomen en terugdringen van ongeoorloofd schoolverzuim, voortijdig schoolverlaten en langdurig thuiszitten is haar kerntaak.

3.3 Beleidskaders

1. Visie Onderwijshuisvesting en meerjarige investeringsplanning (2013)
2. Beleidskader 2017-2020 Regionaal Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL)
3. Maatregelen Wet werk en bijstand (2015)
4. Beleidskader Participatiewet (2015)
5. Beleidskaders Armoede en Schulden 2020-2024 (2019)
6. Vrijwilligerswerkbeleid 2016-2020 (2016)
7. Plan van aanpak Laaggeletterdheid 'Meedoen begint bij de basis' (2019)
8. Visie 'Leren in Oss, zo doen wij dat!' (2017)
9. Onderwijsachterstandenbeleid 'Sporen naar kansen voor kinderen' (2019)

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Vrijwilligers	Waarstaatje gemeente.nl		40%			50%
Voortijdig schoolverlaters Oss	vsvverkenner.nl	1,9%	1,5%	1,6%		< 2,0%
Bereik VVE doelgroep	TOV jaarverslag	86%				100%
Bereik doelgroep armoedebeleid	WISZ	70,1%	80,2%	81,7%	82,6%	85%
Percentage stijging bijstandsuitkeringen	WISZ		9%	1%	-5%	-2%

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Absoluut verzuim onderwijs per 1.000 leerlingen (niet ingeschreven op school)	2,37	1,86	2018
Relatief verzuim onderwijs per 1.000 leerlingen (wel ingeschreven, niet aanwezig)	11,62	23,37	2018
Voortijdig schoolverlaters (VO en MBO)	1,9%	1,9%	2018
Kinderen in uitkeringsgezin	4,82%	6,24%	2015
Personen > 18 jaar met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners	28,5	35,9	tweede halfjaar 2018
Werkloze jongeren 16-22 jaar	1,20%	1,52%	2015
Personen 15-64 jaar met lopend re-integratietraject per 1.000 inwoners	33,5	31,8	1e halfjaar 2018
Netto arbeidsparticipatie (aandeel beroepsbevolking met baan)	68%	67,6%	2018
Demografische druk (verhouding tussen niet-productieve leeftijdsgroepen < 20 jaar en > 65 jaar en productieve groep 20-64 jaar)	70,5%	74,2%	2019

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Laaggeletterdheid	0	63	63	63	63
Nieuw beleidskader armoede en schulden	0	157	283	237	159
Totaal nieuw beleid	**0**	**219**	**345**	**300**	**221**

Toelichting nieuw beleid

Laaggeletterdheid

We stellen voor om structureel vanaf 2020 € 62.500 op te nemen in de begroting voor laaggeletterdheid. Een betere taal- en/of rekenbeheersing zorgt ervoor dat mensen minder hulp nodig hebben. Ook maakt het de kans op vinden of houden van werk groter. Een betere taalvaardigheid maakt mensen sociaal actiever, gezonder en gelukkiger. Daarom vinden we dat iedereen in Oss zo goed mogelijk moet kunnen lezen, schrijven, rekenen en voldoende digitale vaardigheden moet hebben. De laatste twee jaar hebben we een sterk netwerk gebouwd. Dit netwerk is de basis van de aanpak 'verbeteren basisvaardigheden'. Met onze nieuwe aanpak proberen we nog meer mensen op geschikte taaltrajecten te krijgen. Daarnaast zorgen we dat werkgevers actiever mee gaan doen. Ook verbinden we de aanpak met andere maatschappelijke onderwerpen. Door samen te werken proberen we de kosten zo laag mogelijk te houden. De inzet van vrijwilligers in onze aanpak past hierbij. Voor een succesvolle, duurzame aanpak is structurele financiering van € 62.500 nodig.

Nieuw beleidskader armoede en schulden

We willen extra geld beschikbaar stellen voor de aanpak van armoede en schulden. Het gaat om € 157.000 in 2020, € 283.000 in 2021, € 237.000 in 2022 en € 159.000 in 2023. Vanaf 2020 geldt een nieuw beleidskader Armoede en Schulden. Dat leggen we dit najaar ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad. Het nieuwe beleidskader vervangt het beleidskader Schuldhulpverlening 2016-2020 en de armoedenota's deel 1 en 2. We kiezen voor een gezamenlijk beleidskader armoede en schulden, omdat we geloven dat een integrale aanpak beter is voor onze inwoners. We willen in onze communicatie en dienstverlening meer rekening houden met de invloed van stress en schaamte bij geldzorgen en deze verminderen. Om stress-sensitief te werken en maatwerk te leveren breiden we onze dienstverlening uit (onder andere opkopen van schulden). Dat brengt extra kosten met zich mee. We gaan door met de aanpak van armoede onder kinderen, het stimuleren van participatie en we werken intensief samen met onze armoedevoorzieningen. Daarnaast hebben we vorig jaar in de algemene uitkering tot en met 2020 jaarlijks € 113.000 extra gekregen voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. Het wegvallen van die middelen vangen we op door het budget voor Oss innoveert Armoede voor Kinderen en het budget voor wijkgerichte activiteiten te stoppen. Dat hebben we in het kostenplaatje meegenomen.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeidsparticipatie	-610	0	0	0	0
Pilot van Zorg naar Werk	0	0	0	0	0
Brede school Lith	0	0	0	0	0
Vrijval exploitatie Hooghuis Ravenstein	0	-82	-96	-96	-96
Voordeel gesubsidieerde peuteropvang	-110	0	0	0	0
Onderwijs bijstelling Meerjaren-Investeringsplan	0	0	-661	-44	96
Eenmalige uitkering RBL/BNO	-40	0	0	0	0
Garantstelling de Koppellinck	0	0	0	0	0
Kentalis Hooghuis West	0	7	7	7	7
Vervangende nieuwbouw basisschool 't Schrijverke en gymzaal	0	502	256	-1	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**-760**	**428**	**-494**	**-134**	**7**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Arbeidsparticipatie

We hebben een voordeel van € 610.000 omdat we een bedrag terug gestort hebben gekregen vanuit de egalisatiereserve WSW. Door lagere realisatie krijgen we over 2018 € 610.000 teruggestort van het Werkvoorzieningschap. Dit is een incidentele meevaller voor het jaar 2019.

Pilot van Zorg naar Werk

We verlagen het budget 2019 met € 45.000 dat was bestemd voor de pilot van Zorg naar Werk. We hebben minder geld nodig omdat de oplossingen binnen reguliere budgetten van de Wmo en Participatiewet betaald kunnen worden. De te maken kosten zijn voor extra inzet van consulenten en projectmiddelen voor ondersteuning van Movisie en leerbijenkomsten. Hierdoor kunnen we de oorspronkelijke raming van € 80.000 met € 45.000 verlagen. De kosten van de pilot betalen we uit de reserve wonen, welzijn en zorg. Doordat we minder budget nodig hebben onttrekken doen we ook een lager beroep op deze reserve.

Brede school Lith

We verhogen het investeringskrediet van de brede school in Lith met € 200.000. Dit is nodig door extra kosten van meerwerk en afronding. De aanvullende kapitaallasten kunnen we opvangen door onttrekking aan de bestemmingsreserve kapitaallasten die we hebben. Daarom hebben we geen aanvullend budget nodig. De reserve brede school is gevormd door een subsidie van de provincie Noord-Brabant bij de herindeling met Lith en een bijdrage uit grondexploitaties in 2018 en in 2023. In de afgelopen jaren werden ook overschotten in de exploitatie aan de reserve toegevoegd om het risico van mogelijk tegenvallende opbrengsten uit grondverkopen af te dekken. Als gevolg van de vertraging in de uitvoering werden geen kosten gemaakt. Een recente doorrekening van de bestemmingsreserve kapitaallasten brede school Lith laat zien dat we de in 2023 geraamde onttrekking aan de reserve van het grondbedrijf van € 2.820.000 kunnen verlagen met € 1.110.000 naar € 1.710.000.

Vrijval exploitatie Hooghuis Ravenstein

We vragen om voor de herontwikkeling van het Hooghuis Ravenstein € 1,55 miljoen beschikbaar te stellen. Dit bedrag is nodig voor het afdekken van het verwachte verlies binnen de nieuwe grondexploitatie Hooghuis Ravenstein. Op deze school rust nog een boekwaarde van € 1,78 miljoen per 1 januari 2020. Deze boekwaarde wordt ingebracht bij de nieuwe grondexploitatie en hierdoor kunnen de komende jaren de kapitaal- en exploitatielasten vervallen. In 2020 betreft dit een vrijval van ruim € 82.000 aan kapitaallasten. Dit bedrag loopt de jaren daarna nog iets op in verband met wegvallende kosten verzekering en belastingen.

Voordeel gesubsidieerde peuteropvang

We verwachten het budget voor gesubsidieerde peuteropvang niet volledig nodig te hebben in 2019. Het gaat om een eenmalig bedrag van € 110.000. Dit jaar zijn er onverwacht veel gezinnen met tweeverdieners die gebruik maken van peuteropvang. Zij hebben recht op Kinderopvangtoeslag van de Belastingdienst en hoeven daardoor dus geen gebruik te maken van de gemeentelijke gesubsidieerde peuteropvang. Daardoor houden we dit jaar geld over. Vanaf volgend jaar zijn er veranderingen op het gebied van gesubsidieerde peuteropvang. Dit gaat om onder andere een nieuwe financiële regeling en andere wettelijke verplichtingen. Daarom verwachten we vanaf volgend jaar het volledige budget nodig te hebben.

Onderwijs bijstelling Meerjaren-Investeringsplan

We hebben het Meerjaren Investeringsplan (MIP) voor onderwijsgebouwen geactualiseerd. We hebben de bedragen verhoogd met de bouwkostenstijging tot en met 2019. Daarnaast hebben we de planning van de projecten bijgesteld op basis van de voortgang binnen de projecten en de beschikbare ambtelijke capaciteit. Hierdoor schuiven sommige projecten naar latere jaren. Door deze actualisatie hebben we in 2021 een voordeel van € 661.000 en in 2022 van € 44.000. Vanaf 2023 is er een structureel nadeel van € 96.000. We werken toe naar investeringsbesluiten voor ’t Schrijverke in Herpen en voor de Nicolaasschool. De geplande start van de uitvoering van deze projecten is in 2020. Verder werken we aan de planvoorbereiding voor de scholencarrousel Oss NoordWest (Korenaer en Kennedyschool).

Eenmalige uitkering RBL/BNO

We stellen de begroting van Leerplicht eenmalig naar beneden bij met € 39.500. Door het positieve resultaat in 2018 is de reserve bij het RBL/BNO gestegen boven de afgesproken limiet. De bestuurders hebben daarom afgesproken het meerdere uit te keren aan de deelnemende gemeenten. We hebben daarom een voordeel van € 39.500.

Garantstelling de Koppellinck

MFA de Koppellinck in Geffen doet voor de jaren 2017 en 2018 een beroep op de vastgestelde garantstelling van € 25.000 per jaar. Dit kost € 50.000. De Koppellinck legitimeert en positioneert zich in haar functie als MFA die gericht is op de maatschappelijke ontwikkelingen. Zij faciliteert de maatschappelijke opgave om mensen langer in hun woonomgeving te laten verblijven. Dit is vormgegeven door het huisvesten van een burgerzorgcoöperatie 'Kom d'rin' waarbij ontmoetingsactiviteiten plaatsvinden en de Koppellinck de uitvalsbasis voor dienstverlening is. Samen eten is hierbij een essentieel programmaonderdeel. Met het realiseren van een keuken en eetpunt voor kwetsbare eenzame inwoners is een maatschappelijke oplossing gecreëerd. Hierdoor is in 2017 en 2018 een tijdelijk tekort in de reguliere exploitatie ontstaan. We betalen dit tekort uit de reserve Integraal voorzieningenbeleid.

Kentalis Hooghuis West

Stichting Koninklijke Kentalis maakt vanaf schooljaar 2019-2020 medegebruik van locatie West van het Hooghuis. Hiervoor was een inpandige verbouwing noodzakelijk met een totale investering van € 135.000. De jaarlijkse kosten hiervan zijn € 7.425 vanaf 2020. Kentalis maakte eerst gebruik van locatie Den Bongerd van Stichting Carmelcollege/het Hooghuis. Na opheffing van locatie Den Bongerd blijft de samenwerking tussen beide stichtingen bestaan. Kentalis had voor haar aandeel in de verbouwingskosten nog recht om een investeringskrediet aan te vragen.

Vervangende nieuwbouw basisschool 't Schrijverke en gymzaal

Naast de reguliere investering voor de nieuwbouw verwachten we incidentele kosten van € 502.000 in 2020 en € 256.000 in 2021. De planning is om in 2020 en 2021 vervangende nieuwbouw te realiseren voor basisschool 't Schrijverke en de bijbehorende gymzaal in Herpen. Dat gebeurt op de huidige locatie. De investeringskosten voor het gebouw zitten in het Meerjarig Investeringsplan voor maatschappelijk vastgoed. Daarnaast zijn er diverse bijkomende kosten. De belangrijkste incidentele kosten zijn tijdelijke huisvesting (€ 575.000), tijdelijk gymvervoer naar Ravenstein (€ 17.000) en het afboeken van de restant boekwaarde van het huidige gebouw (€ 247.000). Het afboeken van de boekwaarde betekent een jaarlijkse besparing van € 39.000. Echter door te investeren in de openbare ruimte (€ 600.000), hogere eigendomskosten en hogere kosten beheer en onderhoud openbare ruimte besparing stijgen de jaarlijkse kosten met ongeveer hetzelfde bedrag. De hoogte van de investering brengen we in beeld bij de concrete uitwerking van de investering in een raadsvoorstel. De nieuwe school en gymzaal worden een stuk kleiner dan het huidige gebouw. Het huidige gebouw is groter dan noodzakelijk als we kijken naar de leerlingenaantallen en de prognose hiervan. Dat geldt ook voor het hele terrein van de school. Daarom willen we ook het terrein van de school verkleinen en daarmee een deel van het terrein toevoegen aan de openbare ruimte. Verder willen we maatregelen nemen om de verkeerssituatie rondom de school en de gymzaal te verbeteren. We werken de plannen de komende periode verder uit en komen erop terug in een afzonderlijk raadsvoorstel.

4.3 Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	0	14	14	14	14
Participatie WSW en Wa-jong en begeleiding	-71	-61	-57	-52	-60
Besluit Bijstandverlening zelfstandigen (Bbz)	0	44	44	44	44
Totaal septembercirculaire	**-71**	**-3**	**1**	**6**	**-2**

Toelichting septembercirculaire

Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang

Het Rijk stelt gelden beschikbaar voor toezicht en handhaving. Het betreft een bedrag van in totaal € 14.000.

Participatie WSW en Wa-jong en begeleiding

We ontvangen jaarlijks minder voor WSW en meer voor Wa-jong en begeleiding. Voor de WSW gaat het om € 80.000 minder in 2019, dit loopt af tot € 49.000 in 2023. Voor de Wa-jong gaat het jaarlijks om tussen de € 9.000 en € 14.000. We passen onze budgetten hierop aan.

Besluit Bijstandverlening zelfstandigen (Bbz)

We ontvangen vanaf 2020 jaarlijks € 44.000 voor de uitvoering van levensvatbaarheidsonderzoeken in het kader van de BBZ. Dit voegen we toe aan onze budgetten. Met ingang van 1 januari 2020 wordt de financieringssystematiek van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) vernieuwd. Onderdeel van deze vernieuwing is dat de levensvatbaarheidsonderzoeken die worden uitgevoerd in het kader van het Bbz niet meer worden bekostigd via een specifieke uitkering, maar via het gemeentefonds. Deze uitvoeringskosten voegen we toe aan ons budget.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	-300	-300	-300	-300	-300
Jongeren individuele Diagnose	-100	-100	-100	-100	-100
Bijzondere bijstand individuele inkomenstoeslag	0	0	-36	-36	-36
Totaal Wat kan minder of anders?	**-400**	**-400**	**-436**	**-436**	**-436**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)

Vanaf 2019 ontvangen we van het rijk een fors hogere rijksuitkering voor het onderwijsachterstandenbeleid. In 2019 ontvangen we circa € 1,4 miljoen extra. De uitkering is een specifieke rijksuitkering en de gelden daarvan moeten ook aan OAB besteed worden. Hierdoor passen we zowel de uitgaven als de inkomsten aan. Omdat de werkzaamheden van OAB toenemen is ook extra geld nodig voor de uitvoering daarvan. Derhalve is de formatie met 1 fte uitgebreid (€ 82.200). Deze uitvoeringskosten komen ook ten laste van de rijksuitkering. Bij de jaarrekening 2018 hebben we bij onderwijsbeleid een financieel voordeel van ruim € 300.000 gemeld. Dit omdat de kosten sociaal medische indicatie (SMI) die we aan ONS welzijn betalen ook onder Onderwijsachterstandenbeleid vallen. Dit is structureel en derhalve hebben we een financieel voordeel van € 300.000.

Jongeren individuele Diagnose

Wij stellen voor om de begroting van Jongeren individuele Diagnose structureel te verlagen met € 100.000. Voor de niet-uitkeringsgerechtigden (NUG) hebben we een extra budget van 400.000. In 2019 verwachten wij dit budget voor 300.000 uit te nutten. Dit betreft voornamelijk de kosten van jobcoaching voor jongeren die met loonkostensubsidie aan het werk zijn (60) en bemiddelingstrajecten voor NUG-gers (20). De kosten van jobcoaching zijn structureel. Wij zetten dit in om ervoor te zorgen dat kwetsbare jongeren duurzaam aan het werk blijven. Wij verwachten geen verdere kostenstijging, omdat het een veelal tijdelijke voorziening is gedurende gemiddeld 3 jaren. Deze voorziening kent nieuwe jongeren en jongeren die uitstromen uit de voorziening.

Bijzondere bijstand individuele inkomenstoeslag

Inwoners die 3 jaar of langer een laag inkomen hebben kunnen gebruik maken van de individuele inkomenstoeslag. We stellen twee aanpassingen voor, namelijk het verlagen van de hoogte en het opschuiven van de termijn om hiervoor in aanmerking te komen (vanaf 2021). Bij de hoogte van deze toeslag wordt rekening gehouden met de gezinssamenstelling. De hoogte van de toeslag is in vergelijking met andere gemeenten aan de hoge kant. Vandaar het voorstel om deze te verlagen. Besparing circa € 18.000. De termijn willen we vanaf 2021 opschuiven van 3 jaar naar 5 jaar. Dit betekent ook een jaarlijkse kostenbesparing van € 18.000. Hierdoor bestaat wel het risico dat er meer aanvragen binnenkomen voor andere voorzieningen binnen de bijzondere bijstand.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	68.596	66.843	67.011	66.595	66.185
Baten	-26.806	-26.806	-26.806	-26.806	-26.806
Saldo	41.789	40.037	40.205	39.789	39.378
Stortingen reserves	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-566	-408	-362	-299	-296
Saldo mutaties reserves	-566	-408	-362	-299	-296
Totaal bestaand beleid	**41.224**	**39.629**	**39.843**	**39.491**	**39.083**
Nieuw beleid	0	219	345	300	221
3O-ontwikkelingen	-760	428	-494	-134	7
Budgettair neutrale wijzigingen	-30	233	122	89	89
Septembercirculaire	-71	-3	1	6	-2
Wat kunnen we minder of anders doen?	-400	-400	-436	-436	-436
Totaal programma	**39.963**	**40.105**	**39.381**	**39.316**	**38.963**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	**Begroting 2020**
Onderwijs en leerlingenzaken	193
Totaal programma	**193**

Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur

1. Inleiding

Ontmoeten, sport en cultuur zijn uitdrukkingsvormen van gemeenschapszin. Mensen willen zich verbonden voelen met anderen. Daardoor ontstaan gemeenschappen, waarin mensen zich kunnen ontplooien. In sport, in cultuur en op tal van andere manieren, waarin de ontmoeting met de ander centraal staat, vinden inwoners manieren om zichzelf te ontwikkelen en te vermaken. Als gemeentelijke overheid zijn we er voor om deze gemeenschapszin mede mogelijk te maken en te faciliteren. Dat doen we door het ontwikkelen en in stand houden van voorzieningen en door de toegankelijkheid zo breed mogelijk te waarborgen. Hierbij sluiten we zo nauw mogelijk aan bij wat de mensen zelf willen en kunnen.
De komende jaren staan we voor forse inspanningen om onze maatschappelijke voorzieningen goed aan te laten sluiten op de veranderende behoeften en inzichten. Hoe borgen we een breed aanbod van ontmoeten, sport en cultuur voor de toekomst zonder de vorm/structuur in beton te gieten?
De ambities en eisen op het gebied van duurzaamheid vragen om investeringen en aanpassingen in de bestaande voorraad. Maar ook de ontwikkelingen bij tal van verenigingen laten verschuivingen zien in het gebruik van en de behoefte aan gemeenschapsvoorzieningen. Dat geldt ook voor de behoeften van niet-georganiseerde gebruikers.
Daarbij telt op dat de bestuursrechter ons dwingt om ons subsidiestelsel aan te passen, daar waar we negatief afwijkende weegfactoren gebruiken. Maar dat is tegelijk ook een mooie aanleiding om de subsidieverdeling in breder perspectief te herzien. Sluit deze nog goed aan op de belangrijkste doelstellingen van de gemeente Oss?

2. Programma-onderdelen

2.1 Ontmoeten

Wat willen we bereiken?
We willen dat er op buurt- en wijkniveau voldoende mogelijkheden zijn voor onze inwoners om elkaar te ontmoeten. Dat wordt steeds belangrijker naarmate steeds meer inwoners, zoals ouderen of mensen met een beperking, hiervoor langer aangewezen zijn op hun directe leefomgeving. Mede hierdoor zien we ook dat de behoeften aan ontmoeten aan het veranderen zijn, namelijk meer informeel, meer kortstondig, minder in verenigingsverband en meer op basis van open inloop.
Ontmoeten faciliteren we in gemeentelijke accommodaties, maar kan ook in accommodaties beheerd door andere partijen plaats vinden. We hebben ruim twintig wijk- en dorpshuizen in de gemeente. Er zijn verschillen in eigendom, beheer en gebruik van deze voorzieningen. Ook de functies die ze hebben zijn divers: van gemeenschapshuis met huiskamer voor de wijk, tot verenigingsgebouw, broedplaats of wijkonderneming. Voor wijk- en dorpshuizen spelen dezelfde demografische en maatschappelijke ontwikkelingen als bij de andere domeinen. We ontgroenen en vergrijzen, de samenleving individualiseert en de kwaliteitseisen die we stellen aan gebouwen nemen toe. Bij wijk- en dorpshuizen is er een terugloop van de inzet van vrijwilligers. Daarnaast wordt er vanuit wet- en regelgeving steeds meer professionaliteit gevraagd van vrijwilligers. De decentralisaties in werk, zorg en jeugd versterken deze ontwikkeling. De positionering van de wijk- en dorpshuizen krijgt hiermee een breder perspectief. Deze voorzieningen kunnen als centraal ontmoetingspunt faciliteren in zorg, paramedische dienstverlening en als leer-werkplek. We willen het beleid op ontmoeten herijken waarbij we rekening houden met deze ontwikkeling. Zo gaan we onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om dagbesteding te laten plaatsvinden in buurt- en wijkcentra. En welke andere vormen van zorg of begeleiding we kunnen combineren met ontmoeten. We willen onze voorzieningen daar geleidelijk aan op inrichten, immers niet alles kan tegelijk. Dat doen we op basis van een visie, die we in 2020 met de raad gaan ontwikkelen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Er zijn voldoende mogelijkheden voor laagdrempelig ontmoeten op buurt- en wijkniveau in de gemeente Oss*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Over het laagdrempelig ontmoeten wordt al langere tijd gesproken en experimenteren we op verschillende plekken met dit concept. Om daar nu verder concrete stappen in te kunnen zetten, gaan we eerst een visie maken. Wat verstaan we er (niet) onder, wat willen we bereiken, voor wie bedoelen we het, welke consequenties heeft het voor bestaande accommodaties? Op basis van de visie maken we ook een uitvoeringsprogramma. We huren hiervoor expertise in en ramen hiervoor eenmalig € 30.000.
- Op basis van de motie in juli 2019 over ontmoeten in Neerloon-Overlangel-Keent (NOK) stellen we nog eenmalig extra geld beschikbaar om ontmoeten en sport in de NOK-gemeenschap te stimuleren. We gaan aan de slag om te kijken of we binnen de kaders van die motie een haalbaar plan met de gemeenschap kunnen ontwikkelen.
- We zijn tegen onvoorziene omstandigheden aangelopen met het ontwikkelen van de MFA Noordwest. Daardoor is het beschikbare krediet niet voldoende om het oorspronkelijke plan uit te voeren. We gaan een integrale gebiedsvisie maken, waar MFA Oss Noord West onderdeel van uitmaakt. Het krediet blijft voor deze opgave bestempeld.
- We gaan komende periode werken aan een stip op de horizon in een Vastgoedplan. Hierbij wordt vastgesteld wat we kwalitatief en kwantitatief nodig hebben aan maatschappelijke voorzieningen. Dit plan is een herijking van de Uitvoeringsnota Maatschappelijk Vastgoed uit 2013 en de vastgoedplanningen, die samen gemaakt zijn met inwoners per gebied: de voorzieningenkaarten. Met de actualisatie kijken we ook of de meerjarenplanning voor uitvoering/realisatie herzien moet worden.
- We gaan in de komende periode onderzoeken of we onze maatschappelijke vastgoedportefeuille op sommige delen kunnen afstoten dan wel het onderhoud daarvan privatiseren.

2.2 Sport

Wat willen we bereiken?

Sporten vinden we belangrijk: het verbindt mensen, het draagt bij aan een gezonde levensstijl en mensen die sporten voelen zich beter. Daarom stimuleren we dat zoveel mogelijk inwoners op hun niveau sporten en bewegen. We ondersteunen hiervoor sportverenigingen (accommodaties, subsidies), maar zetten ook steeds meer in op het uitnodigend maken van de openbare omgeving om te bewegen en te sporten. We zetten het Sport Expertise Centrum in om dit alles actief te faciliteren.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Sporten en bewegen zijn aantrekkelijk om te doen*
- *Er zijn geen (financiële) drempels om aan sporten en bewegen te doen*
- *Inwoners zijn zich bewust hoe sporten en bewegen bijdraagt aan hun welbevinden en welzijn*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Inmiddels heeft de raad zich uitgesproken voor nieuwbouw van het Golfbad. Wij leggen de raad nu zo spoedig mogelijk een aantal mogelijke locaties voor. Daarnaast bereiden we in 2020 besluitvorming voor over de vraag hoe we het project het beste vorm kunnen geven. Het gaat hier bij om het bouwheerschap, exploitatie, financiering en aanbestedingsvorm. Omdat het realiseren van een nieuw zwembad een complex en specialistisch project is, is het noodzakelijk om deskundige integrale begeleiding en ondersteuning in te huren. Voor 2020 nemen we een bedrag van € 100.000 hiervoor op. Na deze besluitvorming kunnen we een onderbouwd voorstel doen voor een voorbereidingskrediet. We houden dan in principe rekening met totale voorbereidingskosten van ca. 10% van de gehele investering. We streven naar een nieuw zwembad, dat zo energiezuinig mogelijk is, dat voldoet aan de behoeften van de verschillende doelgroepen en dat ook een passend recreatieprofiel heeft.
- In aansluiting op het Nationale Sportakkoord maken we in Oss een lokaal sportakkoord. Samen met de sportverenigingen maken we afspraken hoe we aan de vijf pijlers gaan werken. Deze vijf pijlers zijn:
    1. Inclusief sporten en bewegen, iedereen een leven lang plezier in sporten en bewegen
    2. Duurzame sportinfrastructuur, een goed werkende en duurzame sportinfrastructuur
    3. Vitale aanbieders, aanbieders van sport en bewegen moeten toekomstbestendig zijn
    4. Positieve sportcultuur, sporten moet leuk zijn, veilig, eerlijk en zorgeloos

5. Van jongs af aan vaardig in bewegen, meer kinderen voldoen aan de beweegnorm en de motorische vaardigheden moeten toenemen

In de aanpak nemen we het concept van vitale sportverenigingen mee.

- We gaan in 2020 onderzoeken of het maaien van de sportvelden door robotmaaiers aantrekkelijk is om te gaan doen.

2.3 Cultuur

Wat willen we bereiken?

Cultuur is een uitdrukkingsvorm van individuele en gemeenschappelijke ontwikkeling van mensen. Culturele activiteiten zijn belangrijke voorwaarden voor een zinvol bestaan, zowel voor individuen als gemeenschappen. Cultuur ontwikkelt de eigen identiteit van onze inwoners en draagt bij aan een aantrekkelijke uitstraling van de gemeente.

Daarom vinden we een gevarieerd en laagdrempelig cultuuraanbod belangrijk. We stimuleren cultuurdeelname door cultuureducatie, door het subsidiëren van culturele voorzieningen en door het zoveel mogelijk wegnemen van (financiële) drempels bij het aanbod.

Een veelzijdig en aansprekend cultuuraanbod draagt ook bij aan het zijn van een aantrekkelijke gemeente; om er in te wonen of om er in te ondernemen.

In deze paragraaf betrekken we ook ons subsidiebeleid, hoewel dat verder reikt dan enkel culturele subsidies. We stellen ons zelf de vraag in hoeverre ons subsidie(verdeling)stelsel nog optimaal aansluit bij onze belangrijkste doelstellingen als gemeente. Dat leidt wellicht op de langere termijn tot aanpassingen. Voor de korte termijn moeten we ons huidig subsidiebeleid aanpassen aan de uitspraak van de bestuursrechter. Deze heeft namelijk uitgesproken om -in het geval van fanfare Jong Leven uit Lith- het toepassen van negatieve weegfactoren onrechtvaardig te vinden.

Ook het evenementenbeleid behoeft een actualisering.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Culturele activiteiten zijn aantrekkelijk en laagdrempelig om aan deel te nemen of om er van te genieten.*
- *Ons subsidiebeleid is rechtvaardig en sluit goed aan op het bereiken van de gemeentelijke doelstellingen.*
- *Ons evenementenbeleid is actueel en sluit goed aan bij de verschillende behoeften.*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Na de verzelfstandiging en de betere samenwerking met de horeca, is het cultuurpodium Groene Engel nog niet gelukt om de organisatie in stabiel vaarwater te krijgen. Behalve door onvoorziene omstandigheden (ziekte onder het personeel) is inmiddels ook vast te komen staan dat de organisatie van het cultuurpodium verbetering behoeft. Er wordt nu een nieuw bedrijfsplan ontwikkeld op basis waarvan Groene Engel in de komende jaren geëxploiteerd gaat worden. Het bedrijfsplan is eind 2019/begin 2020 gereed. Op basis daarvan voeren we de discussie met raad over onze jaarlijkse bijdrage. Er is nu eenmalig € 225.000 noodzakelijk voor het bedrijfsplan en de organisatievernieuwing
- Theater De Lievekamp is toe aan een ingrijpende renovatie. Om te bepalen hoe die opgave er uit moet zien, laten we eerst een positioneringsonderzoek uitvoeren. Welk ambitieniveau heeft het theater en hoe past dat in de regionale en landelijke ontwikkelingen? Dit onderzoek vormt de opmaat voor de discussie met de raad over de vraag wat voor soort theater we in stand willen houden en wat we daar (financieel) voor over willen hebben. Deze discussie gaan we in 2020 met elkaar voeren.
- Voor de korte termijn moeten we ons huidig subsidiestelsel aanpassen. De rechter heeft in het geval van fanfare St. Lambertus uitgesproken het gebruik van negatieve weegfactoren in de subsidieverdeling niet redelijk te vinden. Die uitspraak trekken we door naar alle gevallen waarin we negatieve weegfactoren hanteren bij het harmoniseren van subsidiebeleid. We komen eind dit jaar met een raadsvoorstel. Daarnaast gaan we een voorstel maken voor de raad waarin we ons de vraag stellen of de huidige subsidietoedeling en de manier waarop we de subsidies verdelen nog goed aansluiten op onze gemeentelijke doelstellingen.

- Evenementen dragen bij aan een levendige gemeente, een positief imago van de stad en stimuleren de economie. Ons evenementenbeleid geeft aan wat onze visie op evenementen is, ook biedt het een afwegingskader. Het huidige evenementenbeleid is vijf jaar oud en moet geactualiseerd worden, o.a. door juridische RO en Milieu ontwikkelingen. Wij huren specialistische kennis in om ons evenementenbeleid te actualiseren, vooral op het aandachtsgebied geluid.
- Op 4 juli nam de raad de motie 'MuziekMatch' aan en gaf hiermee het college de opdracht te onderzoeken of er voor deze stimuleringsregeling belangstelling bestaat bij het primair onderwijs, private partijen en culturele samenwerkingspartners. Dit onderzoek startten we onlangs op. In overeenstemming met de motie nemen we hier een éénmalig een bedrag van € 15.000 voor op in de programmabegroting

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

We geven op het gebied van duurzaamheid zelf het goede voorbeeld. Daarom zetten we in op een (op termijn) energie neutrale vastgoedportefeuille. Bij (ver) nieuwbouw realiseren we CO2-arme gebouwen (klimaatakkoord) waar mogelijk en minimaal BENG (bijna energieneutraal) bij grootschalige renovatie van gemeentelijk eigendom en niet monumentale panden.
De gemeentelijke regeling voor de verduurzaming van buitensportaccommodaties blijft van kracht. Ook bij de nieuwbouw van het Golfbad en de renovatieopgave van theater De Lievekamp speelt verduurzaming een belangrijke rol.
De global goals die bij dit programma horen zijn: Goede gezondheid en welzijn, duurzame energie, ongelijkheid verminderen en duurzame steden en gemeenschappen.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.
De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)
Het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) voert voor Oss en de andere deelnemende gemeenten en waterschappen wettelijk verplichte taken uit op het gebied van archiefbeheer, ordening, controle en –ontsluiting. Binnen de mogelijkheden werkt het BHIC aan het beleidsdoel 'meer publiek, meer divers publiek'. Dit sluit aan bij onze doelstelling om cultuur, in dit geval het papieren en digitale erfgoed van de gemeente, gemakkelijk toegankelijk te maken voor belangstellenden.

3.3 Beleidskaders

1. Integraal Voorzieningenbeleid (inclusief opstellen en uitwerken van adviezen voorzieningenkaarten)
2. Rapporten cultuur: 'Cultuur van waarde" en "Waarde van Cultuur"
3. Visie sport en bewegen
4. Uitvoeringsnota maatschappelijk vastgoed (2013)
5. Planontwikkeling centrum
6. Nota gezondheidsbeleid Maasland

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Tevredenheid inwoners over voorzieningen	Waarstaatjegemeente.nl		72%		76%	73%
Inzet burgers voor leefbaarheid in de buurt	Waarstaatjegemeente.nl		21%		24%	22%
Actief in verenigingsleven	Waarstaatjegemeente.nl		62%		65%	63%
Volwassenen die voldoen aan norm gezond bewegen	GGD Brabantscan.nl		59%			60%
Mensen met ernstig overgewicht	GGD Brabantscan.nl		13%			12%

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Niet-sporters	48,1%	51%	2016

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Wijkpunt de Hille in Oss	0	0	0	0	0
Laagdrempelig ontmoeten	0	30	0	0	0
Voorbereiding nieuw golfbad	0	100	0	0	0
Voorziening NOK voor ontmoeten en sport	0	0	22	22	22
Muziek in de klas	0	0	0	0	0
Totaal nieuw beleid	**0**	**130**	**22**	**22**	**22**

Toelichting nieuw beleid

Wijkpunt de Hille in Oss

We nemen voor 2019 en 2020 € 9.500 op voor kostenvergoeding aan Wijkpunt de Hille te Oss. Het bedrag is bedoeld ter compensatie van wegvallende subsidie van Brabant Wonen aan het Wijkpunt. Hierdoor kunnen de bewoners van de wijk Ussen gebruik blijven maken van een ruimte voor diverse activiteiten. Deze activiteiten zijn een vorm van "laagdrempelig ontmoeten". Te zijner tijd is het de bedoeling dat de activiteiten in het nieuwe MFA Noord-West plaatsvinden. Dit op basis van de unaniem aangenomen motie in de gemeenteraad van 24 januari 2019 met betrekking tot Wijkpunt de Hille. De kosten voor 2019 en 2020 betalen we uit de reserve wonen, welzijn en zorg.

Laagdrempelig ontmoeten

We stellen voor om eenmalig € 30.000 op te nemen in de begroting voor het opstellen van een beleidsvisie laagdrempelig ontmoeten. Hiermee willen we duidelijkheid scheppen over wat verstaan we hieronder, wat willen we bereiken, voor wie doen we het en welke consequenties heeft het voor bestaande accommodaties. Steeds meer ouderen en mensen met een beperking zijn langer aangewezen op hun eigen woonomgeving. Eenzaamheid is een gevaar dat hier op de loer ligt. De behoefte aan laagdrempelig ontmoeten dichtbij huis neemt daardoor toe. Onze gemeenschapsaccommodaties kunnen hierbij een rol spelen, maar vaak ligt deze behoefte aan ontmoeting dichterbij in de directe woonomgeving.

Voorbereiding nieuw golfbad

Voor de voorbereiding van het verdere traject naar een nieuw golfbad hebben we een bedrag nodig van € 100.000. Bij de start van het traject moeten we een groot aantal strategische keuzes maken, zoals gebied/ locatie, aanbesteden, eigendom, exploitatie, bekostiging etc. Deze keuzes hebben allemaal hun eigen complexe, specialistische achtergrond waarover specifieke kennis een vereiste is. Voor deze voorfase huren we specialistische kennis in.

Voorziening NOK voor ontmoeten en sport

We stellen voor 2020 een investeringskrediet van € 550.000 beschikbaar voor een voorziening voor ontmoeten en sport voor de kernen Neerlangel, Overlangel en Keent. De jaarlijkse kosten hiervan zijn € 22.000 vanaf 2021. We hebben de hoogte van het investeringskrediet gebaseerd op de motie die de raad in juli tijdens de bespreking van de kadernota heeft aangenomen. We gaan aan de slag om te kijken of we binnen de kaders van die motie een haalbaar plan met de gemeenschap kunnen ontwikkelen. We voegen de investeringsruimte toe aan het Meerjaren Investeringsplan maatschappelijk vastgoed (MIP MV). Het besluit over de definitieve investering leggen we apart aan de raad voor.

Muziek in de klas

We reserveren in 2020 € 15.000 voor muziek in de klas. Tijdens de bespreking van de kadernota op 4 juli heeft de raad de motie 'MuziekMatch' aangenomen. Daarbij heeft het college de opdracht gekregen te onderzoeken of het primair onderwijs, private partijen en culturele samenwerkingspartners belangstelling hebben voor deze nieuwe stimuleringsregeling voor muziekonderwijs. We hebben dit onderzoek recent opgestart. We verwachten in het najaar duidelijkheid te hebben. In overeenstemming met de motie nemen we een eenmalig bedrag van € 15.000 op als cofinanciering. Dit bedrag betalen we uit de algemene reserve. We hebben dus geen extra geld nodig.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Cultuurpodium Groene Engel	140	85	0	0	0
Kermissen	35	0	0	0	0
Budget actualiseren evenementenbeleid	0	0	0	0	0
Herbestemming Raadhuis Ravenstein	0	0	0	0	0
Vervangen kunstgrasvelden korfbalvereniging DOT	0	0	20	20	20
Afdekking kosten IVB	0	0	0	0	0
Ontmoeten en Sport bijstelling Meerjaren-Investeringsplan	0	-27	-654	-289	79
Totaal 3O-ontwikkelingen	**175**	**58**	**-634**	**-270**	**98**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Cultuurpodium Groene Engel

We nemen voor de Groene Engel voorlopig eenmalig € 225.000 op in de begroting. Dit bedrag is nodig voor het versterken van de organisatie. Met het geld wordt een bedrijfsplan opgesteld. Naar aanleiding daarvan voeren we later de discussie met de raad welke definitieve frictiekosten en structurele subsidie noodzakelijk zijn. De bijdrage wordt in twee delen uitbetaald, namelijk een bedrag van € 140.000 in 2019 en € 85.000 in 2020. Door een hoog ziekteverzuim is de Groene Engel in de problemen geraakt. Naar aanleiding daarvan is een extern rapport opgesteld. Dit rapport kent diverse aanbevelingen en deze zijn in een opinienota bestuurlijk voorgelegd. Hiermee geven we de Groene Engel een nieuwe impuls om een vitaal cultuurpodium te worden.

Kermissen

We verlagen de pachtopbrengsten van kermissen vanaf 2019 met € 35.000. We zien een landelijke trend van dalende opbrengsten op kermissen. We zoeken naar mogelijkheden om dit vanaf 2020 binnen de exploitatie van de kermissen op te vangen. Per saldo hebben we dus een incidenteel nadeel van € 35.000 in 2019.

Budget actualiseren evenementenbeleid

Het huidige evenementenbeleid is vijf jaar oud en gaan we, onder andere door juridische ruimtelijke ordening en Milieu ontwikkelingen, actualiseren. We huren specialistische kennis in om ons evenementenbeleid te actualiseren en, vooral om op het aandachtsgebied geluid, toekomstproof te maken. Dit kost € 50.000. Deze kosten betalen we uit de reserve geluid. Dit vraagt geen extra budget.

Herbestemming Raadhuis Ravenstein

We vragen om een investeringskrediet van € 660.793 beschikbaar te stellen voor de renovatie en verbouw van het Raadhuis in Ravenstein. De investering is nodig om het gebouw beschikbaar te houden voor een onderneming met een semi-openbare functie. De huuropbrengsten zijn toereikend om de kapitaallasten te dekken, we hebben geen aanvullend budget nodig.

Vervangen kunstgrasvelden korfbalvereniging DOT

We stellen een investeringskrediet van € 242.000 beschikbaar voor de vervanging van twee kunstgrasvelden bij korfbalvereniging DOT op sportpark De Rusheuvel. De jaarlijkse kosten hiervan zijn € 20.000 vanaf 2021. We voegen het investeringsbedrag toe aan het Meerjaren Investeringsplan maatschappelijk vastgoed (MIP MV). We voeren dit project in 2020 uit.

Afdekking kosten IVB

We onttrekken extra kosten voor IVB van € 370.000 uit de reserve IVB. In het kader van het integraal voorzieningenbeleid geven we naar verwachting in 2019 budget uit voor voorbereidingskosten van maatschappelijk vastgoedprojecten, de energieproblematiek bij MFA Oijen en een verwacht exploitatietekort 2018 van de Berchplaets.

Ontmoeten en Sport bijstelling Meerjaren-Investeringsplan

We hebben het Meerjaren Investeringsplan (MIP) voor gebouwen voor ontmoeten en sportaccommodaties geactualiseerd. We hebben de bedragen verhoogd met de bouwkostenstijging tot en met 2019. Daarnaast hebben we de planning van de projecten bijgesteld op basis van de voortgang binnen de projecten en de beschikbare ambtelijke capaciteit. Hierdoor schuiven sommige projecten naar latere jaren. Door deze actualisatie hebben we 3 jaren voordelen: € 27.000 in 2020, € 654.000 in 2021, € 289.000 in 2022 en een nadeel jaarlijks van € 78.000 vanaf 2023. We werken toe naar investeringsbesluiten voor de gymzaal Herpen in combinatie met basisschool 't Schrijverke en gymzaal Krakenburg samen met de Nicolaasschool. De geplande start van de uitvoering van deze projecten is in 2020. Verder werken we aan de planvoorbereiding voor ontmoeten in Ravenstein en ontmoeten in Herpen en de nieuwe gebiedsvisie rondom MFA Oss NoordWest.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

Niet van toepassing.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	16.668	16.704	17.261	17.075	16.965
Baten	-2.169	-2.098	-2.021	-1.988	-1.988
Saldo	14.499	14.605	15.240	15.088	14.978
Stortingen reserves	12	12	12	12	12
Onttrekkingen reserves	-413	-413	-239	-236	-233
Saldo mutaties reserves	-401	-401	-226	-224	-221
Totaal bestaand beleid	**14.098**	**14.204**	**15.013**	**14.864**	**14.757**
Nieuw beleid	0	130	22	22	22
3O-ontwikkelingen	175	58	-634	-270	98
Budgettair neutrale wijzigingen	4	156	156	156	157
Totaal programma	**14.277**	**14.548**	**14.557**	**14.772**	**15.033**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2020
Kunst en cultuur	3.002
Media	1.942
Overige voorzieningen	233
Sociaal-cultureel werk	201
Sportbeleid en activeringsregelingen	2.607
Totaal programma	**7.985**

Programma 4. Dynamisch stadscentrum

1. Inleiding

Koers Stadshart Oss wil een bruisend centrum bieden voor bezoekers uit de hele regio. Als gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van detailhandel zal het centrum bestaan uit een aantrekkelijke mix van winkels, horeca, wonen en cultuur. Doel van de Koers is het versterken van de ontmoetingsfunctie van het centrum voor onze inwoners. Dat willen we bereiken door in te zetten op een ruimtelijk compact(er) centrum, met een meer gevarieerd aanbod (naast winkels en horeca ook cultuur en wonen) in een eigen authentieke sfeer (de Osse Couleur Locale). Een specifieke ruimtelijke opgave is de integrale aanpak van het Walkwartier. Een levendig en verrassend centrum vraagt blijvende aandacht en inspanningen van alle partijen. Dat doen we samen met de centrumondernemers en vastgoedeigenaren. De toenemende leegstand willen we bestrijden door initiatieven zoals de Droomwinkel en het verplaatsen van kansrijke ondernemingen van buiten het centrum naar het stadshart. Marketing van het stadscentrum vinden we erg belangrijk. De centrumontsluitingen worden aangepakt om de bereikbaarheid en de verblijfskwaliteit te verhogen.

Met de realisatie van het Walkwartier krijgt het stadshart aan de zuid-oostzijde een flinke impuls. Maar daarmee zijn we niet klaar. Ook aan het noordelijk en noord-oostelijke deel van het stadshart zullen we extra aandacht moeten besteden. Samen met de provincie Noord-Brabant zetten we in op een ontwikkelingsstrategie om nieuwe functies toe te voegen, meer wonen, aandacht voor verduurzaming met groen. Daarvoor willen wij een investeringsfonds vormen. Daarmee kunnen we samen met de provincie Noord-Brabant deze verdere herstructurering in gang zetten.

Het dynamische stadscentrum is veel groter dan het stadshart zoals in de Koers Stadshart beschreven.
Ook andere gebieden in het centrum vragen aandacht. Wij geven echter prioriteit aan het stadshart om de realisatie van de Koers mogelijk te maken.

2. Programma-onderdelen

2.1 Realisatie Wal Kwartier met het UIThuis

Wat willen we bereiken?
De ontwikkeling van het Wal Kwartier draagt bij aan een toekomstbestendig centrum, een levendig centrum met een versterkte ontmoetingsfunctie gericht op beleving, verrassing en sfeer. Binnen het programma Dynamisch Stadscentrum is het een zeer omvangrijk project; vandaar dat het hier apart wordt vermeld.
Het sluiten van een samenwerkingsovereenkomst is een belangrijke stap op weg naar realisatie; onderdeel van deze overeenkomst zijn afspraken over middelen, maar ook het stedenbouwkundig ontwerp, mét een iconische woontoren. Volgende belangrijke stappen zijn de vaststelling van een bestemmingsplan, de doorontwikkeling van het concept voor het Uithuis en de voorbereiding van de daadwerkelijke sloop- en bouwactiviteiten. Zodat uiterlijk eind 2021 kan worden gestart met de bouw van het Wal Kwartier.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *We willen een aantrekkelijk centrum met veel verschillende functies en activiteiten, de cultuur en ontmoetingsfunctie van het UIThuis is hiervan een voorbeeld*
- *We willen meer bewoners in het centrum*

Wat gaan we hiervoor doen?
Begin 2020 besluit de gemeenteraad over de samenwerkingsovereenkomst Wal Kwartier en de middelen voor de grondexploitatie en voor het UIThuis. Op basis van dit besluit:
- starten we de bestemmingsplanprocedure voor het Wal Kwartier;
- starten we de voorbereidingen voor de sloop- en bouwactiviteiten (met uitvoering vanaf 2021);
- geven we het concept van het UIThuis verder invulling, samen met de toekomstige bewoners.

2.2 'De huiskamer van Oss': Ontmoeting, beleving en compacte stad

Wat willen we bereiken?

In de Koers wordt het stadshart aangeduid als 'de huiskamer': een plek waar alle publieksgerichte functies, commercieel maar ook niet-commercieel te vinden zijn, waar evenementen worden georganiseerd, waar Ossenaren elkaar spontaan tegenkomen of met elkaar afspreken en waar wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Wij zijn trots op de vele activiteiten die er nu al plaatsvinden. We zien ook dat deze huiskamer om blijvende aandacht en inspanningen vraagt van diverse partijen, zoals de vastgoedeigenaren, centrumondernemers en andere initiatiefnemers die het centrum zien als een inspirerende en aantrekkelijke plek voor hun activiteiten. De aandacht en inspanningen kennen twee invalshoeken:

- Enerzijds zijn er de activiteiten die de levendigheid en sfeer bevorderen. De afgelopen jaren hebben wij daar samen met partners veel energie op ingezet, met tastbare en zichtbare resultaten. Voor de komende jaren willen we graag het goede behouden, maar ook op zoek gaan naar nieuwe initiatieven die een impuls geven aan de sfeer en de beleving in het centrum. Het Centrummanagement Oss (CMO) is hierbij een belangrijke partner, die veel activiteiten organiseert en mogelijk maakt. Een hernieuwde Uitvoeringsagenda Koers Stadshart lijkt ons een goed middel om focus te geven aan de diverse activiteiten, die samen invulling geven aan de versterking van de levendigheid en sfeer in het stadshart van Oss. Daarbij hoort ook duidelijkheid over regels rondom evenementen; wat kan er en op welke plekken, zodat organisatoren en omwonenden weten waar zij aan toe zijn.
- Anderzijds hebben wij aandacht voor de (ruimtelijke) structuur van het centrum. Wat betekent een compact centrum, zijn er plekken of delen die gebaat zijn bij andere (of een menging van) functies en hoe pakken we dat dan aan? Ook in onze gesprekken met de provincie Noord-Brabant vanuit hun project Stedelijke Transformatie, stellen we deze vragen. Daarbij is het de kunst om een balans te vinden tussen activiteiten die op korte termijn zichtbaar resultaat hebben en tussen activiteiten die ervoor zorgen dat er over een jaar of tien nog steeds sprake is van een huiskamer waar Ossenaren graag komen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Het stadshart is nog aantrekkelijker om te bezoeken door de inwoners uit de gemeente Oss en de directe omgeving*
- *Er zijn meer nieuwe en vernieuwende functies gevestigd in het stadshart, in aanvulling op de bestaande detailhandel en horeca*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Wij stellen een nieuw Evenementenbeleid op, met daarin onder andere aandacht voor het stadshart (zie ook programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur).
- Wij voeren de motie Vergroening Stadshart Oss uit en komen met een voorstel hoe en op welk moment de verschillende straten in het stadshart een 'groene' impuls kunnen krijgen. De (indicatieve) kosten voor de aanleg dekken we uit de Investeringsfonds Stadshart Oss. Voor de beheerskosten die gaan ontstaan, nemen we nu alvast structureel € 45.000 per jaar op vanaf 2021.
- Samen met Stg. Volop starten wij Volop Oss, met als doel dat leegstaande panden in Oss worden gevuld met nieuwe activiteiten en initiatieven op het vlak van cultuur, ambacht of ontmoeten. De provincie Noord-Brabant heeft de intentie om aan Stg. Volop hiervoor specifiek extra financiële steun te verlenen, zodat de activiteiten in Oss door hen kunnen worden opgezet en begeleid.
- 'Sociale Meerwaarde' is een aanpak met als doel dat ondernemers en eigenaren in winkelgebieden meer doen met de merkenstrategie en sociale interactie in 'hun' winkelgebied. Resultaat is een voor de bezoekers eenduidig profiel van het stadshart; ondernemers, eigenaren en de gemeente gebruiken dit profiel om hun activiteiten en inspanningen op af te stemmen. Sociale Meerwaarde is een aanpak van het landelijke Retail Innovatie Lab. De geraamde kosten van circa € 20.000 dekken wij uit de Reserve Wal Kwartier e.o.

2.3 Transitieopgave en leegstand

Wat willen we bereiken?
Net als andere middelgrote steden kampt ook het Osse centrum met veel leegstand. Meters die niet allemaal meer gevuld raken met nieuwe detailhandel of horeca. De opgave hiervoor is om alternatieve invullingen te vinden die ook in de toekomst bezoekers blijven aantrekken naar ons stadshart. Het bedenken van alternatieven is zowel een opgave als een uitkomst van de transitie die het stadscentrum door moet maken. Wij zijn van mening dat het vooral aan de vastgoedeigenaar is om te zorgen voor huurders voor hun leegstaande panden. Tegelijkertijd zien wij ook dat leegstand de sfeer en aantrekkelijkheid van het stadscentrum aantasten. Van de gemeente mag worden verwacht dat wij duidelijkheid verschaffen aan marktpartijen welk perspectief wij zien voor het toekomstig functioneren van deelgebieden.
In samenspraak met eigenaren, met de huidige en met de toekomstige huurders en gebruikers van het centrum willen we deze duidelijkheid vertalen in een Ontwikkelagenda. Daarbij hoort ook een overzicht van instrumenten die we als gemeente kunnen inzetten, zoals bijvoorbeeld het bestemmingsplan of een fonds waaruit de verplaatsing van ondernemingen naar het stadshart een impuls kan krijgen. Eerder dit jaar hebben we een voorstel gedaan om aanvullende middelen beschikbaar te stellen voor de stimuleringsregeling 'Wonen in het centrum'. De financiële vertaling van de Ontwikkelagenda en de instrumenten, koppelen we aan het Investeringsfonds Stadshart Oss.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Er is minder leegstand in het stadscentrum van Oss*

Wat gaan we hiervoor doen?
- Wij doen een verkenning onder eigenaren van het vastgoed in het stadshart; wie zijn zij, hoe kijken zij aan tegen hun bezit in Oss en de tegen de toekomst van het stadshart? Vanuit deze verkenning bekijken we waar bereidheid en energie zit om tot aanpassingen te komen in het vastgoed. De geraamde kosten van circa € 40.000 dekken wij uit de Reserve Wal Kwartier e.o.
- Gemeente en (de centrummanager van) het CMO trekken nadrukkelijk samen op bij vragen van eigenaren binnen het stadscentrum en van ondernemers die willen verplaatsen naar het stadshart. CMO en gemeente gaan na op welke manier de eigenaren van het commercieel vastgoed nauwer betrokken kunnen worden bij de ontwikkeling van het stadshart.
- Bovenstaande activiteiten en de uitkomsten die er uit voort komen, vormen samen uiteindelijk de 'Ontwikkelagenda stadshart'.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Dit programma levert een bijdrage aan meerdere doelen uit de Duurzaamheidscirkel:

- Arbeid: Door te streven naar behoud en zo mogelijk uitbreiding van werkgelegenheid leveren we een bijdrage aan meerdere indicatoren, zoals besteedbaar inkomen, armoede en jeugdwerkloosheid.
- Maatschappelijke participatie en wonen: we gaan in het stadscentrum een diversiteit aan functies creëren. We versterken de woonfunctie in het Wal Kwartier, voegen cultuur toe en geven ruimte aan starters en tijdelijke functies voor bv. creatieve beroepen. We stimuleren evenementen in het centrum en de kernen, deze worden veelal georganiseerd door lokale verenigingen.
- Natuur en Landschap: We gaan het centrum vergroenen om de effecten van hittestress tegen te gaan.

De global goals die bij dit programma horen zijn: geen armoede, duurzame steden en gemeenschappen en leven op het land.

3.2 Verbonden partijen

Niet van toepassing.

3.3 Beleidskaders

1. Koers Stadshart Oss (2016)
2. Visie op de detailhandelsstructuur Oss 2007-2015 (2008)

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Bezoekers centrum (gemiddeld per week)	Locatus	--	36.583	40.022	39.784	*40.000
Leegstand aantal verkooppunten**	Locatus	--	13.6%	16.6%	18.4%	17,5 % in 2019 15 % in 2022
Leegstand winkelvloeroppervlak	Locatus		23.1%	22.2%	25.5%	Geen
Omvang winkelvloeroppervlak in m^2	Locatus	--	51.233	48.207	46.124	Geen
Aantal verkooppunten	Locatus	--	435	428	419	Geen

* Vanwege de AVG-wetgeving is er een andere manier van meten en rapportage toegepast dan voorheen. De weergegeven cijfers over de verschillende jaren houden daar rekening mee en zijn onderling vergelijkbaar. De oorspronkelijke streefwaarde hebben wij aangepast; ons streven is dat het gemiddeld aantal bezoekers per week minimaal gelijk blijft.
** Het plangebied dat Locatus hanteert als 'Centrum Oss' en waarvoor zij de leegstandscijfers bepaalt, is groter dan het stadshart (pit + flexibele schil) dat in de Koers Stadshart Oss wordt gehanteerd. Voor nu volgen we echter de gebiedsindeling van Locatus.

3.5 Waar staat je gemeente

Niet van toepassing.

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Vergroening stadscentrum Oss	0	0	45	45	45
Budget project sociale meerwaarde	0	0	0	0	0
Verkenning eigenaren vastgoed stadscentrum	0	0	0	0	0
Extra storting Investeringsfonds Stadshart	0	1.500	0	0	0
Totaal nieuw beleid	**0**	**1.500**	**45**	**45**	**45**

Toelichting nieuw beleid

Vergroening stadscentrum Oss

Voor de vergroening van het stadshart Oss reserveren we alvast extra beheerkosten in de begroting (€ 45.000). We werken hiervoor een investeringsvoorstel uit waarbij de intentie is om dit te betalen uit de reserve Investeringsfonds Stadshart Oss. Voor de besteding van dit fonds maken we een integraal bestedingsprogramma.

Budget project sociale meerwaarde

We stellen voor om € 20.00 beschikbaar te stellen voor het project 'Sociale Meerwaarde'. Dit is een aanpak met als doel dat ondernemers en eigenaren in winkelgebieden meer doen met de merkenstrategie en sociale interactie in 'hun' winkelgebied. Resultaat is een voor de bezoekers eenduidig profiel van het stadshart; ondernemers, eigenaren en de gemeente gebruiken dit profiel om hun activiteiten en inspanningen op af te stemmen. Sociale Meerwaarde is een aanpak van het landelijke Retail Innovatie Lab. De geraamde kosten van circa € 20.000 dekken wij uit de Reserve Wal Kwartier e.o..

Verkenning eigenaren vastgoed stadscentrum

Wij doen een verkenning onder eigenaren van het vastgoed in het stadshart; wie zijn zij, hoe kijken zij aan tegen hun bezit in Oss en de tegen de toekomst van het stadshart? Vanuit deze verkenning bekijken we waar bereidheid en energie zit om tot aanpassingen te komen in het vastgoed. De geraamde kosten van circa € 40.000 willen we betalen uit de Reserve Wal Kwartier e.o.

Extra storting Investeringsfonds Stadshart

We storten een extra bedrag in het Investeringsfonds Stadshart van € 1,5 miljoen. Hiermee hebben we een bedrag beschikbaar van € 3,5 miljoen in 2020. We gaan een integraal voorstel uitwerken om te komen tot een investeringsprogramma stadshart. Hierin brengen we diverse investeringsmogelijkheden in beeld en willen we komen tot een prioritering. Mogelijke investeringen zijn het Wal Kwartier (extra tekorten), Eikenboomgaard, Terwaenen, stimuleringsregelingen centrum, TBL terrein en vergroening van het stadscentrum.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Stimuleringsregeling wonen in het centrum	0	0	0	0	0
Kosten centrum	0	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Stimuleringsregeling wonen in het centrum

De huidige stimuleringsregeling voor wonen in het centrum loopt tot en met 2019. De gemeenteraad heeft daarvoor € 300.000 beschikbaar gesteld. We verwachten deze middelen volledig dit jaar te besteden. Aanvullend hierop heeft de gemeenteraad besloten om een aanvullend budget voor 2020 beschikbaar te stellen van € 160.000. Dit bedrag wordt onttrokken uit de reserve volkshuisvesting.

Kosten centrum

We willen dit jaar € 10.000 nog betalen voor een bijdrage aan Living Statues 2018 en we willen € 10.000 uitgeven voor stenen plantenbakken op het Walplein. Beide bedragen onttrekken we uit de reserve Walkwartier. Deze twee bestedingen vragen dus geen extra budget.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

Niet van toepassing.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	804	568	538	1.143	1.143
Baten	-210	-210	-210	-210	-210
Saldo	594	358	328	933	933
Stortingen reserves	3.024	2.199	1.424	0	0
Onttrekkingen reserves	-235	-75	0	0	0
Saldo mutaties reserves	2.789	2.124	1.424	0	0
Totaal bestaand beleid	**3.382**	**2.481**	**1.751**	**933**	**933**
Nieuw beleid	0	1.500	45	45	45
3O-ontwikkelingen	0	0	0	0	0
Budgettair neutrale wijzigingen	0	0	0	0	5
Totaal programma	**3.382**	**3.981**	**1.796**	**978**	**983**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

Dit programma heeft geen subsidies.

Programma 5. Zuinig op ons klimaat

1. Inleiding

We willen het evenwicht tussen mens, natuur en economie (People, planet, profit, ofwel de 3 P's) veiligstellen, zodat wij nu, maar straks ook onze kinderen en kleinkinderen, goed kunnen leven. We zijn ervan overtuigd dat dit alleen maar kan met een integrale aanpak. Daarom is duurzaamheid een structureel onderwerp in alle beleidssectoren.

We realiseren ons dat (intern)nationale duurzaamheidsdoelstellingen ons dwingen om snel grotere stappen te zetten, maar daarbij moeten we tegelijkertijd realistisch kijken naar enerzijds de beschikbare mogelijkheden en anderzijds draagvlak en draagkracht binnen de samenleving. In dit programma leggen we de focus op de pijler planet.

Voor een duurzame, groene, gezonde en toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte zetten we in op leefbaarheid, bereikbaarheid, bruikbaarheid, veiligheid, en efficiency. Maatschappelijke opgaven voor de openbare ruimte komen samen in een integrale aanpak van inrichting, beheer en onderhoud.

2. Programma-onderdelen

2.1 Energietransitie

Wat willen we bereiken?

Internationale, nationale en provinciale afspraken zijn gericht op een sterk verminderde afhankelijkheid van fossiele energiebronnen, met als doel om in 2050 energieneutraal te zijn. De druk wordt merkbaar opgevoerd en er worden nieuwe opgaven opgelegd, zoals de Regionale energiestrategie (RES) en de afbouw van het gasnet. Oss neemt haar verantwoordelijkheid hiervoor. We willen in Brabant tot de koplopers behoren. We doen dat op de wijze zoals afgesproken in de Duurzaamheidscirkel van 2016. We richten ons op concrete tussenstappen, zetten in op massa maken en commitment van maatschappelijke partners. Uiteraard geven we zelf het goede voorbeeld en werken we aan bewustwording en educatie.

De opgaven en ambities vragen enorme inspanningen van ons als gemeente, van onze inwoners en onze partners in het bedrijfsleven. We zetten in op 50% energiebesparing, 25% inkoop van groene stroom en 25% opwekking van duurzame energie op eigen gebied. Om dat te realiseren, hebben we in de vorige collegeperiode plannen gemaakt en opgestart voor energiebesparing en het grootschalig opwekken van energie. In 2020 werken we verder aan uitvoering daarvan. Het opwekken van duurzame energie, met name via grootschalige wind- en zonne-energieprojecten maakt het mogelijk om massa te maken. Daarnaast kunnen uit de opbrengsten andere duurzaamheids- en omgevingsopgaven worden gefinancierd.

Tegelijkertijd roepen dergelijke initiatieven veel reactie op waarmee wij adequaat moeten omgaan. De technische ontwikkelingen gaan snel. Die houden we nauwlettend in het oog om daarop te kunnen inspelen als dat perspectief biedt voor de realisatie van onze doelstellingen.

Waar nodig en waar dat meerwaarde heeft, werken we samen met andere overheden of maatschappelijke partners. We blijven alert op wat realistisch haalbaar is, op de maatschappelijke acceptatie en op de sociale draagkracht van de energietransitie.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Oss is volledig energieneutraal in 2050*
- *In 2023 wordt 16% van de in Oss gebruikte energie duurzaam opgewekt op eigen grondgebied. In 2050 is dit percentage opgelopen naar 25%*
- *In 2023 is 15% bespaard op ons energieverbruik. In 2050 is dit percentage opgelopen naar 50%*
- *Oss is volledig afgekoppeld van het gasnet in 2050*

Wat gaan we hiervoor doen?

Energie-opwekking

- Windpark Elzenburg-De Geer komt in een volgende fase. De bestemmingsplanprocedure loopt. We maken nadere afspraken met Escoss over o.a. financiële participatie. We hopen in 2021 de windmolens te kunnen plaatsen.
- In het traject Duurzame Polder ronden we dit jaar de verkenning naar het voorkeursontwikkelingsperspectief af. Afhankelijk van de besluitvorming daarover, starten we in 2020 met het onderzoek naar de effecten van de alternatieven binnen het gekozen ontwikkelingsperspectief.
- Het initiatief voor een windpark op Stijbeemden en diverse initiatieven van zonneparken in Oss vragen om een reactie van de gemeente. Dit najaar vragen wij de raad hoe wij met deze initiatieven willen omgaan, rekening houdend met nationale verplichtingen, de RES en onze eigen ambities.
- De kosten van de benodigde personele capaciteit voor 2020 e.v. zijn een eerste inschatting, bepaald aan de hand van leerervaringen van o.a. windpark Elzenburg-De Geer. Deze kosten verhalen wij zoveel mogelijk op de initiatiefnemers. Belangrijke uitdaging is de werving van de benodigde personele capaciteit en competenties. De markt hiervoor is krap. Wij voorzien dat substantiële inhuur van mankracht en expertise noodzakelijk is.
- In de Nota Compensatie en Participatie schetsen wij hoe de omgeving en de Osse gemeenschap mee kunnen delen in de opbrengsten van grootschalige energie-opwekkingsinitiatieven.

Energiebesparing

- Wij actualiseren het *Uitvoeringsprogramma Energiebesparing* voor de periode 2019-2023. Dit najaar gaat hierover een opinienota naar de commissie. Hierin staat wat wij in Oss hebben bereikt en welke speerpunten en (aanvullende) acties het college voorstelt. Naast 'technische' maatregelen (isolatie, zonnepanelen, duurzame warmte, toezicht & handhaving bij bedrijven, etc.) zetten we in op gedragsverandering. De kosten die betrekking hebben op voortzetting van bestaande maatregelen zijn opgenomen in deze begroting. Of aanvullende middelen nodig zijn, is afhankelijk van door de raad te maken keuzes.

Van het gas af

- Nieuwbouw in Oss is inmiddels gasloos en wordt de komende jaren zichtbaar in o.a. het Sibeliuspark en De Horzak.
- In de eerste helft van 2020 komen we met een richtinggevende Transitievisie Warmte waarin we aangeven hoe we de bestaande bouw in Oss de komende jaren gasloos maken. Dit werken we vervolgens uit in concrete Warmteplannen per wijk. We betrekken de bewoners intensief bij de keuzes voor aardgasvrije oplossingen voor hun wijk en woning. Samen met de corporaties spreken we af welke wijk we als eerste gasloos maken.
- Deze participerende aanpak vraagt veel tijd en inspanning en daarmee om de inrichting van een stevige projectorganisatie. Onbekend is nog hoeveel geld gemeenten hiervoor van het Rijk krijgen. Eind dit jaar is hier meer duidelijkheid over.

RES

- We werken binnen de regio samen aan de verplichte Regionale Energiestrategie (RES). Alle mogelijkheden voor energieopwekking worden geïnventariseerd van de gemeenten in de regio Noordoost Brabant. Wij zetten ons in voor een reëel RES-bod, waarin rekening wordt gehouden met de mogelijkheden van alle regiogemeenten. Het concept RES-bod is naar verwachting gereed in maart 2020. Wij bespreken deze in april opiniërend met de raad. In juni 2020 wordt het concept RES-bod ter besluitvorming aan de diverse gemeenteraden voorgelegd.

Inkoop

- In 2020 ronden we de regionale aanbesteding voor de inkoop van duurzame energie af. De ambitie is energie te gaan gebruiken die in de regio Noordoost Brabant is opgewekt.

Eigen vastgoed

- Eind dit jaar bespreken we in de opiniecommissie verschillende alternatieven voor de verduurzaming van ons eigen vastgoed. In 2020 starten we met de uitvoering van de door de raad gemaakte keuzes. Dit onderdeel valt onder programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur.

2.2 Grondstoffentransitie

Wat willen we bereiken?

In samenwerking met andere programma's en met partners wordt toegewerkt naar een circulaire economie in 2050. Het doel is een verantwoord grondstoffengebruik, het tegengaan van verspilling en het toepassen van minder belastende materialen. De 'afval hiërarchie' volgens de zgn. Ladder van Lansink is voor ons een belangrijke inspiratiebron. In onze aanpak zetten we volgordelijk in op: preventie, hergebruik, recycling, energie, verbranden, storten.

Daarbij richten we ons niet alleen op huishoudelijk afval maar nadrukkelijk ook op het bedrijfsleven dat zowel aan het begin van de materiaalketen als aan het einde daarvan de grootste invloed heeft. We geven opvolging aan onze ondertekening van het Grondstoffenakkoord.

Een belangrijke prioriteit is het verminderen van het huishoudelijk afval. We beperken het ontstaan van afval en zetten in op het zoveel mogelijk hergebruiken van afval als grondstof. Dit doen we onder meer door afval te scheiden en geschikt te maken voor recycling en hergebruik. Hier levert het nieuwe duurzaamheidsplein een belangrijke bijdrage aan.

Hoewel we in verhouding tot vergelijkbare gemeenten redelijk scoren, zijn we nog ver verwijderd van de landelijke doelstellingen voor afvalreductie en afvalscheiding. De landelijke doelstelling van 100 kg per inwoner in 2020 is nog ver uit zicht. We zien in 2018 een toename in de hoeveelheid restafval, nadat in 2015 juist een daling was ingezet door een wijziging in de inzamelingsfrequentie. In het voorjaar van 2018 voorgestelde tussentijdse maatregelen, onder meer bestaande uit verandering van het ophaalschema, bleken onvoldoende draagvlak te hebben.

Om de hoeveelheid restafval fors omlaag te brengen, kiest de gemeenteraad dit najaar voor een ander beleid voor huishoudelijk afval. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop wij ons huishoudelijk afval inzamelen en de afvalstoffenheffing. In 2020 gaan wij onze inwoners hierover informeren en implementeren we de gemaakte keuze. Voor de implementatie, communicatie en uitvoering van het nieuwe afvalbeleid zijn extra middelen nodig. Deze maken we inzichtelijk in de adviesnota die eind dit jaar naar de raad gaat. Voor de langere termijn beraden we ons op maatregelen om in te spelen op de veranderingen die zich aftekenen in de wereld van afvalverwerking. Zo onderzoeken we de mogelijke effecten van nascheiding. Dit doen we samen met de gemeente Den Bosch.

We worden geconfronteerd met stijgende kosten van afvalverwerking als gevolg van een hogere belasting en duurdere verwerkingskosten van restafval en lagere opbrengsten van grondstoffen. De centrale overheid zet druk op de noodzakelijke vermindering van het huishoudelijk restafval door belastingmaatregelen. En de markt van afvalverwerking verandert. Daardoor is het tarief niet meer kostendekkend. Eerder hebben we besloten om voor 2018 en 2019 het tekort te dekken uit de afvalstoffenreserve. Daarmee hebben we het tarief kunstmatig laag gehouden. Dat kan niet meer. De reserve is gebruikt.

We moeten naar minder restafval en we willen de kostenstijging beperken. Dat maakt het noodzakelijk om verscherpt en versneld tot een echt ander afvalbeleid te besluiten. Maar we ontkomen er niet aan om het tarief, dat al jaren niet meer kostendekkend is, in 2020 behoorlijk te laten stijgen. Daarbij is het een stevige uitdaging om onze inwoners op een goede wijze mee te nemen bij de veranderingen. Gedragsverandering is een belangrijke factor waar we op in blijven zetten. In dit proces betrekken we ook inwoners, raadsleden, wijk- en dorpsraden en jongerenraad. En we blijven gesprekken aangaan met scholieren.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Het verminderen van het gebruik van grondstoffen en afval: we willen zo dicht mogelijk in de buurt komen van de landelijke afvaldoelstellingen in 2020: 75% afvalscheiding en maximaal 100 kilo restafval per inwoner (de Osse doelstelling is 96 kilo)*
- *Voldoen aan de landelijke afvaldoelstellingen voor 2025: 85% afvalscheiding en 30 kg restafval per inwoner per jaar*

Wat gaan we hiervoor doen?

- We werken de door de opiniecommissie aangegeven richtingen voor een andere wijze van afvalinzameling uit in een adviesnota. Gelet op de kostenontwikkeling zullen we ook een daarop toegespitst scenario uitwerken. In deze nota geven we aan welke (technische en organisatorische) aanpassingen noodzakelijk zijn, welke communicatie nodig is naar onze burgers en welke meerkosten dit met zich meebrengt.
- We proberen in de tweede helft van 2020 het nieuwe afvalbeleid geheel of gedeeltelijk te implementeren om al in 2020 resultaat te kunnen boeken.
- We versterken onze rol als grondstoffenleverancier. Onder andere door onderzoek naar de mogelijkheden van nascheiding van grondstoffen.
- In samenwerking met programma 6. Vitale Economie en relevante Osse bedrijven verkennen we een aanpak van de Osse plasticproblematiek.

2.3 Klimaatrobuuster en meer biodiversiteit

Wat willen we bereiken?

Het klimaat verandert en biodiversiteit gaat nog steeds achteruit. We willen Oss klimaatrobuust maken en de kwaliteit van onze natuur verbeteren. Stad, dorpen en buitengebied bieden onze inwoners en bezoekers aantrekkelijke, veilige en gezonde mogelijkheden om te wonen, verblijven, recreëren en ondernemen.

Klimaatrobuuster

In 2050 willen we klimaatrobuust zijn: bestand tegen overlast door hevige regenval, hitte en droogte, conform het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Wij brengen de kwetsbaarheid voor hitte, droogte en extreme neerslag nader in beeld en formuleren een strategie voor klimaatadaptatie die aansluit op de Nationale Adaptatie Strategie (NAS). Dat doen we lokaal en regionaal met As50+ partners, het waterschap en de regio Noordoost Brabant. In 2020 willen we klimaatrobuust handelen in ons beleid verankerd hebben.

Water

Water is door de klimaatverandering een in belang nog steeds groeiend onderwerp in ons land. Voldoende en niet teveel water, bevaarbaar, veilig, gezond en schoon water zijn thema’s die in Oss als grootste Maasgemeente volop spelen. Dit vraagt om meer aandacht dan voorheen. Daarin nemen we ook onze inwoners mee.

Voor de aanpak voor waterveiligheid (bestand tegen overstromingen) conform het Deltaplan Rivieren participeren wij in Het Deltaplan Rivieren. Op ons grondgebied hebben wij direct te maken met de risico’s van overstroming. 23 Kilometer Osse Maasdijk tussen Ravenstein en Lith is op grond van de nieuwe klimaatnormering als risicovol aangemerkt. Wij zijn partner in het waterveiligheidsproject Meanderende Maas dat zich beraadt op maatregelen.

We werken verder aan ons beleid ten aanzien van gemeentelijke watertaken voor afvalwater, hemelwater en grondwateroverlast. Het plan Gemeentelijke Watertaken (2012) bevat o.a. doelen voor omgaan met hemelwater. Nieuwe informatie uit stresstesten en actuele informatie over klimaatverandering kan tot bijstelling van dit beleid leiden. We zijn in allerlei overlegplatformen betrokken.

Meer biodiversiteit

We vergroten de biodiversiteit in onze leefomgeving om daarmee het tij te keren in afname van het aantal soorten planten en dieren en herstel van het natuurlijk evenwicht. Ook luchtkwaliteit is niet altijd even goed en klimaatverandering zorgt voor natte en droge perioden en voor hogere temperaturen. Gezamenlijk vraagt dat om extra aandacht voor groen en natuur. Die helpen ons om de negatieve gevolgen van mens en klimaatverandering beter op te vangen, zowel in het landelijk gebied als in de dorpen en de stad. Een aantrekkelijke, gevarieerde groene omgeving met veel verschillende planten en dieren is ook prettig om in te verblijven, te recreëren en van te genieten.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *We zijn in 2050 klimaatrobuust*
- *We vergroten de biodiversiteit in onze leefomgeving*

Wat gaan we hiervoor doen?

- In 2020 ronden we stresstesten klimaatadaptatie af (http://oss.klimaatatlas.net), we voeren risicodialogen met relevante lokale en regionale partners en we formuleren daaruit een strategie en aanpak voor een klimaatrobuust Oss.
- We zetten afkoppelen van regenwater van gemengde stelsels door bij herinrichting en groot onderhoud in de openbare ruimte. Dat doen we de komende jaren intensiever en specifieker met het oog op een sneller veranderend klimaat. Regenwater houden we zo daarmee zo veel als mogelijk vast waar het valt ten gunste van beschikbaarheid over water bij droogte. Locaties die gevoeliger zijn voor regenwateroverlast krijgen prioriteit. We financieren deze maatregelen uit de rioolvoorziening. In het plan Watertaken is voorzien in afkoppelbudget.
- Via integrale vervangings- en grootonderhoudsprojecten (opgenomen in het IUP) geven we, waar mogelijk, meer ruimte aan hemelwater bij extreme buien en meer biodiversiteit in groenvoorzieningen.
- Waar bestaande bomen door ziekten (o.a. essentaksterfte, kastanjebloedingsziekte) uitvallen geven we adequaat invulling met vervangende aanplant.
- Bij nieuwe plannen voor in/uitbreiding van woon- en werkgebieden houden we rekening met klimaatverandering. Met, waar nodig, aangepaste ruimteclaim en ruimtelijke invulling doen we meer ervaring op met klimaatrobuuste (her)ontwikkeling. We ontwikkelen daarvoor instrumenten en bereiden ons voor op verankering in producten van de Omgevingswet.
- We bieden onze inwoners en bedrijven in klimaatadaptatie nadrukkelijk ook eigen handelingsperspectief. We zijn samen met As50+ partners actief in Operatie Steenbreek om 'ontharden' en 'vergroenen' te stimuleren en promoten. Dat doen we ook met ondersteuning Groene Schoolpleinen en het project Praktisch Alles Groen. Ondersteuning zetten we door.
- We vragen een inzet van bedrijven met grote oppervlakken om hun bijdrage te leveren aan beperken van afvoeren en vasthouden van regenwater.
- We ontwikkelen een stimuleringsregeling voor natuurinclusief- en klimaatadaptief bouwen, gericht op realisatie van groene daken en groene gevels. We maken hiervoor een raadsvoorstel.
- We voeren de projecten uit het uitvoeringsprogramma 2020 van de Routekaart Groen Blauw Natuur uit:
    - Aanplant van nieuwe bomen
    - Realisatie (burger)initiatieven met extra kansen voor biodiversiteit, groen, natuur.
    - Ecologisch bermbeheer
    - Dorpen en wijkenwedstrijd Praktisch alles Groen
    - We ontwikkelen plannen voor meer natuur in de stad en polder, en zoeken daarvoor samenwerking met het Groen Ontwikkelfonds Brabant.
- Conform voornemen in de programmabegroting 2019-2022 gaan we aanvullend nog circa 2000 extra bomen aanplanten. We financieren dat uit het groenfonds Landelijk gebied. Het boomstructuurplan is leidend voor de locaties.

- Wij zijn partner in het waterveiligheidstraject Meanderende Maas. Er is de afgelopen jaren in een open planproces, waarin ook de gemeenteraad is betrokken, toegewerkt naar het concept-voorkeursalternatief dat dit najaar wordt geconsulteerd. Dat is de basis voor de aanpak in de komende jaren. Dit project biedt ons mooie kansen voor de koppeling met andere opgaven zoals natuurontwikkeling, economie, recreatie en toerisme en erfgoed. Daarvoor wordt van ons cofinanciering verwacht naast de bestuurlijke en ambtelijke inzet in dit project en voor de omgevingsdialoog.

2.4 Kansgestuurd beheren van de openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Inwoners, bedrijven en overige gebruikers zijn tevreden over de inrichting, het functioneren en het beheer en onderhoud van de totale openbare ruimte. Ze zijn betrokken bij de beleidskeuzes en de uitvoering daarvan. We werken doelmatig samen aan duurzame instandhouding en verbetering.

Brede tevredenheid over de openbare ruimte

De openbare ruimte nodigt uit tot ontmoeten, verblijven, recreëren en bewegen en heeft invloed op de tevredenheid van inwoners over hun leefomgeving. De tevredenheid monitoren we. Waar nodig vertalen we dat in aangepaste communicatie of uitvoering. De tevredenheidsscore over het onderhoud van de openbare ruimte op de Veiligheidsmonitor is 70% of meer.
De inrichting en het beheer van de openbare ruimte vormen een belangrijk visitekaartje. In de openbare ruimte komen inwoners, bedrijven en overige gebruikers elkaar tegen, ieder met een eigen visie en belang. Bewoners zijn betrokken bij de eigen woon- en leefomgeving en voelen zich mede-eigenaar en medeverantwoordelijk. Er is ruimte voor initiatieven van bewoners. We stimuleren en faciliteren die.
Met respect en zorg voor ieders mening streven we naar brede tevredenheid. We realiseren ons dat algemeen belang en individuele belangen kunnen verschillen en dat meningen soms uiteenlopen of tegenstrijdig zijn. Via zorgvuldige processen waarbij wensen en meningen van bewoners in de afwegingen zijn betrokken, komen we tot besluitvorming.

Beheer en onderhoud zijn doelmatig en toekomstbestendig

Voor een duurzame, groene, gezonde en toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte zetten we in op leefbaarheid, bereikbaarheid, bruikbaarheid, veiligheid, en efficiency.
Maatschappelijke opgaven voor de openbare ruimte komen samen in een integrale aanpak van beheer en onderhoud. In een voortvarende aanpak worden middelen doelmatig ingezet. We houden rekening met een toenemend areaal verouderde openbare ruimte.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *De tevredenheidsscore voor onderhoud op de Veiligheidsmonitor is 70% of meer*
- *Beheer en onderhoud zijn doelmatig en toekomstbestendig*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Een toenemend verouderd areaal en veranderende maatschappelijke opgaven vragen om een hernieuwde benadering van het IUP (Integraal UitvoeringsPlan) met meer inzicht op maatschappelijke effecten van projecten. We komen eind 2019/begin 2020 met een hernieuwde versie. Daarin nemen we ook de uitvoeringsprojecten voor de periode 2020-2021 opgenomen.
- Met planmatige uitvoering van dagelijks en groot onderhoud geven we invulling aan instandhouding van de openbare ruimte. Vanuit de actieplannen duurzaam GWW (Grond Weg en Waterbouw) en MVI (Maatschappelijk Verantwoord Inkopen) doen we dat steeds duurzamer. In 2020 maken we dat inzichtelijk met een evaluatie.
- Onder andere met bewonersparticipatie geven we invulling aan sociale duurzaamheid en meer betrokkenheid en invloed van bewoners bij het beheer van de eigen leefomgeving. We faciliteren bewoners die zelf invulling geven aan onderhoud in de openbare ruimte. In 2020 starten we een pilot aansturing van onderhoudsaannemer op beleving. Daarmee krijgen we inzicht in de mogelijkheden, instrumenten en effecten van het sturen op bewonerstevredenheid.

- Voor een betere grip op preventie van zwerfafval herformuleren we de criteria voor plaatsing van afvalbakken en passen we de praktijk daar op aan. We betrekken hierbij ook de afvalbakken voor hondenpoep. Zwerfafval in de bermen krijgt meer aandacht. We houden vinger aan de pols ten aanzien van het ruimen van zwerfafval bij de uitvoering van onderhoudsbestekken. We zetten zwaarder in op de publieke aandacht voor zwerfafval.
- Met wijk- en dorpsraden gaan we na waar verbeteringen in de voorzieningen als afvalbakken, uitlaatplaatsen en speelterreinen voor honden wenselijk of nodig zijn. Tegelijkertijd scherpen we handhaving aan om de pakkans van notoire veroorzakers van hondenpoepoverlast te vergroten.
- De ervaringen uit de afgelopen jaren met preventie en bestrijding van eikenprocessierups gebruiken we om hinder en overlast in de komende jaren te beperken en waar mogelijk te voorkomen. We betrekken daar ook de ervaringen van elders nadrukkelijk bij en houden ook rekening met mogelijke nieuwe dierplagen.
- In een herziening van de nota Dierenwelzijn geven we inzicht in dierenwelzijn in relatie tot onze taken en verantwoordelijkheden. Daarin nemen we ook de dierenopvang mee.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

In dit programma staan de duurzaamheidsinspanningen in de pijler Planet centraal. Daarbij wordt de combinatie gezocht met mogelijkheden vanuit de beide ander pijlers. Voorbeelden daarvan zijn de aandacht voor welzijn en veiligheid in de inrichting van de openbare ruimte, de inschakeling van vrijwilligers en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het creëren van een aantrekkelijke woon- en vestigingsomgeving.

De global goals die bij dit programma horen zijn: goede gezondheid en welzijn, schoon water en sanitair, duurzame energie, duurzame industrie, innovatie en infrastructuur, duurzame steden en gemeenschappen, klimaatactie, leven op het land en partnerschappen om doelen te bereiken.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.
De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)
De ODBN voert wettelijke taken uit op het gebied van milieuadvisering bij vergunningverlening en voert voor Oss integraal de WABO-toezichtstaken uit. Daarnaast houdt de ODBN zich bezig met gezamenlijke taken op het gebied van milieucriminaliteit en ketenaanpak rondom asbest en bodemkwaliteit.

Milieustraat
Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor het beheer van de milieustraat voor Oss en Landerd. Omdat we dit samen doen kunnen we grof huishoudelijk afval op een goedkopere manier inzamelen.

Afvalinzameling Landerd
We voeren de afvalinzamelingstaken voor de gemeente Landerd uit. Dit draagt bij aan de efficiënte bedrijfsvoering van afval.

3.3 Beleidskaders

1. Duurzaamheidscirkel (2016)
2. Routekaart duurzame energie 2016-2018
3. Agrarische geurgebiedsvisie Oss 2013
4. Andere aanpak afval Oss 2015
5. Geluidnota Oss 2010
6. Beleidsvisie externe veiligheid 2011
7. Leidraad Openbare Ruimte (2013 en 2015) en kwaliteitskeuze onderhoud (2013)
8. Beleidsnota openbare verlichting (2014)
9. Plan gemeentelijke watertaken (2012)
10. Boomstructuurplan (2016)
11. Speelruimtebeleid (2017)
12. Routekaart Groen Blauw Natuur (2017)
13. Nota Landschapsbeleid 2015MaashorstManifest 2.0 2014 (IBEP 2015-2019)

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Tevredenheid onderhoud verhardingen, groen	Veiligheidsmonitor	77,4%	73,4%	77,1%	1)	>= 70%
Onderhoudsniveau	Gemeente, beleidsmonitor	Basis	Basis	Basis	Basis	Goed (Centra)
		Sober	Sober	Basis	Basis	Sober (overig)
Kostendekkende rioolheffing	Plan Watertaken	100%	100%	100%	100%	100%

1) Landelijke Veiligheidsmonitor vanaf 2017 tweejaarlijks

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van geheel Nederland omdat gemiddelde gemeente naar grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners ontbreekt.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Omvang huishoudelijk restafval per inwoner	167	168	2017
Hernieuwbare elektriciteit	5,1%	9,7%	2017

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Grootschalige opwekking zon en wind	0	0	0	0	0
Uitvoeringsprogramma energiebesparing en warmtevisie	0	100	100	100	100
Herinrichting Dorpsplein Geffen	0	0	0	0	60
Aanplant van bomen	0	0	22	44	68
Totaal nieuw beleid	**0**	**100**	**122**	**144**	**228**

Toelichting nieuw beleid

Grootschalige opwekking zon en wind

De opgave van grootschalige opwekking van zonne- en windenergie gaan we verder uitwerken in meer concrete projecten om deze door te kunnen vertalen in een business case. De inschatting is dat we kosten die we gaan maken aan de initiatiefnemers kunnen toerekenen. We vragen daarom op dit moment geen extra budget. Het huidige investeringsfonds duurzaamheid en de bedragen die we terug verwachten te krijgen van Elzenburg de Geer kunnen we gebruiken als voorfinanciering van andere maatregelen gericht op opwekking van energie.

Uitvoeringsprogramma energiebesparing en warmtevisie

Wij vragen voor het uitvoeringsprogramma energiebesparing een structureel budget van € 100.000 vanaf het jaar 2020. De jaarlijkse kosten bedragen nu om en nabij € 50.000. Wij hebben afgelopen jaren flinke stappen gezet gericht op energiebesparing. Qua resultaten blijven we echter achter bij de beoogde besparing van gemiddeld 2% per jaar. Intensivering van de aanpak is noodzakelijk om onze ambitie te realiseren. Bovendien moeten wij in 2020 een warmtevisie gereed hebben. De werkelijk benodigde kosten voor het stimuleren van energiebesparing en voor de warmtevisie zijn afhankelijk van de dit najaar respectievelijk volgend jaar door de raad te maken keuzes.

Herinrichting Dorpsplein Geffen

We stellen voor om een bedrag van € 1,8 miljoen te investeren in Dorpsplein Geffen. De jaarlijkse lasten vanaf 2023 hiervan zijn € 60.000 inclusief projecturen en beheer & onderhoudskosten. Het oude gemeentehuis zal verkocht worden waardoor de bijbehorende jaarlasten vrijvallen en ingezet kunnen worden voor de bouw van het Dorpsplein.

Aanplant van bomen

We stellen voor om een investeringsbedrag van € 1.000.000 beschikbaar te stellen voor de aanplant van bomen. De aanplant zal gefaseerd verlopen in de periode 2020-2022. Deze kosten worden betaald uit het groenfonds landelijk gebied. De kosten voor beheer en onderhoud en projectbegeleiding bedragen € 68.000 per jaar, dit kunnen we niet afdekken uit de reserve.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Begraafplaats Hoogen Heuvel	35	35	35	0	0
Eikenprocessierups bestrijding	58	58	58	58	58
Afvalinzameling	0	868	0	0	0
Riolering	0	0	0	0	0
Windmolenpark Lithse polder	0	30	0	0	0
Boete Attero	PM	0	0	0	0
Budget ecologische verbindingszone Hertogswetering	-12	-12	0	0	0
Speeltoestellen MFA de Meteoor	-30	7	7	7	7
Onttrekking ABR voor afvalinzameling	0	-868	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**51**	**118**	**100**	**65**	**65**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Begraafplaats Hoogen Heuvel

We verlagen de opbrengsten van begraven voor 3 jaar met € 35.000. Het aantal begrafenissen neemt af. Steeds meer mensen kiezen voor een alternatief (cremeren). Dit is een landelijke tendens. Verder neemt het aantal verlengingen voor huur en onderhoud van graven af. De kostendekkendheid komt hierdoor ernstig onder druk te staan. Het tekort wordt verder vergroot doordat nabestaande niet altijd kiezen om de asverstrooiing te laten plaatsvinden op de begraafplaats Hoogen Heuvel. Men kiest steeds vaker voor alternatieve locaties die passen bij de overledene. Daarnaast zien we het aantal sociale begrafenissen toenemen. De kosten hiervan komen voor rekening van de gemeente. We komen met een voorstel om het nadeel vanaf 2022 op te lossen.

Eikenprocessierups bestrijding

We hebben jaarlijks € 58.000 nodig voor het bestrijden van de eikenprocessierups. Het klimaat zorgt voor een steeds grotere overlast. Om de eiken te beschermen en om een plaag te voorkomen nemen we maatregelen.

Afvalinzameling

We hebben de kosten en opbrengsten van afval opnieuw berekend. We verhogen de afvalstoffenheffing (ASH) met 15 %. Het resterende tekort van € 867.750 vangen we in 2020 op uit de algemene bedrijfsreserve. Een gemiddeld huishouden gaat € 30 tot € 39 per jaar meer betalen. Het tarief van de afvalstoffenheffing is al enkele jaren niet meer kostendekkend. Het tekort van 2018 en 2019 komt ten laste van de reserve afvalstoffenheffing. In 2019 onttrekken we € 900.000 uit de reserve. Daarmee is er nog maar een beperkte reserve over. Vanaf 2021 zal het structurele tekort van € 1,1 miljoen opgevangen moeten worden door de invoering van nieuw afvalbeleid, anders zijn verdere tariefsverhogingen onvermijdelijk. De kosten van afvalverwerking nemen fors toe. De verwerkingskosten stijgen structureel vooral door hogere op- en overslagkosten en de verbrandingstax op reststoffen. Het Rijk wil hiermee de hoeveelheid restafval terugdringen.

Tegelijkertijd dalen ook de opbrengsten voor te recyclen grondstoffen zoals kunststof, glas, papier e.a.. Aanpassing van het afvalbeleid is daarom noodzakelijk. Het college doet daartoe nog dit jaar een voorstel. Gepland is dat in maart de Raad daarover besluit.

Riolering

We hebben het rioleringsplan 2012-2018 geactualiseerd. Dit plan is in 2012 vastgesteld. Door een hogere toerekening van de BTW kosten aan investeringen stijgen de kosten. Om het tarief constant te houden onttrekken we in de periode 2020-2023 jaarlijks € 280.000 uit de reserve riolering. De reserve is hiervoor groot genoeg (saldo circa € 1,6 miljoen).

Windmolenpark Lithse polder

We vragen voor het jaar 2020 een budget aan van € 30.000 voor het windmolenpark in de Lithse polder. Dit bedrag is extra nodig om huidig onderzoek, samen met provincie Noord-Brabant en de gemeente Den Bosch, voort te zetten.

Boete Attero

Door de uitspraak van de arbitragecommissie Attero moeten de Brabantse gewesten het afvaltekort, rente en proceskosten aan Attero vergoeden (circa € 3,5 miljoen). We hebben op dit moment een voorschotnota ontvangen van € 858.000, dit is op basis van een voorlopige verdeelsleutel op inwoneraantallen. Later vindt de discussie plaats over definitieve verdeelsleutel. De boete zal variëren tussen € 300.000 en maximaal € 858.000. We stellen voor om dit bedrag na overeenstemming ten laste te brengen van de algemene reserve. Dit doen we omdat de reserve afvalstoffenheffing hiervoor geen ruimte meer biedt. Op dit moment ramen we daarom een PM bedrag.

Budget ecologische verbindingszone Hertogswetering

Bij de programmabegroting 2019-2020 hebben we extra geld vrijgemaakt voor de ecologische verbindingszone Hertogswetering. Dit is onderdeel van de routekaart groen, blauw en natuur. Dit project heeft toen vertraging opgelopen. Daarom nemen we de uitgaven van € 262.500 nu op in de begroting voor het jaar 2020. De kosten betalen we uit de reserve groenfonds landelijk gebied. Daarnaast verschuiven de onderhoudskosten twee jaar (€ 12.000 voordeel in 2019 en 2020).

Speeltoestellen MFA de Meteoor

We hebben een investering nodig van € 100.000 voor de Vervanging speeltoestellen MFA De Meteoor. Dit leidt tot jaarlijkse investeringskosten van € 7.000. Door de strengere normen en richtlijnen voor speeltoestellen in openbare buitenruimten zijn de speeltoestellen bij de locatie MFA De Meteoor afgekeurd. Dit is begin 2019 geconstateerd bij de jaarlijkse inspectie. Om risico's en eventuele claims te voorkomen dienen de huidige toestellen dit jaar nog vervangen te worden door nieuwe. Met deze vervanging is het tevens noodzakelijk om in de directe omgeving van de speeltoestellen overige, aan veiligheid te relateren voorzieningen te treffen in de verkeerssituatie. Daarbij gaat het om de ontsluiting van de toegang naar het ontmoetingscentrum, verkeersdrempels en parkeren. Vorig jaar is via de jaarrekening geld overgeheveld van € 30.000. Dit kan nu vrijvallen, omdat we nu investering opnemen.

Onttrekking ABR voor afvalinzameling

We onttrekken € 868.000 uit de Algemene reserve van het grondbedrijf (ABR) om het tekort van € 868.000 van afval in 2020 te dekken.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Maashorst	0	-50	-50	-50	-50
Totaal Wat kan minder of anders?	**0**	**-50**	**-50**	**-50**	**-50**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Maashorst

Op basis van de nieuwe koers vanaf 2020 geven we onze betrokkenheid bij de Maashorst opnieuw vorm. Dit met als uitgangspunt een minimale taakstelling van € 50.000 voor interne en externe inzet.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	36.486	37.016	36.977	37.058	37.248
Baten	-22.432	-22.855	-22.792	-22.755	-22.776
Saldo	14.055	14.161	14.185	14.303	14.472
Stortingen reserves	833	77	77	77	456
Onttrekkingen reserves	-866	-797	-646	-605	-984
Saldo mutaties reserves	-34	-720	-569	-529	-528
Totaal bestaand beleid	**14.021**	**13.441**	**13.616**	**13.774**	**13.944**
Nieuw beleid	0	100	122	144	228
3O-ontwikkelingen	51	118	100	65	65
Budgettair neutrale wijzigingen	45	-32	-53	-36	21
Wat kunnen we minder of anders doen?	0	-50	-50	-50	-50
Totaal programma	**14.118**	**13.577**	**13.735**	**13.897**	**14.208**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	**Begroting 2020**
Projecten milieu en buitengebied	10
Totaal programma	**10**

Programma 6. Vitale economie

1. Inleiding

Binnen het programma Vitale Economie staat duurzame werkgelegenheid in Oss centraal. Want het hebben van werk stelt mensen in staat om hun bestaan zelf vorm te geven en mee te doen in de maatschappij. Randvoorwaarde voor duurzame economische ontwikkeling en werkgelegenheid is een arbeidsmarkt die adequaat functioneert en aansluit bij de vraag en ontwikkelbehoefte van het bedrijfsleven. Ook het versnellen van de transitie naar een circulaire economie en het verminderen van onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen is belangrijk. Zo snijdt het mes aan twee kanten; nieuwe ontwikkel- en groeikansen voor onze bedrijven én een bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.
Wij vinden het belangrijk dat nieuwe én al in Oss gevestigde bedrijven hier goed uit de voeten kunnen. Daar richten we onze acquisitie op, maar zeker ook ons accountmanagement. Oss is dé maakstad in de regio Noordoost Noord-Brabant en daar zijn we trots op. Onze opgave is het om samen met het bedrijfsleven, het onderwijs en de regio telkens weer te komen tot vernieuwingen en zo te bouwen aan een vitale economie, klaar voor de toekomst.

2. Programma-onderdelen

2.1 Versterken van een toekomstbestendige arbeidsmarkt

Wat willen we bereiken?
Een goed functionerende arbeidsmarkt is belangrijk om werkgelegenheid in Oss te behouden en te laten groeien. Daarom zijn we aanjager voor arbeidsmarktvernieuwing, zetten samen met bedrijven concrete projecten op en zorgen voor een goede lokale en regionale infrastructuur waarbinnen partners effectief samenwerken. We brengen partners samen om zo talentontwikkeling en valorisatie (= omzetten van beschikbare kennis in producten en diensten die kunnen worden verkocht) tot stand te brengen tussen onderwijsinstellingen en bedrijven. De Talentencampus Oss positioneren we daarbinnen als een sterk makel- en schakelplatform om talent te behouden en aan te trekken voor Oss.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Bedrijven in Oss beschikken op het juiste moment over de juiste hoeveelheid mensen, met de juiste kwalificaties op de juiste plek. Meetbaar in een lagere werkloosheid en een afname van het aantal en de looptijd van vacatures*
- *We brengen talentontwikkeling en valorisatie tussen onderwijsinstellingen en (MKB)bedrijven tot stand*
- *We interesseren hoger opgeleid talent voor onze lokale arbeidsmarkt*

Voor overige arbeidsmarkt-doelstellingen zie programma 2. Werk, inkomen en onderwijs.

Wat gaan we hiervoor doen?
- Voor de Osse topsectoren logistiek, agrifood en life sciences stellen we in 2019-2020 een human capital roadmap op. Zo krijgen we inzicht in de banen van de toekomst en een basis voor een actieplan per topsector.
- We ontwikkelen in 2019-2020 samen met de talentencampus Oss een MKB Traineeprogramma voor hoger opgeleiden. Dit MKB traineeprogramma zal het werken binnen verschillende Osse bedrijven combineren met leeractiviteiten en coaching. Met dit programma willen we hoger opgeleiden talenten (HBO/WO) na hun studie binden en boeien aan Oss.
- We blijven inzetten op (online) Citymarketing, gericht op het aantrekken van hoger opgeleid talent.
- We nemen deel aan carrièrebeurzen namens en met Osse bedrijfsleven
- We denken actief mee en leveren input voor de nieuwe strategie van Agrifood Capital (AFC). Daarnaast zorgen we dat de activiteiten van AFC Werkt (rondom strategische personeelsplanning) nadrukkelijk onder de aandacht worden gebracht van het Osse bedrijfsleven.

- We bevorderen de aanwezigheid van hoger onderwijs in Oss, onder meer met Minorprogramma's en learning community's. In een Learning Community werkt een groep van studenten en docenten vanuit verschillende opleidingen samen aan concrete opdrachten van het bedrijfsleven.
  Ook het kenniscluster rondom de transitieopgaven in de eiwitsector (ODE), kan hieraan een bijdrage leveren.

2.2 Versnellen van de transitie naar een duurzame circulaire economie

Wat willen we bereiken?
De toenemende maatschappelijke aandacht voor klimaat, energie en grondstoffen biedt kansen voor een transitie naar een meer circulaire economie en een energietransitie. Deze transities kunnen een belangrijke drijver zijn van vernieuwing en innovatie in het bedrijfsleven. Wij zien graag dat het Osse bedrijfsleven voldoet aan het Nationaal Energieakkoord en grondstoffenakkoord. Basisprincipe is dat we de energie- en grondstoffentransitie oppakken samen met Osse bedrijven, onderwijs, organisaties en mede-overheden. We helpen de Osse ondernemers in hun overgang naar een toekomstbestendige duurzame economie.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Het bedrijfsleven in Oss voldoet aan het Nationaal Energieakkoord en het Nationaal Grondstoffenakkoord. Dit houdt in dat Oss in 2050 energieneutraal en volledig circulair is.*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We vertalen de ambities uit het Nationale Grondstoffenakkoord en het Nationale Energie-akkoord naar de Osse situatie en inventariseren in welke mate daar in Oss al aan wordt voldaan. Dit doen we samen met het georganiseerd bedrijfsleven. Vanuit deze inventarisatie ontwikkelen we een agenda met tijdspad om uiteindelijk te voldoen aan de afspraken uit de beide akkoorden.
- We stellen een portfolio Duurzame Economie op, waarin we laten zien hoe Osse bedrijven de verduurzamings- en de energietransitie vertalen in hun bedrijven.
- We stimuleren het plaatsen van zonnepanelen, ook grootschalig op bedrijfspanden.
- We ontwikkelen een duurzaam bedrijventerreinbeleid voor 2021, waardoor Oss een vestigingslocatie is waar duurzaamheid wordt beloond.
- We zetten de pilot adviserend toezicht energiebesparing van de ODBN voort.
- We ontwikkelen Heesch-West als duurzaam bedrijventerrein. In 2020 wordt het bestemmingsplan vastgesteld.
- We melden een bedrijventerrein aan als pilot voor het regionale project klimaatbestendige bedrijventerreinen. Onder klimaatbestendigheid verstaan we in voldoende mate van bestendigheid tegen het veranderende klimaat in de vorm van overstromingen, hevige neerslag, droogte en hitte.
- We organiseren een landelijk event Dag van de Duurzame verpakking in juni 2020.

2.3 Realiseren van voldoende en innovatieve werklocaties voor bedrijven in Oss

Wat willen we bereiken?
We hebben als gemeente voldoende en geschikte mogelijkheden voor bedrijfshuisvesting op onze bedrijventerreinen. Maar de hoeveelheid uitgeefbare bedrijventerreinen wordt snel kleiner. Sturen op werklocaties is steeds meer een regionale opgave. Oss stelt zich daar actief in op; zo zitten we de regionale kopgroep bedrijventerreinen voor, ontwikkelen we met drie gemeenten gezamenlijk bedrijventerrein Heesch-West en participeren we in de regionale samenwerking rondom grondverkoop binnen het '1-loket NoordoostBrabant'.
Ook herstructurering en herontwikkeling van bestaande terreinen is belangrijk. Met als aandachtspunt dat alle bedrijventerreinen voldoen aan huidige en toekomstige eisen rondom duurzaamheid. Werklocaties zijn ook 'broedplaatsen' voor innovatie. Plekken waar bedrijven, kennisinstellingen, klanten en toeleveranciers elkaar ontmoeten en van daaruit innovaties en nieuwe bedrijvigheid tot stand brengen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *We hebben voldoende en geschikte mogelijkheden voor bedrijfshuisvesting op onze bedrijventerreinen. Er vertrekt geen bedrijf uit Oss[1], omdat we geen geschikt huisvestingsaanbod kunnen doen*
- *Bedrijventerrein Vorstengrafdonk is in 2022 volledig uitgegeven*

Wat gaan we hiervoor doen?

- De uitgifte van Vorstengrafdonk is inmiddels goed op gang gekomen. Onze acquisitie en accountmanagement blijven we inzetten om voor de nog beschikbare kavels vitale bedrijven aan te trekken die zorgen voor werkgelegenheid.
- Heesch-West heeft de inspraakprocedure voor het voorontwerpbestemmingsplan afgerond. In 2020 willen we het bestemmingsplan vaststellen.
- Het samenwerkingsverband Regio Noordoost-Brabant heeft medio 2019 procesafspraken gemaakt om nieuwe bedrijventerreinen te kunnen ontwikkelingen, het zogenaamde vraaggericht ontwikkelen. Aan de hand van die afspraken heeft Oss een eerste verkenning afgerond naar nieuwe werklocaties. In 2020 gaan we in overleg met regiogemeenten aan de slag met het omzetten van deze locaties naar bedrijventerreinen.
- Complexe vraagstukken om huisvesting van een bedrijf bespreken we binnen een intaketeam. Met een duidelijk aanspreekpunt voor het betreffende bedrijf zijn binnen dit team alle afdelingen vertegenwoordigd waar het bedrijf mee van doen kan krijgen. Zo kunnen we onze dienstverlening verbeteren. Ook regionaal werken we samen (in een '1-loket') om de dienstverlening aan bedrijven die een vestigingsplaats zoeken te stroomlijnen.
- Verkenning Ontwikkel- en Expertisecentrum Duurzame Eiwitten (ODE). We voeren lobby om een kennischuster met onderzoek- en praktijkruimten aan te trekken, gericht op transitieopgaven binnen de eiwitsector/veehouderij. Om gegrond claims te kunnen leggen in programma's van ander overheden willen we in 2020 samen met AgrifoodCapital een kostenindicatie afgeven voor locatieontwikkeling.
- We verkennen de opties voor het huisvesten van start-up's, zeker ook in relatie tot centrumontwikkeling (vrijkomend vastgoed en multifunctionele accommodaties).

2.4 Samenwerking en profilering

Wat willen we bereiken?

We zijn trots op Oss! Dat dragen we uit door onze maakindustrie te profileren als de bakermat van de Osse bedrijvigheid, met een mentaliteit waarbij 'aanpakken' de norm is. Vanuit dit profiel hebben we veel aandacht voor de drie Osse topsectoren; agrifood, life sciences en de logistiek (inclusief haven).
In de regio kiezen we voor effectieve en efficiënte samenwerkingsvormen. Waar onze belangen op regionale schaal ontwikkeld kunnen worden, zoeken we actief de samenwerking met strategische partners. Bijvoorbeeld binnen Agrifood Capital, Regio NOB, Vijfsterren Logistiek of de steeds belangrijker wordende driehoek 's Hertogenbosch – Oss - Meierijstad.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Oss staat in de top 5 van logistieke hotspots in Nederland*
- *Oss wordt herkend als dé 'Industrial hotspot' voor medicijnontwikkeling en productie in Nederland*
- *Oss is nationaal een krachtige speler binnen de sector Agrifood*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Binnen de nationale sector Life Sciences heeft Pivot Park inmiddels een stevige positie verworven. Sinds de start is de community aan bedrijven en medewerkers op het park flink gegroeid. Via actief aandeelhouderschap in Pivot Park bouwen we samen met de directie en met de provincie Noord-Brabant deze positie en community verder uit.

1 Gemeente Oss, inclusief bedrijventerrein Heesch-West.

- Logistieke bedrijven in Oss, ’s-Hertogenbosch, Meierijstad en het Land van Cuijk werken samen in Vijfsterren Logistiek. De samenwerking is gericht op nieuwe bedrijvigheid in de logistiek en een sterke verbinding tussen onderwijs en het bedrijfsleven. We intensiveren komende jaren de afstemming tussen het programma van Vijfsterren Logistiek en de activiteiten binnen de lokale logistieke platforms in Meierijstad, Oss en ’s-Hertogenbosch.
- We zoeken de rijksoverheid op om te pleiten voor een veiligere en betere doorstroming van de A50/A59 en voor verbetering van onze spoorverbinding met Gelderland. Dat doen we in afstemming met het bedrijfsleven en de provincies Noord-Brabant en Gelderland (zie ook het programma 7. Mobiliteit).
- We verbinden de Osse agrifoodondernemers en brengen maatschappelijke voedselthema’s als duurzame eiwitten, voedselverspilling en verdienmodellen onder de aandacht. Zo vergroten we de toekomstbestendigheid van onze agrifoodsector.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Dit programma levert een bijdrage aan meerdere doelen uit de duurzaamheidscirkel, vooral aan de profit-kant:

- Arbeid: Door te streven naar een maximale werkgelegenheidsfunctie leveren we een bijdrage aan meerdere indicatoren zoals besteedbaar inkomen, armoede, jeugdwerkloosheid en verhuissaldo.
- Kennis: Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking en dus de aanwezigheid van hoger onderwijs is de sleutel tot de toekomst. We zetten dan ook maximaal in op samenwerking met bijvoorbeeld Avans, HAS en universiteiten in onze nabijheid.
- Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden: we kijken kritisch naar ons ruimtegebruik, onder andere door toepassing van de 'Ladder duurzame verstedelijking'. Bij de ontwikkeling van bedrijventerrein Heesch-West is dit een belangrijke factor. We hebben hier regionaal afstemming over.
- Daarnaast ontwikkelen we projecten en activiteiten die de transitie binnen het bedrijfsleven naar een duurzame en circulaire economie moeten versnellen (zie paragraaf 2.2).

De global goals die bij dit programma horen zijn: geen armoede, kwaliteitsonderwijs, duurzame energie, fatsoenlijk werk en gezonde economie, duurzame industrie, innovatie en infrastructuur, duurzame steden en gemeenschappen, verantwoorde consumptie en productie en partnerschappen om doelen te bereiken.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.
De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Heesch-West
De gemeenschappelijke regeling Heesch-West heeft als doel het ontwikkelen van een nieuw bedrijventerrein, geschikt voor met name (zeer) grootschalige logistiek. Aanvullend is er ruimte voor een specifieke profilering met meerwaarde voor de regio op het gebied van circulaire economie, energie en nieuwe concepten in de bouw. Heesch-West versterkt het vestigingsklimaat voor Noordoost-Brabant door in te spelen op deze specifieke kwaliteiten. Het nieuwe terrein biedt vestigingsmogelijkheden voor nieuwe regionale en (inter)nationale ruimtevragers én biedt uitbreidingsmogelijkheden voor het bedrijfsleven uit onder andere onze gemeente. Daarnaast zorgt Heesch-West voor directe en indirecte werkgelegenheid voor de regio, waarvan een belangrijk deel in Oss woont of gaat wonen.

3.3 Beleidskaders

1. Economische ambities 2014-2020
2. Masterplan Bedrijventerreinen Oss
3. Kracht van Oss
4. Peiling Ondernemersklimaat Oss (POK)
5. Agrifood Capital: Agenda richting 2020

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Werkgelegenheid	OssStat*	39.271	39.385	39.512	40.310	41.310
Vestigingsklimaat	Benchmark Ondernemersklimaat	6,2		6,8		7.0
Vestigingsklimaat	Peiling 'MKB vriendelijkste gemeente'				7,2	7.0
Ranking 'Logistieke hotspots'	www.logistiek.nl	6	4	5	7	5

* Gebruikt zijn de LISA-cijfers, die zijn berekend op basis van KvK-gegevens aangevuld met steekproefonderzoek onder bedrijven. De cijfers zijn een schatting van de werkgelegenheid van halverwege het jaar ervoor. In landelijk LISA-verband wordt ervoor gekozen om jaarlijks de historie met terugwerkende kracht te actualiseren. De cijfers zijn terug te vinden in OssStat onder het kopje Economie.

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Functiemenging (verhouding tussen banen en woningen, 0 is alleen wonen, 100 is alleen werken)	51,2	51,8	2018
Vestigingen bedrijven per 1.000 inwoners 15-64 jaar	118,8	133,7	2018
Banen 15-64 jaar per 1.000 inwoners	699,2	756,4	2018

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdrage Kracht van Oss	0	0	0	0	0
Totaal nieuw beleid	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting nieuw beleid

Bijdrage Kracht van Oss

We willen in 2017 € 300.000 beschikbaar stellen voor de Kracht van Oss. De Kracht van Oss geeft ons extra slagkracht om onze ambities te realiseren, mede door de uitvoeringsorganisaties die er uit voortkomen (StartersSucces Oss-Bernheze, Kracht van New Business en Kracht van Duurzaamheid). Daarom willen we opnieuw voor de komende drie jaar een bijdrage verstrekken aan De Kracht van Oss van € 300.000. Dit willen we betalen we uit de reserve economie.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Verkoopopbrengst verhuurde panden	-428	0	0	0	0
Beheerplan Haven	0	-7	-7	-2	-2
Totaal 3O-ontwikkelingen	**-428**	**-7**	**-7**	**-2**	**-2**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Verkoopopbrengst verhuurde panden

Door verkoop van een perceel verwachten we een voordeel van € 428.000. Bij de verhuurde percelen heeft een verkoop plaatsgevonden van een perceel zonder boekwaarde.

Beheerplan Haven

We hebben het beheerplan haven geactualiseerd. In de haven zijn in het jaar 2021 extra investeringen nodig voor een bedrag van € 100.000. De jaarlijkse kosten hiervan zijn € 4.400. Het gaat om investeringen zoals een aantal motoren, pompen, schakelkasten. De haventarieven zijn verhoogt om de terugloop in inkomsten door minder containeroverslag op te vangen. Per saldo ontstaat een klein voordeel.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

Niet van toepassing.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	22.770	10.110	9.468	8.543	4.437
Baten	-24.634	-11.175	-10.625	-8.945	-3.109
Saldo	1864	1066	1157	402	1.328
Stortingen reserves	6.755	2.481	2.462	1.734	0
Onttrekkingen reserves	-3.613	-40	-40	-40	-40
Saldo mutaties reserves	3.141	2.441	2.421	1.694	-40
Totaal bestaand beleid	**1.277**	**1.375**	**1.265**	**1.291**	**1.288**
Nieuw beleid	0	0	0	0	0
3O-ontwikkelingen	-428	-7	-7	-2	-2
Budgettair neutrale wijzigingen	4	45	45	45	27
Totaal programma	**854**	**1.413**	**1.303**	**1.334**	**1.312**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

Dit programma heeft geen subsidies.

Programma 7. Mobiliteit

1. Inleiding

We beschouwen de mogelijkheden om ons te verplaatsen als vanzelfsprekend. Een goede bereikbaarheid stelt ons in staat te werken, te recreëren, voor onszelf en anderen te zorgen. Maar we doen onszelf te kort als we vergeten dat onze verplaatsingen ook onwenselijke effecten kunnen hebben in onze omgeving. In Oss streven we naar een goede bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid.

2. Programma-onderdelen

2.1 Bereikbaarheid

Wat willen we bereiken?

Oss is een economisch sterke, vitale en aantrekkelijke gemeente en stad. Mede dankzij haar bereikbaarheid via de hoofdwegenstructuur, de daarop aangesloten parkeerterreinen en het spoor en water. Oss is een multimodaal knooppunt in zowel nationale als internationale verbindingen.

Om een goede bereikbaarheid te waarborgen streven we naar een betere doorstroming op de hoofdwegen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Het behouden van een goede bereikbaarheid*

Wat gaan we hiervoor doen?
- Voor de bereikbaarheid van het centrum en de woonwijken in het noorden van Oss werken we fase 1 van de randweg-noord verder uit. In het najaar van 2019 lichten we onze bevindingen van mogelijkheden, kosten en risico's voor aanleg van de randweg-noord verder toe in een informatienota. In 2020 onderzoeken we welke procedures nodig zijn om fase 1 te realiseren en maken helder wat verder nodig is om fase 1 uit te voeren. We stellen voor om hiervoor een voorbereidingsbudget beschikbaar te stellen van € 150.000.
- Tegelijkertijd met de uitwerking van fase 1 van de randweg-noord onderzoeken we of met de toepassing van intelligente, slimme verkeerslichten de doorstroming op de Singel 1940-1945 verbeterd kan worden.
- We actualiseren het MeerjarenProgramma Mobiliteit, waarbij de realisatie van fase 1 van de randweg-noord wordt meegenomen. In de hierboven genoemde informatienota worden ook de kosten geraamd. Deze komen vooralsnog uit op een investering van € 4,7 miljoen, maar nog niet alle kosten zijn volledig in beeld. We stellen voor om voor de aanleg van fase 1 van de randweg-noord vanaf 2023 al een structureel bedrag van € 200.000 op te nemen in de begroting (zie toelichting bij onderdeel 4. Financiën).
- De Hertogensingel wordt opnieuw ingericht. We gaan de doorstroming en de verkeersveiligheid verbeteren. Deze herinrichting staat gepland voor 2021-2022. In 2020 starten de voorbereidingen.
- In 2019 is de pilot voor parkeren in het centrum afgerond. We volgen de effecten van het nieuwe tarief en het kentekenparkeren om te zien of het parkeren voor bezoekers goed geregeld is en het parkeerbedrijf kostendekkend blijft.
- We blijven ons inzetten voor betere verkeersafwikkeling op knooppunt Paalgraven en de A50. Dit doen we door, samen met andere overheden en het bedrijfsleven, te participeren in het MIRT onderzoek.

2.2 Duurzame mobiliteit

Wat willen we bereiken?
In de woonwijken en kernen is vooral sprake van bestemmingsverkeer. We hebben een uitgebreid net van comfortabele fietsverbindingen. Als de auto of fiets geen optie is, dan is gebruik van een vorm van openbaar vervoer of kleinschalig georganiseerde vervoersdienst mogelijk. Het verkeer veroorzaakt voor bewoners en gebruikers zo min mogelijk onveilige situaties, hinder van geluid of slechte luchtkwaliteit.

De hoofdinfrastructuur draagt in belangrijke mate bij aan behoud van een goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Hier liggen ook kansen voor verduurzaming van verkeersbewegingen.
Ook het spoor, kanaal en de haven dragen bij aan een veilige en bereikbare stad op een duurzame manier. Over het water en over het spoor kan eenzelfde aantal personen en goederen worden vervoerd met minder negatieve effecten voor het milieu dan wanneer zij over de weg wordt vervoerd.
We streven naar een toename van het aandeel fiets en openbaar vervoer in de verdeling van vervoer naar vervoerswijzen (zogenaamde modal split). We streven naar geen verkeersdoden en minder of het liefst geen verkeersongevallen. Daar waar verkeer tot overlast leidt, bijvoorbeeld geluidoverlast, zoeken we uit wat er tegen die overlast kan worden gedaan en welke rol de gemeente daarin kan en wil spelen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Een betere verkeersveiligheid*
- *Meer duurzaam verkeer*
- *Zo min mogelijk overlast van verkeer*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We realiseren vrijliggende fietspaden aan de Hazenkamplaan.
- We treffen maatregelen aan de Papendijk-zuid om deze verkeersveiliger te maken.
- Evenals voorgaande jaren dragen we bij aan het programma van Veilig Verkeer Nederland om de acties uit te voeren die gericht zijn op educatieprojecten en op het gedrag van verkeersdeelnemers. In 2020 willen we aansluiten bij het geactualiseerde Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP 2020-2023).
- Samen met de regio kijken we of er nieuwe, innovatieve, duurzame vormen van vervoer ontwikkeld kunnen worden om de kernen in het landelijke gebied bereikbaar te houden.
- We verlenen in 2020 nog subsidie aan de wijkbus, vanuit de teruggave van de Gemeenschappelijke Regeling van het Kleinschalig collectief vervoer. We evalueren het functioneren van de wijkbus om te beoordelen of de wijkbus moet blijven, dan wel of er andere opties zijn in de vervoersbehoefte te voorzien.
- Evenals voorgaande jaren dragen we bij aan de buurtbus in de vorm van een subsidie voor de vrijwilligers.
- Vanaf 2020 gaan we bijdragen aan de Stichting Maasveren om de pontjes over de Maas in stand te houden. Het voorstel is om voor de komende vier jaar een bedrag (€ 12.000) vrij te maken om een deel van het werkelijke exploitatietekort te financieren (zie onderdeel 4. Financiën).
- We houden de fietsenstalling aan de Spoorlaan open zolang het pand beschikbaar is. We voeren een dagtarief in. De kosten voor 2020 bedragen (zie onderdeel 4. Financiën).
- We ondersteunen het initiatief om te komen tot een Verkeerseducatiecentrum in Oss.
- We actualiseren het Meerjarenprogramma Mobiliteit waarbij we meer aandacht geven aan subjectieve verkeersonveiligheid.
- We reserveren een bedrag voor kleinschalige oplossingen ten behoeve van het oplossen van onveilige situaties en verbeteren van de leefbaarheid. Voorbeelden zijn de aanleg van een drempel aan de Vijversingel, het aanpassen van de fietsstraat-zuid, aanpassingen aan de Singel 1940-1945 en het opstarten van een verkeersveiligheidsproject fietsverlichting. Met dit extra geld kunnen we snel inspelen op actuele knelpunten en ontwikkelingen. We stellen voor hiervoor de komende 2 jaar € 50.000 beschikbaar te stellen, dit dekken we uit de reserve Mobiliteit (zie onderdeel 4. Financiën).

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid
De activiteiten genoemd onder 'Duurzame Mobiliteit' dragen bij aan een duurzamer verkeerssysteem, onder andere door:
- het zorgen voor een betere verkeersveiligheid.
- het stimuleren van meer duurzame verkeersbewegingen (te fiets, per spoor of over water).
- het verminderen van overlast van verkeersbewegingen.

De global goals die bij dit programma horen zijn: goede gezondheid en welzijn, duurzame energie, duurzame industrie, innovatie en infrastructuur, duurzame steden en gemeenschappen en klimaatactie.

3.2 Verbonden partijen

Niet van toepassing.

3.3 Beleidskaders

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Mobiliteitsvisie (2009) en mobiliteitsplan (2011)
2. Parkeerbeleidsplan (2005)

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
# wegen waar meer dan 95% van de capaciteit wordt gebruikt tot 2030	Prognose met het gemeentelijke verkeersmodel obv verkeerstellingen			7	7	0 wegen
# Black Spots*	Viastat	0	0	0	0	geen

* Een Black Spot is een locatie waar minimaal 6 letselslachtoffers zijn geweest afgelopen 3 jaren

3.5 Waar staat je gemeente

Niet van toepassing.

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Behoud bewaakte fietsenstalling spoorlaan	0	118	0	0	0
Subsidie Maasveren	0	12	12	12	12
Oplossingen verkeersveiligheid	0	0	0	0	0
Onderzoek noordelijke randweg	0	150	0	0	0
Noordelijke randweg	0	0	0	0	200
Totaal nieuw beleid	**0**	**280**	**12**	**12**	**212**

Toelichting nieuw beleid

Behoud bewaakte fietsenstalling spoorlaan

Het langer open houden van de fietsenstalling Spoorlaan kost € 117.500 per jaar. Hierbij is rekening gehouden met een tarief van € 0,50 per kaartje. De motie is vertaald in een offerte. De reserve van het parkeerbedrijf is ontoereikend omdat deze de laatste jaren is gebruikt voor: de pilot verlaging dagtarief, de terugloop van centrumbezoekers en de financiering van de fietsenstalling.

Subsidie Maasveren

Wij stellen voor om de stichting Maasveren voor een periode van 4 jaar te subsidiëren. Dit kost ons maximaal € 12.000 per jaar. De hoogte van het bedrag van subsidie is afhankelijk van het werkelijke exploitatietekort.

Oplossingen verkeersveiligheid

We vragen voor twee jaar een bedrag van € 50.000 om acute kleine verkeersveiligheidsproblemen op te lossen. In het jaar 2021 evalueren we dit proces. We betalen dit uit de reserve Mobiliteit.

Onderzoek noordelijke randweg

We stellen voor om € 150.000 beschikbaar te stellen onderzoeken in 2020 welke procedures nodig zijn om fase 1 van de Noordelijke Randweg te realiseren en maken helder wat verder nodig is om deze fase uit te voeren. Deze voorbereidingskosten ramen we op € 150.000. Het voorstel is om deze ten laste van de vrijval ABR gelden 2019 te brengen.

Noordelijke randweg

Voor de aanleg van fase 1 van de Noordelijke Randweg nemen we vanaf 2023 jaarlijks een bedrag van € 200.000 op. Dit komt overeen met een investering van ongeveer € 4,7 miljoen.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Parkeren	0	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Parkeren

We hebben de exploitatie van parkeren bijgesteld. De kosten en opbrengsten zijn in 2019 nog in evenwicht, maar op langere termijn zijn de kosten hoger dan de opbrengsten. We zien dat de naheffingsaanslagen teruglopen en dat het onderhoud aan parkeerautomaten stijgt. Vanaf 2020 zijn onttrekkingen uit de reserve parkeren nodig om de kosten te kunnen betalen. In 2020 een bedrag van € 65.000 en dit loopt op tot € 223.000 in 2023. De exploitatie van parkeren staat daarmee onder druk.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Reclame openbare ruimte	0	20	-20	-20	-20
Totaal Wat kan minder of anders?	**0**	**20**	**-20**	**-20**	**-20**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Reclame openbare ruimte

Door het reclame-beleid aan te passen in de openbare ruimte, meer mogelijk te maken, verwachten we jaarlijks € 20.000 aan inkomsten te kunnen realiseren. Extra inkomsten via kleine billboard lijkt het meest haalbaar. Voor de haalbaarheid en de administratieve opzet doen we eerst een onderzoek.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	4.930	3.589	3.602	3.549	3.570
Baten	-2.452	-2.526	-2.486	-2.447	-2.447
Saldo	2.478	1.063	1.116	1.103	1.124
Stortingen reserves	536	572	572	572	572
Onttrekkingen reserves	-1.825	-299	-335	-296	-294
Saldo mutaties reserves	-1.289	273	237	276	278
Totaal bestaand beleid	**1.190**	**1.336**	**1.352**	**1.378**	**1.402**
Nieuw beleid	0	280	12	12	212
3O-ontwikkelingen	0	0	0	0	0
Budgettair neutrale wijzigingen	-11	-23	-22	-34	-45
Wat kunnen we minder of anders doen?	0	20	-20	-20	-20
Totaal programma	**1.178**	**1.612**	**1.323**	**1.336**	**1.548**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2020
Verkeer	5
Totaal programma	**5**

Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss

1. Inleiding

Het is goed wonen in Oss. Oss heeft veel te bieden als het gaat over de fysieke omgeving. In het buitengebied loop je van de Maas via de polder naar de bossen op de zuidelijke dekzandrug. Wonen kun je in de historische kerkdorpen aan de Maas, in de landelijke kernen, de groene suburbane woonwijken en het stedelijk centrum. Oss vormt zo haar eigen streek.

Wij willen deze waarde van onze leefomgeving versterken, benutten en meer gaan uitdragen. In ons buitengebied vinden veel grote ontwikkelingen plaats. Rondom de agrarische sector, energie en waterveiligheid. Het is onze rol als gemeente om die ontwikkelingen een goede plek te geven.

De woningmarkt verandert qua behoefte. De vraag groeit en leidt tot krapte op de woningmarkt. We streven naar een beter evenwicht tussen vraag en aanbod. We hebben extra aandacht voor wonen en zorg, betaalbaarheid en verduurzaming.

2. Programma-onderdelen

2.1 Wonen

Wat willen we bereiken?
Wonen in Oss is veelzijdig: stedelijk wonen in het centrum van de stad, groen wonen in de suburbane woonwijken, landelijk wonen in de vele dorpen en de historische stadjes langs de Maas. Met al deze diversiteit aan woonmilieus in Oss en het omliggende landelijke gebied, begrensd door de Maas en de A50 vormt de gemeente Oss in feite haar eigen woningmarkt. De prijs-kwaliteit verhouding van woningen in Oss is goed. Om dat zo te houden blijven we met andere partijen werken aan een goede woningmarkt en woningvoorraad. De veelzijdige woningvoorraad en de goede prijs-kwaliteit verhouding maken Oss ook aantrekkelijk voor woningzoekenden van buiten de gemeente. Dit biedt kansen voor onderscheidende woonmilieus, vooral langs de as Den Bosch-Oss-Nijmegen. Die kansen willen we pakken.

We willen dat voorzien wordt in de toenemende woonbehoefte van vooral een- en tweepersoonshuishoudens. We zorgen voor voldoende mogelijkheden voor het realiseren van passende woningen voor specifieke doelgroepen, zoals: arbeidsmigranten, woonwagenbewoners, lage middeninkomens, mensen met een GGZ achtergrond en jongeren die uitstromen uit de jeugdzorg. De woningcorporaties zijn hierin belangrijke partners.

Ouderen, hulpbehoevenden en kwetsbare mensen willen en blijven zo zelfstandig mogelijk wonen. Door slim gebruik en aanpassing van de eigen woning te stimuleren en daarvoor mogelijkheden te bieden en tegelijk ook ruimte te creëren voor nieuwe (groeps)woonvormen, willen we mensen ook daadwerkelijk in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te wonen (zie ook programma 1. Zorg en welzijn).

In de huidige woningmarkt dreigt het wonen voor sommige inwoners onbetaalbaar te worden. De kosten van verduurzaming leiden tot hogere woonlasten (bv. aflossing van lening/financieringskosten). De koopprijzen van nieuwbouwwoningen dreigen onbetaalbaar te worden. In het woningbouwprogramma blijven we daarom inzetten op voldoende betaalbaar aanbod in nieuwbouw. Verduurzaming van de bestaande woningvoorraad is, los van betaalbaarheid, een grote opgave. In het hoofdstuk energietransitie (programma 5. Zuinig op ons klimaat) besteden we hieraan meer aandacht.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Oss heeft voldoende en passende woningen*
- *Een duurzame woningvoorraad met betaalbare woonlasten*
- *Mensen kunnen zo lang mogelijk zelfstandig wonen*

Wat gaan we hiervoor doen?

- In 2019 stellen we de actualisatie van de Woonvisie en het portefeuillemanagement Wonen 2019 (PFM) vast, die we later in de Omgevingsvisie verwerken. We geven hieraan uitvoering en blijven met het PFM inzetten op voldoende mogelijkheden voor de bouw van de juiste, passende en betaalbare woningen voor alle doelgroepen en verspreid over de gemeente.
- Om de ontwikkelingen beter te volgen en eventueel bij te sturen, stellen we een 'voortgangsmonitor woningmarkt' op, onder andere met data van het Kadaster over transacties in de bestaande woningvoorraad (tweede helft 2020).
- We werken aan veel plannen voor woningbouw, zoals: Walkwartier, gemeentehuis Geffen, Hooghuis Ravenstein. En we werken aan de realisatie van projecten, zoals: De Kolk in Ravenstein, Liesdaal in Maren-Kessel, Wilgendaal in Herpen, Het Paradijs in Haren, Megen-Zuid en Lith-Oost.
- De woningbouw over de afgelopen jaren ligt rond het gemiddelde van ca. 300 woningen op jaarbasis. We nemen sterker de regie op de ontwikkeling van woningbouw, door:
    - We zetten in op de daadwerkelijke bouw van woningen. De totale theoretische plancapaciteit voor de periode 2019 t/m 2023 jaar is ca. 2.350 woningen, waarvan ca. 1.500 woningen harde plancapaciteit (vergund, onherroepelijk bestemmingsplan of vastgesteld bestemmingsplan). De harde plancapaciteit voor de korte termijn bevat een boeggolf van projecten die later dan verwacht ontwikkeld worden (planoptimisme). Onderdeel van de harde plancapaciteit van 1.500 woningen zijn 850 woningen waarvoor een bouwvergunning is verleend. Hiervan is echter onduidelijk wanneer de ontwikkelaars deze in ontwikkeling nemen. Om de realisatie te bevorderen gaan we in gesprek met deze ontwikkelaars.
    - We zetten in om nieuwe mogelijkheden voor woningbouw voor de middellange termijn vanaf ca. 4-5 jaar te blijven ontwikkelen en realiseren, zowel in het stedelijk gebied Oss-Berghem als in het landelijk gebied. Voor het stedelijk gebied Oss-Berghem werken we aan plannen voor Oss-West (ca. 1.000 woningen), het Belastingkantoor (ca. 100 woningen) en Euterpelaan (ca. 250-350 woningen). Voor het landelijk gebied maken we plannen op maat, inspelend op de toekomstige behoefte. Daarvoor zijn we op verschillende niveaus voortdurend met de kernen in gesprek. Voor Lithoijen, Macharen en Overlangel is er enige extra behoefte aan woningbouw. Voor Geffen en Ravenstein bevat het programma onvoldoende bouwplannen en zorgen we de komende jaren voor aanvullende plancapaciteit. De ontwikkeling van nieuwe plannen geeft ook voor de middellange termijn aanvullende mogelijkheden voor woningbouw.
    - We gaan de privaatrechtelijke bepalingen in nieuwe overeenkomsten met zowel ontwikkelaars als particuliere initiatiefnemers voor woningbouwprojecten aanscherpen (bv. realisatietermijn).
- De gemeente heeft echter niet op alle facetten en locaties van woningbouw, invloed op de snelheid waarop deze locaties ontwikkeld worden. De snelheid van realisatie hangt ook samen met externe factoren, zoals de snelheid waarmee woningen verkocht worden (de opnamecapaciteit) en de ontwikkelingen in de bouw- en vastgoedsector. Ook externe factoren zoals recent de uitspraak van de Raad van State over de Programmatische Aanpak Stikstof zijn van invloed op de realisatie van woningbouwplannen;
- We stellen voor om vanuit de vrijval ABR gelden 2019 een bedrag van € 500.000 in de reserve strategische aankopen te storten, die we in de programmabegroting 2019-2022 gevormd hebben om een actief grondbeleid te kunnen voeren. Deze reserve dient om allerlei ontwikkelingen mogelijk te maken (duurzaamheidsprojecten, woningbouw, maatschappelijk doeleinden, etc.).
- In Geffen werken we aan een centrumplan dat de herontwikkeling van het gemeentehuis tot woningbouw en de herinrichting van het dorpsplein omvat. De herontwikkeling van het gemeentehuis is naar verwachting kostendekkend. Voor de herinrichting van het dorpsplein zijn aanvullende middelen nodig.
- In Ravenstein bestaat een opgave voor woningbouw. De locatie van het Hooghuis, die vanwege een teruglopend leerlingenaantal in 2017 is gesloten, kan hierin voorzien. Onder andere door de hoge boekwaarde op het pand is de exploitatie van dit plan verlieslatend. Het tekort brengen we ten laste van de vrijval van de ABR gelden 2019.
- In Schadewijk zetten we in op de herontwikkeling van de voormalige praktijkschool De Singel, wijkgebouw 't Hageltje en de voormalige schermzaal voor woningbouw. Op basis van een verkenning schatten we het tekort in op € 700.000. We brengen dit bedrag ten laste van de vrijval ABR gelden 2019.

- We geven uitvoering aan het in 2019 geactualiseerde beleid voor woonwagenstandplaatsen. In 2020 richten we de standplaatsen aan de Weemse Hof en de Brasem in (onder voorbehoud van de voortgang van het bestemmingsplanproces voor locatie Brasem). Zoals in het coalitieakkoord opgenomen voegen we tenminste 10 extra standplaatsen toe (huur, koop of een combinatie van beide). De exacte invulling en planning van de realisatie van deze standplaatsen is mede afhankelijk van het geactualiseerde beleid (eind 2019) en is op dit moment nog niet bekend.
- We actualiseren samen met de woningbouwcorporaties het 'Volkshuisvestelijk manifest 2016-2020' en het 'Woonlastenakkoord Sociale huur 2016-2020' tot meerjarige prestatieafspraken. De nadruk ligt daarbij op: Voldoende en de juiste woningen en woningbouwlocaties; Wonen, Welzijn en Zorg (ouderen, uitstroom beschermd wonen/jeugdzorg) en Duurzaamheid en Betaalbaarheid (start eerste helft 2020).
- We zetten de duurzaamheidslening voort en hebben daarvoor aanvullend budget beschikbaar gesteld, om zo inwoners zoveel mogelijk in staat te stellen om te investeren in verduurzaming van hun woningen.
- We verbeteren ons inzicht in de omvang van de groep arbeidsmigranten en hun leefsituatie, we onderzoeken hoe we voldoende mogelijkheden voor kwalitatief goede huisvesting kunnen creëren en hoe we de participatie en integratie van arbeidsmigranten kunnen bevorderen. Hiermee geven we uitvoering aan de provinciale/regionale en gemeentelijke bestuursopdracht arbeidsmigratie. Regelmatig behandelen we verzoeken voor de realisatie van huisvesting van arbeidsmigranten.
- We maken een visie op Wonen, Welzijn en Zorg gericht op wat er nodig is om zo goed mogelijk langer zelfstandig te kunnen blijven wonen, vooral ouderen.
- We maken voor de transitie van beschermd wonen naar zo zelfstandig wonen met ambulante begeleiding afspraken met de corporaties en gecontracteerde zorgaanbieders over de beschikbaarheid van voldoende en de juiste woningen én begeleiding.
- In de Schadewijk werken we aan de verbetering van de leefbaarheid (zie programma 10. Besturen in verandering van tijden).

2.2 Buitengebied

Wat willen we bereiken?

Ons buitengebied is groot, gevarieerd en natuurrijk en daarmee aantrekkelijk voor wonen, werken en verblijven. Er verandert veel in het buitengebied door klimaateffecten, ontwikkelingen in de agrarische sector, door leegstand met alle consequenties van dien, vergrijzing en moderne woon- en vestigingswensen. We willen een vitaal en multifunctioneel buitengebied behouden, waarin een nieuw en duurzamer evenwicht ontstaat tussen het agrarische gebruik, natuur, recreatie, wonen, klimaat en nieuwe vormen van gebruik zoals energieopwekking.
Dat stelt ons voor nieuwe opgaven en biedt tegelijkertijd nieuwe kansen. We willen de dynamiek bevorderen, ruimte geven aan nieuwe mogelijkheden en innovaties stimuleren. In de geest van de Omgevingswet.

Deze veranderingen roepen reacties op, soms heftige, over de effecten op bijvoorbeeld landschap, economische mogelijkheden en woongenot. Visies, meningen en belangen van bewoners, agrariërs, belangengroeperingen en anderen die zich betrokken voelen, lopen in meer of mindere mate uiteen. Daarmee groeit de noodzaak van intensivering van de omgevingsdialoog en een integralere aanpak vanuit de verschillende aandachtsvelden.

Voor de vorming van een nieuw vitaal evenwicht is een streefbeeld nodig waarin de diverse aspecten in onderlinge samenhang worden gebundeld. Dat wordt onderdeel van de omgevingsvisie die we voor de gehele gemeente maken. In de realisatie daarvan vervullen we meerdere rollen die afhankelijk zijn van de specifieke opgaven: stimuleren, regisseren, verbinden, faciliteren en toezicht houden. Bij het maken van keuzes is naast de vitaliteit van ons buitengebied de zorgvuldigheid van het proces een belangrijke toetssteen.

Dit programma heeft veel overlappingen met programma 5. Zuinig op ons klimaat. Vele activiteiten vinden plaats in het buitengebied en worden daar in samenhang bezien. Veel onderwerpen zijn onderdeel van een bovenlokale aanpak.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Inspelen op transitie landbouw*
- *Versterken van de infrastructuur voor recreatie en toerisme*
- *Behoud en meer beleefbaar maken van ons erfgoedbeleid*
- *Integrale aanpak buitengebied*

Wat gaan we hiervoor doen?

Inspelen op transitie landbouw

In het voorjaar van 2020 bespreken we met de gemeenteraad onze rol in de transitie van de landbouw. Wat betekent de transitie richting kringlooplandbouw voor Oss en voor onze rol? Vertrekpunt is dat de transitie van de landbouw zelf is. Kernvraag is dan welke ruimte wij als gemeente gaan bieden om de transitie in te vullen. Bij die visie hoort een uitvoeringsprogramma voor de komende jaren. Wat we in ieder geval gaan doen is:
- Behandelen van de vele vergunningaanvragen rondom emissiearme stallen. Hierin heeft ook ODBN een grote rol. In 2019 hebben we een loket ingericht voor vragen.
- We pakken een actieve rol op kansen die ontstaan. Verbindingen leggen tussen partijen zien we als een belangrijke rol. Dat betekent niet alleen agrariërs goed informeren maar ook in contact brengen met andere partijen. Denk aan boeren die willen stoppen en boeren die juist zoeken naar mogelijkheden om uit te breiden.
- We verwachten een duidelijke toename van het aantal stoppers in de komende jaren. Vanuit de VAB problematiek kunnen we zo beter ondersteunen bij het zoeken naar mogelijkheden voor herbestemming of met het koppelen met bedrijven die juist willen uitbreiden.
- We stimuleren en ondersteunen innovaties, daar waar die een duidelijk positief effect kunnen hebben op ons buitengebied.
- We verwachten dat we ook in 2020 onze inzet op het mestdossier moeten continueren. Naast ons verzet tegen de mestfabriek in Oss spreken we met agrariërs, de regio en de provincie Noord-Brabant over alternatieve oplossingen.
- Gelet op aard en complexiteit van de agrarische ontwikkelingen zetten we voor de eerstkomende jaren extra capaciteit in om onze rol goed te kunnen vervullen.

Versterken van de infrastructuur voor recreatie en toerisme en erfgoed

We werken aan herijking van onze visie op de vrijetijdseconomie, inclusief uitvoeringsprogramma. Daarin staat centraal wat onze rol als gemeente is en welke instrumenten wij in gaan zetten om ons aanbod aantrekkelijker te maken en verbreden en hoe we meer bezoekers kunnen trekken. Daarbij spelen vragen zoals hoe kunnen we als gemeente van maximale meerwaarde zijn zonder zelf projecten te gaan financieren. En hoe zorgen we daarbij voor eenduidige promotie en goede samenwerking tussen de ondernemers.
Primair richten we ons op recreatie door onze eigen inwoners. Zij zijn niet alleen gebruikers maar ook onze ambassadeurs. Zo versterken we ook onze promotie naar toeristen.
- Onderzoek naar economische effecten in het kader van het waterveiligheidsproject de Meanderende Maas leert dat hier nog veel potentie ligt voor recreatie en toerisme. In samenhang met het versterken van natuur en erfgoed.
- Afhankelijk van de uitkomst van de consultatie van het concept voorkeursalternatief kan er aanleiding zijn om extra middelen ter cofinanciering te vragen voor investering in gebiedsmaatregelen bij Meanderende Maas. Dat kan andere projectpartners bewegen om te investeren in projecten die voor ons van grote waarde zijn voor ons recreatie- en toeristisch aanbod.
- We willen meer gaan organiseren rondom de Maas. We onderzoeken de mogelijkheden voor een Maasbelevingscentrum. We werken daarbij vanuit regionale samenwerking. In 2019 zijn hiervoor met de regio de eerste contacten gelegd en projecten gestart.
- We vertalen in onze visies gemaakte keuzes: naar de relatie met de VVV, samenwerking met andere gemeenten, inzet op de Maashorst en besluitvorming over het Golfslagbad.
- Op diverse plekken is er interesse om te investeren in de recreatieve voorzieningen. Denk aan Lithse Ham, haven Lithoijen en Geffense Plas. Wij ondersteunen die initiatieven voor zover dat past binnen onze visie en onze mogelijkheden.

Behoud en meer beleefbaar maken van ons erfgoedbeleid

Oss staat door de inspanningen van de laatste jaren stevig op de kaart als erfgoedgemeente. Onze inspanningen hebben effect gehad: de profilering naar onze eigen inwoners, de aanwijzing door het Rijk als pilot voor de kerkenvisie en de eervolle nominatie als een van de vier gemeenten met het beste erfgoedbeleid. We willen dat verder vormgeven en doorvertalen naar een professionelere aanpak en grotere aantrekkingskracht. De samenwerking met de vele vrijwilligers is daarvoor van essentieel belang.

- We zorgen dat de basis op orde komt. Een actueel en compleet monumentenregister, het inzichtelijk zijn van waardevolle plekken en goed kunnen inspelen op ontwikkelingen.
- Vanuit de te maken visie voor erfgoed zullen we in 2020 verder werken aan het behoud en meer beleefbaar maken van ons erfgoed. Dat zal vooral zijn in de vorm van ondersteuning van werkgroepen en van initiatieven voor bijvoorbeeld respectvolle herontwikkeling.
- In de eerste helft van 2020 zal de Stuurgroep Kerkenvisie haar bevindingen en aanbevelingen presenteren.
- De driejarige verbintenis met de provinciale aanpak Zuiderwaterlinie loopt in 2019 af. We bespreken met de contractspartners het vervolg.

Integrale aanpak buitengebied

Alleen door alle opgaven in het buitengebied integraal te benaderen bereiken we uiteindelijk een nieuw vitaal evenwicht. Dan gaat het over de aantrekkelijkheid van het buitengebied, de ecologische kwaliteit en de economische mogelijkheden.

- We richten een tafel in waar partijen in het buitengebied met elkaar de ontwikkelingen bespreken. Om de vinger aan de pols te houden, wederzijdse kennis te delen en onderling begrip te versterken. De majeure projecten die in ons buitengebied ontwikkeld worden, Meanderende Maas en Duurzame Polder, dienen in uitvoering dit gedachtengoed van integraliteit uit te dragen. Op dezelfde manier kijken we naar en ondersteunen we de diverse initiatieven in het buitengebied. We maken graag ontwikkelingen mogelijk en kijken daarbij naar de bijdrage die aan het gebied wordt geleverd.
- We ondersteunen innovatieve projecten die een forse kwaliteitsimpuls voor het buitengebied betekenen. De maatschappelijke kosten-baten analyse is telkens het vertrekpunt. De uitvoeringsprogramma's voor de agrarische sector, recreatie en toerisme en erfgoed zijn daarbij leidend.
- We financieren onze inspanningen voor een vitaal buitengebied uit het reconstructiebudget. Dit past ook bij de oorspronkelijke bedoeling van dit budget. Onze inzet zal erop gericht zijn om meer cofinanciering te realiseren. We onderzoeken in hoeverre we in de komende jaren ter financiering van projecten in het buitengebied ook gebruik kunnen gaan maken van duurzaamheidsfonds(en) die zijn verbonden aan grootschalige opwekking van energie. Dit doen we omdat we ervan uitgaan dat juist het buitengebied ruimte zal bieden voor grootschalige energieopwekking.
- We zoeken de samenwerking in de regio en met de provincie Noord-Brabant. We bespreken onze plannen met de partijen in het veld. Zo nodig helpen we die partijen met het organiseren van hun vertegenwoordiging.

Maashorst

Voor de Maashorst is inmiddels het voorstel voor een nieuwe governance voorgelegd aan de gemeenteraad. Het voorstel voor een meerjarenplan met bijbehorende begroting zal in het voorjaar van 2020 volgen. Op basis van dat laatste voorstel zullen we ook als gemeente Oss besluiten of en hoe we verbonden willen blijven aan de Maashorst.

In vervolg op de Kadernota 2020-2023 werken we toe naar een bezuiniging op onze bijdrage aan de Maashorst organisatie. In 2020 willen we al een substantiële bezuiniging realiseren. Dat kan ook als we kijken naar de nieuwe fase die de Maashorst is ingegaan nu de werkzaamheden in het kader van Landschap van Allure zijn afgerond. Ook de financiering van naamsbekendheid is voor Oss anders komen te liggen door de claim van twee van onze Maashorst-partners op de naam Maashorst. En we gaan na of we onze eigen kosten voor het bosbeheer op ons grondgebied kunnen terugdringen.

2.3 Omgevingswet

Wat willen we bereiken?
Op 1-1-2021 wordt de Omgevingswet van kracht. Deze wet vervangt veel bestaande wetten en regelgeving in de fysieke leefomgeving, verplicht gemeenten om een omgevingsvisie en een omgevingsplan te maken. Daarnaast vraagt de Omgevingswet om een andere manier van werken: meer ruimte voor initiatieven, toegankelijkheid van informatie en flexibele plannen waardoor beter ingespeeld kan worden op ontwikkelingen. Dit raakt meerdere afdelingen binnen de gemeente, niet alleen ruimtelijk ontwikkeling en Vergunningen, Toezicht, Handhaving. En dit heeft ICT consequenties.

Naast de verplichting om in 2021 te voldoen aan de vereisten van de Omgevingswet, zien we deze wet ook als een instrument om onze ambities waar te maken.
We willen in 2021 een omgevingsvisie hebben en als organisatie klaar zijn om conform de bedoelingen van de Omgevingswet te werken. Daarvoor moeten we onze manier van werken en werkprocessen aanpassen, waar nodig mensen trainen en onze ICT aanpassen aan de eisen van het landelijke systeem. Waar mogelijk anticiperen we daarop. In de daaropvolgende jaren zullen we verder werken aan de omzetting van bestaande bestemmingsplannen, beleidsstukken en regelgeving naar een gemeentebreed omgevingsplan.
Dit is een weerbarstig traject gebleken waarin we zoeken naar de juiste aanpak. Dat doen we samen met de Raadswerkgroep. We hebben ons door externen laten spiegelen. De uitkomst daarvan en de aanbevelingen verwerken we in de bijstelling van onze aanpak. Dat kan financiële consequenties hebben die we dan afzonderlijk aan de raad voorleggen.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Oss is op 1-1-2021 klaar voor de uitvoering van de Omgevingswet*
- *Voor de zomer in 2021 hebben we onze Omgevingsvisie vastgesteld*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We maken een omgevingsvisie.
- We maken keuzes ten aanzien van vorm en inhoud van het omgevingsplan, zodat we vanaf 2021 onze huidige plannen kunnen gaan aanpassen. Het streven is om eerste helft 2020 een aantal uitgangspunten aan de gemeenteraad voor te leggen.
- We passen onze ICT aan aan de landelijke vereisten. Dit vereist aanpassing van onze software en aanschaf van de benodigde koppelingen.
- We passen de werkprocessen aan aan de vereisten van de Omgevingswet en werken daarin samen met onze ketenpartners (provincie, waterschappen, omgevingsdienst, veililgheidsregio en GGD).
- We organiseren training en opleiding voor de medewerkers.
- We weten nog niet wat de structurele effecten van de Omgevingswet zijn. Deze zijn mede afhankelijk van de keuzes die we in de omgevingsvisie en het omgevingsplan gaan maken.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Het verduurzamen van vooral de bestaande woningvoorraad is een grote en belangrijke opgave. Deze opgave komt (o.a.) aan bod in programma 5: uitvoeringsprogramma Energiebesparing en Transitievisie Warmte.

Bij de integrale aanpak voor het buitengebied gaat het om een kwaliteitsslag waarbij alle aspecten van duurzaamheid belangrijk zijn. Het buitengebied biedt ruimte is voor belangrijke bronnen voor ons bestaan: voedsel, energie, biodiversiteit, water, gezonde bodem en lucht en recreatiemogelijkheden.

De Toekomstvisie en Structuurvisie voor de gemeente Oss lopen tot 2020. De actualisatie krijgt gestalte in de Omgevingsvisie, die daarmee het nieuwe integraal kader vormt voor het ruimtelijk beleid waaronder wonen voor de gemeente. In de omgevingsvisie maken we ook keuzes t.a.v. duurzaamheid. Daarin integreren we ook de relatie tussen de fysieke leefomgeving en sociale doelen als gezondheid en onderwijs.

3.2 Verbonden partijen

Niet van toepassing.

3.3 Beleidskaders

3. Toekomstvisie: Oss op weg naar 2020 (2004)
4. Structuurvisie Oss 2020 (2006)
5. Woonvisie (2013)
6. Structuurvisie buitengebied (2016)
7. Volkshuisvestelijk manifest 2016-2020

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Gemiddelde leegstand woningen	OSsStat	3,2	3,2	3,2	2,9	2,2% (frictie leegstand)
Gemiddelde verkooptijd woningen	NVM		Q2 - 153	Q2 - 155	Q2 - 55	100 dagen
Slaagkansmonitor sociale huurwoningen*	Brabant Wonen & Mooiland					nog niet bekend
Verleende bouwvergunningen	Gemeente Oss	200	421	347	904	450
In aanbouw zijnde woningen	Gemeente Oss	428	365	426	322	
Gereedgekomen woningen	Gemeente Oss	317	218	338	331	600
Huishoudens met betaalrisico's in een corporatiewoning	Waar staat je gemeente	14,8%	11,9%	11,5%	--	

* Wordt opgenomen zodra nieuw verdeelsysteem van Brabant Wonen ingevoerd is.

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	6,2	6,7	2016

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Reserve strategische aankopen	0	500	0	0	0
Herontwikkeling Hooghuis Ravenstein	0	1.550	0	0	0
Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat Oss	0	700	0	0	0
Vrijval ABR	0	-4.400	0	0	0
Totaal nieuw beleid	**0**	**-1.650**	**0**	**0**	**0**

Toelichting nieuw beleid

Reserve strategische aankopen

We stellen voor om in 2020 een bedrag van € 500.000 te storten in de reserve strategische aankopen. Om de komende jaren meer woningen te realiseren voeren we een actief grondbeleid. Om dit te realiseren hebben wij bij de programmabegroting 2019 een reserve strategische aankopen gevormd. Met deze middelen kunnen wij actief handelen om gronden voor potentiële uitbreidingslocaties zelf aan te kopen. Het voorstel is om de € 500.000 ten laste van de vrijval ABR gelden 2019 te brengen.

Herontwikkeling Hooghuis Ravenstein

We stellen voor om € 1,55 miljoen beschikbaar te stellen voor herontwikkeling van het Hooghuis Ravenstein. Door een teruglopend aantal leerlingen is het Hooghuis in 2017 als school gesloten. Als gevolg daarvan willen we de locatie herontwikkelen naar woningbouw. Op basis van een eerste globale doorrekening laat de exploitatie een verlies van € 1,55 miljoen zien. Dit komt onder andere door de hoge boekwaarde op het oude schoolpand. We verwachten in 2020 de grondexploitatie aan te bieden aan de raad. Uiteraard streven we naar beperking van het boekwaardeverlies. Maar om redenen van een solide financieel beleid zonderen we € 1,55 miljoen. af voor de herontwikkeling Hooghuis Ravenstein. Dit brengen we ten laste van de vrijval ABR gelden 2020.

Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat Oss

We stellen voor om € 700.000 in 2020 op te nemen voor herontwikkeling Kapelaan Nausstraat Oss. Aan de Kapelaan Nausstraat bevindt zich de voormalige Praktijkschool De Singel, voormalig wijkgebouw 't Hageltje en de voormalige schermzaal. Deze zijn alle in bezit van de gemeente. Het voornemen is om deze locatie te herontwikkelen tot woongebied. De verwachting is dat in 2020 de grondexploitatie aan de raad wordt aangeboden. Op basis van voorlopige aannames (verkenning) schatten we het tekort van deze locatie in op € 700.000. Het voorstel is om de € 700.000 ten laste van de vrijval ABR gelden 2019 te brengen.

Vrijval ABR

We verlagen de algemene bedrijfsreserve (ABR) van het grondbedrijf met in € 4,4 miljoen in 2020. Op basis van het Najaarsbericht 2019 verwachten we dat deze reserve groeit naar € 13 miljoen per 1-1-2020. Het minimale niveau begroten we op basis van risicoschatting op ruim € 6,05 miljoen. Dit betekent dat de beschikbare, incidentele ruimte in 2020 € 6,95 miljoen bedraagt. Dit is natuurlijk wel afhankelijk van werkelijke grondverkopen in 2019. Van deze € 6,95 miljoen stellen we voor om € 1,3 miljoen in te zetten om de al eerder vastgestelde storting in de reserve Koploperproject Ravenstein-Lith af te dekken om de incidentele kosten in 2020 en 2021 te verlagen. Dit lichten we toe bij het onderdeel 'Wat kunnen we minder of anders doen?'. Daarnaast zetten we een bedrag van € 868.000 in om het tekort van afval af te dekken (zie programma 5. Zuinig op ons klimaat). Per saldo resteert een bedrag van € 4,8 miljoen dat beschikbaar is vanuit de ABR. We laten € 0,4 miljoen in de ABR zitten en dus onttrekken we € 4,4 miljoen in 2020. Deze € 5,3 miljoen gebruiken we voor een extra storting in het Investeringsfonds Stadshart Oss (€ 1,5 miljoen), de herontwikkeling Hooghuis Ravenstein (€ 1,55 miljoen), de herontwikkeling van de Kapelaan Nausstraat Oss (€ 0,7 miljoen), de reserve strategische aankopen (€ 0,5 miljoen) en de onderzoekskosten voor de Noordelijke randweg (€ 150.000).

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Doorschuiven budget Omgevingsvisie en -wet	0	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Doorschuiven budget Omgevingsvisie en -wet

Dit jaar hebben we voor de Omgevingsvisie een budget van € 450.000. Dit is nog niet besteed en schuiven we door naar het jaar 2020. Daarnaast verlagen we het budget van de Omgevingswet dit jaar met € 40.000 en hevelen dit over naar het budget Omgevingsvisie voor het jaar 2020. Deze mutaties lopen via de algemene reserve om het totale saldo gemeentebreed dit en volgend jaar niet te belasten.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Afdekken storting Koploperproject Ravenstein-Lith uit vrijval ABR	0	-600	-700	0	0
Leges WABO verhogen	0	-63	-63	-63	-63
Welstand	0	-27	-27	-27	-27
Verhalen van (plan)kosten	0	-80	-80	-80	-80
Totaal Wat kan minder of anders?	**0**	**-770**	**-870**	**-170**	**-170**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Afdekken storting Koploperproject Ravenstein-Lith uit vrijval ABR

Voor het Koploperproject Waterveiligheid Ravenstein-Lith hebben we grote incidentele bedragen begroot in het jaar 2020 en 2021. Het gaat om € 600.000 in 2020 en € 700.000 in 2021. We stellen voor om dit betalen uit de gelden vanuit de eenmalige winsten uit het grondbedrijf (ABR). We laten daarom € 1,3 miljoen vrijvallen uit de ABR en willen de storting van € 1,3 miljoen in de reserve Koploperproject Ravenstein-Lith in 2020 plaats laten vinden.

Leges WABO verhogen

We verhogen de WABO leges naar 'marktconforme prijzen' vanaf 2020 met € 62.500. Voor illegale bouw of gebruik € 7.500 en voor afwijkingen van het bestemmingsplan € 55.000. Bij illegale bouw of gebruik is extra werk nodig om achteraf alsnog een vergunning te beoordelen. Wij gaan markconform de leges aanpassen., De grotere omliggende regiogemeenten vragen gemiddeld 50% extra leges. Het beoordelen van een afwijking van het bestemmingsplan kost ons meer tijd. Regiogemeenten heffen voor afwijkingen tussen € 294 en € 600. We verhogen de leges voor binnenplanse afwijkingen (van € 46 naar € 200) en voor zogenoemde "kruimelgevallen" (van € 114 naar € 300).

Welstand

Voor de andere manier van welstandsadvisering realiseren we direct een besparing van jaarlijks € 27.000. Daarnaast verwachten we meer voordelen te realiseren door een andere manier van werken in het ruimtelijke domein. De hierdoor vrijvallende capaciteit willen we inzetten voor andere prioriteiten.

Verhalen van (plan)kosten

Door gebruik van een landelijke rekentool om plankosten in te schatten, realiseren we extra inkomsten van € 80.000 per jaar. We ontvangen ieder jaar een 40-tal verzoeken van initiatiefnemers voor het aanpassen van het bestemmingsplan voor een nieuwe ontwikkeling (woningbouw, commerciële ontwikkelingen, enz). Vanuit de Wet Ruimtelijke Ordening mag de gemeente de ambtelijke kosten verhalen op de initiatiefnemers. Op dit moment wordt deze berekening gemaakt op basis van ervaringscijfers. Dit kan echter leiden tot ongelijkheid tussen de verschillende plannen. Ook worden niet alle plankosten verhaald. Het voorstel is om voor alle ontwikkelingen aan te sluiten bij de plankostenscan. Dit is een door het Rijk vastgestelde rekentool om de plankosten uniform in te schatten. Uit recent onderzoek van adviesbureau Metafoor blijkt dat we per plan ca. tweeduizend euro meer aan plankosten kunnen verhalen op de initiatiefnemers. Uitgaande van 40 plannen per jaar, zou dit een structurele extra opbrengst zijn van € 80.000 per jaar vanaf 2020. Bovenstaand passen we in in een bredere herziening van hoe wij omgaan met ruimtelijke ordeningsvraagstukken.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	32.800	15.158	14.428	13.875	10.767
Baten	-25.677	-10.350	-9.399	-9.280	-4.971
Saldo	7.123	4.808	5.029	4.595	5.796
Stortingen reserves	2.274	1.808	1.631	1.324	0
Onttrekkingen reserves	-6.500	-338	-318	-138	-13
Saldo mutaties reserves	-4.226	1.470	1.313	1.186	-13
Totaal bestaand beleid	**2.897**	**6.278**	**6.342**	**5.781**	**5.783**
Nieuw beleid	0	-1.650	0	0	0
3O-ontwikkelingen	0	0	0	0	0
Budgettair neutrale wijzigingen	0	8	8	8	8
Wat kunnen we minder of anders doen?	0	-770	-870	-170	-170
Totaal programma	**2.897**	**3.867**	**5.481**	**5.620**	**5.622**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	Begroting 2020
Evenementen en stadspromotie	189
Recreatie en toerisme	340
Totaal programma	**529**

Programma 9. Veilige omgeving

1. Inleiding

Vanuit dit programma werken we aan zo veilig mogelijke wijken en kernen in Oss. Veiligheid is ván iedereen en vóór iedereen. Het op peil houden van de veiligheid en veiligheidsbeleving moeten we samen met de Osse inwoners doen. Iedereen heeft hierin zijn eigen verantwoordelijkheid. We richten onze inzet op de zaken die we als gemeente kunnen beïnvloeden en hebben daarbij vaak een proces of beleidsmatige rol. Daarnaast kennen we een zelfstandige rol, daar waar het gaat om het inzetten van bestuursmaatregelen om de openbare orde te handhaven. Samen integraal werken vanuit verschillende rollen maar wel als één overheid door alle domeinen heen is het doel.

Als er openbare orde of veiligheidsincidenten zijn dan lossen we die zo goed als mogelijk op. Binnen veiligheid hanteren we vijf veiligheidsvelden: veilige leef- en woonomgeving, bedrijvigheid en veiligheid, jeugd en veiligheid, fysieke veiligheid en integriteit en veiligheid. Binnen de velden stellen we prioriteiten. Alle velden pakken we integraal samen met onze partners aan. De verbinding tussen zorg en veiligheid loopt als een rode draad door de onderdelen heen.

2. Programma-onderdelen

2.1 Veilige woon- en leefomgeving

Wat willen we bereiken?
We willen veiligheid verankeren in de wijken en kernen. Daarbij is een actieve aanpak van veiligheids- en leefbaarheidsproblemen belangrijk. We zetten in op die problemen die met de dagelijkse kwaliteit van wonen en leven te maken hebben. De sociale kwaliteit van wijk kan namelijk onder druk komen te staan door verschijnselen als woonoverlast, overlast personen met verward gedrag, intimiderende buurtbewoners, terugkeer van ex-gedetineerden, (fietsen)diefstal of High impact crime. Bij High impact crime gaat het onder andere om woninginbraken, straatroof, auto-inbraken, openlijke geweldpleging, bedreiging en huiselijk geweld. De rol van de gemeente is per veiligheidsonderwerp verschillend. Zo hebben we bij High impact crime met name een rol vanuit de preventiekant, waar we bij woonoverlast de rol van procesregisseur pakken. Alle acties zijn erop gericht om vanuit de keten, samen met de partners, zo integraal mogelijk op te treden.
Alle vormen van overlast en geweld hebben invloed op het veiligheidsgevoel in de directe woon- en leefomgeving. Dit kan spelen in iedere buurt of wijk. In de Schadewijk zien we veel van deze problemen bij elkaar komen. Daarom gaan we daar extra op investeren vanuit een integrale aanpak vanuit het programma Schadewijk.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *We verbeteren de objectieve en subjectieve veiligheid door samen met de partners de slachtofferkans te beperken, de pakkans te vergroten en de aangifte bereidheid onder slachtoffers te verhogen*
- *Bij langdurige ernstige woonoverlast zetten we in op een ketengerichte aanpak om met partners integraal op te treden*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We blijven samenwerken met de wijkcoördinatoren, wijkagenten, boa's en andere betrokkenen om vroegtijdig (woon)overlast aan te pakken.
- We voeren net als vorige jaren in de zomer en winter samen met de politie een communicatie-campagne om bewustwording van risico's op woninginbraak te verhogen. Ook sturen we namens gemeente en politie brieven rond in de buurt bij een woninginbraak.
- We blijven politiecijfers analyseren en monitoren om naar aanleiding daarvan te kijken wat we als gemeente extra aan preventie kunnen doen.
- We leggen wederom bestuurlijke maatregelen op bij ernstige (woon)overlast of huiselijk geweld.
- We streven naar een veiligheidsgevoel komende uit de landelijke veiligheidsmonitor van een 7,4 of hoger.
- We gaan samen met partners inzetten op de Schadewijk door middel van de integrale opdracht vanuit programma Schadewijk. Team veiligheid participeert hierin.

- We gaan, samen met de collega's van zorg, ervaring opdoen met de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) die per 2020 van kracht is en afgelopen jaar, vanwege het regionale karakter, intern en regionaal is voorbereid.
- We implementeren het AVE (aanpak voorkomen escalatie) model in 2020. Onderdeel hiervan is dat we procesregisseurs zorg én veiligheid onderbrengen in team veiligheid om casuïstiek op een integrale en eenduidige manier op te pakken.
- We zetten ook komende jaren maatregelen zoals cameratoezicht in als dit nodig is voor het handhaven van de openbare orde.

2.2 Bedrijvigheid en veiligheid

Wat willen we bereiken?

We willen een goed investeringsklimaat binnen de gemeente Oss hebben. Dit onderdeel is terug te vinden in programma 6. Vitale economie. Vanuit dit programma zetten we in op een veilig vestigingsklimaat. Dit doen we door bijvoorbeeld bedrijfsinbraken en ondermijnende activiteiten terug te dringen en te voorkomen. Hierbij is het belangrijk dat ondernemers, zowel in het centrum, in de kernen, als in het buitengebied, zich bewust zijn van wat ondermijnende criminaliteit is en eventuele signalen herkennen. Ook is het belangrijk dat ondernemers weten waar zij dergelijke signalen kunnen melden. Door het opbouwen van een goede informatiepositie én netwerk kunnen we samen zorgen voor een veilig vestigingsklimaat en eventuele criminele activiteiten doeltreffend aanpakken.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *We pakken ondermijning in het buitengebied aan*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We gaan integrale controles uitvoeren vanuit het interventieteam op bedrijventerreinen of andere locaties waar een vermoeden is van illegale activiteiten. Dit met als doel ondermijning te voorkomen of verstoren.
- We melden ons aan bij Meld misdaad anoniem (MMA) voor 2020, zodat signalen laagdrempelig en anoniem gemeld kunnen worden. Bij goede ervaringen bekijken we als gemeente of we structureel aansluiten hierop.

2.3 Jeugd en veiligheid

Wat willen we bereiken?

Groepen jeugd zijn van alle tijden, ook in de gemeente Oss kennen we meerdere groepen jeugdigen. Een enkele groep ontwikkelt zich tot een overlastgevende of criminele jeugdgroep. De gemeente heeft in die gevallen de regierol om samen met partners te komen tot een aanpak waarbij de overlast teruggedrongen wordt. Versterking en verbetering van deze rol en het bijbehorend beleid is nodig om een effectieve aanpak te kunnen realiseren. Omdat de repressieve kant vanuit veiligheid maar een deel is van de aanpak is de samenwerking met zorgpartners essentieel. Om ook de preventieve kant goed op te pakken is de verbinding met het programma zorg belangrijk. Ook in dat programma komt de integrale aanpak van jeugdgroepen naar voren.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *We dringen jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit terug*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We passen sinds 2016 een integrale, ketengerichte aanpak jeugdoverlast toe op de verschillende groepen.
- We voeren regie op het aanpakken van aanwezige overlastgevende groepen en samen met betrokken in- en externe partners een bijbehorend integraal plan opstellen met als doel de overlast te beperken. Overlast bestaat bijvoorbeeld uit intimidatie, vernielingen en beschadigen of diefstallen.
- We focussen ons op de verbinding tussen zorg en veiligheid, waarbij we beleid zoveel mogelijk op elkaar afstemmen. Ook in de uitvoering van interventies die te maken hebben met preventie enerzijds en repressie anderzijds zoeken we de verbinding.

- In programma 1. Zorg en welzijn, gaan we in op de pilots en het vervolg rond de aanpak van jeugdgroepen, vanuit veiligheid werken we hierin nauw met elkaar samen. Een voorbeeld hiervan is de inzet van de straatcoaches.

2.4 Fysieke veiligheid

Wat willen we bereiken?

In Nederland zijn er wetten en regels die bijdrage aan het voorkomen van incidenten en veiligheidsproblemen. Als gemeente hebben we een actieve rol in het handhaven hiervan. Toch kan het voorkomen dat zich een incident voordoet waardoor een veiligheidsprobleem ontstaat. Op dat moment komen we in actie. De veiligheidsregio speelt hierin een belangrijke rol.
Binnen de veiligheidsregio werken brandweer, GHOR (Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen), politie, meldkamer en gemeenten samen op het gebied van brandweerzorg, crisisbeheersing, geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen en rampenbestrijding. De veiligheidsregio is de verbindende factor als er meerdere organisaties in touw komen bij een incident.

Als gemeente zijn we primair verantwoordelijk voor het op orde hebben van onze eigen gemeentelijk crisisorganisatie. Dat betekend dat we er als gemeente voor moeten zorgen dat er, in geval van een calamiteit of crisis voldoende opgeleid personeel aanwezig of oproepbaar is om de benodigde gemeentelijke processen te kunnen laten draaien.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Zorgdragen dat de organisatie (veiligheidsregio) bij een ramp of crisis goed ingericht en voorbereid is*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We participeren actief in de Veiligheidsregio. We hebben hier met name een rol in de Bevolkingszorg en communicatie. Op operationeel niveau nemen we zitting in het Copie en op bestuurlijk niveau in het beleidsteam.
- De uitkomsten van de bestuursconferentie van april 2018 krijgen een vertalingen in het nieuwe regionale beleidsplan 2020-2023 en het beleidskader 2020 van de Veiligheidsregio.
- We kiezen ervoor de veiligheidsregio door te laten groeien naar een informatiegestuurde netwerkorganisatie. Hierdoor kunnen we niet alleen adequater reageren op acute veiligheidsrisico's, maar ook beter anticiperen op veranderende en nieuwe veiligheidsrisico's.
- We zorgen ervoor dat alle partijen in staat zijn om vanuit hun rol incidenten te bestrijden. We doen dit door te zorgen voor relevante opleidingen en oefeningen.
- In het beleidskader 2020-2023 van de Veiligheidsregio is vastgesteld dat kazernes worden over gedragen naar de Veiligheidsregio. De Veiligheidsregio wordt hiermee verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud evenals investeringen in nieuwbouw en renovaties van de kazernes. Kazerne Oss zal dan ook door de Veiligheidsregio ontwikkeld worden. De investeringsruimte voor kazerne Oss zetten we in als dekking voor de stijging in bijdrage per inwoner aan de Veiligheidsregio.
- We streven naar het behoud van sterke kolommen Brandweer, GHOR en Bevolkingszorg. Hierbij zetten we met name in op versteviging van de brandweerorganisatie. Door toenemende eisen aan de brandweerorganisatie en eerdere bezuinigingen is dit noodzakelijk. Wij verwachten dat de overdracht van de kazernes en het bijeenbrengen van mensen op twee vestigingen zal zorgen voor een efficiëntere bedrijfsvoering en inzet van de brandweerorganisatie.

2.5 Integriteit en veiligheid

Wat willen we bereiken?

Ondermijnende criminaliteit is een maatschappelijk probleem dat in Brabant veelvuldig voorkomt. De uitingen hiervan zoals drugsdumpingen, geweldsmisdrijven en hennepkwekerijen zijn dagelijks in het nieuws. We kunnen dit alleen aanpakken door daadkrachtig en integraal op te treden. De gemeente werkt hierin samen met politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, het RIEC, Taskforce Brabant-Zeeland en andere (overheids)partners. Voor de gemeente Oss geldt dat we bezig zijn met een professionaliseringsslag van de bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit. Om de aanpak te laten slagen is borging in de organisatie belangrijk. Dit vraagt onder meer om bewustzijn, zaakgericht melden en werken, een signalen overleg, een informatieknooppunt en een interventieteam. Veilig de Publieke Taak uit kunnen voeren is hierbij een randvoorwaarde.

Programma Weerbare Organisatie

Het implementeren van integriteit en veiligheid om te komen tot een weerbare organisatie vraagt een extra investering en is een proces van meerdere jaren. Omdat de problematiek portefeuilles, afdelingen en programma's overstijgt is het belangrijk om binnen de gemeentelijke organisatie een integrale aanpak te ontwikkelen en te sturen op samenhang en integrale samenwerking in de totale keten. Zo ontstaat er de juiste focus en samenwerking waardoor de complexe vraagstukken op de korte termijn worden opgepakt en normalisatie op langere termijn het einddoel is. Hierom is programma Weerbare Organisatie ontstaan, dit programma is onderdeel van dit begrotingsprogramma en Team veiligheid participeert en adviseert bij onderwerpen en projecten binnen dit programma. Het Programma Weerbare Organisatie is inmiddels op volle gang, onder andere door een subsidie bijdrage en krijgt landelijk veel belangstelling.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *Het zoveel mogelijk stoppen en voorkomen van ondermijnende criminaliteit en het herstellen/vergroten van het vertrouwen in de overheid*
- *We willen een weerbare en integere organisatie worden waarbij medewerkers in een veilige werkomgeving hun publieke taak kunnen uitvoeren*

Wat gaan we hiervoor doen?

- We hebben extra aandacht voor integriteit en het professionaliseren van het programma Veilig Publieke Taak (VPT).
- We zetten komende periode in op het verbeteren van de gemeentelijke informatiepositie.
- We zijn per 2019 aan de slag met de interne organisatorische borging van het voorkomen van ondermijning. Hiermee willen we de integrale aanpak inbedden in de bestaande functies en processen door alle afdelingen heen.
- We pakken doorlopend casuïstiek en projecten op. Intern of onder de samenwerkingsverbanden van de Taskforce Brabant-Zeeland en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC).
- We werken blijvend samen met regionale partners zoals gemeente Bernheze, politie, OM, de Belastingdienst, douane, omgevingsdienst, de belastingsamenwerking, Veilig thuis, enz..

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Om als gemeenschap duurzaam samen te leven (SDG11) is het onder andere van belang om mensen een veilige woon- en werkomgeving (SDG16) te bieden. Dat wil zeggen het tegengaan van criminaliteit en overlast, het veilig mogelijk maken van evenementen en de voorwaarden scheppen voor een zuiver democratisch proces (integriteit). Dat doen we samen met partners (SDG 17), waar mogelijk door integraal op te trekken.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.

Veiligheidsregio Brabant-Noord
Binnen de veiligheidsregio Brabant-Noord werken brandweer, GHOR, politie, meldkamer en gemeenten samen op het terrein van brandweerzorg, rampenbeheersing, crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en handhaving van de openbare orde en veiligheid.

Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost
Het Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost is per 1 januari 2019 ontstaan uit een fusie van het Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf met het Veiligheidshuis 's-Hertogenbosch en omstreken. Het Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost is een netwerksamenwerking waarin veiligheid, zorg en lokaal bestuur samenkomen voor de integrale aanpak van complexe problematiek. Het doel van de samenwerking is het terugdringen van overlast en recidive, waarbij wordt ingezet op gedragsverandering en verbetering van kwaliteit van het leven van de betrokkene(n).

3.3 Beleidskaders

Belangrijke (beleids)kaders:

1. Beleid integrale veiligheid 2019-2022 basisteam Maasland.
2. Regionaal Veiligheidsplan Oost-Brabant 2019-2022.
3. Jaarplan Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost.
4. Beleidskader Veiligheidsregio Brabant-Noord 2019.
5. Beleidskader Aanpak ondermijnende criminaliteit.
6. Beleid Gebiedsverbod Oss 2017.
7. Beleidsregel aanpak woonoverlast 2017.
8. Notitie cameratoezicht gemeente Oss.

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Woninginbraken	Politie	231	271	172	207	172
Rapportcijfer veiligheid	Veiligheidsmonitor		7,3	7,4	-	7,4
Incidentmeldingen verwarde personen	Politie		216	212	267	-
Inzet bestuursrechtelijke maatregelen						
- Waarschuwing gebiedsverbod	gemeente	0	1	0	1	-
- Gebiedsverbod	gemeente	0	3	0	2	-
- Waarschuwing	gemeente	0	0	0	0	-
gedragsaanwijzing	gemeente					-
- Gedragsaanwijzing		0	0	0	0	-
- inzetten cameratoezicht in het		0	2	1	3	
kader van de openbare orde		0				
-inzetten veiligheidsrisicogebied		0	0	0	1	
Incidentmeldingen jeugdoverlast	Politie	461	442	385	308	400
Controles waarbij hennep en/of harddrugs is aangetroffen (13b)*	gemeente					-
- waarna bestuurlijke waarschuwing		23	30	7	11	
- waarna sluiting pand		20	20	46	21	
Interne BIBOB-toetsen	gemeente	*41*	73	58	80	-
- waarna BIBOB toetsen door landelijk bureau BIBOB		*5*	5	3	5	-

* We hebben geen streefcijfers opgenomen voor de acties onder doelstelling 3 omdat dit acties zijn die uitgevoerd worden als reactie op het aantreffen van bijvoorbeeld hennep in een woning.

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Verwijzingen Halt 12-17 jaar per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	77	119	2018
Winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	1,8	2,2	2018
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	4,7	4,7	2018
Diefstallen uit woning per 1.000 inwoners	2,3	2,5	2018
Vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	6,4	5,6	2018

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Taskforce Brabant - Zeeland	0	25	25	25	25
Veiligheidsregio Brabant Noord	0	0	-47	117	117
Aanpak structurele overlastgevers	0	0	0	0	0
Vernieuwde werkwijze aanpak huiselijk geweld	0	196	0	0	0
Totaal nieuw beleid	**0**	**221**	**-22**	**142**	**142**

Toelichting nieuw beleid

Taskforce Brabant - Zeeland

We stellen voor om structureel € 25.000 beschikbaar te stellen voor de Taskforce Brabant - Zeeland. Hiermee willen we regionaal de integrale aanpak ondermijnende criminaliteit aanjagen. Ook vervult de Taskforce een belangrijke rol bij Maatschappelijke weerbaarheid en Sociale Weerbaarheid (wijkaanpak). De afgelopen jaren hebben we als gemeente al bijgedragen aan de Taskforce Brabant-Zeeland. Ook toen waren de kosten € 25.000 per jaar. Echter vanaf 2020 hebben we hiervoor geen budget meer opgenomen in onze begroting. De taskforce is bezig om samen te gaan met het RIEC om te komen tot de nieuwe entiteit genaamd Taskforce – RIEC Brabant Zeeland. Een entiteit waar innovatie en slagkracht centraal staan. Er wordt gewerkt aan nog meer samenhang tussen de functionaliteiten van Taskforce, RIEC en het Actiecentra om ondermijning nog beter aan te kunnen pakken. Voor ons als gemeente is deze partner zeer van belang bij de aanpak van ondermijning en voor het programma Weerbare Organisatie.

Veiligheidsregio Brabant Noord

We stellen voor om vanaf 2022 extra geld voor de Veiligheidsregio Brabant Noord op te nemen in onze begroting. De extra brandweerkosten bedragen € 164.000 voor de centralisatie van kantoorhuisvesting, werkplaatsen en logistieke processen op twee vestigingen. De hoofdvestiging komt in 's-Hertogenbosch en een nevenvestiging in de driehoek Mill-Uden-Zeeland. Dit is op basis van het door het Algemeen Bestuur vastgestelde visie op huisvesting. Door de overdracht van de brandweerkazernes van de gemeenten naar de Veiligheidsregio Brabant Noord per 1 januari 2020 hebben we circa € 47.000 voordeel vanaf 2021. In 2020 komen we door deze overdracht geld tekort. In het raadsvoorstel van 27 juni 2019 over de Veiligheidsregio is gemeld dat het tekort 2020 opgevangen kan worden door vrijvallende reserves in verband met de overdracht van de brandweerkazernes. Per saldo komen we vanaf 2022 een bedrag van € 117.000 tekort.

Aanpak structurele overlastgevers

We stellen voor om eenmalig € 65.000 in 2020 op te nemen voor uitvoering van een pilot over aanpak structurele overlastgevers. Het budget is nodig om een oplossing te creëren voor inwoners die ernstige overlast veroorzaken. Hierover hebben wij de gemeenteraad reeds begin dit jaar geïnformeerd. Op basis van een verkenning stellen we een aantal acties voor die we op korte termijn kunnen uitvoeren. Omdat het een pilot is betalen we de kosten uit de reserve wonen, welzijn en zorg. Volgend jaar evalueren we de pilot. Bij de programmabegroting 2021 zal bezien worden of we structureel geld nodig hebben.

Vernieuwde werkwijze aanpak huiselijk geweld

We vragen voor het jaar 2020 een budget van € 196.300. In 2019 zijn we gestart met het project Vernieuwde werkwijze in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De vernieuwde werkwijze zet onder andere in op betere samenwerking en deskundigheidsbevordering bij Veilig Thuis en Ons Welzijn. Momenteel herijken we de opdracht van Veilig Thuis. Hierin nemen we de vernieuwde werkwijze mee. Dit gaan we in 2020 verder vormgeven.

4.2 3O-ontwikkelingen

Niet van toepassing.

4.3 Septembercirculaire

Niet van toepassing.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Leges voor professionele en grote evenementen	0	0	-48	-48	-48
Totaal Wat kan minder of anders?	**0**	**0**	**-48**	**-48**	**-48**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Leges voor professionele en grote evenementen

We rekenen vanaf 2021 leges voor de professionele, grote evenementen (categorie B en C). Dit koppelen we ook aan nieuw evenementenbeleid. We verwachten een extra opbrengst van jaarlijks € 48.000. Voor de B-evenementen stellen we de leges op € 500 per aanvraag en voor C-evenementen is dit € 1.500.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	6.766	6.925	7.228	7.294	7.287
Baten	-32	-32	-32	-32	-32
Saldo	6.734	6.892	7.196	7.262	7.255
Stortingen reserves	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-300	-21	-20	-20	-20
Saldo mutaties reserves	-300	-21	-20	-20	-20
Totaal bestaand beleid	**6.434**	**6.872**	**7.175**	**7.242**	**7.235**
Nieuw beleid	0	221	-22	142	142
Budgettair neutrale wijzigingen	0	103	104	104	104
Wat kunnen we minder of anders doen?	0	0	-48	-48	-48
Totaal programma	**6.434**	**7.196**	**7.209**	**7.440**	**7.433**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

We geven hier een overzicht van de subsidies binnen dit programma.

bedragen x € 1.000

Subsidies	**Begroting 2020**
Integrale veiligheid	12
Totaal programma	**12**

Programma 10. Besturen in verandering van tijden

1. Inleiding

De wereld staat voor een aantal grote opgaven, die ook Oss niet ongemoeid laten. Oude systemen liggen onder vuur. Het zijn geen tijden van verandering maar het is een verandering van tijden: van opgaven, van verhoudingen, van kansen en keuzes. Het doorontwikkelen van onze samenleving richt zich op de ontwikkeling van mensen en duurzame oplossingen voor de toekomst. Als leidraad dienen daarvoor de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Juist op lokale en regionale schaal kunnen we die vertalen naar concrete stappen als samenwerkende overheden en in samenwerking met de Ossenaren, het onderwijs en de ondernemers en instellingen.
De samenleving verandert voortdurend en snel en dit vraagt een sensitieve en alerte bestuursstijl en een wendbare en flexibele organisatie. Als bestuur en organisatie willen we optimaal gebruik maken van de kracht van de samenleving en daarin staan we open voor initiatieven en innovatie, we geven ruimte, durven los te laten en indien nodig pakken we regie. We zoeken pragmatische samenwerkingsmogelijkheden die passen bij de (burger)kracht van mensen, bij de rol en positie van onze partners en bij onze netwerken. Dit leidt tot een toenemende interactie met en betrokkenheid van inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers.
We zoeken samenwerking met (regio)gemeenten en nemen actief deel aan regionale en landelijke en internationale netwerken die onze rol en positie versterken, we durven hierin keuzes te maken.
Om de kracht van de samenleving te benutten en de lokale en regionale opgave te realiseren blijven we onze organisatie ontwikkelen. We willen een organisatie zijn die kansen in de samenleving ziet, ruimte daaraan geeft maar ook actief ondersteunt, mobiliseert, versterkt en verbindt en deze ook productief maakt.
Een goede dienstverlening is voor onze organisatie een belangrijke basis. Vanwege de snelle ontwikkelingen op het gebied van technologie en digitalisering geldt dit ook zeker voor onze ICT-infrastructuur. Onze ambitie is om een goede middenmotor te zijn voor de basisstructuren.

2. Programma-onderdelen

2.1 Bestuur

Wat willen we bereiken?
Het bestuur van Oss is integer en transparant. Het gesprek tijdens de besluitvorming is gericht op de zaak en niet op de persoon.
Onze inwoners voelen zich betrokken bij de gemeenschap en herkennen de ruimte om deel te nemen aan onze besluitvormingsprocessen en aan activiteiten voor de gemeenschap in brede zin.
Wijk- en dorpsraden zijn ogen en oren in de gemeenschap en organiseren tafels om de situatie in de directe woonomgeving te bespreken. Ze fungeren als sparringpartner voor de aandachtsbestuurder.

De gemeenteraad wil zijn kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol goed invullen. We zijn kritisch op de manier waarop we vergaderen. Het moet duidelijk zijn hoe besluiten tot stand komen en de besluiten moeten kunnen rekenen op voldoende draagvlak in de samenleving. We streven naar een goede dialoog en scherp debat in de vergaderingen van de gemeenteraad en de raadscommissies. We staan open voor nieuwe initiatieven van de samenleving en partners.
We werken samen om maatschappelijke opgaven te realiseren en willen ruimte en faciliteiten bieden voor innovatie en 'eigen' initiatieven.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Een transparant, interactief en zorgvuldig besluitvormingsproces*
- *Een zichtbare, moderne gemeenteraad die aansluiting heeft bij nieuwe ontwikkelingen in onze stad*

Wat gaan we hiervoor doen?

- We willen het debat in de raadscommissies en gemeenteraad verbeteren. Dit doen we door te experimenteren met onze vergaderregels en via ons opleidingsprogramma Raadskompas. We willen dat het voor onze inwoners duidelijk is hoe besluiten tot stand komen en dat iedereen de mogelijkheid heeft om inbreng te leveren voor onze besluiten. Dit geldt niet alleen voor de raadsvergaderingen, maar bij alle onderdelen van onze besluitvorming; participatie staat hoog op onze agenda.
- We willen de zichtbaarheid van de gemeenteraad vergroten. We gaan door met de inzet van social media en activiteiten voor jeugd en jongeren. We gaan nu al activiteiten opzetten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022; onder andere de cursus politiek actief willen we in 2020 weer gaan aanbieden aan onze inwoners.
- We pakken onze rol bij ontwikkelingen zoals cocreatie en innovaties. De invoering van de Omgevingswet is voor ons een belangrijk ontwikkeltraject. We willen investeren in het samenspel tussen raad, college en organisatie.

2.2 Organisatie

Wat willen we bereiken?

De organisatie van de gemeente bevindt zich in een overgangsfase. De afgelopen jaren is de gemeente door herindelingen vooral in de breedte gegroeid, we naderen nu het punt dat we naar een gemeente met een 100.000 inwoners omvang gaan. Langzaam aan laten we de periode met ingrijpende personele bezuinigingen achter ons, terwijl we ons nu gesteld zien voor grote maatschappelijke opgaven – bij voorbeeld het klimaatakkoord en de invoering van de Omgevingswet -, daadwerkelijk getransformeerd gaan werken in het sociaal domein en een belangrijkere rol in de regio. Daarnaast staan we aan de vooravond een digitaliseringsgolf en de komende 10 jaar gaan er meer dan 200 collega's met pensioen.

Er wordt veel van onze mensen verwacht, kwantitatief en kwalitatief. Het vakmanschap verandert, de zo vraagt de Omgevingswet aanvullende kwaliteiten. De bedoeling komt meer op voorop te staan, omgevingsmanagement wordt belangrijker. Acteren in ingrijpende maatschappelijke veranderingen, op de wind staan, onderhandelen, nieuwe technieken en werkwijzen je eigen maken, verder gaande digitalisering. Er beweegt heel veel. We hebben het koersdocument *Drie maal Drie* voor de richting en het houvast. Het zet de lijnen uit voor de komende jaren.

We willen de kracht van Oss met het informele, ruimte voor initiatieven en de nuchtere hands on mentaliteit koppelen aan het versterken van procesmatig werken, meer duidelijkheid, heldere opdrachten en afspraken en kwalitatieve impulsen. Veel teams hebben dat inmiddels opgepakt en daar gaan we in 2020 mee door. Waardoor er eind 2020 een steviger organisatie staat, die de basis op orde heeft en ook aan strategische slagkracht heeft gewonnen.

Daarnaast merken we dat het op veel fronten in onze organisatie piept en kraakt. Als een zwaan- kleef-aan zijn we de afgelopen jaren dankzij herindelingen organisch gegroeid qua inwoners en de komende jaren ontwikkelen we ons door tot een middelgrote stad en omliggende dorpen met circa 100.000 inwoners. Als gevolg van de herindelingen is de gemeentelijke organisatie vooral in de breedte gegroeid. Ten tijde van de economische crisis is daar een flinke bezuiniging overheen gegaan. We merken dat de grenzen bereikt zijn en verdergaande professionalisering en versterking is nodig. In het koersdocument *Drie keer drie* spreken we over het vergroten van de strategische slagkracht: we hebben te weinig mensen die de grotere opgaven aan kunnen, waardoor het werk stagneert of te veel werk op dezelfde schouders terecht komt. We zoeken daarvoor zelf ruimte. We kunnen het echter niet alleen en vragen ook eenmalig geld om onze organisatie op een hoger peil te brengen. U treft dat aan bij het onderdeel investeringen.

Tenslotte ruimen we in 2020 tijd en ruimte in voor een fundamentele bezinning op onze toekomst. Wat voor een gemeente willen we zijn? Wat vragen we van onze inwoners en ondernemers en waar zijn wij van? Hoe verhouden we ons tot de regio en welke rol willen we daarin nemen? Met welke leidende concepten maken we een omgevingsvisie, hoe kijken we naar de rol van de gemeente bij laagdrempelig ontmoeten? Willen we veel taken zelf uitvoeren of leggen we ze buiten de overheid? Willen we zelf verzorgen of willen we stimuleren dat de samenleving meer verzorgt? Past bij dit alles het geven van meer vertrouwen en eigen regelruimte? Is maatwerk wel het toverwoord? Wat is onze rol van de transitie in de agrarische sector, bij de centrum ontwikkeling? Een herijking van onze koers en opgave. Dat proces geven we graag samen met u vorm.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *De gemeente Oss is een duurzame en wendbare netwerkorganisatie die goede dienstverlening levert en werkt aan maatschappelijke vraagstukken. We brengen de basis op orde en verstevigen de strategische slagkracht*
- *De gemeente Oss is een professionele organisatie, waar het fijn werken is en we met elkaar zorgen voor een swingende tent*

Wat gaan we hiervoor doen?
- We geven uitvoering aan het Koersdocument Drie keer Drie door het versterken van het vakmanschap met daarbij nadrukkelijke aandacht voor digitalisering, werken vanuit de bedoeling en je vak uitoefenen in een complexe samenleving met veel tegengestelde belangen. Het gaat daarbij niet alleen om technisch vakmanschap, maar zeker ook om communicatieve en samenwerkingsvaardigheden.
- We analyseren, verbeteren en (her)ontwerpen werkprocessen via de aanpak Procesgericht Werken en betrekken daarbij de kansen die digitalisering biedt.
- We maken (formatieve) ruimte vrij in de bedrijfsvoering om op plekken waar het knelt in te zetten.
- We zijn nieuwsgierig en kijken voortdurend in de keuken van anderen om te leren en te innoveren.
- We ontwikkelen een arbeidsmarktcommunicatie om voorbereid te zijn op de pensioen uitstroom: 200 collega's de komende 10 jaar.
- We vernieuwen onze aanpak voor het ontwikkelen en behouden van talent door te investeren in aan boord komen en blijven en boeien en uitdagen van onze medewerkers. Of ze nu 23 of 65 jaar zijn. Daarbij verwachten we ook dat iedereen regie neemt voor haar en zijn eigen loopbaan.
- In 2019 hebben we een aanpak ziekteverzuim als onderdeel van een vitale organisatie geïntroduceerd en deze continueren we in 2020.
- We realiseren afgesproken taakstellingen van de banenafspraak en handhaven trede 3 van de PSO-ladder.

2.3 Digitalisering en dienstverlening

Wat willen we bereiken?
De wereld verandert snel en digitaliseert nog sneller. Wij als gemeente moeten mee in deze verandering. Onze burgers gaan ervan uit dat ze met ons digitaal zaken kunnen doen. Ze gaan er ook vanuit dat ze dat op een veilige manier kunnen doen en dat hun gegevens bij ons in goede handen zijn. 7 x 24-uurs beschikbaarheid is niet eens meer een vraag; het is een gegeven.
Om te blijven voldoen aan de wensen en eisen van de lokale samenleving zetten we nieuwe technologieën in en betrekken wij onze inwoners en ondernemers via onder andere het Burgerpanel.

We richten we ons vanuit het programma 'De Dienstverlenende Organisatie Oss' op plannen per domein, het sociaal domein vraagt iets anders dan bijvoorbeeld het ruimtelijk domein.
Uiteraard zoeken we ook de overeenkomsten en zorgen we voor verbinding als het gaat om de toegang tot onze diensten en producten, onze servicenormen en de beleving van onze inwoners en ondernemers.

Wij baseren ons gedachtegoed op de landelijke ontwikkeling 'Samen Organiseren' van de VNG. In deze ontwikkeling worden dienstverlening en digitalisering samen opgepakt door en namens alle gemeenten. Het credo is een keer ontwikkelen en 355 keer 'uitrollen'. Door het inzetten op dit spoor versnellen we interne ontwikkelingen en pakken we samen met andere gemeenten onderwerpen op. Voorbeelden hiervan zijn de chatbot en de Doe Mee App.

Ook bij de uitvoering van ons dagelijks werk - en daarbuiten, bij onze ketenpartners - verandert er veel. De hulpdiensten kunnen binnenkort op afstand en automatisch het stoplicht op groen zetten, we pakken ondermijnende activiteiten aan op basis van data-analyse en big data. Elk proces levert data op die we ook elders nodig hebben om daar het werk te kunnen doen.

Deze, soms ongemerkte, verandering van de rol van ICT en informatievoorziening vraagt om een herijking van de gemeentelijke informatievoorziening en onze ICT-organisatie.

We willen dat ook onze digitale dienstverlening veilig, betrouwbaar en continue beschikbaar is. Hierbij spelen met name informatiebeveiliging en privacy een steeds grotere rol. Ook willen we bereiken dat de organisatie effectief en efficiënt gebruik kan maken van de beschikbare ICT voorzieningen.

Om te blijven voldoen aan de wensen en eisen van de lokale samenleving zetten we nieuwe technologieën in en betrekken wij onze inwoners en ondernemers via onder andere het Burgerpanel.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *We leveren dienstverlening en informatie op maat*
- *We betrekken inwoners en ondernemers bij de ontwikkeling van onze dienstverlening*
- *We verbinden de inspanningen op het gebied van ICT, informatievoorziening en dienstverlening*
- *We innoveren met als doel maatschappelijke meerwaarde (tastbaar resultaat in de praktijk)*
- *We dragen bij aan en adopteren oplossingen die de fundament vormen van 'Samen Organiseren' van de VNG*
- *We zijn betrouwbaar, bereikbaar en benaderbaar voor digitaal vaardigen en niet digitaal vaardigen*
- *We zijn ingericht op de verschillende opgaven*
- *We zorgen voor een efficiënt en effectief gebruik van onze ICT*

Wat gaan we hiervoor doen?
Eind 2019 hebben we een organisatiebrede visie op dienstverlening beschikbaar, waarbij digitalisering zoveel mogelijk het belangrijkste uitgangspunt is. De uitwerking van de visie pakken we in 2020 op. Deze uitwerking kent drie pijlers.
- We organiseren de toegang van de verschillende opgaven die we kennen: dit betekent dat we gemeentebreed werken vanuit het principe *digitaal tenzij* en daarnaast maatwerk bieden via alle beschikbare kanalen.
- We verbeteren de dienstverleningsprocessen zodat we steeds meer vragen van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties in één keer goed en volledig beantwoorden.
- We ontwikkelen bijpassende servicenormen en -formules: van ad hoc meten gaan we over naar een monitoringsinstrument om de ervaringen van de inwoners, ondernemers en instellingen systematisch te meten en er van te leren. Hierbij betrekken we actief het burgerpanel.
- We nemen actief deel aan landelijke ontwikkelingen en stellen Osse oplossingen ter beschikking aan alle gemeenten via 'Samen Organiseren'.
- We implementeren nieuwe technologie om de inwoners en ondernemers nog beter, sneller en efficiënter te bedienen
- We zorgen dat we een solide basis hebben om onze doelstellingen te kunnen implementeren.
- We gaan, op basis van een Informatiebeleidsplan de volgende 3 sporen uitvoeren:
    - Spoor 1: We zorgen ervoor dat de basis op orde is, zodat de ICT klaar is voor de toekomst. Deze basis is niet statisch: er komen dingen bij en er gaan dingen af. We gaan mechanismen ontwikkelen die ervoor zorgen dat die basis stabiel blijft. Hiermee zorgen we voor een veilige, betrouwbare en continue beschikbare ICT.
    - Spoor 2: We zetten voluit in op Samen Organiseren. Processen, producten en technieken die landelijk ontwikkeld worden nemen we zoveel mogelijk over. Hierdoor besparen we tijd, geld en energie. Onze eigen ontwikkelingen doen we zoveel mogelijk in samenwerking met andere gemeentes. Onze infrastructuur en architectuur brengen we geleidelijk in overeenstemming met Common Ground.

- Spoor 3: De ontwikkelingen in de ICT lopen niet altijd parallel met de ontwikkelingen in de organisatie. Om beter aan te sluiten bij de wensen en eisen van de organisatie, en omdat de domeinen niet allemaal dezelfde ontwikkeling doormaken, gaan we per domein bekijken wat er moet gebeuren en wat hiervoor nodig is. Hiervoor gaan we met de betrokkenen om tafel om samen tot plannen te komen. We richten het informatiemanagement in per domein.

2.4 Regionale samenwerking en netwerken

Wat willen we bereiken?

Oss is een zeer gevarieerde gemeente, waar alle gemeentelijke problematieken samenkomen. Dit maakt dat Oss als een van de weinige gemeenten zich verbindt aan alle Global Goals. Tegelijkertijd tijd staat er een spanning op de omvang van problematieken (van erfgoed, veiligheid, arbeidsmarkt, energie tot bedrijventerreinen, mobiliteit, sociale problematieken en leefbaarheid). Wij kunnen dit niet alleen en zijn gericht betrokken bij samenwerkingsverbanden. Van Oss wordt, waar wij groot zijn in samenwerkingsverbanden, een trekkende rol verwacht, gezien de omvang van de gemeente.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *We willen een vitale gemeente en regio zijn*
- *We willen een sterke rol in de regio, in netwerken en een gerichte internationale profilering*

Wat gaan we hiervoor doen?

- Wij liften mee met de activiteiten van de G40 en VNG en laten daar onze stem horen, onder andere in het ICT project *Samen Organiseren*. Op het gebied van de Global Goals spelen we een leidende rol.
- De M7 wordt breed in het nieuwe bestuursakkoord van de provincie Noord-Brabant genoemd, we onderzoeken waar we gericht met de midsize gemeenten van Brabant met de provincie Noord-Brabant kunnen optrekken.
- We pleiten voor een scheiding tussen de regionale samenwerking op de reguliere domeinen van de gemeenten (arbeidsmarkt, mobiliteit, ruimte, energie) en de Agri Food Capital samenwerking in de regio Noordoost Brabant. Voor het eerste een aparte organisatie en een agenda samen met de waterschappen en provincie Noord-Brabant.
- De Agrifood Capital samenwerking met de ondernemers en onderwijspartners, die wij als Oss alleen niet voor elkaar krijgen, is gericht op het economische profiel van de regio. Concreet blijven we inzetten op een onderzoekscentrum voor duurzame eiwitten (ODE) in onze gemeente.
- Internationalisering doen wij met mate en gericht op de Global Goals.

2.5 Kracht van de samenleving

Wat willen we bereiken?

Als bestuur en organisatie stellen we de kracht van de samenleving centraal, samen maken we van Oss een sprankelende gemeente waar het prettig wonen, werken en recreëren is. De (burger)kracht van mensen, hun kennis, hun netwerken en samenwerkingsmogelijkheden, dat is het fundament van een sterke en leefbare samenleving. Het leidt tot een toenemende interactie met en betrokkenheid van inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers.
Het gaat om echt willen luisteren naar elkaar, willen samenwerken bij het oplossen van, soms lastige, vraagstukken. De zeggenschap en verantwoordelijkheid van de maatschappij vinden we belangrijk.
Dit betekent ook dat we steeds mondiger burgers tegenkomen bij de uitvoering van onze taken. Dit vraagt om een andere opstelling van de overheid en overheidsparticipatie vergt een andere manier van werken. Een organisatie die samenwerkt, cocreatie met anderen aangaat, oplossingsgericht is en maatwerk kan leveren.

We werken aan de volgende doelstelling(en):

- *We ondersteunen initiatieven: we willen beter worden in het vroeg horen, zien, waarderen en steunen van initiatieven in de samenleving*
- *We realiseren voorwaarden: we moeten ruimte maken in bestaande structuren, meer flexibel en wendbaar. Dit geldt ook voor onze middelen, contracten, producten en diensten zodat er ruimte voor maatwerk ontstaat*
- *We evalueren en doen: we leren van onze ervaringen en vertalen deze naar concrete handelingsprincipes voor raad, college, ambtenaren*

Wat gaan we hiervoor doen?

- We werken samen met onze partners aan versterking van het gebiedsgericht werken met ruimte voor experimenten en met nieuwe samenwerkingsvormen van doe-democratie waarin doen centraal staat.
- We investeren in cocreatie. Dit vraagt van onze organisatie extra vaardigheden, we investeren hiervoor in trainingen.
- Besturen in verandering van tijden betekent ook dat wij op het gemeentehuis niet bedenken wat de beste aanpak is voor de uitdagingen in de Schadewijk. We helpen de wijk dit zelf te formuleren, zelf aan te geven en zelf mee te sturen. In februari 2019 hebben we tijdens werkplaatsconferentie met bewoners en professionals uit de Schadewijk gezamenlijk de speerpunten voor de Schadewijk vastgelegd. In werkgroepen (werkplaatsen) werken al deze krachten samen. Een veilige kansrijke omgeving voor het kind heeft de wijk centraal gezet
  Extra aandacht is er voor:
  - Het versterken van de organisaties en eigenaarschap in de wijk;
  - Het verstel van vertrouwen, we zeggen wat we doen en we doen wat we zeggen;
  - We investeren in stage, werk en talentontwikkeling;
  - We willen zorgen voor gelijke kansen voor kinderen uit de wijk;
  - Iedereen moet mee kunnen doen, we helpen de drempels weg te nemen en de weg te vinden;
  - De kwaliteit van de woning, woon en leefomgeving.
  - Jaarlijks organiseren we een wijkconferentie. Met bewoners(organisaties) en professionals en worden de resultaten besproken en wordt een agenda voor het komende jaar gemaakt

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Activiteiten:

- We blijven als gemeente Oss herkenbaar op het gebied van de Global Goals. Deze Sustainable Development Goals zijn verankerd in de beleids- en beheerscyclus en zijn uitgangspunt bij grote opgaven.
- We houden bij aanbestedingsprocedures rekening met duurzaam gebruik van grondstoffen, energieverbruik en sociale aspecten (social return). Dat geldt ook voor onze eigen bedrijfsvoering, zoals gebouwenbeheer, wagenpark en catering.
- Vanuit de doelstellingen van de Participatiewet, specifiek de banenafspraak, creëren we functies voor specifieke doelgroepen, onder andere door het aanpassen van takenpakketten (jobcarving).

De global goals die bij dit programma horen zijn: Gendergelijkheid, fatsoenlijk werk en gezonde economie, ongelijkheid verminderen, vrede, veiligheid en gerechtigheid en partnerschappen om doelen te bereiken.

3.2 Verbonden partijen

N.v.t.

3.3 Beleidskaders

1. Kracht van de samenleving (2014/2015)
2. Het verhaal van de organisatieontwikkeling: film (2017)
3. Koersdocument Drie keer Drie (2018)
4. Sturingsmodel gemeente Oss (2019)
5. Visie op online dienstverlening (2017)
6. Visiebrief digitale overheid 2017
7. Position paper 'Oss en de regio 2015-2020' (2015)
8. Digitale agenda 2020: een collectieve (landelijke) digitale agenda dienstverlening en informatiebeleid 2020
9. Duurzaamheidscirkel Oss (2015)
10. Kader internationalisering (2017)
11. Publicaties vanuit Krachtig bestuur in Brabant: 'Leiderschap en dienstbaarheid: Samen op weg naar een (Veer)krachtig Bestuur voor Brabant', 'Naar indicatoren voor regionale samenhang, de bijdrage van landschaps- en cultuurgeschiedenis', 'Brabantse Netwerken' en 'De veranderende geografie van Nederland'.
12. Agrifood Capital: Agenda richting 2020
13. Brainport 2020 agenda
14. Economische ambities 2014-2020
15. Verordening binnengemeentelijke democratie
16. Profiel van de wijk- en dorpsraden
17. Invloed gemeenteraad op regionale samenwerking, raadstraject

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Klanttevredenheid	Waarstaatjegemeente.nl					Landelijk gemiddel
- directe dienstverlening					6,93	de 6,75
- digitale dienstverlening					7,22	6,85
Tevredenheid medewerkers	Gemeente		7,7		7,4	7,1
Ziekteverzuim	Gemeente	5,8	5,4	5,8	5,5	Landelijk gemiddel de 5,8%
Norm banenafspraak	VNG banenafspraak			16,9	23,1	21,1 banen van 25 uur (2019)

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Formatie per 1.000 inwoners (bron: Personeelsmonitor Gemeenten; A&O-fonds Gemeenten)	7,3 fte	7,6 fte	2018
Overhead (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	28,7%	31,1%	2018
Apparaatskosten per inwoner (bron: Vensters voor bedrijfsvoering)	€ 528	€ 614	2015
Externe inhuur: kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur. (bron: Personeelsmonitor Gemeenten; A&O-fonds Gemeenten)	16,0%	18,2%	2018

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Toekomstbestendige organisatie	0	500	576	76	0
Totaal nieuw beleid	**0**	**500**	**576**	**76**	**0**

Toelichting nieuw beleid

Toekomstbestendige organisatie

We willen de komende jaren investeren om te komen tot een organisatie waar de basis goed op orde is. Dit doen we door procesoptimalisatie en digitalisering van een aantal administratieve functies in de organisatie. Aan de ene kant vraagt dit extra geld, maar dit levert ook geld op. Via verdergaande proces optimalisaties en digitalisering leggen we een taakstelling op aan de organisatie. Dit levert een voordeel op van € 218.000 in 2020 oplopend tot € 425.000 in 2023. De taakstelling is gericht op administratief ondersteunende functies en loopt op van 3%- 6%-9% naar 10%. Om dit te realiseren is eenmalig geld nodig ter hoogte van € 1 miljoen om te kunnen investeren in procesoptimalisatie en digitalisering (ICT/ procesdeskundigheid etc). In dit bedrag is ook € 0,5 miljoen opgenomen om te kunnen investeren in de organisatie. Diverse afdelingen staan onder druk en hierin moet tijdelijk extra geïnvesteerd worden om de basis op orde te brengen danwel op orde te houden. Daarnaast hebben we om dit mogelijk te kunnen voor de afdeling ICT vijf extra formatieplaatsen nodig om de basis op orde te brengen. Door middel van deze uitbreiding zijn wij in staat om de basis van onze ICT-organisatie kwalitatief en kwantitatief op te orde brengen. Wij vragen twee gegevensbeheerders, één projectleider en een adviseur informatiemanagement en -beveiliging. We faseren dit in twee jaar: twee formatieplaatsen in 2020 en drie in 2021. Per saldo vragen we in 2020 € 500.000, voor 2021 € 576.000 en voor 2022 € 76.000.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Reservering voor frictiekosten	0	0	0	0	0
Inhuurbudget BAG	0	40	0	0	0
Beheerplan Rollend Materieel	0	20	20	28	68
Aanbesteding opstalverzekering	-6	209	209	209	209
Aansprakelijkheidsverzekering	54	54	54	54	54
Eenmalige vrijval budget Schadewijk	-40	0	0	0	0
Herinneringsmonument Vlinderboek	40	0	0	0	0
Reserve participatiebevordering	0	0	0	0	0
Afname leges reisdocumenten	230	305	270	320	350
ICT upgrade software	225	0	0	0	0
ICT Implementatiekosten microsoft licenties	0	245	0	0	0
ICT upgrade zaaksysteem	0	65	0	0	0
ICT kosten jaarlijkse licenties	0	92	0	0	0
Kernregistratie personeel	0	25	15	15	15
Latere investering in meubilair	0	-34	0	0	0
ICT investeringen	0	-444	-141	0	0
ICT software	0	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**503**	**577**	**427**	**626**	**695**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Reservering voor frictiekosten

We verwachten een voordeel van € 145.000 binnen de afdeling documentaire informatievoorziening (DIV). Dit voordeel willen we reserveren voor toekomstige frictiekosten binnen deze afdeling. Het voordeel is ontstaan door het omvormen van de afdeling DIV naar meer digitaal documentenbeheer. Dit heeft gevolgen voor de formatie en bezetting van de afdeling en leidt hierdoor ook tot frictiekosten.

Inhuurbudget BAG

We vragen voor het jaar 2020 een inhuurbudget van € 40.000 om WOZ-waardering van m3 naar m2 voor 1 juni 2020 in het bestand verwerkt te krijgen. Nu is 25% van het totale bestand in m2 verwerkt. Dit zijn 10.000 woningen. Dit zijn vooral woningen in het buitengebied. We beginnen nu aan woningen in Oss met gelijke afmetingen. Rijtjeshuizen en flats zijn hier voorbeelden van. Met de verwerking hiervan stijgt het percentage sneller. We verwachten dan ook het minimale percentage van 75% op 1 juni 2020 te halen. Dit is het percentage dat de Waarderingskamer hanteert om toe te staan dat wij WOZ-aanslagen opleggen.

Beheerplan Rollend Materieel

We hebben het beheerplan rollend materieel geactualiseerd. De algemene voertuigkosten (onderhoud, verzekering, belasting, brandstof) van rollend materieel stijgen in 2020 structureel. De kosten om ons wagenpark op peil te houden zijn toegevoegd aan de begroting. Per saldo hebben we een nadeel van € 20.000 in 2020 dat oploopt naar € 68.000 structureel.

Aanbesteding opstalverzekering

We hebben een nadeel van € 215.000 door de gestegen premie opstalverzekering vanaf 2020. De opstalverzekering loopt af op 31-12-2019. Bij de nieuwe Europese aanbesteding stijgt de premie vanaf 2020 van 0,51875 promille naar 0,96975 promille, er is dus sprake van bijna een verdubbeling van de kosten. De stijging is het gevolg van het flink toegenomen aantal schades, de verhouding ontvangen premies en uit te keren schades staat onder toenemende druk. Naast de premiestijging is er ingaande 2020 ook sprake van een eigen risico van € 5.000 per schadegeval. We gaan er vanuit dat het eigen risico per schadegeval wordt betaald uit de reguliere exploitatiebudgetten van de diverse gebouwen. Deze hogere kosten voor de opstalverzekering verdelen we naar onderwijsgebouwen, het MJC, buurt- en wijkcentra en sporthallen en zalen. Bij parkeergarage Bergoss hebben we een voordeel € 6.000 per 2019 omdat de verzekering wordt voortgezet via de Vereniging van Eigenaren.

Aansprakelijkheidsverzekering

We verhogen het budget voor de aansprakelijkheidsverzekering publieke sector met € 54.000. In 2018 is deze opnieuw Europees aanbesteed. De premie is vanaf 2019 € 1,20 per inwoner. Inclusief assurantiebelasting kost de verzekering € 133.000 per jaar.

Eenmalige vrijval budget Schadewijk

In 2019 kan eenmalig € 40.000 vrijvallen van het budget voor de Schadewijk. In de programmabegroting van vorig jaar is structureel geld beschikbaar gesteld voor een gebiedsgerichte aanpak in de Schadewijk. Dit geld is bedoeld voor opgaven op diverse terreinen, bijvoorbeeld wonen, welzijn, zorg, inkomen en veiligheid. Er blijft dit jaar geld over doordat de vacatureruimte nog niet ingevuld is.

Herinneringsmonument Vlinderboek

Wij willen op korte termijn een herinneringsmonument plaatsen voor de slachtoffers van het tragische stintongeval van september 2018. De kosten zijn geraamd op € 40.000. Dit bedrag betalen we uit de post onvoorzien.

Reserve participatiebevordering

We stellen voor om een nieuwe reserve te vormen, namelijk de reserve participatiebevordering. Deze reserve is bedoeld om mensen met een bijstandsuitkering met nieuwe dienstverleningen meer te laten meedoen in de maatschappij. Daarvoor hebben we professionals nodig, die kijken en vragen naar interesses en wensen van inwoners en deze kunnen vertalen naar mogelijkheden en kansen in én voor de Osse samenleving. Het gaat om de volgende projecten binnen participatiebevordering: experiment regelluw, intensievere aanpak mensen met een zorgprofiel, uitvoeringskosten nieuw inburgeringswet en teamontwikkeling Sociaal domein. De middelen zijn eerder beschikbaar gesteld, echter in de uitvoering vindt een en ander meer gefaseerd over de jaren plaats. Via de vorming van een aparte reserve blijven de gelden beschikbaar voor de realisatie van deze projecten. Per saldo kost dit dus geen extra geld.

Afname leges reisdocumenten

We verlagen de opbrengsten reisdocumenten in 2019 met € 230.000 oplopend naar 2023 met € 350.000 (incidenteel). In 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten(18+) van 5 naar 10 jaar gebracht. Hierdoor verstrekken we in 2019 t/m 2023 minder reisdocumenten. Voor deze wijziging is de prognoseberekening van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken gevolgd. De lagere personele kosten houden we beschikbaar voor organisatie.

ICT upgrade software

Wij vragen voor 2019 een budget aan van € 225.000 voor noodzakelijke upgrades. Het documentmanagementsysteem (DMS) e-Docs en het documentscansysteem Kofax worden voorzien van een upgrade. De upgrade is noodzakelijk om onderhoud en ondersteuning van de leverancier te krijgen. We hebben eerder middelen daarvoor ontvangen. Een impact-analyse heeft geleid tot een hogere offerte van de leverancier. Daarnaast hebben we ook kosten van projectleiding. Het project is door deze analysefase later dan voorzien tot uitvoering gekomen. We stellen daarom de noodzakelijke middelen bij. Vanaf april 2019 zijn gemeenten verplicht om e-facturen te kunnen ontvangen. Als gevolg van wetgeving moeten overheden deze facturen kunnen verwerken. We richten in 2019 het proces e-facturen in. We starten met onze energieleveranciers.

ICT Implementatiekosten microsoft licenties

Wij vragen voor 2020 een budget aan van € 245.000 voor implementatiekosten van noodzakelijke licenties. Vorig jaar hebben we een structureel budget aangevraagd voor licentiekosten Microsoft op basis van de beste inschatting op dat moment. In 2019 hebben we een impactanalyse uitgevoerd. Uit de analyse blijkt dat de implementatie van deze gewijzigde licenties gepaard gaat met intensieve aanpassingen van koppelingen met andere systemen. We vragen voor 2020 daarom eenmalig € 245.000 aan om de implementatie van deze noodzakelijke licenties uit te kunnen voeren.

ICT upgrade zaaksysteem

Wij vragen voor 2020 een budget aan van € 65.000 om onze e-dienstverlening te verlenen. Voor onze e-dienstverlening is ons zaaksysteem de belangrijkste schakel tussen de burger en gemeente. Om deze dienstverlening te goed te kunnen blijven doen, is het voor 2020 noodzakelijk de nieuwste softwareversie te installeren, zodat we bijblijven bij de ontwikkelingen en de e-dienstverlening kunnen waarborgen. Voor deze update zijn geen budgetten beschikbaar.

ICT kosten jaarlijkse licenties

Wij vragen een budget aan van € 91.500 in 2020 voor noodzakelijke licenties voor pakketten die niet meer te koop zijn. Steeds meer leveranciers bieden hun software alleen nog aan in een (jaarlijks) licentiemodel. Het is niet meer mogelijk het pakket aan te schaffen. Daardoor stijgen de kosten. We moeten in 2020 de pakketten vervangen van Adobe CS, Adobe Acrobat, Microstation en Gegevensplein (ESRI). De kosten voor de licenties van Microsoft en VMWare zijn bijgesteld op basis van de laatste prijzen. Voor de stijging van de kosten vragen we 2020 extra middelen aan. De kosten zijn structureel maar vanaf 2021 zorgen we dat we de kosten binnen de ICT budgetten op kunnen vangen.

Kernregistratie personeel

Wij schaffen een kernregistratie personeel aan. In dit systeem registreren we autorisaties gebruikgegevens en systemen. Dit systeem registreert ook personeel dat hier werkzaam is maar niet in dienst van de gemeente. Denk hierbij aan inhuurkrachten, zzp-ers, stagiaires enz. Wij vragen hiervoor een incidenteel budget voor implementatiekosten van € 10.000 en een structureel budget van € 15.000 voor abonnementskosten.

Latere investering in meubilair

We hebben een eenmalig voordeel van € 34.000 doordat investeringen in het meubilair doorgeschoven zijn van 2019 naar 2020.

ICT investeringen

Door vertraging in de uitvoering van diverse ICT projecten hebben we in 2020 en 201 een voordeel. Een voordeel in 2020 van € 444.000 en in 2021 van € 141.000. Dit is incidenteel. Het vertraging wordt veroorzaakt door de grote complexiteit van de projecten.

ICT software

We hebben voor dit jaar een forse overschrijding op het budget voor software. We vragen voor dit jaar een extra budget van € 200.000 en we betalen dit uit de reserve automatisering. Dit vraagt geen extra budget.

4.3 Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Donorwet	0	16	31	31	31
Totaal septembercirculaire	**0**	**16**	**31**	**31**	**31**

Toelichting septembercirculaire

Donorwet

We ontvangen in 2020 € 16.000 en vervolgens de jaren erna jaarlijks € 31.000 voor de uitvoering van de nieuwe donorwet. We hebben de wettelijke verplichting om bij afgifte van paspoort en rijbewijs de aanvrager te informeren over orgaandonatie.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Beperken openingstijden	0	-27	-27	-27	-27
Doorberekenen uitvoeringskosten schuldhulpverlening	0	-16	-16	-16	-16
Totaal Wat kan minder of anders?	**0**	**-43**	**-43**	**-43**	**-43**

Toelichting Wat kunnen we minder of anders doen?

Beperken openingstijden

We gaan de openingstijden bij burgerzaken en BML met 4 uur per week verminderen. We besparen dan op uren van 3 baliemedewerkers, € 26.500. Dit past bij de gedachte van click- call- face principe. Uit onderzoek blijkt de donderdagochtend het meest geschikt is om te laten vervallen. Gemiddeld per week dienen 46 afspraken op een ander moment gepland te worden.

Doorberekenen uitvoeringskosten schuldhulpverlening

We gaan vanaf 2020 aan schuldeisers een vergoeding vragen voor uitvoeringskosten van schuldhulpverlening. De verwachte opbrengst hiervan is minimaal € 16.000. Voor het opzetten en het uitvoeren van schuldregelingen mag de gemeente bij schuldeisers een vergoeding in rekening brengen. De hoogte van de vergoeding is 9%. Dit kan ten laste worden gebracht van het af te lossen bedrag. Concreet betekent dit dat de schuldeiser minder ontvangt. De inwoner in de schuldregeling merkt hier niets van. Daarnaast mogen we € 6 per maand in rekening brengen voor het financieel beheer voor inwoners die in een regeling zitten. Ook dit wordt afgetrokken van het totaal af te lossen bedrag, daar heeft de inwoner geen nadeel van. Het opvoeren van een vergoeding voor schuldregelingen hebben we tot nu toe niet gedaan. Het invoeren van deze werkwijze is conform de richtlijnen van de NVVK (vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren) en ook gangbaar bij andere gemeenten en kredietbanken. Ook bij schuldeisers is deze regeling bekend. Het zorgt in de praktijk niet voor extra obstakels om tot een regeling te komen. Implementatie hiervan vergt een minimale inspanning. Het totaalbedrag dat we ontvangen is afhankelijk van het totaal af te lossen bedrag.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	34.340	33.775	33.193	32.580	32.707
Baten	-3.539	-3.350	-3.343	-2.927	-2.894
Saldo	30.801	30.424	29.850	29.653	29.813
Stortingen reserves	336	138	138	138	138
Onttrekkingen reserves	-1.024	-365	-228	-113	-191
Saldo mutaties reserves	-688	-227	-90	25	-53
Totaal bestaand beleid	**30.113**	**30.197**	**29.760**	**29.678**	**29.760**
Nieuw beleid	0	500	576	76	0
3O-ontwikkelingen	503	577	427	626	695
Budgettair neutrale wijzigingen	118	-55	-40	-29	-27
Septembercirculaire	0	16	31	31	31
Wat kunnen we minder of anders doen?	0	-43	-43	-43	-43
Totaal programma	**30.735**	**31.193**	**30.711**	**30.340**	**30.418**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

Dit programma heeft geen subsidies.

Programma 11. Financieel solide

1. Inleiding

Een financieel gezonde gemeente is in het belang van alle inwoners in Oss. De begroting moet sluitend zijn. De meerjarenbegroting biedt inzicht in de verwachte inkomsten en uitgaven over een langere periode. We moeten zorgvuldig met het gemeentelijk geld omgaan, dus is er aandacht voor 'treasury' en de reserves moeten op orde zijn. Dat alles willen we realiseren tegen de achtergrond van een aanvaardbaar niveau aan lasten, zowel voor bewoners als voor ondernemers.

2. Programma-onderdelen

2.1 Belastingen

Wat willen we bereiken?
We streven er naar om de lokale lastendruk minimaal € 22,50 onder het landelijk gemiddelde te houden. Dit uitgangspunt staat onder druk door hogere kosten van afvalinzameling. Door de inzet van een reserve (vrijvallende gelden uit de algemene bedrijfsreserve) kunnen we op dit moment de stijging van de afvalstoffenheffing vaststellen op 15%. Een volledig kostendekkend tarief zou een stijging betekenen van 25%. We verhogen de OZB in 2020 niet (ook niet met de inflatie). Voor de jaren erna verhogen we de OZB in principe wel met de inflatie. Doordat we de rioolheffing en de OZB niet verhogen, schatten we in dat de lokale lastendruk circa € 22,50 onder landelijk gemiddelde gaat uitkomen. Dit is uiteraard afhankelijk van verhoging van de tarieven bij andere gemeente.

Daarnaast willen we de gewenste opbrengst voor de gemeente tegen zo laag mogelijke uitvoeringskosten verkrijgen. De Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) voert de belastingtaken voor ons uit. De portefeuillehouder financiën is lid van het dagelijks bestuur.

De gemeenteraad stelt de belastingverordeningen vast. Gemeenten kunnen alleen belastingen innen die in de Gemeentewet zijn opgenomen. Een aantal heffingen (bijvoorbeeld riolering en afval) mag maximaal kostendekkend zijn. Het beleid is hier ook op gericht. Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Mede-overheden gebruiken de waardering ook. De Waarderingskamer houdt toezicht op de kwaliteit van de uitvoering van de Wet WOZ.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Beheerste lastendruk*

Wat gaan we hiervoor doen?
- De totale lastendruk ligt in 2019 op basis van de cijfers van het COELO € 33 onder het landelijke gemiddelde. Dit ondanks een extra verhoging van 5% van de OZB in 2019. De reden dat we nog behoorlijk onder onze lastendruk norm liggen, komt doordat landelijk de afvalstoffenheffing in 2019 gemiddeld is gestegen met € 14 per meerpersoonshuishouden. In onze gemeente is deze heffing in 2019 niet gestegen.
- Voor het jaar 2020 kiezen we ervoor om de OZB niet te verhogen. Ook niet met de inflatie.
- We hanteren een kostendekkend tarief voor riolering. Het is niet nodig om de rioolheffing te verhogen.
- We verhogen de afvalstoffenheffing met 15%. Hiermee hebben we geen kostendekkend tarief (€ 868.000 uit de reserve).
- De lokale lastendruk ontwikkelt zich als volgt:

Uitgangspunt voor 2020	Landelijk	Oss
OZB stijging	3,2%	0%
Riool stijging	1,6%	0%
Afval stijging	5,7%	15%

Opbouw lastendruk 2020	Landelijk	Oss
- OZB	€ 290	€ 296
- Riool	€ 199	€ 169
- Afval	€ 278	€ 278
Totaal	**€ 767**	**€ 743**

Dit betekent dat we ongeveer € 24 onder landelijk gemiddelde blijven.
Dit is op basis van de volgende landelijke gemiddelde ontwikkeling voor 2020 (gelijk aan die van 2019):
  - OZB: +3,2%
  - Riool: +1,6%
  - Afval: +5,7%
- We volgen kritisch de landelijke ontwikkelingen op het gebied van verruiming van het lokale belastinggebied.
- We monitoren jaarlijks de uitvoering van de belastingen bij de BSOB. In de kadernota heeft de BSOB de koers uitgezet naar "operational excellence", waarbij processen van waarderen, heffen en innen van belastingen verder verbeterd worden. Een ander speerpunt is dat binnen het werkgebied Oost-Brabant gericht gestuurd wordt om verder te groeien in het aantal deelnemers met schaalvergroting en/of taakuitbreiding.

2.2 Financiën

Wat willen we bereiken?
In het coalitieakkoord 'Kansen zien, kansen pakken' is gekozen voor een solide financieel beleid met sluitende meerjarenbegrotingen. We hebben een algemene reserve die voldoet aan de gestelde normen (10% van de algemene uitkering).

Vooral door de kostenstijgingen in het sociaal domein en toegenomen risico's staat bovenstaande doelstelling onder druk.
Een financieel gezonde gemeente is van belang zodat doelstellingen van andere beleidsvelden financieel betaald en gerealiseerd kunnen worden. Daarvoor is nodig:
- een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief
- goed beheer van deelnemingen en verbonden partijen
- een goede treasuryfunctie
- voldoende weerstandsvermogen om gemeentelijke risico's af te dekken
- voldoende waarborgen tegen calamiteiten (verzekeringen).

Voor het financiële beleid geldt dat deze taken grotendeels wettelijk zijn vastgelegd in de Gemeentewet. De gemeenteraad heeft de kaderstellende rol. Op het gebied van de gemeentefinanciën stelt de raad kaders door middel van de begroting en de financiële verordening. De controlerende rol van de raad komt tot uiting bij de jaarstukken. Namens de gemeenteraad controleert de accountant de jaarstukken. Daarnaast houdt de provincie toezicht op de gemeentelijke financiën en ondersteunt de rekenkamercommissie de raad bij de controlerende taak.
We streven uiteraard jaarlijks naar een positief oordeel van de provincie Noord-Brabant over de programmabegroting en ook naar een goedkeurende verklaring van de accountant op onze jaarrekening.

We werken aan de volgende doelstelling(en):
- *Uitvoeren van een stabiel financieel beleid*

Wat gaan we hiervoor doen?
- De huidige financiële situatie noodzaakt om extra kritisch te zijn op de beschikbare budgetten. We gaan uit van het principe "oud -voor nieuw" en monitoren bezuinigingsopdrachten kritisch.
- We hebben vorig jaar twee investeringsfondsen opgezet, namelijk: "Stadshart Oss" en "Duurzaamheid". Via deze fondsvorming hebben we geld gereserveerd voor de realisatie van onze ambities op deze terreinen. Verdere voeding van deze fondsen vindt plaats vanuit het grondbedrijf, waarbij gelden pas beschikbaar komen als de grondverkopen daadwerkelijk gerealiseerd zijn. In deze begroting doen we hier weer een voorstel voor.
- We blijven periodiek de betalingstermijn van onze facturen monitoren. We blijven streven naar 90% tijdige betaling (norm vanuit het Rijk en VNG).

- We doen een nieuwe (Europese) aanbesteding voor de uitvoering van de accountantscontrole. De gemeenteraad wordt hierbij actief betrokken in de vorm van vaststellen van het programma van eisen en bij de beoordeling van de inschrijvers.
- We volgen kritisch de landelijke ontwikkelingen op het gebied van de zogenaamde "in control statement" door colleges. De minister heeft aangekondigd dat er een wetswijziging wordt voorbereid waarna het college een rechtmatigheidsverklaring moet opnemen in de jaarstukken. De rechtmatigheidsverklaring wordt nu nog door de accountant afgegeven. Die hoeft dat dan straks niet meer te doen. Wel nog moet de accountant aangeven of de rechtmatigheidsverklaring van het college getrouw is. In die zin blijft de accountant over de schouder van het college meekijken. Hoe dit proces en de verklaring er precies uitziet is nog niet duidelijk. Ook de invoeringsdatum is nog onbekend.
- We blijven onze planning & controlproducten digitaal beschikbaar stellen via http://financien.oss.nl.

3. Programma-informatie

3.1 Duurzaamheid

Niet van toepassing.

3.2 Verbonden partijen

Hier geven we weer in hoeverre onze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van dit programma. We noemen hier alleen de gemeenschappelijke regelingen omdat dit wettelijk verplicht is. Andere verbonden partijen laten we hier buiten beschouwing.
De verbonden partijen hebben we ook toegelicht in de paragraaf hierover.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
De BSOB is een regionaal samenwerkingsverband dat zich richt op het gezamenlijk innen van belastingen. Het doel is de kwaliteit, dienstverlening, efficiency en continuïteit van de waardering, heffing en inning van lokale belastingen te verbeteren.

3.3 Beleidskaders

1. Nota reserves
2. Treasurystatuut
3. Financiële verordeningen artikel 212, 213, 213a Gemeentewet
4. Gemeentelijke verordening Ozb, hondenbelasting en toeristenbelasting

3.4 Indicatoren

Indicator	Bron	2015	2016	2017	2018	Streef-waarde
Oordeel accountant over rechtmatigheid en getrouwheid	Controlerapport accountant bij jaarrekening	Positief	Positief	Positief	Positief	Positief
Lokale lastendruk (lijst met goedkoopste gemeenten)	COELO	125e plaats	101e plaats	93e plaats	103e plaats	2019: 98e plaats Stabiel
Lokale lastendruk: bedrag onder landelijk gemiddelde	COELO	€ 26	€ 40	€ 42	€ 36	2019: € 33 Minimaal € 22,50
Oordeel waarderingskamer	Brief waarderingskamer	Vol-doende	Goed	Goed	Goed	Goed
Betaalgedrag gemeente (% tijdig betaald binnen 30 dagen)	Gemeente	91%	91%	90%	90%	90%

3.5 Waar staat je gemeente

In de volgende tabel geven we de verplichte indicatoren vanuit waarstaatjegemeente.nl weer. Om de cijfers van Oss te kunnen plaatsen hebben we daarnaast een referentiemeting opgenomen. We gebruiken hiervoor de gemiddelde waarde van gemeenten in de grootteklasse van 50.000 tot 100.000 inwoners.

Indicator	Oss	Referentie	Jaar
Gemiddelde WOZ-waarde	€ 218.000	€ 224.000	2018
	€ 210.000	€ 204.000	2017
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens	€ 743	€ 704*	2020
	€ 707	€ 687	2019
	€ 685	€ 669	2018
	€ 681	€ 658	2017
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens	€ 743	€ 767*	2020
	€ 707	€ 748	2019
	€ 685	€ 731	2018
	€ 681	€ 728	2017

* indicatie

Het ministerie van BZK heeft een database ontwikkeld met informatie over de financiën van gemeenten (www.financiengemeenten.nl).
Deze database bevat financiële informatie op het niveau van individuele gemeenten (kengetallen, uitgaven van gemeenten t.o.v. andere gemeenten etc.).

4. Financiën

4.1 Nieuw beleid

Niet van toepassing.

4.2 3O-ontwikkelingen

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Afbouw reserves gaswinstuitkering Maaslandgas en deposito BNG	0	0	0	0	134
Hogere bijdrage belastingsamenwerking (BSOB)	268	3	3	3	3
Lagere rentekosten	-150	-150	-550	-700	-270
Voordeel doorbelasting personele kosten	340	-330	-330	-330	-330
Hogere OZB opbrengsten	-325	-50	-50	-50	-50
Afdracht BTW compensatiefonds	0	-440	-500	-500	-480
Inzet post onvoorzien	-40	0	0	0	0
Totaal 3O-ontwikkelingen	**93**	**-967**	**-1.427**	**-1.577**	**-993**

Toelichting 3O-ontwikkelingen

Afbouw reserves gaswinstuitkering Maaslandgas en deposito BNG

We verlagen de jaarlijkse onttrekking uit de reserves Afloop gaswinstuitkering Maaslandgas en Deposito BNG met in totaal € 134.000 in 2023. In het verleden hebben we om specifieke redenen geld in deze reserves gestort om dit vervolgens verspreid over meerdere jaren in te zetten voor de reguliere begroting. We bouwen het bedrag af dat we jaarlijks inzetten voor de begroting.

Hogere bijdrage belastingsamenwerking (BSOB)

Voor de BSOB hebben we in 2019 hogere kosten van € 268.000 en vanaf 2020 een nadeel van € 3.000. Dit is veroorzaakt door een hogere deelnemersbijdrage van € 141.000 in 2019 en € 75.000 vanaf 2020. De hogere deelnemersbijdrage aan de BSOB komt vanaf 2020 jaarlijks voor een bedrag van € 72.000 ten laste van o.a. de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Per saldo levert dit vanaf 2020 daardoor een voordeel op. De rest van het nadeel in 2019 bedraagt € 127.000. Vanaf 2019 betaalt BSOB de invorderingsopbrengsten rechtstreeks aan de deelnemers in plaats van deze te verrekenen met de deelnemersbijdragen. Dit betreft de afrekening over nog openstaande bedragen uit voorgaande jaren.

Lagere rentekosten

Door de lage rente verwachten we een voordeel. De eerste jaren hebben we een voordeel van circa € 150.000. De jaren erna stijgt dit. Dit voordeel varieert omdat dit afhankelijk is van verwachte liquiditeitsprognose. Via de reserve renteomslag kunnen we renterisico opvangen en kunnen de voordelen ook gerealiseerd worden in de begroting.

Voordeel doorbelasting personele kosten

We hebben een voordeel van € 330.000 door een hogere doorbelasting van kosten aan afval, riolering en parkeren. Deze hogere doorbelasting komt vooral door loon- en prijsontwikkeling vanuit CAO ontwikkelingen. Deze hogere kosten worden opgevangen binnen de tarieven van afval, riolering en parkeren. Het eerste jaar verwachten we een nadeel binnen de grondexploitaties.

Hogere OZB opbrengsten

We verwachten in 2019 een hogere OZB opbrengst van € 325.000. De ontwikkeling van de WOZ waarde is hoger dan eerder ingeschat. Daarnaast verwacht de BSOB hogere OZB opbrengsten (structureel € 50.000) door een verbeteractie die is doorgevoerd voor het agrarische bestand.

Afdracht BTW compensatiefonds

We verwachten een voordeel van circa € 0,5 miljoen jaarlijks door de toerekening van BTW kosten aan de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Dit voordeel komt door een stijging van de kosten binnen de afvalinzameling (hogere kosten betekent ook meer BTW). Daarnaast is binnen de riolering ook BTW berekend over de jaarlijkse investeringen. Dit leidt tot extra kosten binnen riolering, wat betaald wordt door een extra onttrekking uit de reserve riolering.

Inzet post onvoorzien

We onttrekken een bedrag van € 40.000 uit de post onvoorzien voor het herinneringsmonument Vlinderboek.

4.3 Septembercirculaire

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Septembercirculaire 2019	352	-2.412	-3.418	-3.603	-3.312
Loon- en prijsontwikkeling	0	200	200	200	200
Totaal septembercirculaire	**352**	**-2.212**	**-3.218**	**-3.403**	**-3.112**

Toelichting septembercirculaire

Septembercirculaire 2019

De septembercirculaire 2019 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds geeft de volgende uitkomsten. Voor het jaar 2019 € 352.000 negatief, voor 2020 € 2,4 miljoen positief, voor 2021 € 3,4 miljoen positief, voor 2022 € 3,6 miljoen positief en € 3,3 miljoen positief in 2023.

Loon- en prijsontwikkeling

In de meicirculaire 2019 hebben we een inschatting gemaakt van de loon- en prijsstijging in het sociaal domein. We zijn destijds uitgegaan van het zogenaamde OVA-indexcijfer. Deze bedroeg 2,52%. In het huidige inkoopkader voor Jeugdzorg wordt (nog) uitgegaan van 3,34%. Om dit verschil op te kunnen vangen is een bedrag van circa € 200.000 jaarlijks extra nodig.

4.4 Wat kunnen we minder of anders doen?

Niet van toepassing.

4.5 Wat mag het kosten?

In de volgende tabel geven we een financieel overzicht van het programma.

+ is uitgaven
- is inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Bestaand beleid					
Lasten	2.166	4.246	4.502	4.891	4.650
Baten	-197.734	-199.581	-199.476	-197.829	-198.827
Saldo	195567	195335	194974	192938	194177
Stortingen reserves	1.167	1.134	1.136	1.137	1.137
Onttrekkingen reserves	-3.633	-2.895	-2.749	-2.602	-2.594
Saldo mutaties reserves	-2.466	-1.761	-1.613	-1.465	-1.457
Totaal bestaand beleid	**-198.034**	**-197.096**	**-196.586**	**-194.404**	**-195.634**
3O-ontwikkelingen	93	-967	-1.427	-1.577	-993
Budgettair neutrale wijzigingen	-45	-698	-693	-708	-744
Septembercirculaire	352	-2.212	-3.218	-3.403	-3.112
Wat kunnen we minder of anders doen?	0	0	0	0	0
Totaal programma	**-197.633**	**-200.973**	**-201.924**	**-200.092**	**-200.483**

4.6 Lasten per product

In de volgende figuur hebben we voor 2020 de totale lasten per product in beeld gebracht (bedragen x € 1.000).

5. Overzicht subsidies

Dit programma heeft geen subsidies.

Paragrafen

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Samenvatting

Het weerstandsvermogen geeft de financiële gezondheid van de gemeente weer. We drukken deze uit in een ratio. De uitkomst van de ratio moet in beginsel minimaal 1 zijn.
Op hoofdlijnen is het beeld als volgt:

Omschrijving	Bedrag/ratio incidenteel	Bedrag/ratio structureel
Geïnventariseerde risico's	€ 9,8 miljoen	€ 1,3 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 30,0 miljoen	€ 4,3 miljoen
Weerstandsratio	3,07	3,42

De conclusie hieruit is dat de weerstandscapaciteit van voldoende omvang is om de gekwantificeerde risico's te ondervangen. Er is ook ruimte voor het opvangen van onvoorziene risico's. De weerstandsratio van de incidentele weerstandscapaciteit is lager dan dat we in voorgaande programmabegrotingen presenteerden. Dit komt omdat we de berekening van de weerstandscapaciteit hebben verbeterd. We nemen hierin nu alleen de daadwerkelijk vrij beschikbare ruimte mee. Ruimte in reserves waar via eerdere besluitvorming al een bestemming aan is gegeven, hebben we niet meer meegeteld in de weerstandscapaciteit. Dit betreft de bestemmingsreserves en inzet van de algemene reserve waarover al besloten is.

Ten opzichte van de jaarrekening zijn er een aantal risico's vervallen. Deze zijn inmiddels concreet geworden en de effecten hiervan zijn verwerkt in deze programmabegroting.

1. Beleid

Het beleid van de gemeente ten aanzien van risicomanagement is nader uitgewerkt in de notitie risicomanagementbeleid.

Risicomanagement is gedefinieerd als het op gestructureerde wijze identificeren, analyseren en beheersen van risico's die van invloed zijn op de realisatie van gemeentelijke doelstellingen. De focus ligt op risico's met een mogelijk substantiële invloed op de financiële positie van de gemeente. Aan ons risicomanagement liggen onder andere de volgende uitgangspunten en randvoorwaarden ten grondslag:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere verantwoordelijkheid van het (lijn)management en is een cyclisch proces.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande instrumenten voor risico-identificatie en -beheersing.
- Risicobeheersing doen we zoveel mogelijk in de reguliere processen.
- Het toepassen van risicomanagement betekent niet dat we alle risico's kunnen voorkomen.

Risico's hangen vaak samen met externe factoren. Daarop hebben we als gemeente niet altijd direct invloed. Daarom is het lastig deze risico's in alle gevallen voldoende betrouwbaar te kwantificeren.
Risico's ontwikkelen zich voortdurend. De laatste rapportage over de risico's en de beheersing daarvan is in de jaarrekening 2018 opgenomen. In deze programmabegroting 2020-2023 hebben we de risico-inschatting uit de jaarrekening geactualiseerd.

Risicokaart

Omdat risico's lastig te kwantificeren zijn maken we gebruik van de risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de categorisering van de risico's naar kans en gevolg.

Een risico dat zich in het groene gebied bevindt heeft minimale financiële gevolgen. Een risico dat een score heeft in het oranje gebied, vraagt om extra aandacht. Het is hier van belang tijdig beheersmaatregelen te nemen. Een risico met een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om een grote extra last te voorkomen. Preventieve en reducerende beheersmaatregelen kunnen de kans respectievelijk het gevolg terugbrengen naar een acceptabel niveau.

2. Risico's

In de volgende tabellen geven we de risico's weer op volgorde van kans x gevolg van hoog naar laag. In de kolom I/S is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico's in de rode categorie

Risico en beheersmaatregel	S/I[2]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Jeugdzorg (inverdieneffect)	I (2020)	€ 630.000	80%	€ 503.000
Jeugdzorg (ontwikkelingen 2021)	S	€ 1 miljoen	80%	€ 800.000

Risico 2020
Naar alle waarschijnlijkheid hebben we een tekort op de jeugdzorg vanaf 2020. In het inkoopkader 2020 is rekening gehouden met inverdieneffecten als gevolg van de in gang gezette transformatie. Bij de vertaling van de financiële inverdieneffecten naar de inkoop 2020 en verder zijn er forse problemen opgetreden. Er is verschil van mening over tarieven per plek, het tempo van de op-/om- en afbouw en over de omvang van de afbouw. Dit alles resulteert erin dat het inkoopkader 2020 wordt aangepast, waardoor het financieel risico gedeeltelijk wordt verminderd. In het bijgestelde kader is nog een risicovolle opbrengst van € 3,4 miljoen opgenomen. Dit is de opbrengst van de afbouw bij zware jeugdzorg. Volgens de zorgaanbieders is in het meest gunstige scenario een opbrengst van € 1 miljoen haalbaar. Het Osse aandeel hierin is ongeveer 18,5%.

Beheersmaatregel
De centrumgemeente 's-Hertogenbosch heeft een projectgroep die zich actief bezighoudt met de monitoring van de gemaakte afspraken. Uit tussentijdse rapportages 2020 moet blijken in hoeverre de doelstelling gerealiseerd wordt.

In overleg met de zorgaanbieders is overeengekomen om de transformatie op te splitsen in 2 delen. In deel 1 wordt de afbouw qua aantallen grotendeels gebaseerd op de opgave van de aanbieders. Er wordt bekeken of de opbouw verlaagd kan worden in lijn met minder afbouw dan waar rekening mee werd gehouden.

2021
De onzekerheden rondom de transformatie werken door naar 2021 en volgende jaren. Daarnaast spelen er meer ontwikkelingen waardoor we de financiële kaders voor 2021 en volgende jaren nog niet in beeld kunnen brengen. De huidige contracten met zorgaanbieders zijn voor een groot deel gebaseerd op lumpsum overeenkomsten. Met ingang van 2021 worden alleen voor zware zorg nog lumpsum overeenkomsten afgesloten. Lichte zorgvormen worden bekostigd op basis van P x Q.
Vanaf dan worden de regiogemeenten zelf financieel verantwoordelijk voor de financiering van de lichte zorgkosten voor cliënten uit hun gemeente. Het lijkt erop dat de gemeente Oss relatief gezien een hoger aantal cliënten heeft. Als deze veronderstelling klopt dan leidt ook deze ontwikkeling tot hogere kosten.
Daarnaast wordt voor alle zorgvormen op dit moment onderzoek gedaan naar een reële kostprijsvergoeding. Naar verwachting zullen de tarieven hoger uitvallen waardoor bij een gelijkblijvend volume de kosten zullen stijgen.

Beheersmaatregel
In overleg met de Basisteams Jeugd en Gezin zullen we moeten komen tot een goed monitoringsysteem om het gebruik van jeugdhulp en de daaraan gekoppelde kosten nauwkeurig te volgen.
Ook zullen we regionaal de inzet van jeugdhulp monitoren om zicht te houden op eventuele wachtlijsten en tijdig maatregelen daarvoor te nemen.

2 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S/I[3]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Grondbedrijf	I	€ 6,05 miljoen	100%	€ 6,05 miljoen

Risico
De resultaten van de grondexploitaties zijn gebaseerd op uitgangspunten en parameters die, gelet op de huidige markt en de huidige inzichten, het meest reëel lijken voor de looptijd van het project. Deze inschattingen resulteren in één projectresultaat. Het is en blijft echter altijd een inschatting van de toekomst. Kansen en risico's binnen een project kunnen er voor zorgen dat het projectresultaat in de toekomst afwijkt. Om grip te krijgen op de bandbreedte waarbinnen het projectresultaat zich zal gaan bevinden, voeren we een risicoanalyse uit. Dit doen we via de Monte Carlo analyse. De raad heeft de nieuwe Risicomanagement vastgesteld bij de programmabegroting 2019-2022.

We verwijzen hiervoor ook naar de paragraaf grondbeleid en het Najaarsbericht 2019. De paragraaf beschrijft op hoofdlijnen het grondbeleid, de financiële positie en het weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Parallel aan de paragraaf grondbeleid hebben we ook het Najaarsbericht 2019. Het Najaarsbericht gaat een slag dieper dan de paragraaf en geeft inzicht op een lager detailniveau. Voor meer informatie over het grondbedrijf en de separate grondcomplexen, verwijzen we naar het Najaarsbericht 2019.

Beheersmaatregel
Om risico's op te vangen, moeten we een bepaald bedrag reserveren. Hoe groot dat bedrag moet zijn, hangt af van hoe groot de kans is dat een risico zich voor doet. We maken hiervoor gebruik van de Monte Carlo Methode. Dat is een statistische berekening die alle risico's goed in kan schatten en waarderen

Alle per project berekende risico's hebben we vervolgens bij elkaar opgeteld. Dat is het bedrag wat we dus minimaal beschikbaar moeten hebben om alle risico's in voldoende mate af te kunnen dekken. De risico's dekken we af met de ABR. Het totale risicobedrag is dus gelijk de minimale stand die de ABR altijd moet hebben. De minimale stand van de ABR op 1-1-2020 is € 6,05 miljoen.

3 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico's in de oranje categorie

Risico en beheersmaatregel	S/I[4]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Volumegroei Wmo	S	tussen € 250.000 - € 500.000	75%	€ 281.000

Risico
Door de invoering van het abonnementstarief voorzagen we een stijging van het aantal aanvragen. We hielden rekening met een stijging van 4% in 2019. Tot nu toe blijkt deze 12% te zijn. Naast een stijging van de uitvoeringskosten ontstaan hierdoor ook capaciteitsproblemen.

Een verdere toename van aanvragen zal leiden tot een toename van kosten op diverse activiteiten (huishoudelijke hulp, vervoersvoorzieningen, woningaanpassingen). We hebben bij de programmabegroting 2019-2022 al rekening gehouden met de daling van inkomsten door de verlaging van de eigen bijdrage.

De groei van het aantal aanvragen zal tot verdere druk op de personele capaciteit leiden. De personele kosten zijn in 2019 al beduidend hoger dan werd voorzien. Ook in 2020 verwachten wij een hogere inzet van personeel.

Daarnaast loopt er nog een CAO-onderhandeling bij de zorgaanbieders, die mogelijk tot een kostprijsverhoging bij huishoudelijke verzorging leidt.

Beheersmaatregel
We monitoren de ontwikkelingen. Eventuele financiële consequenties brengen we bij de Eerste financiële tussenrapportage 2020 in beeld.

Stijging bouw- en onderhoudskosten vastgoed	S	€ 100.000	75%	€ 75.000

Risico
We zien dat de bouwmarkt onvoorspelbaar en overspannen is. De bouwkosten zijn de afgelopen jaren enorm gestegen en het einde daarvan is nog niet in zicht. We hebben in het huidige Meerjaren Investeringsplan voor maatschappelijk vastgoed (MIP MV) de bouwkostenstijging tot en met 2019 meegenomen. De verwachting is dat de bouwprijzen de komende jaren nog verder zullen stijgen, maar de mate waarin is onvoldoende duidelijk. Dat is nog een risico.
Daarnaast loopt het contract voor het onderhoud van het gemeentelijk vastgoed op 1 januari 2020 af. We doen een nieuwe aanbesteding. Gezien de hierboven beschreven situatie van de bouwmarkt is het mogelijk dat we te maken krijgen met een forse kostenstijging. We verwachten de uitkomst van de aanbesteding in het eerste kwartaal van 2020.

Beheersmaatregel
Een verdere bouwkostenstijging nemen we mee in de volgende actualisatie van het MIP MV of bij de uitwerking/aanbesteding van een concreet investeringsbesluit voor een specifiek project. Deze melden we dan via de programmabegroting. Elke procent extra bouwkostenstijging op de projecten die nu in het MIP MV staan betekent afgerond € 20.000 hogere kapitaallasten.
Eventuele nadelen vanuit de aanbesteding van het onderhoud melden we in de eerste financiële tussenrapportage van 2020.

4 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S/I[5]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Boete Attero	I	€ 858.000	75%	afgerond € 650.000

Risico
Attero heeft over het jaar 2015 tot en met januari 2017 een arbitragezaak aangespannen. In het eindvonnis heeft de arbitragecommissie Attero in het gelijk gesteld. De Brabantse gewesten moeten het afvaltekort, rente en proceskosten aan Attero vergoeden, naar verwachting afgerond € 3,5 miljoen. ODBN zal voor ons gewest de naheffing aan Attero voldoen. De gewesten moeten een verdeelsleutel bepalen om de naheffing te verdelen over de gemeenten.

Voor gemeente Oss is de verdeelsleutel erg bepalend voor de financiële impact. Als de totale kosten worden verdeeld op basis van inwoneraantallen verwachten wij een kostenpost van maximaal € 858.000. Als de kosten worden verdeeld op basis van werkelijk geleverde productie verwachten wij een kostenpost van € 300.000 - € 500.000.

We hebben op dit moment een voorschotnota ontvangen van € 858.000, dit is op basis van een voorlopige verdeelsleutel op inwoneraantallen. Later vindt de discussie plaats over definitieve verdeelsleutel. De boete zal variëren tussen € 300.000 en maximaal € 858.000.

Beheersmaatregel
De gewesten hebben besloten een vernietigingsprocedure te starten om het eindvonnis ongedaan te maken. Daarnaast voeren we gesprekken met betrokken partijen in de regio over de te hanteren verdeelsleutel.

Risico's in de groene categorie

Risico en beheersmaatregel	S/I[6]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Overdracht beheer Horizonscholen	S	€ 100.000	50%	€ 50.000

Risico
In 2014 heeft de raad besloten het beheer van de Horizonscholen aan stichting OOG en SKBO (inmiddels SAAM) over te dragen. Hieraan lag een overdrachtsdocument ten grondslag dat is opgesteld in samenwerking met alle gebruikers van de huidige Horizonscholen. Tijdens de implementatie daarvan waren er zorgen over de planning, de kosten van aanpassingen van de gebouwen en over de exploitatielasten van de gebouwen. Hier is veelvuldig over gesproken met de toenmalige schoolbesturen. Uiteindelijk heeft het college in juni 2018 een besluit genomen, na akkoord van de Raad van toezicht van stichting SAAM. Daarbij hebben we een compromis gevonden tussen de wens van stichting SAAM om de gebouwen zelf te beheren en onze wens om alle schoolbesturen gelijk te behandelen. Het compromis leidt ertoe dat horizonschool Noorderlicht een MFA wordt. In deze MFA voeren SAAM en wij gezamenlijk het onderhoud en beheer uit. Alle andere horizonscholen worden vanaf 1 januari 2019 reguliere schoolgebouwen. Bij deze gebouwen is SAAM verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud.
Een deel van de structurele kosten die hiermee gepaard gaan is bekend. Er is ook besloten tot verbouwingen die nog financieel doorgerekend moeten worden.

Beheersmaatregel
We verwachten duidelijkheid in het laatste kwartaal van 2019.

5 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.
6 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S/I[7]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Veiligheidsregio Brabant Noord (VRBN)	S	€ 50.000	100%	€ 50.000

Risico
Het Algemeen Bestuur heeft 3 grote strategische opgaven voor de Veiligheidsregio benoemd voor de periode 2020 – 2023. Dit betreffen:

- Doorgroeien tot een informatie-gestuurde netwerkorganisatie die in staat is om regie te voeren op complexe veiligheidsvraagstukken in Brabant-Noord;
- Verbeteren van samenspel tussen gemeenten als opdrachtgever en de Veiligheidsregio;
- Organiseren van sterke, gelijkwaardige "kolommen" zoals Brandweer, GHOR en Bevolkingszorg.

De kosten met betrekking tot de doorontwikkeling worden voor de jaren 2019 – 2021 betaald uit reserves van de Veiligheidsregio. Daarna vindt een ijkmoment plaats op noodzaak en effectiviteit van de ontwikkelde oplossingen en voorzieningen. Eventuele structurele lasten worden opgenomen in de kadernota 2022 van de Veiligheidsregio. Verder is in de huidige gemeentelijke bijdragen geen rekening gehouden met regionalisering van de kosten Functioneel Leeftijdsontslag (FLO). Beroepsbrandweermedewerkers die op 31 december 2005 een bezwarende functie vervulden kunnen hierdoor vervroegd uittreden. Op dit moment draagt de gemeente 's-Hertogenbosch nagenoeg volledig deze kosten. Het Algemeen Bestuur zal hierover eind dit jaar een besluit nemen en vervolgens voor zienswijzen voorleggen aan de gemeenten. Indien tot regionalisering van de FLO kosten wordt besloten dan zal de gemeentelijke bijdrage vanaf 2021 met minimaal € 0,54 per inwoner toenemen (afgerond € 50.000).

In de programmabegroting 2020-2023 hebben we al rekening gehouden met centralisatie van kantoorhuisvesting, werkplaatsen, magazijnen en opleidings- en trainingsvoorzieningen. Voor de realisatie van deze visie is reeds vanaf 2022 een structurele verhoging als nieuw beleid in onze begroting opgenomen.

Beheersmaatregel
De komende 2 jaar zal de doorontwikkeling bij de Veiligheidsregio vorm moeten krijgen en zullen wij de ambities van de Veiligheidsregio kritisch bezien. Niet uit te sluiten is dat in 2022 de kosten van de Veiligheidsregio weer verder zullen stijgen in verband deze doorontwikkeling van de Veiligheidsregio tot een informatie gestuurde netwerkorganisatie. Echter hiervoor kan thans nog geen indicatief bedrag worden afgegeven.

Wachtgeld wethouders	I	838	30%	251

Risico
In 2022 zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. Na beëindiging van het wethouderschap ontvangt een wethouder een ontslaguitkering, tenzij de pensioengerechtigde leeftijd is bereikt. Dat is geregeld in de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (Appa). Voor de voormalige wethouders hebben we een voorziening wachtgeld wethouders. Voor de zittende wethouders is niet in te schatten of ze aanspraak gaan maken op het wachtgeld. Als ze aanspraak maken kunnen we niet met een redelijke mate van zekerheid het bedrag schatten. Daarom is een directe storting in de voorziening wachtgeld wethouders niet toegestaan. Als compensatie voor deze onzekere toekomstige wachtgeldverplichtingen wordt jaarlijks een bedrag van € 103.000 in de bestemmingsreserve wachtgeld wethouders gestort.
De maximale wachtgeldverplichting van de huidige vijf wethouders bedraagt circa € 1,25 miljoen. Bij het daadwerkelijk ontstaan van de wachtgeldverplichting zal moeten blijken of de reserve wachtgeld wethouders volstaat voor het aanvullen van de voorziening wachtgeld wethouders. Eind 2022 zit er naar verwachting € 412.000 in de reserve wachtgeld wethouders.

Beheersmaatregel
In de begroting wordt jaarlijks een bedrag van € 103.000 gestort in de reserve wachtgeld wethouders. Indien de jaarlijkse storting niet voldoende is dan wordt het tekort eenmalig aangevuld in het jaar waarin het zich voordoet.

7 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S/I[8]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Programma Aanpak Stikstof	I	0	PM	0
Risico Het Programma Aanpak Stikstof (PAS) mag niet meer als basis voor toestemming voor activiteiten worden gebruikt. Op basis van het PAS werd vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden, alvast toestemming gegeven voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. Zo'n toestemming 'vooraf' mag niet (meer), aldus de Afdeling bestuursrechtspraak. We kennen de gevolgen nog niet. Momenteel lijkt het erop dat alles stil gezet moet worden. Dat geldt dus niet alleen voor landbouwactiviteiten en veeteelt, maar ook voor bouwprojecten. We wachten nu af waar het Rijk en de Provincie mee gaan komen. Economische schade is nog niet in te schatten. *Beheersmaatregel* We volgen de ontwikkelingen nauwlettend.				
Vennootschapsbelasting	I	€ 223.000	90%	€ 201.000
Risico Met ingang van 1 januari 2016 zijn we als gemeente belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Dit betekent dat we vennootschapsbelasting moeten gaan betalen over het resultaat op activiteiten waarbij we fiscaal gezien een onderneming drijven. Dit zijn de activiteiten afval, parkeren, reclame in de openbare ruimte en het grondbedrijf. Bij de invoering van de vennootschapsbelastingplicht was er nog veel onduidelijk. De aangiftes over 2016 is inmiddels ingediend, 2017 volgt dit jaar, in beide aangiften was sprake van een fiscaal verlies. De Belastingdienst heeft de aangiften nog niet vastgesteld. Eind 2019 gaan we overeenkomsten met de Belastingdienst sluiten om de standpunten die we hanteren af te stemmen en vast te leggen, we kunnen hierbij aansluiten bij modellen van de Belastingdienst. We hebben voor de berekening van de Vpb last een aantal standpunten ingenomen. Deze standpunten zijn als defensief te kenmerken, de verwachting bestaat dan ook dat de Belastingdienst deze standpunten zal accepteren. De te betalen vennootschapsbelasting zal voor het grootste deel bepaald worden vanuit het grondbedrijf. We verwachten tot en met 2019 nog fiscale verliezen te realiseren vanuit de grondexploitatie. Vanaf 2020 verwachten we fiscaal winst te gaan maken. Deze winsten mogen we verrekenen met de verliezen uit 2016-2019. Vanaf 2027 moeten we naar verwachting feitelijk vennootschapsbelasting gaan betalen. Dit betreft een verwacht bedrag van € 223.000 op basis van de huidige grondexploitaties. Dit bedrag zal gespreid worden over een aantal jaren. *Beheersmaatregel* De uitgangspunten in onze aangiften zijn in lijn met standpunten die de Belastingdienst hanteert. Wij zijn hierbij ondersteund door een fiscaal specialist. We blijven de doorrekeningen meerjarig maken over de gehele looptijd van de grondexploitaties. Ontwikkelingen in de vennootschapsbelastinglast hebben we daardoor tijdig in beeld. Bij het openen van nieuwe grondexploitaties houden we rekening met de gevolgen voor de vennootschapsbelasting.				

8 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

Risico en beheersmaatregel	S/I[9]	Impact	Kans	Risicobedrag (impact x kans)
Heesch West	I	€ 2 miljoen	100%	€ 2 miljoen

Risico
De gemeente Bernheze, 's-Hertogenbosch en Oss hebben, samen met de provincie Noord-Brabant als mede-opdrachtgever, een masterplan opgesteld voor een bedrijventerrein dat uiteindelijk 80 hectare kan worden. Er zal een gefaseerde ontwikkeling plaatsvinden.

In eerste instantie wordt 50 hectare ontwikkeld met een verdeling van 30 hectare voor zeer grootschalige logistiek en 20 hectare voor andere vormen van ruimte-extensieve bedrijvigheid. De circa 30 hectare wordt doorgeschoven naar een tweede fase. Op grond hiervan zijn de resterende 30 hectaren bij de grondexploitatieberekening afgewaardeerd naar agrarische grondwaarde van € 6 per vierkante meter.

Het verwachte verlies van Heesch West bedraagt eind 2028 in totaal € 43,7 miljoen (eindwaarde). De deelnemende gemeenten hebben hiervoor volledig een verliesvoorziening gevormd. Onze verliesvoorziening bedraagt € 13,1 miljoen (30% aandeel). De gezamenlijke boekwaarden van Heesch West bij de gemeenten bedraagt ongeveer € 67,4 miljoen.

De exploitatieberekening bevat risico's op het gebied van gronduitgifte tempo, grondprijzen en kostenstijgingen. Omdat geldleningen voor langere perioden zijn afgesloten is het renterisico beperkt.

Beheersmaatregel
Boven op de verliesvoorziening hebben we een risicoreserve Heesch West van € 2,0 miljoen gevormd. Daarmee kunnen we eventuele onverwachte tegenvallers opvangen. We actualiseren jaarlijks de onderliggende grondexploitatieberekening. We hebben daarmee het risico volledig voorzien.

Planschade claim Hofmans	I	PM	100%	PM

Risico
Naar aanleiding van een tussenuitspraak van de rechtbank van 17 augustus 2017 hebben burgemeester en wethouders op 14 november 2017 besloten om een planschadevergoeding van € 109.200 toe te kennen aan Exploitatiemaatschappij "De Voorste Heide B.V.". Op 19 juni 2018 heeft de rechtbank de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) benoemd om advies uit te brengen. Dit is een onafhankelijke en onpartijdige deskundige, die de bestuursrechter adviseert over geschillen op het gebied van het fysieke leefmilieu. De StAB schakelt eigen expertise in om dit advies uit te kunnen brengen. Vooralsnog is een schatting van de definitieve uitspraak en het uit te betalen bedrag niet te geven. Tot die tijd houden we het bedrag van de tussenuitspraak aan.

Beheersmaatregel
De uiteindelijke uitspraak van de rechtbank zou kunnen leiden tot een ander bedrag aan planschadevergoeding. We zullen het college dan zo snel mogelijk in een voorstel informeren over de omvang van de kosten.

9 In deze kolom is aangegeven of het risico naar verwachting een structureel of incidenteel effect heeft. In het geval van een structureel risico geven we de bedragen per jaar weer.

3. Vervallen risico's

De volgende risico's die in de jaarrekening 2017 nog naar voren kwamen zijn nu vervallen.

Risico	Actie
WMO dagbesteding en begeleiding	Dit hebben we als nadeel verwerkt bij de Eerste financiële tussenrapportage 2019.
Begraven	Dit hebben we als nadeel verwerkt bij deze programmabegroting 2020-2023.
Afval	Het risico afval is vervallen omdat het zich in 2019 heeft voorgedaan. Door de toegenomen kosten is de reserve afval afgenomen tot nihil. Vanaf 2020 stijgen de tarieven en dekken we een deel af uit de vrijval van de ABR. Daarna is de bedoeling dat de tarieven kostendekkend worden.

4. Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Onder het begrip weerstandsvermogen verstaan we het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen, zodat het afgesproken gemeentelijke takenpakket toch onverkort uitgevoerd kan worden.
In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wordt aangegeven dat het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen enerzijds:

- de weerstandscapaciteit: de middelen waarover we (kunnen) beschikken om niet begrote kosten te kunnen dekken, en anderzijds:
- alle risico's waar nog geen voorzieningen voor gevormd zijn en die van materiële betekenis kunnen zijn.

Voor de gemeente is de weerstandscapaciteit van belang. Een sluitende begroting geeft weliswaar aan dat er evenwicht is tussen de uitgaven en inkomsten, maar ook dat er beperkte ruimte is voor het opvangen van tegenvallers. De weerstandscapaciteit bestaat uit twee onderdelen; de structurele en de incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit
De structurele weerstandscapaciteit dient voor het opvangen van risico's met een meerjarig effect. Deze middelen worden gevormd door de onbenutte belastingcapaciteit en de post onvoorzien.

De onbenutte belastingcapaciteit is de ruimte waarmee onze OZB opbrengsten moeten stijgen om op een zogenaamd "redelijk peil OZB "uit te komen. Dit "redelijk peil" is gebaseerd op het tarief wat een gemeente moet hebben voor de toelating tot 1artikel 12 (extra financiële steun vanuit het gemeentefonds).
De onbenutte belastingcapaciteit voor het jaar 2020 bedraagt € 4,0 miljoen.

De post onvoorzien (€ 300.000) is structureel in de begroting opgenomen en maakt ook onderdeel uit van de structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit
De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

- het vrij aanwendbare deel van de algemene vrije reserve (inclusief de algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf)
- de niet beklemde bestemmingsreserves (overige bestemmingsreserves)
- de stille reserves

- algemene vrije reserve en de algemene bedrijfsreserve grondbedrijf

De noodzakelijke omvang van de algemene vrije reserve is vastgesteld op 10% van de algemene uitkering. Hierbij zijn de volgende aspecten van belang:

- zijn de belangrijkste risico's in beeld?
- welke beheersmaatregelen zijn er al genomen om risico's te beperken?
- welke risico's zijn nog niet afgedekt?

Naar verwachting zijn de belangrijkste risico's voldoende herkend. Het grootste deel van deze risico's hebben we ook voorzien van beheersmaatregelen en waar nodig afgedekt door middel van een voorziening of reserve (bijvoorbeeld het grondbedrijf). Ook de risico's die zich kunnen voordoen bij grote projecten, zoals Heesch-West, hebben we in beeld gebracht. Hiervoor hebben we bovendien beheersmaatregelen geformuleerd en deels dekkingsmiddelen gereserveerd. Daarnaast hebben we risico's geïdentificeerd waarvan we het bedrag en de kans van optreden met onvoldoende zekerheid kunnen bepalen. Deze komen ten laste van de weerstandscapaciteit.
Uitgaande van de norm van 10% van de algemene uitkering, dient de algemene vrije reserve ongeveer € 17,5 miljoen te zijn (per 1 januari 2020). Hierbij is rekening gehouden met de stijging van de algemene uitkering door positieve accressen.
De algemene reserve bedraagt per 1 januari 2020 naar verwachting € 22,9 miljoen, waarvan € 17 miljoen nog vrij besteedbaar. Een specificatie hiervan is opgenomen in de nota reserves.

De algemene bedrijfsreserve van het grondbedrijf is nodig om conjuncturele en projectrisico's op te vangen. Vertraging in de uitgifte van gronden door een lagere woningvraag of een verlaging van de grondprijzen door een slechtere economie zijn voorbeelden van conjuncturele risico's. Specifieke risico's per project zijn bijvoorbeeld lagere marktprijzen, kosten bodemsaneringen etc. We stellen voor om de methode van risico-inschatting voor het grondbedrijf in 2018 te vernieuwen. Dat is nodig omdat we met het gewijzigde BBV in de grondexploitaties geen ruimte meer mogen reserveren om risico's op te vangen (post onvoorzien). Daarnaast schrijft de BBV een versnelde winstuitkering voor uit grondcomplexen. Dit betekent in zijn algemeenheid het risico dat op een bepaald moment te veel winst is genomen. Deze risico's moeten we nu binnen de ABR opvangen.

Op basis van deze aangepaste methodiek bedraagt het minimale niveau van de ABR per 1-1-2020 € 6,05 miljoen. De verwachte stand per 1-1-2020 is € 13 miljoen.

- niet beklemde bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves bevatten middelen die de gemeenteraad voor een bepaalde doelstelling geoormerkt heeft. De gemeenteraad is bevoegd om de bestemming van deze reserves te wijzigen of te besluiten tot extra mutaties ten laste of ten gunste van deze reserves. De bestemmingsreserves kunnen hiermee dus ingezet worden voor het opvangen van risico's als die zich voordoen.

We kennen twee soorten bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d. en de overige bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves voor de afdekking van afschrijvingslasten e.d. zijn niet beschikbaar voor de incidentele weerstandscapaciteit, omdat deze structureel zijn ingezet voor de afdekking van (kapitaal)lasten in de begroting. De overige bestemmingsreserves kunnen wel ingezet worden voor het afdekken van risico's als de raad hiertoe besluit. Dit betekent wel dat deze middelen in dat geval niet meer beschikbaar zijn voor het oorspronkelijke doel waarvoor de bestemmingsreserves gevormd zijn. De begrote inzet van deze reserves is in deze programmabegroting per programma in de cijfers verwerkt. Om die reden hebben we ook de overige bestemmingsreserves niet meer meegeteld als beschikbare incidentele weerstandscapaciteit.

- stille reserves

Stille reserves zijn activa waarvan de boekwaarde lager is dan de werkelijke waarde en die direct verkoopbaar zijn. Een volledig beeld is niet voorhanden.

Totale weerstandscapaciteit

Samengevat is de huidige weerstandscapaciteit (per 1-1-2020) in afgeronde bedragen:

bedragen in euro's

Structurele weerstandscapaciteit	**Bedrag**
Onbenutte belastingcapaciteit	4.000.000
Post onvoorzien	300.000
Totaal	**4.300.000**

Incidentele weerstandscapaciteit (31-12-2019)	
Algemene reserve	17.000.000
Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf	13.000.000
Stille reserves	PM
Totaal	**30.000.000**

5. Financiële kengetallen

Op basis van een wijziging van het BBV nemen we voortaan een aantal financiële kengetallen in deze paragraaf op, zowel in de begroting als in het jaarverslag. Eerst geven we een analyse van de financiële positie op basis van deze kengetallen. Daarna lichten we toe wat de kengetallen betekenen.

Omschrijving	**Rekening 2018**	**Begroting 2019**	**Begroting 2020**	**Begroting 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Netto schuldquote	43,93%	35,02%	28,23%	40,81%	45,74%	48,04%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	32,61%	24,21%	18,56%	30,09%	35,53%	37,72%
Solvabiliteitsratio	36,20%	42,54%	44,51%	40,90%	38,71%	38,51%
Structurele exploitatieruimte	1,32%	0,19%	-0,13%	0,08%	-0,01%	0,06%
Grondexploitatie	14,48%	15,52%	9,61%	10,99%	10,80%	11,23%
Belastingcapaciteit	95,01%	95,54%	96,87%	96,87%	96,87%	96,87%

Analyse kengetallen en financiële positie

Op basis van deze kengetallen concluderen we dat onze financiële positie gezond is.
De netto schuldquotes en de solvabiliteitsratio geven aan dat we met voldoende eigen middelen (reserves) gefinancierd zijn. Onze afhankelijkheid van externe financiering is niet te groot. De netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen vallen binnen de norm. De omvang van de schulden ten opzichte van de baten neemt de komende jaren toe. Dit komt vooral door geplande grote investeringen. De solvabiliteitsratio is goed en ligt stabiel boven de norm. Onze bezittingen op de balans zijn in voldoende mate gefinancierd met eigen vermogen.
De structurele exploitatieruimte is in 2020 negatief. Dit betekent dat we geen structurele tegenvallers meer kunnen opvangen. De jaren erna is de structurele exploitatieruimte, rekening houdend met extra inkomsten voor jeugdzorg die nog toegekend moeten worden, nihil te noemen.

Het kengetal grondexploitatie is een voorgeschreven kengetal. Het kengetal op zich is niet bruikbaar om conclusies te trekken over de risico's in de grondexploitatie. De paragraaf grondbeleid en het Najaarsbericht zijn daarvoor betere instrumenten.
Met de belastingcapaciteit zitten we onder het landelijk gemiddelde. We hebben nog ruimte om de belastingen te kunnen verhogen.

Nadere toelichting indicatoren

Netto schuldquote

De netto schuld geeft informatie over de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de baten in de begroting. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het is normaal als de netto schuldquote tussen de 20% en 70% ligt. Tussen de 70% en de 80% dreigt de schuldomvang te hoog te worden. Boven de 80% zijn alle bezittingen zwaar belast met schulden. Het percentage is dit jaar verbeterd doordat we veel langlopende schulden hebben afgelost.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Via deze ratio wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Voor deze ratio gelden dezelfde normen als bij de netto schuldquote. Het percentage is dit jaar verbeterd doordat we veel langlopende schulden hebben afgelost.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij deze ratio dreigt de schuld van de gemeente te hoog te worden als deze zich tussen de 20% en 30% bevindt. Onder de 20% zijn de bezittingen zwaar belast met schulden. Een ratio boven de 30% is aanvaardbaar.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de structurele en incidentele lasten. Als dit kengetal positief is, is er ruimte om structurele tegenvallers op te vangen.

Kengetal grondexploitatie

De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze bij verkoop terugverdiend moet worden. Door de BBV-wijziging is de systematiek van winstneming vanaf 2017 aangepast. Hierdoor neemt de boekwaarde komende jaren af.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om de belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn vermogens die zijn vastgelegd in objecten met een nut over meerdere jaren. Voor deze objecten is tijdens de levensduur geld nodig om de kwaliteit en het functioneren in stand te kunnen houden. Aanvullend is geld nodig om tijdig te kunnen vervangen of reconstrueren.
We onderscheiden in deze paragraaf drie categorieën kapitaalgoederen:

- Voorzieningen in de openbare ruimte
- Buitensportaccommodaties
- Gemeentelijke gebouwen (inclusief gebouwen basisonderwijs)

Deze kapitaalgoederen vertegenwoordigen een grote waarde. Deze kapitaalgoederen openbare ruimte, buitensportaccommodaties en gebouwen omvatten samenvattend de volgende eigendommen en circa omvang:

- 634 hectare verhardingen in wegen, straten en pleinen met bijbehorende voorzieningen als trottoirs, lichtmasten, wegmeubilair, verkeersregelinstallaties en bruggen. 18 ha onverharde en halfverharde wegen. De totale weglengte is 865 kilometer.
- 2 parkeergarages en diverse terreinen ingericht voor betaald parkeren.
- 505 kilometer hoofdriolen onder vrij verval met aansluitleidingen, 183 kilometer persleidingen, 731 mini gemalen, 87 hoofdgemalen en 70 vacuümputten met 10 kilometer vacuümleiding.
- 1.082 ha openbaar groen in parken, plantsoenen, bermen en natuurgebieden (exclusief bossen) waarvan 427 ha binnen de bebouwde kom en 655 ha buiten de bebouwde kom.
- 70298 bomen, exclusief bossen.
- 751 hectare bosgebied.
- 154 gebouwen.
- 19 sportparken.

1. Voorzieningen in de openbare ruimte

Beheerplannen vormen de basis voor beheer, onderhoud en vervanging van voorzieningen in de openbare ruimte. Ze worden opgesteld aan de hand van beleidskeuzes die zijn vastgelegd in visiedocumenten, beleidsplannen en beleidsbeslissingen. Vanaf 2021 worden de relevante kaders in de producten van de Omgevingswet vastgelegd (visie, plan en programma's).
Als definitie voor het beheer van deze kapitaalgoederen hanteren we de zorg voor afgesproken prestaties en kwaliteiten bij aanvaardbare risico’s en tegen afgesproken of minimale kosten.
Concreet groot onderhoud en vervangingsinvesteringen hebben we in het Integraal UitvoeringsProgramma voor de openbare ruimte (IUP) in de tijd op elkaar afgestemd. Dit betekent dat we breder maatschappelijke effecten of financiële voordelen beschouwen en meewegen bij de planning van groot onderhoud en vervanging. Dat betekent dan dat maatregelen uit de beheerplannen eerder of later tot uitvoering kunnen komen. Dagelijks of klein onderhoud staat veel meer op zichzelf en wordt waar relevant gebiedsgericht afgestemd en uitgevoerd.

De beheerplannen bestrijken een beperkte periode. Deze periode is afhankelijk van de beschikbare financiële middelen, nieuwe ontwikkelingen en bestuurlijke of maatschappelijke relevantie. Naast reguliere middelen in de begroting is geld beschikbaar uit reserves en voorzieningen, incidenteel geld dat via de programmabegroting is vrijgemaakt en geld dat via subsidies wordt verkregen. In de beheerplannen brengen we ook de ontwikkeling van vervangingskosten op langere termijn in beeld en zetten die af tegen de beschikbare middelen.

In 2013 heeft de gemeenteraad met de Kadernota Openbare Ruimte een kwaliteitscatalogus en kwaliteitsprofiel voor het onderhoud van de openbare ruimte vastgesteld. De budgetten in de begroting zijn daarop gebaseerd.

Het volgende overzicht vermeldt actuele beleids- en beheerplannen, in welk jaar ze zijn vastgesteld en (indien gepland) wanneer we deze actualiseren.

Beleidsplan/beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Mobiliteitsplan	2011	
Parkeerbeleidsplan	2005	
Beleidsnota openbare verlichting	2014	
Kadernota, visie en leidraad openbare ruimte	2013 en 2015	
Kwaliteitsprofiel onderhoud openbare ruimte	2013	
Speelruimtebeleid	2017	
Boomstructuurplan	2016	
Integraal beheerplan Openbare ruimte		2022
Deelplan wegen	2015	2022
Deelplan openbare verlichting	2014	2022
Deelplan verkeersregelinstallaties	2015	2022
Beheerplan Gladheidsbestrijding	2015	2022
Deelplan riolering	2012	2022
Beheerplan kunstobjecten		
Beheerplan parkeren (betaald)	2015	2020
Meerjareninvesteringsprogramma Mobiliteit (MIPMo)	2016	2019
Plan gemeentelijke watertaken (vGRP)	2012	
Beheerplan haven	2019	
Beheerplan recreatie havens	2019	
Integraal Uitvoeringsprogramma openbare ruimte (IUP)	2018	2020

De vastgestelde minimale kwaliteitsniveaus (uit de Osse kwaliteitscatalogus) voor het onderhoud van de openbare ruimte zijn:

Omschrijving	Kwaliteitsniveau
Centrumgebieden	Goed
Wonen	Sober
Werken	Sober
Hoofdroutes	Sober
Parken/grote groengebieden	Sober
Natuurgebied	Sober
Buitengebied	Sober

Voor woongebieden is rekening gehouden met extra budget voor een plus op het onderhoudsniveau Sober. Met uitzondering van de centrumgebieden voldoen we aan het vastgestelde kwaliteitsprofiel. Inspanningen zijn erop gericht om het kwaliteitsniveau in de centrumgebieden te verbeteren.

Financiële consequenties

Per 2017 maken we onderscheid in groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. Groot onderhoud draagt bij aan instandhouding van het object en hiervoor moet structureel voldoende geld in de begroting beschikbaar zijn. Een vervangingsinvestering is nodig om het object aan het einde van zijn levensduur te kunnen vervangen. We activeren investeringen. De kapitaallasten drukken op de exploitatiebegroting. Deze kapitaallasten zullen de komende jaren met nieuwe investeringen toenemen. Het areaal voorzieningen dat een einde levensduur bereikt zal de komende jaren gaan toenemen omdat steeds meer voorzieningen uit de groei jaren vanaf 1960 op raken. Voor vervanging zijn op niet al te lange termijn daarom niet voldoende middelen beschikbaar. Onderzoek laat zien dat een beschikbaar investeringsbudget van € 3,6 miljoen zal moeten stijgen naar een gemiddeld investeringsbudget van naar verwachting circa € 10 miljoen op middellange termijn.

Opzet financiële vertaling in onze begroting

De financiële consequenties voor de vervangingsopgave in onze begroting baseren wij op de eerste 10 jaar. In de nota Vervangingsopgaven (2018) hebben we een splitsing gemaakt tussen de eerste 3 jaar en het 4de tot en met het 10de jaar. Deze opzet is gekozen om de theoretische doorrekening af te stemmen met de praktijk. De theoretische berekening is gebaseerd op de technische levensduur. Het praktische vervangingsmoment wordt gebaseerd op noodzaak vanuit actuele kwaliteitsmeting en integrale afstemming. Dat betekent dat theoretische vervangingen in de praktijk later of eerder kunnen plaatsvinden. Via het IUP worden vervangingsprojecten inzichtelijk gemaakt.
In onze financiële doorrekening en voor onze begroting gaan wij uit van een gemiddeld investeringsbedrag. Dit om de piek in de werkzaamheden af te vlakken en grote financiële schommelingen te voorkomen. Het afvlakken van de piek van de werkzaamheden draagt eveneens bij aan betere beheersing en afwikkeling van de projecten.

bedragen x € 1.000

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Exploitatielasten verhoging investeringsvolume:								
a. VAT kosten	160	320	320	431	431	431	431	431
b. Kapitaallasten		37	210	382	636	889	1.137	1.377
Totaal exploitatielasten	**160**	**357**	**530**	**813**	**1.067**	**1.320**	**1.565**	**1.808**
Dekkingsmiddelen:								
Stelpost vrijval groot onderhoud		-271	-441	-1.261	-1.261	-1.261	-1.261	-1.261
Af: kapitaallasten huidige/lopende investeringen					80	160	240	320
Totaal dekkingsmiddelen	**0**	**-271**	**-441**	**-1.261**	**-1.181**	**-1.101**	**-1.021**	**-941**
Saldo (exploitatielasten minus dekking)	**160**	**86**	**89**	**-448**	**-114**	**219**	**544**	**867**

Aanwezige reserves en voorzieningen voor kapitaalgoederen in de openbare ruimte zijn:
- Reserve openbare verlichting
- Reserve verkeersregelinstallaties
- Egalisatiereserve rioleringsbeheer
- Spaar- en egalisatievoorziening rioolvervanging
- Reserve Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP)
- Reserve mobiliteit
- Reserve kapitaallasten investeringen mobiliteit
- Reserve parkeren
- Voorziening groot onderhoud haven en brug

2. Buitensportaccommodaties

Het beheerplan buitensportaccommodaties (2015) is het beheerinstrument voor onderhoud en renovatie van sportterreinen. Dit plan geeft aan hoe we de sportvelden, verhardingen, beplanting, hekwerken, verlichting en inrichtingsmaterialen tijdens de planperiode onderhouden, vervangen en renoveren.

Beleidsplan/beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Beheerplan buitensportaccommodaties	2015	2021

Financiële consequenties
Middelen voor groot onderhoud zijn via de voorziening onderhoud sportparken beschikbaar.

3. Gemeentelijke gebouwen

Voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen sloten we vanaf 2012 voor de duur van 6 jaar een prestatiecontract af op basis van vooraf vastgestelde kwaliteitscriteria. Het contract is voor twee jaar verlengd. Daarnaast stelden we in 2016 voor de hele vastgoedportefeuille een nieuwe meerjarenonderhoudsplanning (MOP) op. Jaarlijks worden de gebouwen geïnspecteerd. Het MOP en de uitvoering van de inspectie is gebaseerd op de methodiek conditiemeten (NEN2767). De MOP vertaalden we in het beheerplan gemeentelijke gebouwen 2013-2018. We onderhouden de gebouwen op conditieniveau 3: sober en doelmatig.

Beleidsplan/beheerplan	Jaar vaststelling	Jaar actualisatie
Beheerplan gemeentelijke gebouwen	2013	2019

Financiële consequenties
De onderhoudskosten voor gemeentelijke gebouwen nemen we op in de meerjarige onderhoudsplannen. In de begroting nemen we jaarlijks structureel budget op voor de uitvoering van het noodzakelijk onderhoud. Deze budgetten reserveren we per gebouw in een onderhoudsvoorziening.
Als er op basis van Voorzieningenkaarten/het MIP toekomstplannen voor een gebouw zijn onderhouden we deze in eerste instantie op basis van het MOP. We maken dan wel slimme keuzes en werkzaamheden schuiven mogelijk naar voren of naar achteren, onder andere afhankelijk van het verwachte tempo van de ontwikkelingen.
Als een project concreet geworden is en het college en de raad bijvoorbeeld besloten hebben een bestaand gebouw opnieuw te gebruiken nemen we onderhoud mee in de verbouwingswerkzaamheden. Als besloten wordt een gebouw af te stoten analyseren we de financiële consequenties voor de betreffende onderhoudsvoorziening.
De volgende onderhoudsvoorzieningen zijn aanwezig:
- Onderhoud Ir. Diddewerf
- Onderhoud brandweerkazernes Oss
- Onderhoud accommodatie emancipatie
- Onderhoud gebouwen begraafplaatsen
- Onderhoud accommodatie openluchtrecreatie
- Onderhoud Horizonscholen/gymlocaties in scholen
- Onderhoud sociaal-culturele accommodaties
- Onderhoud Museum Jan Cunen
- Onderhoud sporthallen en -zalen
- Onderhoud gemeentehuis
- Onderhoud monumenten

Paragraaf financiering

Inleiding

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. De treasuryfunctie gaat over de financiering van beleid en het aantrekken van de geldmiddelen die daarvoor nodig zijn. De uitvoering van deze taak vraagt snelle beslissingen in een complexe geld- en kapitaalmarkt.
Het beleid van Oss voor de treasuryfunctie is vastgelegd in het treasurystatuut.

De belangrijkste punten uit het treasurystatuut zijn:
- Overtollige gelden zetten we alleen uit bij banken of instellingen die voldoen aan de eisen van de Wet Fido en de bijbehorende uitvoeringsregeling.
- Het aantrekken van leningen gebeurt door bij tenminste 2 financiële instellingen een offerte aan te vragen.
- We maken alleen gebruik van financiële instrumenten om risico's te verkleinen en niet om te speculeren.

Uit deze keuzes blijkt dat we voor een laag risicoprofiel gekozen hebben.

1. Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen
De afkoelende wereldeconomie is een groot probleem voor de open economie van de Eurozone. De export is namelijk goed voor bijna de helft van het Bruto Binnenlands Product in de Eurozone.
Als gevolg van deze ontwikkelingen en het vooruitzicht dat centrale banken wereldwijd op het punt staan het monetaire beleid te verruimen blijft de lange rente dalen en lijkt maar geen bodem te vinden.
Naar alle waarschijnlijkheid zal de ECB bij het rentebesluit van september 2019 een stimuleringspakket aankondigen waarvan naar verwachting hervatting van het opkoopprogramma van obligaties onderdeel zal uitmaken.
Verder is de verwachting dat de ECB, naast bovengenoemde maatregelen, de rente in september en later dit jaar nog verder zal verlagen om de groei van de economie in de Eurozone verder te stimuleren.
De herfinancieringsrente, het tarief waartegen banken geld lenen, blijft staan op 0%. Al sinds begin 2016 staat de rente op dit niveau. Dit betekent dat banken renteloos geld kunnen lenen. Zij kunnen op hun beurt eenvoudig geld uitlenen aan consumenten en bedrijven. Om te voorkomen dat banken geld oppotten in plaats van spenderen, is de vergoeding die banken krijgen om bij de ECB geld te stallen momenteel negatief en bedraagt -0,5%. Banken moet hierdoor betalen om geld te stallen bij de centrale bank van Europa.

De Nederlandse overheid en daarmee de decentrale overheden profiteren eveneens van deze lage rente. Momenteel zijn de tarieven voor 1-maands kasgeld -0,5% en voor rekening-courant krediet 0,35%. Voor 20-jaars leningen liggen de tarieven momenteel rond een 0,5%.

2. Financieringsbehoefte en leningenportefeuille

Liquiditeitsplanning

In de volgende tabel laten we de liquiditeitsplanning zien op basis van de gegevens van 1 augustus 2019.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Exploitatie 2019-2023					
Saldo kasstromen (excl. grondexploitatie)	12.395	4.542	-1.421	36	-11.683
BTW compensatiefonds	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
Geplande investeringen	22.282	18.000	18.000	18.000	18.000
Financiering voorz. risico's Heesch-West		6.553	6.553		
Centrum openbare ruimte	1.058		4.365	5.403	6.704
Grondbedrijf					
Saldo kasstromen	-22.985	-25.607	-11.527	-9.569	-257
Leningen o/g					
Aflossing	15.298	31.598	18.627	22.307	12.946
Rente	5.081	4.807	4.435	4.374	4.225
Kort gefinancierd		-15.000			
	21.129	**12.893**	**27.032**	**28.551**	**17.935**

Uit bovenstaande tabel blijkt dat we onze financieringsbehoefte in 2019 circa € 21 miljoen is.
In 2020 is de financieringsbehoefte lager door grote kasstromen uit het grondbedrijf vanwege geraamde grondverkopen. We hebben de financieringsbehoefte vanuit geplande investeringen vanaf 2020 op basis van gemiddelden verwerkt.

Schuldpositie

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Totale schuld*	**131.204**	**112.548**	**132.712**	**148.762**	**154.317**

* langlopende leningen en kasgeldlening

3. Rente

De gewijzigde BBV-voorschriften schrijven voor dat we voortaan ook inzicht geven in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de manier waarop we rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden toerekenen.

Renteschema

Omschrijving	Bedrag
Externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 2.570.971
Externe rentebaten	- € 1.041.354
Saldo door te rekenen externe rente	**€ 1.529.617**
Rente die aan de grondexploitatie doorberekend *moet* worden	- € 563.906
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld toegerekend *moet* worden	€ 0
Totaal door te rekenen externe rente	**€ 965.711**
Rente over eigen vermogen	€ 1.738.757
Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€ 71.606
Totaal aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente	**€2.776.074**
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	- € 3.458.918
Renteresultaat op het taakveld treasury	**- € 682.844**

Zowel de omslagrente als de rente over de grondexploitatie hebben we naar boven afgerond en vastgesteld op respectievelijk 1,5% en 1,2%.
Bij de verdeling van de externe rente naar de verschillende taakvelden ontstaat een positief exploitatieresultaat van € 682.844 op de activiteit kapitaallasten. Dit rentevoordeel is als voordeel opgenomen binnen deze programmabegroting.

4. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum aan gemiddelde netto vlottende schuld dat een gemeente in een kwartaal mag hebben. Bij netto vlottende schuld gaat het om financieringen met een looptijd korter dan 1 jaar.

De minister heeft de kasgeldlimiet op 8,5% van het begrotingstotaal vastgesteld. Voor Oss is dat in 2019 afgerond € 27 miljoen. In de huidige markt kunnen we optimaal profiteren van het renteverschil met lang geld door maximaal gebruik te maken van de kasgeldlimiet.

5. Renterisiconorm

Bij het bepalen van de duur van de geldleningen die we aantrekken moeten we rekening houden met de renterisiconorm die in de Wet Fido wordt voorgeschreven. De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering van langlopende geldleningen te beheersen. Het renterisico wordt daarbij bepaald als de som van de renteherzieningen en de aflossingen. Het is van belang dat renteherzieningen en aflossingen in de tijd gespreid zijn. De renterisiconorm is vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal. Dat is voor Oss in 2019 afgerond
€ 63,6 miljoen. Dit is het bedrag dat we in 1 jaar maximaal mogen herfinancieren op langlopende leningen.

6. Schatkistbankieren

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden van decentrale overheden worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft het Rijk minder geld te lenen op de financiële markten en zal de staatsschuld dalen. Op basis van ons begrotingstotaal 2019 mogen we per dag afgerond maximaal € 2,35 miljoen (0,75% van begrotingstotaal) aan overtollige middelen aanhouden. Het eventuele meerdere aan overtollige middelen romen we dagelijks af en brengen we onder bij de Nederlandse schatkist. Hiervoor krijgen we een vergoeding die gelijk is aan de rente die het Rijk betaalt op leningen die ze op de markt aangaat.

7. Wet HOF/EMU-saldo

Het doel van de Wet HOF is er voor te zorgen dat Nederland voldoet aan de binnen Europa afgesproken norm van maximaal 3% tekort op de begroting. De 3%-norm is daarbij doorvertaald naar een aandeel voor de decentrale overheden. Het Rijk hanteert een zogenaamde 'macronorm' voor de drie decentrale overheden gezamenlijk.
Na een constructieve dialoog hebben Rijk en decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van
-0,4 procent van het BBP per jaar voor de periode 2019 tot en met 2022.
Het gemeentelijk aandeel in de macronorm bedraagt -0,27 procent en wordt per individuele gemeente verdeeld op basis van het begrotingstotaal 2019.
De individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm maar een indicatie van het aandeel dat de gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft; de referentiewaarde 2019-2022 voor onze gemeente is vastgesteld op € 10.342.000. De volgende tabel laat het verloop van het geraamde EMU-saldo zien in vergelijking met de norm.
In 2019 en 2020 overschrijden we de norm. Dit komt met name door grote investeringen die in die jaren uitgevoerd worden. In de paragraaf investeringsplan zijn deze toegelicht.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-8.541	-1.205	850	-1.327	-1.602
Mutatie (im)materiële vaste activa	14.078	35.163	996	-2.415	-10.783
Mutatie voorzieningen	-13.145	-580	-549	-834	0
Mutatie voorraden (incl. bouwgrond in exploitatie	-22.985	-25.607	-9.168	-3.858	-8.841
Verwachte boekwinst effecten en (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo	**-12.779**	**-11.341**	**8.473**	**4.112**	**18.022**
Norm	-10.342	-10.342	-10.342	-10.342	-10.342
Verschil	**-2.437**	**-999**	**18.815**	**14.454**	**28.364**

Geprognosticeerde balans

BBV schrijft voor dat we een meerjarig geprognosticeerde balans opnemen in deze paragraaf. Hierbij hebben we rekening gehouden met de cijfers in deze begroting voor wat betreft ontwikkeling in de investeringen, het inzetten van reserves en voorzieningen en onze financieringsbehoefte.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Activa					
Vaste activa	224.763	232.470	257.720	274.194	275.504
Voorraad grond	46.992	31.556	31.556	31.556	31.556
Saldo activa	**271.756**	**264.026**	**289.276**	**305.749**	**307.059**
Passiva					
Eigen vermogen	115.600	117.519	118.311	118.350	118.254
Voorzieningen	49.463	53.466	53.466	53.466	53.466
Schulden rentetypische looptijd > 1 jaar	131.204	112.548	132.712	148.762	154.317
Financieringstekort/-overschot (saldo kortlopende vorderingen en schulden)	-24.512	-19.507	-15.213	-14.828	-18.977
Saldo passiva	**271.755**	**264.025**	**289.276**	**305.749**	**307.059**

Paragraaf verbonden partijen

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de gemeentelijke financiële verordening (artikel 212 Gemeentewet) schrijven voor dat het college in de programmabegroting en in het jaarverslag een overzicht van de verbonden partijen geeft. Het gaat om een overzicht van de externe rechtspersonen waar Oss een bestuurlijke en financiële band mee heeft. Dat kunnen de volgende instellingen zijn:

- Gemeenschappelijke regelingen (GR): bestuursrechtelijke samenwerkingsverbanden tussen gemeenten onderling en/of andere overheidsinstanties. Een lid van het college maakt veelal deel uit van het algemeen of dagelijks bestuur.
- Vennootschappen waarin de gemeente financieel deelneemt (naamloze of besloten vennootschap). De gemeente is daarin via de vergadering van aandeelhouders of een raad van commissarissen vertegenwoordigd.
- Verenigingen waar de gemeente lid van is.
- Stichtingen waarin de gemeente een bestuurszetel heeft.

Op basis van het BBV en de verordening geeft het college per verbonden partij inzicht in:

- De naam en de vestigingsplaats.
- Het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt.
- De veranderingen die zich tijdens het begrotingsjaar hebben voorgedaan in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft.
- Het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar. Als dat niet bekend is, vermelden we de meest recente cijfers die bekend zijn.
- Het resultaat van de verbonden partij.

1. Toelichting

Een paragraaf verbonden partijen dient twee doelen:

1. Duidelijkheid geven of de doelstellingen van de verbonden partij en de gemeente nog steeds overeenkomen en of de verbonden partij die doelstellingen ook realiseert. Verbonden partijen voeren vaak beleid uit dat tot de verantwoordelijkheid van de gemeente behoort. De gemeente is opdrachtgever en verantwoordelijk voor de doelstellingen en programma's.
2. Het geven van inzicht in de risico's en budgettaire gevolgen van verbonden partijen.

Verbonden partijen kunnen in twee categorieën verdeeld worden: de publiekrechtelijke vorm en de privaatrechtelijke regeling. De publiekrechtelijke regeling is een samenwerkingsverband dat gebaseerd is op de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het heeft een eigen algemeen bestuur. De deelnemende gemeenten benoemen de leden van dat bestuur. Het algemeen bestuur benoemt het dagelijks bestuur. Oss heeft zitting in een aantal besturen van gemeenschappelijke regelingen.

De bestuursleden hebben een informatie- en verantwoordingsplicht naar de gemeenteraad over hun inbreng in deze samenwerkingsverbanden. In Oss hebben we daarom de gemeenschappelijke regelingen steeds als vast agendapunt bij de raadscommissies staan. Verder behandelt de gemeenteraad de kadernota's, begrotingen en jaarrekeningen van de gemeenschappelijke regelingen (zie het overzicht van regelingen verderop in deze paragraaf) in een aparte vergadering.

In het position paper 'Oss en de regio' staan onze beleidsuitgangspunten rondom samenwerking (en dus ook verbonden partijen). We richten ons op effectieve en efficiënte samenwerkingsorganisaties, waarbij we uitgaan van autonomie van organisaties. Daar waar een nieuw samenwerkingsverband wenselijk is kiezen we bij voorkeur voor een zo licht mogelijke vorm van samenwerking. De vorm moet passen bij de maatschappelijke opgave.

Naast samenwerking binnen gemeenschappelijke regelingen werken we in toenemende mate samen op basis van privaatrechtelijke rechtsvormen, zoals vennootschappen, verenigingen, stichtingen en convenanten. Deze beschrijven we hierna ook in tabelvorm, na het overzicht van gemeenschappelijke regelingen.

2. Bijzondere ontwikkelingen/risico's

Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN)
De ODBN heeft een aantal turbulente jaren achter de rug. De organisatie heeft ingrijpende keuzes gemaakt en er zijn maatregelen getroffen om organisatorisch en financieel in control te komen. Een risico daarbij is dat het een uitdaging is voor de ODBN om personeel te behouden en te werven. Met de krapte op de arbeidsmarkt zal dit de nodige inspanningen vergen.
Vanuit onze zorg over de robuustheid van de ODBN verzoeken wij de ODBN om ons met regelmaat te informeren over de voortgang.

Omgevingswet
De toekomstige Omgevingswet (Ow) wordt één van de grootste wijzigingen in de wetgeving voor het fysieke domein van de afgelopen decennia. De wet bundelt 25 wetten, 120 sectorale AMvB's (Algemene Maatregelen van Bestuur) en honderden ministeriële regelingen. De uitgangspunten van deze wet zijn participatie en integrale aanpak op basis van vertrouwen, met als doelen minder en overzichtelijkere regels, meer ruimte voor initiatieven van inwoners en bedrijven en lokaal maatwerk.
De invoering van de wet is vertraagd. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu geeft aan dat het eerst mogelijke moment van inwerkingtreding van de Omgevingswet januari 2021 is.
Voor het zover is zullen de provincie Noord-Brabant, wij als gemeente en de ODBN (Omgevingsdienst Brabant Noord) veel inspanning moeten leveren om deze wet binnen de eigen organisatie in te voeren.
Daarbij richten we ons ook op een intensivering van de samenwerking tussen partijen binnen en buiten de omgevingsdienst.
Ook in 2020 wordt dit voortgezet en krijgt dit onder andere een impuls door een samenwerking van alle projectleiders Omgevingswet van de deelnemende gemeenten en projectleiders Omgevingswet van de omgevingsdienst.

Veiligheidsregio Brabant-Noord
De Veiligheidsregio wil in de periode 2020 - 2023 doorgroeien tot een netwerkorganisatie die in staat is om regie te voeren op complexe veiligheidsvraagstukken in Brabant-Noord. Eventuele structurele extra kosten nemen ze opgenomen in de kadernota 2022. Verder moet eind dit jaar een besluit genomen worden over regionalisering van FLO-kosten (Functioneel Leeftijdsontslag). Wanneer daartoe wordt besloten dan zal onze gemeentelijke bijdrage vanaf 2021 met minimaal ongeveer € 50.000 toenemen.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
BSOB bestaat uit de gemeenten Asten, Bernheze, Gemert-Bakel, Laarbeek, Sint Anthonis, Someren, Landerd, Uden, Deurne, Boekel, Oss en het Waterschap Aa en Maas. De komende jaren blijft de BSOB zich richten op enerzijds een efficiënte bedrijfsvoering en anderzijds op een externe oriëntatie op de omgeving teneinde verdere uitbreiding met nieuwe deelnemers en/of nieuwe taken te kunnen realiseren.
Daarnaast blijft de BSOB de gesprekken aangaan met de huidige deelnemers om nader te verkennen op welke wijze zij haar dienstverlening kan verbeteren en uitbreiden met nieuwe diensten.

Veiligheidshuis
Per 1 januari 2019 is de fusie tussen het Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf en het Veiligheidshuis 's-Hertogenbosch afgerond. Vanaf deze datum spreken we van Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost.

AgrifoodCapital/Regio Noordoost-Brabant
In 2019 zijn Raden, bestuurders en ambtenaren uit de regio noordoost Brabant meegenomen bij de ontwikkeling van 2 nieuwe strategische agenda's voor. Zowel de Regionoordoost Brabant (de samenwerkende overheden) als AgrifoodCapital (de Triple Helix organisatie in Noordoostbrabant) hebben via verschillende sessie opgehaald wat de ervaringen tot nu toe zijn en welke prioriteiten en accenten er gezet moet en worden voor een nieuwe periode tot 2030. Eind 2019/begin 2020 moeten beide agenda's afgerond zijn en voor vaststelling worden aangeboden aan de verschillende raden van de regio.

3. Ontwikkelingen per samenwerkingsverband

Toelichting
Brabant-Noordoost:
17 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Haaren, 's-Hertogenbosch, Heusden, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught.

* Brabant-Noordoost-oost:
11 gemeenten: Boekel, Bernheze, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint Anthonis en Uden.

A. Publiekrechtelijke samenwerkingen: Gemeenschappelijke Regelingen (GR)

Gezondheidsdienst Hart voor Brabant (GGD)
Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
Brabant-Noord, de Meierij en regio Tilburg, totaal 25 gemeenten.

Zetel: Tilburg
Portefeuillehouder: Wethouder T. van Kessel, tevens lid dagelijks bestuur.
Website: www.ggdhvb.nl
Programma: 1. Zorg en welzijn

Toelichting:
De GGD Hart voor Brabant is een GR van 25 gemeenten in de regio Midden-Brabant, regio de Meierij en regio Brabant Noordoost. De GGD voert voor ruim 1 miljoen inwoners van haar werkgebied taken uit op het gebied van de openbare gezondheidszorg in opdracht van de gemeente(n). Dit gebeurt op basis van de Wet Publieke Gezondheid (WPG).

'Een gezonde basis voor iedereen' is de missie van de GGD. Gezondheid is het thema van de GGD, want als mensen gezond zijn, kunnen zij actief zijn en meedoen aan de samenleving.
De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van alle inwoners, met speciale aandacht voor risicogroepen. Zij levert hiermee een bijdrage aan de gemeentelijke doelen binnen het sociaal domein: zelfredzaamheid, participatie en veilig opgroeien. De transities in het sociale domein hebben tot nieuwe verantwoordelijkheden voor de gemeente geleid. Door het verbinden van de publieke gezondheid met het sociale domein wordt het mogelijk om deze goed op te pakken. Het uitgangspunt is de eigen kracht van de burger.

Financieel
Onze reguliere bijdrage in 2019 is € 2.950.254 en voor 2020 € 3.039.366. De verhoging van € 89.112 betreft voornamelijk een indexering loon- en prijs en een kleine verhoging doordat ons inwoneraantal iets is toegenomen.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 10.756.000
31-12-18: € 10.147.000

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 8.902.000
31-12-18: € 7.889.000

Resultaat:
2018: € 357.000

Kleinschalig Collectief Vervoer (KCV)

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
10 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost*, samen met de provincie Noord-Brabant.

Zetel: Uden
Portefeuillehouder: Wethouder J. Van Orsouw
Programma: 1. Zorg en welzijn

Toelichting:
Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor deur-tot-deur vervoer voor geïndiceerden en alle andere reizigers.

In 2019 is gestart met een nieuwe vervoerder, Munckhof B.V.. Het nieuwe contract loopt tot ten minste 2021 met de mogelijkheid van verlenging van tweemaal 1 jaar. Mede hierdoor is de 'Stip op de Horizon' uitgesteld.

Financieel
Onze bijdrage in 2018 was € 60.820 (GR), € 853.380 (beleidsuitvoering). In 2019 is € 1.162.346 begroot aan bijdrage.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
31-12-2017: € 1.190.974
31-12-2018: € 837.167

Vreemd vermogen:
31-12-2017: € 620.833
31-12-2018: € 315.632

Resultaat:
2017: € 20.706 nadelig
2018: € 64.120 voordelig

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden, West en Noord (RAV)

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
45 gemeenten in Brabant-Noord, Midden en West.

Zetel: 's-Hertogenbosch
Portefeuillehouder: Wethouder T. van Kessel.
Website: www.ravbrabantmwn.nl
Programma: 1. Zorg en welzijn

Toelichting:
De RAV is een gemeenschappelijke regeling van 43 gemeenten in Brabant-Noord en Midden / West Brabant. Het doel is om kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg te leveren en zoveel mogelijk patiënten in het werkgebied binnen 15 minuten te bereiken met de capaciteit die aanwezig is. Het werkgebied loopt van Steenbergen tot Boxmeer en telt bijna 1,8 miljoen inwoners. In het werkgebied zijn 23 ambulanceposten en 2 meldkamers. Vanuit deze posten staat 7 dagen per week en 24 uur per dag ambulancehulpverlening paraat voor de 43 gemeenten.

Financieel
De gemeentelijke bijdrage is vanaf 2012 op € 0 gesteld. De RAV voldoet aan de belangrijkste voorwaarde: de begroting is sluitend en kan worden gebruikt om de activiteiten uit te voeren.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 13.036.000
31-12-18: € 14.074.000

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 27.307.000
31-12-18: € 25.747.000

Resultaat:
2018: € 1.047.000

Centrumregeling WMO Brabant Noord-Oost

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
Noordoost-oost Brabant

Zetel: Oss
Portefeuillehouder: Wethouder T. van Kessel
Programma: 1. Zorg en welzijn

Toelichting:
In Noordoost Brabant kopen we gezamenlijk de Wmo hulp in. Oss is centrumgemeente voor de inkoop van Wmo-ondersteuning (voor de taken die vanaf 2015 door de gemeente worden uitgevoerd). Oss koopt in namens de deelnemende gemeenten. Regionale inkoop leidt tot minder administratieve lasten voor de aanbieders, meer eenheid in de regio en een sterkere positie in het gesprek met aanbieders.

De kosten voor de inkooporganisatie zijn gebaseerd op een begroting, die jaarlijks met het inkoopplan wordt vastgesteld. De doorberekening naar de deelnemende gemeenten vindt plaats naar rato van het ontvangen rijksbudget Wmo.

Financieel
Onze reguliere bijdrage aan de centrumregeling is voor 2019 € 245.848. Dit is exclusief de kosten voor de uitvoering van de Wmo 2015.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: N.v.t.
31-12-18: N.v.t.

Vreemd vermogen:
01-01-18: N.v.t.
31-12-18: N.v.t.

Resultaat:
2018: N.v.t.

Centrumregeling Jeugdhulp Noordoost-Brabant

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
Noordoost Brabant

Zetel: 's-Hertogenbosch
Portefeuillehouder: Wethouder K. van Geffen.
Programma: 1. Zorg en welzijn

Toelichting:
De regeling is aangegaan met als doel het behartigen van de belangen van de gemeenten op het gebied van de doelmatige inkoop van de individuele voorzieningen en de flexibele jeugdhulp, volgens het systeem van bestuurlijk aanbesteden.

De kosten voor de inkooporganisatie zijn gebaseerd op een begroting, die jaarlijks met het inkoopplan wordt vastgesteld. De doorberekening naar de deelnemende gemeenten vindt plaats naar rato van het aantal jeugdigen 0 t/m 17-jarigen.

Financieel
Onze reguliere bijdrage aan de centrumregeling is voor 2019 € 228.147. Dit is exclusief de kosten voor de uitvoering van de Jeugdhulp.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: N.v.t.
31-12-18: N.v.t.

Vreemd vermogen:
01-01-18: N.v.t.
31-12-18: N.v.t.

Resultaat:
2018: N.v.t.

Werkvoorzieningschap Noordoost-Brabant

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost*.

Zetel: Oss
Portefeuillehouder: Wethouder K. van Geffen, tevens lid dagelijks bestuur.
Website: www.wvs-nb.nl
Programma: 2. Werk, inkomen en onderwijs

Toelichting:
Het Werkvoorzieningsschap is ingesteld door 11 gemeenten in de regio Noordoost-Brabant. Het openbaar lichaam is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) voor deze gemeenten. De materiële uitvoering van de Wsw is opgedragen aan de IBN Holding B.V.

Het Werkvoorzieningsschap is namens 11 gemeenten enig aandeelhouder en eigenaar van IBN. De kosten van de gemeenschappelijke regeling bestaan uit bestuurskosten van het Werkvoorzieningschap en een klein deel van de uitvoeringskosten Wsw, namelijk die kosten die voortvloeien uit het formeel werkgeverschap van Wsw-werknemers en ambtelijk personeel.

Financieel
De gemeentelijke bijdrage is in 2019 € 0,25 per inwoner. Voor de gemeente Oss komt dit neer op ongeveer € 23.000 in 2019. Dit bedrag geldt ook voor 2020.

Bij het Werkvoorzieningsschap is een winstverdeling afgesproken waarbij 50% van het behaalde jaarresultaat naar rato van de omzet verdeeld over alle eigenaren (11 gemeenten). Dit geld wordt gestopt in de zogenaamde Algemene Gemeentelijke Reserve (AGR) die het Werkvoorzieningsschap beheert. De winst wordt niet in euro's uitgekeerd maar daarvoor kunnen diensten van het Werkvoorzieningsschap worden afgenomen. De AGR t.b.v. de gemeente Oss bedraagt op 30 juni 2019 € 1.840.396. Van dit bedrag is € 1.793.068 reeds bestemd.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 27.047.800
31-12-18: € 27.359.100

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 0
31-12-18: € 0

Resultaat:
2018: € 0

Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO)

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
11 gemeenten in Brabant-Noordoost-oost*.

Zetel: Oss
Portefeuillehouder: Wethouder K. van Geffen, tevens voorzitter dagelijks bestuur.
Website: www.rblbno.nl
Programma: 2. Werk, inkomen en onderwijs

Toelichting:
Het Regionaal Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten Brabant Noordoost (RBL BNO) voert voor 11 gemeenten de Leerplichtwet en de RMC-wet uit. Het bureau ziet erop toe dat kinderen tussen de 5 en 18 jaar onderwijs volgen en dat kinderen tussen de 18 en 23 jaar een startkwalificatie halen. Een startkwalificatie is een mbo-diploma op minimaal mbo-niveau 2. De aanpak blijft in lijn met het beleidskader 2017-2020.

Financieel
De reserve was op 31-12-2018 € 391.619, waarvan € 60.000 is gereserveerd voor de aanpak jeugdwerkloosheid. Het afgesproken maximale bedrag aan reserve is 10% van de begroting. Deze bedroeg inin 2018 € 176.000. Volgens afspraak is € 155.619 teruggestort naar de deelnemende gemeenten volgens afgesproken verdeelsleutel.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 173.367
31-12-18: € 391.619

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 0
31-12-18: € 0

Resultaat:
2018: € 218.252

Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
14 gemeenten in Brabant-Noordoost, de provincie Noord-Brabant, waterschap Aa en Maas en Waterschap de Dommel.

Zetel: 's-Hertogenbosch
Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur.
Website: *www.bhic.nl*
Programma: 3. Ontmoeten, sport en cultuur

Toelichting:
Deze organisatie is ontstaan uit een fusie van het Streekarchief Brabant-Noordoost en Langs Aa & Dommel met het Rijksarchief. Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Dit alles conform de Archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis. Deze doelstelling wordt gestuurd door de operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek.

Financieel
In 2019 is onze bijdrage € 316.600 en in 2020 dragen we € 323.900 bij. De stijging komt voort uit de indexering voor lonen en prijzen die alle deelnemende organisaties toepassen.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 3.818.059
31-12-18: € 518.384

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 1.760.000
31-12-18: € 1.650.000

Resultaat:
2018: € 22.529

Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
19 gemeenten in Brabant Noord en de provincie Noord-Brabant.

Zetel: 's-Hertogenbosch
Portefeuillehouder: Wethouder J. van der Schoot, tevens lid dagelijks bestuur.
Website: *www.odbn.nl*
Programma: 5. Zuinig op ons klimaat

Toelichting:
De ODBN heeft als taak om de kwaliteit van vergunningverlening en toezicht en handhaving bij de uitvoering van het milieudeel van de Wabo te verbeteren. De belangrijkste ambities liggen op het vlak van aanpak ketens, milieucriminaliteit en risicovolle bedrijven. Ook heeft de ODBN de opdracht de innovatie en efficiëntie van de taakuitvoering te bevorderen.
In 2017 heeft de ODBN te maken gehad met een financieel tekort. In 2018 is er een positief resultaat geboekt. Een extern bureau heeft een financiële review uitgevoerd, met als doel om een toekomstgerichte, financieel stabiele organisatie te creëren. In 2018 is op basis van deze review een meerjarenontwikkelplan opgesteld om met name de structurele verbeteringen vorm te geven. Onderdeel daarvan is een andere tariefstructuur. Dit heeft geleid tot een hogere bijdrage aan de ODBN.
Periodiek ontvangen we een tussenrapportage van de ODBN op het meerjarenontwikkelplan en de grote projecten.

Bijzondere risico's:
- De financiële situatie blijft nog erg kwetsbaar.
- De organisatie is nog niet op orde.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 3.809.000
31-12-18: € 10.552.000

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 18.583.000
31-12-18: € 12.770.000

Resultaat:
2018: € 7.882.600

Milieustraat

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
Zetel: Oss

Portefeuillehouder: Wethouder J. van der Schoot, tevens voorzitter.
Website: www.loket.oss.nl
Programma: 5. Zuinig op ons klimaat

Toelichting:
Deze gemeenschappelijke regeling zorgt voor het beheer van de Milieustraat voor Oss en Landerd. Landerd betaalt hiervoor een vergoeding naar rato van het aantal inwoners.

Beheer en exploitatie van de Milieustraat Oss is geregeld via:
1. GR Milieustraat
2. Reglement Milieustraat Oss en Groencompostering Oss

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Bijdrage van Landerd:
2019: € 284.835
2020: € 250.495

Afvalinzameling in Landerd

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:

*Zetel:*Oss
Portefeuillehouder: Wethouder J. van der Schoot, tevens voorzitter.
Website: *www.landerd.nl/inwoners/afvalinzameling*
Programma: 5. Zuinig op ons klimaat

Toelichting:
Onze inzameldienst zamelt in opdracht van de gemeente Landerd huishoudelijk restafval, GFT en PMD (Plastic) in bij huishoudens en brengt het ingenomen afval naar het overslagstation.

GR: Afvalinzameling gemeenten Landerd en Oss. Oss is in de GR aangewezen als centrumgemeente.

Dvo: nadere uitwerking GR via 'Dienstverleningsovereenkomst gemeenten Landerd en Oss voor het inzamelen en vermarkten van huishoudelijke afvalstoffen'.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Bijdrage van Landerd:
2019: € 324.505
2020: € 342.747

Heesch-West

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
Gemeenten Bernheze, Oss en 's-Hertogenbosch.

Zetel: Oss
Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur en wethouder J. van Orsouw, lid algemeen bestuur.
Website: *www.oss.nl/gemeente/inwoners/actueel/plannen-en-projecten/bedrijventerrein-heesch-west*
Programma: 6. Vitale economie

Toelichting:
Deze GR is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het regionaal bedrijventerrein Heesch West en is in 2014 opgericht.

Deze GR is financieel nog beperkt gevuld. De gronden (boekwaarden) zijn nog niet ingebracht bij de GR. Daarom heeft de GR zelf nog geen geld aangetrokken. De GR bereidt het bestemmingsplan en MER (Milieu Effecten Rapportage) voor. De grondgebonden gemeenten voeren de procedure.
Bij de overdracht van het ontwerp bestemmingsplan tekenen de GR en de grondgebonden gemeenten de gebiedsovereenkomst en gaan de gronden over naar de GR. Bestaande leningen zullen overgenomen worden of opnieuw afgesloten moeten worden.

Financieel
Er vindt geen jaarlijkse gemeentelijke bijdrage plaats.

De gezamenlijke boekwaarde (bij de gemeenten en de GR) per 31-12-2018 van Heesch West is ruim € 67 miljoen. Daar staat tegenover dat de deelnemende gemeenten een verliesvoorziening van bijna € 44 miljoen hebben getroffen per 31 december 2018.

De gemeente Bernheze participeert voor 12%, 's-Hertogenbosch voor 58% en Oss voor 30% in het geheel.

De deelnemende gemeenten en de provincie Noord-Brabant hebben een masterplan opgesteld. In dit plan staat dat het bedrijventerrein uiteindelijk gefaseerd kan groeien naar ±80 ha. De GR en de provincie Noord-Brabant zien Heesch West als een bijzonder bedrijventerrein met veel aandacht voor duurzaamheid en energie en (zeer) grootschalige logistiek. In eerste fase gaat het om 50 ha: 30 ha voor zeer grootschalige logistiek en 20 ha voor bedrijven uit andere sectoren, zoals de bouw, die veel ruimte nodig hebben.
Bij de tweede fase (± 30 ha) kijken we wat de actuele vraag zal zijn. Dit vertalen we dan in onze plannen.
De nota reikwijdte en detailniveau is in 2017 voor zienswijzen vrij gegeven. In 2018 is Antea i.s.m. KuiperCompagnons doorgegaan met de voorbereidingen van MER en Bestemmingsplan. Na de zomer is het Voorontwerp-bestemmingsplan Heesch West met het MER afgerond en gaan deze de procedure in. In het eerste kwartaal 2020 staat besluitvorming over de ontwerp-bestemmingsplannen gepland, samen met de ondertekening van de Gebiedsovereenkomst (GOK). In het tweede kwartaal 2020 vindt het vaststellen van de twee bestemmingsplannen plaats, gevolgd door de beroepsperiode.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: - € 174.085
31-12-18: - € 642.127

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 2.705.752
31-12-18: € 2.862.608

Resultaat:
2018: - € 468.042

Veiligheidsregio Brabant-Noord

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
17 gemeenten in Brabant-Noord (conform gebied politieregio).

Zetel: 's-Hertogenbosch
Portefeuillehouder: Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens lid dagelijks bestuur en plv. voorzitter van de Veiligheidsregio.
Website: www.vrbn.nl
Programma: 9. Veilige omgeving

Toelichting:
De Veiligheidsregio heeft 3 hoofdtaken:
- Regionale brandweerzorg (BBN)
- Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR)
- Bevolkingszorg

De Gemeenschappelijke meldkamer Brabant-Noord met Brabant-Zuidoost (MKOB) is vanaf 1 januari 2020 bij de politie belegd.

De Veiligheidsregio Brabant-Noord staat aan de vooravond van een noodzakelijke doorontwikkeling. Bestuurlijk inzicht en draagvlak hiervoor is mede ontstaan tijdens de in april 2018 gehouden bestuursconferentie. Het Algemeen Bestuur heeft de koers gekozen om Veiligheidsregio Brabant-Noord te laten groeien naar een informatie-gestuurde netwerkorganisatie om regie te kunnen voeren op voor de regio Brabant-Noord complexe maatschappelijke veiligheidsvraagstukken.

Financieel
In 2019 is de gemeentelijke bijdrage voor de gemeente Oss € 4.436.063 en in 2020 € 5.016.695. De hogere bijdrage 2020 komt o.a. door gefaseerde verhoging op basis van nieuwe verdeelsleutel per inwoner (besluit 2016 AB), extra kosten overdracht brandweerkazernes en indexering loon- en prijscompensatie. De extra kosten ten behoeve van de overdracht brandweerkazernes kunnen we betalen uit vrijvallende exploitatielasten binnen onze gemeentelijke begroting in verband met de overdracht van de kazernes.

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 9.927.000
31-12-18: € 9.963.000

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 24.246.000
31-12-18: € 28.122.000

Resultaat:
2018: € 1.619.000

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

Gemeenschappelijke regeling, bestuurlijk belang en zetel:
Gemeenten Asten, Bernheze, Gemert-Bakel, Laarbeek, Sint Anthonis, Someren, Landerd, Uden, Deurne, Boekel, Oss en het Waterschap Aa en Maas.

Zetel: Oss

Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok, tevens lid dagelijks bestuur.

Website: www.bs-ob.nl

Programma: 11. Financieel solide

Toelichting:
De BSOB voert voor onze gemeente taken uit op het gebied van het waarderen van onroerende zaken en het heffen en innen van belastingen.

Met ingang van 2019 is de kostenverdeelmethode aangepast. De belangrijkste wijziging is dat de totale invorderingsopbrengsten niet meer verrekend worden met de totale kosten. In plaats daarvan worden de invorderingsopbrengsten rechtstreeks uitbetaald aan de desbetreffende gemeente. Daarmee voldoet de BSOB ook aan gewijzigde regels van de Belastingdienst. Door deze aanpassing in de kostenverdeelmethode lijkt onze bijdrage aan de BSOB in eerste instantie te stijgen omdat deze voortaan alleen op de kosten gebaseerd is. In de loop van het jaar worden echter de invorderingsopbrengsten uitbetaald. De verwachting is dat er voor de gemeente Oss een voordeel ontstaat.

Financieel
Bijdrage 2019: € 1.584.177
Bijdrage 2020: € 1.514.318

Eigen vermogen, vreemd vermogen en resultaat:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 0
31-12-18: € 0

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 0
31-12-18: € 0

Resultaat:
2018: € 0

B. Vennootschappen en corporaties

Pivot Park Holding BV

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok.
Website: *www.pivotpark.com*

Doel:
Met de ontwikkeling van het Pivot Park streven Gemeente Oss en de Provincie Noord-Brabant de volgende doelen na:

- Het leveren van een bijdrage aan de gezondheidszorg door onderzoek naar- en ontwikkeling van medicijnen;
- Behoud en groei van hoogwaardige werkgelegenheid in Noord-Brabant en Gemeente Oss;
- Het leveren van een bijdrage aan de regionale en nationale kenniseconomie, in het bijzonder aan de Topsector Life Sciences & Health en de Topsector Chemie;

Herstructurering
In 2019 heeft een herstructurering plaatsgevonden in de governance van het Pivot Park. De Provincie Noord-Brabant en Gemeente Oss houden per 1 januari 2019 samen alle aandelen in Pivot Park Holding BV. Deze vennootschap is ontstaan uit een fusie van OLSP Holding BV en OLSP Vastgoed BV. De aandelenverhouding is 70,73% voor de Provincie en 29,27% voor de Gemeente. Als gevolg van de herstructurering houdt Pivot Park Holding BV alle aandelen in de dochtermaatschappijen:

- Pivot Park Screening Centre BV
- Pivot Park Apparatuur BV
- Pivot Park Exploitatie BV
- Pivot Park Vastgoed BV

Transacties
De gronden in OLSP Vastgoed BV zijn in erfpacht verkregen van de eigenaar, de gemeente Oss. Door de Provincie Noord-Brabant zijn aan de vennootschap leningsfaciliteiten beschikbaar gesteld. Daarmee kon de vennootschap investeren in vastgoed om een marktconforme exploitatie mogelijk te maken. De gemeente verstrekt 11 jaar lang een bijdrage van € 93.000 voor de stimulering van het Life Science klimaat in Oss. Daarnaast verstrekt de gemeente 8 jaar lang een bijdrage van € 25.000 voor promotie en branding van het park (zie raadsbesluit d.d. 26 jan 2017).

Betrokkenheid:
Eigen vermogen Pivot Park Holding BV
01-01-2019 € 131.696

Eigen vermogen OLSP Vastgoed BV:
01-01-2018 € 851.263
31-12-2018 € 4.490.803

Vreemd vermogen OLSP Vastgoed BV:
01-01-2018 € 8.943.095
31-12-2018 € 9.984.734

Resultaat 2018 € 3.639.539

Coöperatieve Vereniging Midwaste

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Wethouder J. van der Schoot.

Website: *www.midwaste.nl*

Doel:
Midwaste is een vereniging waarvan alleen publiekrechtelijke inzameldiensten met meer dan 50.000 aansluitingen lid kunnen worden. Zij ondersteunt de leden bij de bedrijfsvoering, zowel op het gebied van duurzaamheid als de exploitatie.

Betrokkenheid:
De gemeente is een jaarlijkse vaste managementfee van € 40.000 verschuldigd. Daarnaast is er een opslag (variabele fee) van € 0,75 per ton voor de bij Midwaste ingebrachte tonnages. Deze kosten worden ruimschoots gecompenseerd door de schaalvoordelen die Midwaste biedt.

Bank Nederlandse Gemeenten

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok.

Website: *www.bngbank.nl*

Doel:
Bankier van de Nederlandse gemeenten en huisbankier van de gemeente Oss.

Betrokkenheid:
De gemeente Oss is aandeelhouder (64.646 aandelen). Jaarlijks ontvangen we dividend. De dividenduitkering over 2018 was € 184.241.

Eigen vermogen:
01-01-18: € 4.687 miljoen
31-12-18: € 4.991 miljoen

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 135.185 miljoen
31-12-18: € 132.518 miljoen

Resultaat:
2018: € 337 miljoen

NV Brabant Water

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok, tevens vertegenwoordiger van de gemeente bij de algemene vergadering van aandeelhouders.

Website: *www.brabantwater.nl*

Doel:
Watervoorziening in de provincie Noord-Brabant.

Betrokkenheid:
De gemeente Oss is aandeelhouder (82.901 aandelen). Er wordt geen dividend uitgekeerd.

Eigen vermogen:
01-01-18: € 609 miljoen
31-12-18: € 636 miljoen

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 439 miljoen
31-12-18: € 457 miljoen

Resultaat:
2018: € 26,8 miljoen

C. Stichtingen en verenigingen

Stichting Agrifood Capital

Rechtspersoon:
Persoonlijke titel: W. Buijs-Glaudemans, lid stichtingsbestuur.

Zetel: 's-Hertogenbosch

Website: *www.agrifoodcapital.nl*

Doel:
Noordoost-Brabant wordt dé topregio in Agrifood. De accenten liggen hierbij op een excellente arbeidsmarkt (People), krachtige bedrijvigheid (Business), betekenisvolle vernieuwingen (Innovation) en een aantrekkelijke woon-werkomgeving (Basics).

De Stichting AgriFood Capital is vooral actief op de onderdelen Business en Innovation. Binnen Innovation worden drie thema's onderscheiden: Healthy Food, Smart Food en Circulair Food. In 2018 is veel werk gemaakt van de RegioDeal en We Are Food 2018. Dit naast een aantal andere projecten, zoals een Innovatieconsortium Cross-over High Tech (WUR, TUe, HAS, ZLTO, AFC met support PNB), een ScaleUp programma voor kleine ondernemingen met groeiambities en een Businessplan Open Datalab AgriFood.

In 2018 heeft het Rijk regio's uitgenodigd om een voorstel in te dienen dat zorgt voor structurele versterking van die regio. In een regiodeal geeft de regio aan welke brede maatschappelijke opgave of kans zij wil benutten. AgriFood Capital heeft een regiodeal ingediend om de intensieve veehouderij te transformeren naar een duurzame en maatschappelijk houdbare sector voor de productie van eiwitten, gebaseerd op de gedachte van een gesloten kringloop. Met de regiodeal vroegen de triple-helix partijen ondersteuning bij het mogelijk maken van nieuwe technische en sociale innovaties in die transitie. Het gaat om versterking en versnelling van datgene wat zij zelf al bijdragen. In november heeft het Rijk laten weten dat de aanvraag van onze regio niet is gehonoreerd. De regio bekijkt nu in samenwerking met de provincie Noord-Brabant of het zinvol en kansrijk is om een voor een nieuwe tranche een nieuw voorstel in te dienen. 2019 is ook gebruikt om via in een interactief proces tot nieuwe uitgangspunten te komen voor de nieuwe strategische agenda. Het loopt hiermee tegelijk op met het proces voor de strategische agenda Regio noordoost Brabant.

Betrokkenheid:
De stichting is onafhankelijk en opgericht door personen met een achtergrond in het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid.
De vertegenwoordigers met een verbinding naar de overheid informeren en raadplegen de bestuurlijke regiegroep Convenant Brabant-Noordoost over de activiteiten van de stichting.

Stichting Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens penningmeester van de stichting.
Website: *www.veiligheidshuizen.nl*

Doel:
Op 1 januari 2019 is het fusieproces tussen het Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf en het Veiligheidshuis 's-Hertogenbosch afgerond. Vanaf 1 januari 2019 spreken we van één Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost.

Het Zorg- en Veiligheidshuis is een samenwerkingsverband waarin zorg- en strafpartners en gemeenten, onder eenduidige regie, werken aan complexe zorg- en veiligheidsproblemen. De doelstelling van de samenwerking is bijdragen aan de algemene veiligheid, het verbeteren van de persoonlijke situatie, het voorkomen en verminderen van recidive, (ernstige) overlast, criminaliteit en/of maatschappelijke uitval. Dit gebeurt door een combinatie van repressie, bestuurlijke interventies en zorg, wat moet worden gezien als een zwaarwegend algemeen belang.

De deelnemende gemeenten dragen jaarlijks bij in de kosten.
In 2019 was onze bijdrage € 66.125. In 2020 is onze bijdrage € 69.631.

Betrokkenheid:
Eigen vermogen Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf:
01-01-18: € 150.858
31-12-18: € 29.041

Vreemd vermogen Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf:
01-01-18: € 101.314
31-12-18: € 113.027

Resultaat Regionaal Veiligheidshuis Maas en Leijgraaf:
2018: - € 55.712

Vereniging Talentencampus Oss

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens voorzitter van de vereniging en wethouder K. van Geffen, tevens bestuurslid van de vereniging.
Website: *www.talentencampusoss.nl*

Doel:
Als netwerkorganisatie richt de Vereniging Talentencampus zich vooral op het streven naar een toekomstbestendige arbeidsmarkt. Vanuit deze opdracht organiseert en coördineert de Talentencampus zowel fysieke als online ontmoetingen op het snijvlak van onderwijs en arbeidsmarkt. Deelnemende partijen binnen het netwerk zijn de co-creators van een inspirerend en aantrekkelijk programma voor een leven lang leren, werken en ontwikkelen.

De gemeente draagt jaarlijks bij in de kosten. In 2019 was onze bijdrage € 150.000.
Dit geldt ook voor de jaren 2020 tot en met 2022.

Betrokkenheid:
Eigen vermogen:
01-01-18: € 133.899
31-12-18: € 142.613

Vreemd vermogen:
01-01-18: € 22.103
31-12-18: € 21.418

Resultaat:
2018: € 8.714

Stichting de Kracht van Oss

Rechtspersoon:
Zetel:Oss

Portefeuillehouder: Wethouder F. den Brok is lid van de stuurgroep die de koers uitzet van deze stichting.

Website: https://dekrachtvanoss.nl/

Doel:
Op advies van Rekenkamercommissie (rapport 'What's in it for Oss?') is deze stichting toegevoegd aan dit overzicht.
Als partner in de Kracht van Oss onderschrijven we het gezamenlijke hoofddoel, namelijk "het gezamenlijk creëren van een veerkrachtige, toekomstbestendige Osse economie, waarbij dynamiek, samenwerking en verbinding de 'Kracht van Oss' vormen". De Kracht van Oss stimuleert ondernemerschap en ondersteunt projecten die leiden tot nieuwe bedrijvigheid met nieuwe werkgelegenheid. De samenwerking die daar ontstaat geeft ons extra slagkracht om onze ambities te realiseren, mede door de uitvoeringsorganisaties die er uit voortkomen (StartersSucces Oss-Bernheze, Kracht van New Business en Kracht van Duurzaamheid). Bovendien stimuleert de Kracht van Oss het ontstaan van samenwerkingen tussen ondernemers onderling en met onderwijs- en kennisinstellingen.

In 2019 willen we opnieuw voor de komende drie jaar een bijdrage verstrekken aan de kracht van Oss (totaal € 300.000, te dekken uit de reserve Economie).

Betrokkenheid:
Resultaat 2018: nog niet beschikbaar

D. Overige verbonden partijen

Convenant Brabant-Noordoost

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder: Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, lid bestuurlijke regiegroep.

Website: www.vng.nl/files/vng/20170125_convenant_vsv_en_kwetsbare_jongeren_2016-2020.pdf

Doel:
Samenwerking op basis van een convenant tussen de 17 gemeenten en 2 waterschappen in Brabant-Noordoost met een brede taakopvatting: ruimtelijke ordening, economie, werkgelegenheid en bereikbaarheid.

In 2013 is voor het eerst een convenant afgesloten dat de samenwerking van de overheden in Noordoost-Brabant binnen Agrifood Capital regelt. Gekoppeld aan dit convenant hebben de overheden ook een regiofonds ingesteld, waarin jaarlijks € 3 per inwoner wordt gestort. Daarnaast is er voor Agrifood Capital Werkt een bijdrage die bestaat uit jaarlijks € 1 per inwoner.
De focus in dit samenwerkingsverband ligt op drie kernopgaven: transitie landbouw, voeding en gezondheid en klimaat en energie. De financiering van projecten/activiteiten die voortvloeien uit deze hoofdopgaven komt uit het regiofonds. Voor gemeente-overstijgende activiteiten die buiten de drie hoofdopgaven vallen moeten de deelnemende gemeenten/partijen aparte financiering regelen (cafetariamodel). De overlegstructuur van de publieke samenwerking met de portefeuillehoudersoverleggen Ruimte/Mobiliteit, Arbeidsmarkt, Duurzame leefomgeving, Economie is ongewijzigd. Hier vindt regionale afstemming plaats en voeding voor de thema's. In 2019 is tezamen met Agrifoodcapital gestart met het opstellen van een nieuwe strategische agenda voor de periode tot 2030. Op verschillende momenten en vormen zijn raadsleden, bestuurders en ambtenaren meegenomen in dit proces. De verwachting is dat begin 2020 de nieuwe agenda voor vaststelling aan de raden wordt aangeboden.

Betrokkenheid:
Jaarrekening 2018 is nog niet beschikbaar.

Eigen vermogen:
31-12-16: € 333.303
31-12-17: € 18.833

Vreemd vermogen:
31-12-16: € 2.076.263
31-12-17: € 1.603.640

Resultaat:
2017: - € 14.470

Samenwerking As50

Rechtspersoon:
Portefeuillehouder:
Burgemeester W. Buijs-Glaudemans, tevens voorzitter van de As50.

Website: www.as50.nl

Doel:
Samenwerking op basis van een convenant tussen de gemeenten Oss, Uden, Meierijstad, Bernheze en Landerd op het terrein van werkgelegenheid en economie.

Betrokkenheid:
We werken samen met het bedrijfsleven, onderwijs en Agrifood Capital Werkt! om voldoende en goed gekwalificeerd personeel in de As50 gemeenten aan te trekken en behouden.

Bestuurlijke regiegroep Maashorst

Rechtspersoon:
Convenant tussen Bernheze, Landerd, Oss, Uden, Waterschap Aa en Maas en Staatsbosbeheer

Portefeuillehouder:
Wethouder J. van der Schoot, tevens lid van het Bestuurlijk Regieteam (BRT).

Doel:
De samenwerking is gericht op de ontwikkeling en het beheer van natuurgebied De Maashorst, inclusief Herperduin en het zuidelijk uitloopgebied Oss.

De deelnemende partijen vormen samen het Bestuurlijk Regieteam (BRT). Het BRT is opdrachtgever van Stichting Maashorst in Uitvoering. De stichting wordt ambtelijk ondersteund door het Programmabureau de Maashorst. Oss draagt bij aan de bekostiging van de jaarplannen (ongeveer € 100.000 per jaar) en levert personele capaciteit aan het programmabureau de Maashorst. De Maashorst is in 2012 benoemd tot een Landschap van Allure. Daarin moet de ontwikkeling van natuur, leefbaarheid, economie en landschap hand in hand gaan. Ook is veel provinciaal geld gestopt in het realiseren van het NatuurNetwerk in de Maashorst. Daarvoor is een integraal inrichtingsplan gemaakt (IBeP) met een looptijd tot 2020.
De projecten van Landschap van Allure zijn afgerond. Alle subsidies zijn goedgekeurd door de provincie Noord-Brabant. Het accent komt in de Maashorst steeds meer op beheer te liggen. Mede daarom is in 2018 een start gemaakt met het opzetten van een nieuwe organisatiestructuur. Deze nieuwe organisatiestructuur wordt in 2019 ingevoerd.

Paragraaf grondbeleid

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft op hoofdlijnen het grondbeleid, de financiële positie en het weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Tegelijkertijd hebben we ook het Najaarsbericht opgesteld. Het Najaarsbericht gaat een slag dieper dan deze paragraaf en geeft inzicht op een lager detailniveau.

1. Grondbeleid

1.1 Economische ontwikkelingen

Het gaat nog steeds goed met de Nederlandse economie. Dit blijkt uit alle cijfers. De hoge groeicijfers van 2017 (2,9%) en 2018 (2,2%) halen we niet meer. Maar 2019 en 2020 verwacht het Centraal Planbureau (CPB) toch een groei van rond de 1,5%. De beperkte daling is vooral het gevolg van de economische berichten uit het buitenland. In eerste instantie Duitsland waar het economisch momenteel minder gaat. Dat heeft een direct effect op de Nederlandse economie. Daarnaast speelt de Brexit, die ons land hard zal gaan raken, en de internationale spanningen tussen China en Amerika.

Tegenover deze dreigingen staat een continue lage rentestand. Ook wil de Nederlandse regering meer (eenmalig) geld uitgeven om de economie voor de toekomst duurzaam te houden.

Ook in 2019 zien we stijgende woningbouwprijzen, zij het minder hard dan de afgelopen twee jaar. Oplopende prijzen van woningen in combinatie met een beperkt aanbod, zorgen er wel voor dat er minder woningen worden verkocht. In de eerste zeven maanden van 2019 werden 3% minder woningen verkocht (gegevens CBS). Het aantal verkochte woningen daalt ook omdat de inhaalvraag afneemt. Mensen die de crisis hebben afgewacht of niet konden verhuizen omdat de hypotheek onder water stond, zijn inmiddels verhuisd.

Binnen de gemeente Oss is er sprake van een meer ontspannen woningmarkt met een evenwichtige groei. Maar ook hier daalt het aanbod van beschikbare woningen de laatste twee jaar sterk met stijgende woningprijzen als gevolg.

De logistieke sector maakt een belangrijk deel uit van de economie in Noord-West Brabant. Op landelijk niveau scoort deze regio zeer goed als 'logistiek ecosysteem' (rapport Buck Consultants 4-2019). Oss staat op de 8ste plek van de 40 Nederlandse regio's. Voor het grondbedrijf is de logistieke sector van groot belang in verband met bedrijventerrein Vorstengrafdonk. Op Vorstengrafdonk is nog 31,9 ha beschikbaar (60% is verkocht). Dit is vooral ruimte voor grootschalige bedrijvigheid. Op middellange termijn gaan we een tekort zien in kleinschalige bedrijfskavels in Oss. De nieuwe ruimtelijke regels, zoals de ladder van duurzame verstedelijking, maken dat het zoeken naar nieuwe locaties lastig zal gaan worden.

1.2 Beleid

Grondbeleid

Wij zijn continu bezig met zoeken naar mogelijkheden om de financiële positie van het grondbedrijf te verbeteren. Dit is een doorlopend proces. Om de verkoop van de kavels voor woningen en bedrijven te optimaliseren, zijn we de volgende initiatieven gestart.

- Wonen in Oss: Dit is een samenwerking tussen de verschillende woonpartners (bouwers, hypotheekverstrekkers, makelaars, corporaties en gemeente). Het doel van wonen in Oss is het versterken van de kracht van het Osse wonen en het verbeteren van de duurzaamheid bij de woningbouw.
- Zelfbouwcoach: Bij de gemeente hebben we iemand beschikbaar om potentiële kopers te helpen bij het kopen van grond voor zelfbouw.
- Erfpacht: De gemeente biedt kopers de mogelijkheid om hun grond te kopen via een erfpachtconstructie. Het eigendom blijft dan deels bij de gemeente. Kopers betalen een maandelijkse canon (soort van huur) voor het gebruik.

- Accountmanagement: We benaderen actief nieuwe groepen van afnemers, zoals woon-zorg, beleggershuur, consumentgericht ontwikkelen, enzovoorts.

Naast de maatregelen, gericht op de verkoop, zijn we ook bezig met een nieuw grondbeleid voor de gemeente zelf. Zaken die wij hierin meenemen zijn ontwikkelingen naar de toekomst toe. Het gaat concreet om de volgende vraagstukken:

- Verduurzaming: Gelet op het duurzaamheidsvraagstuk, bekijken we hoe we nu al kunnen anticiperen op de toekomst. Hierbij wordt gedacht aan stimulering van de bouw van BENG-woningen (bijna energie neutrale gebouwen), alternatieve manieren van warmtewinning en het aansluiten van bestaande woonwijken op de nieuw aan te leggen warmtevoorzieningen bij de nieuwbouwwijken. Ook kijkt Oss naar de mogelijkheden om zonnevelden aan te leggen op eigen landbouwpercelen.
- Nieuwe woningbouwlocaties: Het plan Oijense Zij Noord zal begin 2020 in uitvoering komen. Ook verwachten we in 2020 de grondexploitaties Kapelaan Nausstraat en 't Hooghuis in Ravenstein ter vaststelling aan de raad aan te bieden. De locatie Het Brand in Oss West wordt ontwikkeld voor de periode 2021 en verder. Begin 2019 heeft de gemeenteraad het voorkeursrecht (Wvg) van toepassing verklaard op deze locatie. Tot slot zal ook een groot deel van de nieuwe woningbouwbehoefte opgevangen kunnen worden binnen bestaand stedelijk gebied. Naast deze nieuwe projecten sluiten we de komende jaren een groot aantal woningbouwcomplexen af (Horzak 2019, Piekenhoef 2025, Lith Oost 2023).
- Versterking lokale bedrijvigheid: Om de werkgelegenheid naar de toekomst toe te garanderen, is het noodzakelijk om te kijken naar ruimte voor kleinschalige bedrijvigheid. Voor grootschalige bedrijvigheid hebben we nog voldoende ruimte beschikbaar op de Vorstengrafdonk en Heesch West. Voor kleine bedrijvigheid wordt de beschikbare ruimte schaars.

Grondprijsbeleid

In 2016 is het gemeentelijk grondprijsbeleid vernieuwd. Uitgangspunt is dat de gemeente Oss voor de grond vraagt wat deze waard is: niet meer en niet minder. Grondprijsbeleid is immers geen doel op zich en moet ruimtelijke ontwikkelingen niet frustreren, noch impliciet subsidiëren. Ieder jaar, voordat de jaarrekening wordt opgesteld, worden alle grondprijzen herzien en indien nodig aangepast.

Vennootschapsbelasting (Vpb) voor gemeenten

Vanaf 2016 moeten gemeenten en andere overheden vennootschapsbelasting (Vpb) betalen over de winst die ze met hun ondernemingsactiviteiten maken. Deze plicht komt voort uit klachten vanuit het bedrijfsleven over oneerlijke concurrentie bij het uitvoeren van bedrijfsmatige, commercieel getinte activiteiten van (onder andere) gemeenten. Ook het grondbedrijf valt onder de werking van de Vpb.

Voor alle complexen hebben we de openingsbalans opgesteld. Op basis van die informatie gaan we er vooralsnog vanuit dat we binnen de looptijd van de begroting (2020-2023) in totaal geen Vennootschapsbelasting hoeven te betalen. Naar de toekomst toe zal er wel sprake zijn van een verhoging van de lasten. De feitelijke belastingdruk hangt echter ook af van de werkelijke situatie. Omdat nog onduidelijk is wat op een aantal cruciale vraagstukken het standpunt van de inspecteur zal gaan worden, kunnen we nu nog geen concrete uitspraken doen over de hoogte van de last. Dit zal de komende jaren duidelijk moeten worden. Daarbij zal de belastingdruk bij nieuwe winstgevende complexen wel drukken op het uiteindelijke resultaat.

2. Financiële positie

2.1 Stand van de Algemene Bedrijfsreserve (ABR)

De volgende tabel geeft inzicht in het verloop van de ABR van het grondbedrijf.

	01-01-2018	01-01-2019	01-01-2020	01-01-2021	01-01-2022	01-01-2023	01-01-2024
Gerealiseerd	€ 9.502.310	€ 11.646.204					
Begroting 2020-2023		€ 11.646.204	€ 13.000.895	€ 18.191.333	€ 22.621.520	€ 25.807.629	€ 26.946.505
MPG 2019-2022		€ 11.646.204	€ 15.831.350	€ 22.527.383	€ 26.451.931	€ 30.053.778	€ 30.339.554
Minimale omvang ABR		€ 6.937.440	€ 6.047.023	€ 6.728.931	€ 6.982.165	€ 7.178.319	€ 7.370.127

De volgende zaken vallen op bij de vergelijking tussen de begroting en het MPG. Op 1 januari 2020 bedraagt de verwachte stand van de ABR € 13,0 miljoen positief. Dit is € 2,8 miljoen lager dan waar bij het MPG van uit was gegaan. Dit komt vooral door de volgende ontwikkelingen:

- De verkoop op bedrijventerrein De Geer loopt dit jaar fors achter op de prognose. De verwachting is dat we dit jaar 1,2 ha minder grond verkopen dan waarbij het MPG van werd uitgegaan. Ook op De Bulk verkopen we 0,5 ha minder grond. De winstneming van alle bedrijventerreinen samen komt € 1,4 miljoen lager uit.
- De winstneming bij de projecten Koornstraat, Elzeneind/Slowcare en De Kolk zijn verplaatst naar 2020 of vervallen deels. De winstneming van alle herstructureringslocaties samen komt € 0,96 miljoen lager uit.
- De kosten voor de IMVA's (plannen in voorbereiding) zijn hoger dan eerder van werd uitgegaan (€ 0,38 miljoen lager)
- We hebben een incidentele verkoop binnen de beheersgronden. Deze verkoop levert de ABR eenmalig € 0,38 miljoen op.

De ABR moet altijd een minimale omvang hebben om alle risico's op te vangen. Op 1-1-2020 is de minimale omvang van de ABR berekend op € 6,05 miljoen. Als de ABR boven de minimale stand uitkomt, kan dit verschil worden afgeroomd naar de reguliere begroting. Uitgaande van een beginstand op 1-1-2020 van € 13,0 miljoen, kan dus, als gevolg van de verwachte hogere stand bij de jaarrekening, een bedrag van € 6,95 miljoen worden afgeroomd in 2020.

Dit bedrag wordt als volgt ingezet (in duizenden):

- Koplopertraject Ravenstein - Lith	€ 1.300
- Extra storting investeringsfonds Stadshart	€ 1.500
- Herontwikkeling Hooghuis Ravenstein	€ 1.550
- Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat Oss	€ 700
- Reserve strategische aankopen	€ 500
- Noordelijke randweg (onderzoekskosten)	€ 150
- Afvalstoffendienst	€ 868
- TOTAAL	€ 6.568
- restsaldo ten gunste van de ABR	€ 392

Ook in de jaren daarna blijft er ruimte om af te romen. Naar verwachting gaat het over de volgende bedragen:
2021: € 11,5 mln.
2022: € 4,2 mln.
2023: € 2,9 mln.

ABR naar de toekomst toe - kanttekeningen

De komende jaren verwachten we een forse stijging van de ABR. Bij deze stijging moeten we een aantal belangrijke kanttekeningen plaatsen.

- Verloop is een theoretische berekening: Het verwachte eindsaldo is gebaseerd op de huidige inschattingen van de verkoop van gronden dit jaar en voor de komende jaren. Als de economie verslechtert, dan heeft dit uiteraard een (fors) effect op de verkopen. Dit was goed terug te zien in de verkoopcijfers van de gemeente Oss tijdens de laatste financiële crisis.
- De grootste bron van inkomen voor het grondbedrijf is bedrijventerrein Vorstengrafdonk. We zijn op dit moment in onderhandeling met een grote partij voor de bouw van een distributiecentrum. Het gaat hierbij om een totale verkoop van 12 ha. De huidige stijging van de ABR in 2020 is vooral het gevolg van die verkoop. Mocht deze verkoop niet doorgaan, dan heeft dat direct een negatief effect op de ABR.
- Vennootschapsbelasting (Vpb): Het gemeentelijk grondbedrijf is Vpb-plichtig. Het is op dit moment nog niet helder hoe dit exact gaat uitpakken voor Oss. De verwachting is dat we binnen de planperiode van de begroting nog geen Vennootschapsbelasting hoeven te betalen. De aangifte over 2016 is inmiddels gedaan. In het najaar van 2019 moet de gemeente aangifte doen over het boekjaar 2017. Daarna zal ook het standpunt van de inspecteur duidelijk worden over een aantal discussiepunten.

2.2 Verkopen

Woningbouw

In de onderstaande tabel geven we inzicht in het verloop van de totale uitgifte van bouwkavels in Oss van de afgelopen jaren en voor de komende jaren. Dit zijn de kavels die wij bouwrijp verkopen. Dit is exclusief gronden die wij aan ontwikkelaars verkopen in huidige staat en dus niet zelf bouwrijp maken (denk hierbij aan de woningen binnen het project Koornstraat-Begijnenstraat en de te realiseren woningen van Park en People binnen het project Talentencampus).

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gerealiseerd t/m 2018	124	161	161	114					
MPG 2019-2022				114	208	252	132	64	61
Begroting 2020-2023				114	219	210	109	120	57

We verwachten dit jaar 219 kavels te verkopen. Ten opzichte van het MPG is er sprake van een lichte stijging. Deze stijging wordt met name verklaard door een versnelling bij de Piekenhoef (+27) en een vertraging in de uitgifte van De Kolk (-17). De planning laat zowel in het MPG als de Begroting een forse daling zien na 2021. De nieuwe plannen Oijense Zij Noord en Het Brand zijn echter nog niet opgenomen in deze tabel.

In de bovenstaande grafiek zijn de daadwerkelijk verkochte kavels groen gearceerd. In 2019 hebben we tot 1 september grond verkocht voor de bouw van 130 woningen en appartementen. De overige percelen verwachten we de komende maanden te verkopen.

Bedrijventerreinen

In de navolgende tabel geven we inzicht in het verloop van de totale uitgifte van bouwgrond voor industrie (in hectares) in Oss van de afgelopen jaren en voor de komende jaren.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gerealiseerd t/m 2018	0,45	2,08	4,34	10,01					
Begroting 2020-2023				10,01	9,48	21,09	6,59	3,84	3,84
MPG 2019-2022				10,01	11,63	11,02	5,78	4,26	4,05

De verwachting is dat we dit jaar 9,48 ha bedrijfsgrond verkopen. Dat is 2,15 ha minder dan waar we bij het MPG van zijn uitgegaan. Deze vertraging komt met name door De Geer (1,3 ha minder in 2019). Ook op Vorstengrafdonk verwachten we dit jaar 0,9 ha minder uit te geven (geen 9,0 maar 8,1 ha). Voor 2020 verwachten we een forse stijging in de verkopen, als gevolg van de verkoop van een groot perceel (12 ha) aan één partij op Vorstengrafdonk.

Tot op heden is er 4,87 ha grond verkocht op de bedrijventerreinen op Vorstengrafdonk. Op dit terrein hebben we voor 2019 nog voor 3,19 ha aan optie-overeenkomsten liggen. Op de Piekenhoef hebben we twee percelen verkocht.

2.3 Projectenportefeuille

De volgende tabel geeft een overzicht van de complexen binnen het grondbedrijf en de wijzigingen ten opzichte van de jaarrekening 2018 (MPG). Met het in werking treden van de nieuwe BBV-regels worden voorbereidingskosten van de nog niet in exploitatie genomen (bouw)gronden als kosten IMVA's op de balans gezet. Formeel maken ze dan ook geen deel meer uit van het grondbedrijf. Omdat het grondbedrijf wel belast is met de projectvoering van deze plannen, staan ze nog wel op het projectenoverzicht. Ook hebben we een voorziening IMVA's. Die vullen we vanuit de ABR. Als een IMVA niet doorgaat, boeken we de reeds aan dit project toegeschreven kosten af van deze voorziening.

	61905 IMVA - herstructurering	61905 IMVA - woningbouw	61905 IMVA - industrieterreinen
IMVA	80410 Schaepskooi	80530 Oijense Zij Noord	80680 Heesch-West *
	80430 Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat	80540 Het Brand Oss	
	80440 Voormalig belastingkantoor		
	81150 Hooghuis Ravenstein		
	81160 Vidi Reo		
	82120 Herontwikkeling Gemeentehuis Geffen		

	62401 herstructureringsplannen	eindjaar	62201 woningbouwcomplexen	eindjaar	62302 industrieterreinen	eindjaar
BIE	80110 Bergoss	2021	80310 Piekenhoef	2025	80620 de Geer oost-zuid	2021
	80120 Koornstraat Begijnenstraat	2023	80330 Wilgendaal 2 Herpen	2028	80630 Vorstengrafdonk	2023
	80140 Elzeneindlocatie Slowcare	2020	80520 Horzak-noord	2020	80660 de Bulk 2-3	2021
	80190 centrumplan Berghem	2022	80590 restant complexen	2019	80690 Danenhoef Zuid	2019
	80200 Talentencampus	2023	81400 Lith Oost	2025	80710 Binnenhaven Elzenburg	2019
	80220 Megen Zuid	2021	81420 Liesdaal 2 en 3	2033	80720 Crematorium Oss	2020
	80230 Groenstraat Haren	2022	82310 Oude Baan Geffen	2019		
	80240 De Kolk Ravenstein	2022	82330 Weverstraat Geffen	2020		
	80260 Wal Kwartier	2023	82340 Den Herd Geffen	2020		
	80290 De Ruwert	2022	82350 Leiweg 3 Geffen	2021		
	80390 Soos 66 Oss	2020	82360 Heesterseweg Geffen	2022		
	80420 Spaander Straatsche Akkers	2019				
	80450 Schelversakker 1	2022				
	81120 Centrumplan Lith	2022				
	81140 Dorpsplan Oijen	2019				
	82110 Centrumplan Geffen	2019				

Wijzigingen tov MPG 2019-2022		
80450	Schelversakker 1	nieuwe BIE
82350	Leiweg 3 Geffen	nieuwe BIE
82360	Heesterseweg Geffen	nieuwe BIE
80710	Binnenhaven Elzenburg	van IMVA naar BIE

2.4 Winst- en verliesnemingen

Methode winstneming

Op grond van de notitie Grondexploitaties 2016 van de commissie BBV moet winst genomen te worden op basis van het zogenoemde principe van Percentage Of Completion (POC). Rekening houdende met de stand van de gerealiseerde uitgaven en inkomsten ten opzichte van de totale uitgaven en inkomsten dient tussentijds winst genomen te worden. Een voorbeeld: bij een project hebben we dit jaar 52% van alle kosten gemaakt. Verder hebben we 35% van alle opbrengsten ontvangen. Volgens de POC-methode nemen we dan 52% x 35% = 18% van de te verwachten winst.

Toekomstige winst- en verliesnemingen

Op basis van de POC-methode verwachten we in 2019 € 6,36 miljoen aan winst te nemen. De grootste bijdrage in de winstnemingen wordt geleverd vanuit het project Vorstengrafdonk.

Verliesvoorziening

Vanaf 2016 nemen we niet meer direct een verlies in de exploitaties maar vormen we een voorziening voor de te verwachten exploitatieverliezen. Als een verlieslatend complex wordt afgesloten, dan dekken we het tekort af met de voorziening. De totale voorziening te verwachten exploitatieverliezen bedraagt per 1-1-2020 circa € 13,2 mln. De projecten met de grootste verliesvoorziening zijn het Wal Kwartier en de Schelversakker.

Totaaloverzicht

De hierna volgende tabel geeft een overzicht van de te verwachten winstnemingen en verliesvoorzieningen voor de periode 2019-2023 binnen de grondexploitaties (BIE's) (bedragen in miljoenen euro's).

	2019	2020	2021	2022	2023
Winstnemingen MPG 2019-2022	8,80	6,63	3,78	3,41	2,85
Winstnemingen Begroting 2020	6,36	11,70	4,31	3,02	2,64
Verliesvoorziening MPG 2019-2022	0,01-	0,17-	2,27-	10,15-	1,05-
Verliesvoorziening Begroting 2020	0,12-	0,15-	0,26-	14,15-	1,79-

3. Weerstandsvermogen

3.1 methode risicomanagement en bepaling weerstandsvermogen

In 2018 heeft de gemeenteraad de nieuwe methode voor het berekenen van de risico's en het bepalen van het weerstandsvermogen vastgesteld. Het doel van deze methode is te zorgen voor een eenduidig risicobeleid waarin alle risico's van de grondexploitaties voldoende zijn meegenomen en wat transparante regels biedt voor het afromen van de ABR naar de Algemene Dienst.

De Algemene Bedrijfsreserve (ABR) wordt gevuld vanuit de netto winsten uit de grondexploitaties. Binnen de ABR blokkeren we een deel van de verwachte winsten om de berekende risico's af te dekken. Dat noemen we de minimale stand van de ABR. De minimale stand van de ABR is het minimale weerstandsvermogen wat het grondbedrijf aan moet houden. In de tabel in paragraaf 2.1 (verloop van de ABR) staat de minimale stand van de ABR aangegeven.

Het maximale risicoprofiel bepalen we door uit te gaan van de maximale kans en het maximale bedrag. Een goede methode om te bepalen hoe hoog het risicoprofiel is, is de Monte-Carlo methode. De berekende risico's bij verlieslatende of neutrale exploitaties dekken we altijd direct 100% af. De berekende conjuncturele risico's bij winstgevende exploitaties dekken we af op basis van het percentage of completion van de betreffende grex. Volgens het BBV zijn we verplicht om projectspecifieke risico's bij winstgevende complexen eerst af te halen van de bruto-winstverwachting.

Kosten IMVA (voorbereidingsprojecten)

Nieuwe complexen worden niet meer bij het grondbedrijf weggezet, maar onder de noemer IMVA (immaterieel vast actief) op de balans. Op deze IMVA boeken we plan- en onderzoekskosten van projecten die nog in de voorbereidingsfase zitten. De gemeenteraad moet binnen 5 jaar besluiten om een IMVA om te zetten naar een BIE. In dat geval worden de gemaakte kosten overgedragen aan de BIE. Anders moeten we de kosten afboeken. Uitgaande van de mogelijkheid dat een plan geen doorgang vindt, hebben we een voorziening gevormd om alle gemaakte plankosten af te kunnen boeken.

We verwachten dat de voorziening fors toeneemt met circa € 477.000 in 2019. We hebben op dit moment namelijk een groot aantal projecten in voorbereiding. De voorbereidingsprojecten met de meeste kosten zijn Oijense zij (€ 201.000), Gemeentehuis Geffen (€ 134.000) en Kapelaan Nausstraat (€ 67.000).

Stand van zaken	Stand 1-1-2019	Verwachte stand 1-1-2020	Verschil
Voorziening IMVA	855.269	1.331.877	476.608 hoger

Voorziening te verwachten exploitatieverlies Heesch West

Naast de gereserveerde kosten voor de IMVA's, hebben we ook een separate voorziening ter dekking van het verwachte verlies bij de ontwikkeling van het regionale bedrijventerrein Heesch West. Dit bedrag betreft het Osse deel van de totale exploitatie. De gemeenten 's-Hertogenbosch en Bernheze nemen het andere deel van het verlies voor hun rekening. Ook hebben we in Oss een bedrag van € 2,04 miljoen gereserveerd om de mogelijke extra risico's bij Heesch West op te kunnen vangen. Wij hebben hierbij het project beoordeeld volgens de Osse methode voor risicomanagement. De andere gemeenten hebben de mogelijke extra risico's bij Heesch West op hun eigen manier beoordeeld.

Stand van zaken	Stand 1-1-2019	Stand 1-1-2020
Voorziening exploitatieverlies Heesch West	13.105.794	13.105.794
Reserve risico's Heesch West	2.042.205	2.042.205

3.2 Reserves en voorzieningen

De risico's binnen het grondbedrijf vangen we op met de volgende reserves en voorzieningen:

- Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf (ABR)
- Reserve risico's Heesch West
- Voorziening te verwachten exploitatieverliezen
- Voorziening IMVA
- Voorziening exploitatieverlies Heesch-West

Paragraaf lokale heffingen

1. Algemene ontwikkeling

Het COELO onderzoekt jaarlijks de lastendruk met betrekking tot de gemeentelijke belastingen en heffingen. Het gaat om belastingen en heffingen die tot woonlasten voor gebruikers van woningen leiden (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing).

In het volgende overzicht hebben we de cijfers uit de COELO-atlas 2019 opgenomen.
De uitgangspunten daarbij zijn:
- voor Oss ligt de gemiddelde WOZ-waarde tussen € 230.000 en € 260.000
- de landelijk gemiddelde WOZ-waarde is € 266.000
- het tarief voor de afvalstoffenheffing is gebaseerd op een container van 240 liter voor restafval in combinatie met een container van 140 liter voor GFT-afval.
- het tarief voor de rioolheffing bestaat uit het eigenaarstarief plus het gebruikerstarief van een woning.

Op basis van de cijfers 2019 ziet het overzicht voor Oss er als volgt uit:

Lastendruk standaardwoning 2019	**Oss**	**Landelijk werkelijk**
Onroerende zaakbelastingen	€ 296	€ 281
Afvalstoffenheffing	€ 242	€ 263
Rioolheffing	€ 169	€ 196
Totaal	**€ 707**	**€ 740**

Uit deze cijfers blijkt dat de lastendruk in Oss in 2019 € 33 onder het werkelijke landelijk gemiddelde ligt.

2. Uitgangspunten tarieven

Het is ons beleid om de Osse lastendruk € 22,50 onder het landelijk gemiddelde te houden. Voor het landelijk gemiddelde gaan we uit van de cijfers van het COELO.

Onze uitgangspunten voor de tarieven in 2020 zijn:
- We wijzigen de tarieven voor de OZB alleen met een aanpassing als gevolg van de verwachte waardeontwikkeling.
- We verhogen de afvalstoffenheffing met 15% en de rioolheffing blijft gelijk.
- Op de tarieven voor de overige belastingen en leges passen we geen inflatiecorrectie toe.

In het vervolg van deze paragraaf gaan we uit van deze uitgangspunten voor de tarieven. De definitieve voorstellen voor de tarieven behandelt de gemeenteraad in december bij het vaststellen van de belastingverordeningen.

Uitgangspunten kostentoerekening aan heffingen en leges

Alle kosten, die direct toegerekend kunnen worden aan heffingen en leges, komen ten laste van deze producten. Voor indirecte kosten, ook wel overhead genoemd, is dit niet mogelijk. Deze indirecte kosten bestaan onder andere uit kosten voor ICT, huisvesting, inkoop en financiën. Deze kosten begroten we volgens de verslagleggingsvoorschriften (BBV) centraal in programma 10. Besturen in veranderende tijden. Voor het berekenen van tarieven brengen we een deel van de indirecte kosten ten laste van de tarieven. Dit doen we met een opslag van de overhead als percentage op de directe loonkosten. Dit is nu 80%. Voor de heffingen zien we het onderdeel BTW ook als kosten. Deze rekenen we daarom door in de tarieven.

Kostendekkendheid heffingen

In de volgende tabel laten we zien voor welk percentage de tarieven voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing kostendekkend zijn.

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing
Netto kosten	11.206	6.782
Overhead	910	670
BTW	1.343	1.017
Totale kosten	**13.459**	**8.469**
Totale opbrengsten heffing	**12.591**	**8.469**
Kostendekkendheid	**94%**	**100%**

Kostendekkendheid leges

In de volgende tabel laten we de kostendekkendheid van de leges zien. Deze kostendekkendheid is gebaseerd op de uitgangspunten die we hiervoor beschreven hebben.

Omschrijving	Kostendekkendheid
Legesverordening Titel 1	
Geboorten, huwelijken en overlijden	57,96%
Gemeentelijke basisadministratie	10,60%
Reisdocumenten	84,77%
Rijbewijzen	83,56%
Legesverordening Titel 2	
Omgevingsvergunningen	86,20%
Legesverordening Titel 3	
APV en bijzondere wetten	5,47%
Marktgelden	71,60%
Overige leges	
Begraven	60,02%

Binnen de legesverordening onderscheiden we zogenaamde titels. De mate van kostendekkendheid bekijken we op het niveau van deze titels. Binnen deze titels kan sprake zijn van zogenaamde kruissubsidiëring, bijvoorbeeld grote bouwwerken zijn relatief goedkoper dan kleinere bouwwerken.

3. Prognose lastendruk 2020

Bij de prognose voor de landelijke lastendruk zijn we uitgegaan van geen stijging van OZB en afval en riolering.

Lastendruk standaardwoning 2020	Oss prognose	Landelijk prognose
Onroerende zaakbelastingen	€ 296	€ 290*
Afvalstoffenheffing	€ 278	€ 278*
Rioolheffing	€ 169	€ 199*
Totaal	**€ 743**	**€ 767**

* stijging landelijk vergelijkbaar met stijging 2019.

4. Kwijtschelding

De in de wet geboden ruimte om het kwijtscheldingsbeleid vorm te geven gebruiken we maximaal, wat betekent dat de kwijtscheldingsnorm op 100% ligt. Kwijtschelding kennen we voor de volgende belastingen toe:

- Onroerende zaakbelastingen (na de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen komt deze vorm van kwijtschelding nog slechts een enkele keer voor)
- Rioolheffing
- Afvalstoffenheffing
- Hondenbelasting

In de volgende tabel staan de aantallen kwijtscheldingsverzoeken in de jaren 2018 en 2019.

Kwijtscheldingsverzoeken	2017	2018
Meerjarige kwijtschelding	1.295	980
Incidentele verzoeken	1.100	1.302
Totaal	**2.395**	**2.282**

5. Overzicht belangrijkste belastingen en heffingen

	Opmerking	Tarief 2019	Tarief 2020
Onroerende zaakbelastingen			
- gebruikers niet-woningen	1	0,2123	0,2123
- eigenaren woningen	1	0,1260	0,1260
- eigenaren niet-woningen	1	0,2627	0,2627
Afvalstoffenheffing	2	€ 241,80	€ 278
Rioolheffing			
- woningen	3	€ 168,48	€ 168,48
- niet-woningen	4	€ 168,48	€ 168,48
Hondenbelasting	5	€ 55,80	€ 55,80
(Water)toeristenbelasting	6	€ 1,10	€ 1,10

Toelichting

1. Het tarief 2020 is niet verhoogd. Er is nog geen rekening gehouden bijstelling van het tarief met de waardeontwikkeling.
2. Het tarief is gebaseerd op het hebben van een grijze container met een inhoud van 240 liter en een groene container met een inhoud van 140 liter.
3. Het tarief van € 168,48 is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:
   a. € 140,28 voor een eigenaar van een woning
   b. € 28,20 voor de gebruiker (tot 125 m3).
4. Voor kavels tot 1.000 m2 is het tarief voor niet-woningen gelijk aan het tarief van woningen. Bij een grotere kavel geldt een opslag op het basistarief.
5. Het tarief is gebaseerd op het tarief voor de 1e hond.
6. Het tarief voor toeristenbelasting is € 1,10 per overnachting. Het tarief voor watertoeristenbelasting is € 1,10 per persoon per etmaal, waarbij een factor voor de lengte van het vaartuig wordt toegepast.

Paragraaf bedrijfsvoering

Inleiding

Voor de actuele ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering verwijzen we naar programma 10. Besturen in verandering van tijden.

Paragraaf Integraal Voorzieningenbeleid (IVB)

Inleiding

De activiteiten die plaatsvinden in schoolgebouwen, sportaccommodaties en wijk- en dorpshuizen dragen bij aan de leefbaarheid in onze wijken en kernen. We streven daarin naar een duurzame balans tussen maatschappelijke behoeften en passende accommodaties.

1. Visie op gemeentelijk vastgoed

Bij voorzieningen zoals schoolgebouwen, sportaccommodaties en wijk- en dorpshuizen drukken de kosten van de exploitatie voor een lange periode (40 jaar) op de begroting. Als we een accommodatie willen behouden is na 40 jaar opnieuw een investering nodig voor renovatie of vervangende nieuwbouw. Gebouwen die niet meer nodig zijn voor maatschappelijke functies slopen of verkopen we. Het gaat om grote investeringen die leiden tot een stijging van de exploitatiekosten voor accommodaties. Nieuwe gebouwen zijn namelijk duurder dan bestaande gebouwen, onder andere door aanvullende kwaliteitseisen en prijsstijgingen.

We zien dat er minder vraag naar ruimte is en vooral ook een andere vraag. Namelijk een behoefte aan meer informeel en minder georganiseerd ontmoeten, type 'huis van de wijk'. Dit is in lijn met de samenleving die meer individualiseert, maar waar toch behoefte is om elkaar laagdrempelig te ontmoeten. Dat zie je ook terug in het aantal leden van de KBO dat, afgezet tegen het aantal ouderen, relatief afneemt (door de vergrijzing neemt het aantal leden in absolute zin nog toe). Daarnaast zorgt ontgroening voor een afname van de ruimtebehoefte bij onderwijs, kinderopvang en sport. We hebben hierdoor te maken met meer leegstand en minder huurinkomsten bij scholen. We verwachten dat deze trend van een dalende ruimtevraag en minder huuropbrengsten de komende jaren doorzet. Bij het opstellen van het meerjarenplan maatschappelijk vastgoed (MIP MV) houden we rekening met deze ontwikkelingen.

Gelet op deze ontwikkelingen is inzetten op het behoud van de bestaande vastgoedportefeuille niet alleen kostbaar, maar ook een maatschappelijk onverantwoorde strategie. Er is nu al overcapaciteit en een veranderende ruimtebehoefte en dit wordt de komende jaren alleen maar groter. De exploitatie van onderbezette accommodaties is op termijn niet meer houdbaar. Dat geldt niet alleen voor de gemeente, maar ook voor verenigingen en beheerstichtingen.

Daarom gaan we komende periode werken aan een stip op de horizon in een Vastgoedplan. Dit plan is een herijking van de Uitvoeringsnota Maatschappelijk Vastgoed uit 2013 en de vastgoedplanningen, die per gebied samen met inwoners gemaakt zijn: de voorzieningenkaarten. Deze zijn opgesteld van 2014 tot en met 2018. In het Vastgoedplan stellen we vast wat we kwalitatief en kwantitatief echt nodig hebben aan maatschappelijke voorzieningen. De uitgangspunten hierbij zijn:

1. het optimaliseren van het gebruik van bestaande accommodaties (goede spreiding, betere bezetting, multifunctioneel gebruik en inzet van niet-gemeentelijke gebouwen).

Wat op termijn moet leiden tot:

2. minder vierkante meters gemeentelijke voorzieningen (minder meters).
3. een hoger maatschappelijk rendement en sluitende exploitaties.

Dit leidt tot een andere investeringsbehoefte. Pas op basis van dit inzicht worden nieuwe investeringen in het meerjareninvesteringsplan maatschappelijk vastgoed (MIP MV) toegevoegd.

2. Meerjarig Investeringsplan maatschappelijk vastgoed

Wat is opgenomen in het MIP maatschappelijk vastgoed?

In het MIP maatschappelijk vastgoed (MIP MV) zijn verwachte investeringen in de maatschappelijke vastgoedportefeuille voor de komende vier jaar opgenomen. Deze investeringen komen onder andere voort uit de voorzieningenkaartadviezen, behoefte-onderzoek bij sportaccommodaties en leerlingenprognoses in relatie tot de leeftijd en bouwkundige staat van de gebouwen. De MIP MV is een globale raming met een globale planning.

We maken op basis van de gegevens die we nu hebben een schatting van de benodigde meters. Deze vermenigvuldigen we met prijzen per meters voor het bouwen van een school, een sporthal of een dorpshuis. In het MIP MV hebben we alleen ramingen van de vastgoedkosten (het gebouw) opgenomen. Kosten zoals grondaankoop, sloopkosten en boekwaarden van een achterblijvend pand zijn niet in het MIP MV opgenomen. Dat geldt ook voor kosten voor de (her)inrichting van de openbare ruimte en mogelijke infrastructurele maatregelen.

De raad heeft het MIP voor onderwijs voor het eerst in 2013 vastgesteld. Het eerste MIP voor sport en ontmoeten is bij de programmabegroting van 2016-2019 vastgesteld. In de programmabegroting 2017-2020 is via het MIP MV extra budget beschikbaar gesteld voor duurzaamheidsmaatregelen. In de programmabegroting 2019-2022 en 2020- 2023 is extra geld opgenomen voor bouwkostenstijgingen. Door een aanhoudend overspannen markt blijft dit voorlopig een risico.

We actualiseren het MIP MV jaarlijks. Dat doen we door de globale planning van de projecten bij te stellen op basis van actuele ontwikkelingen. Dat leidt tot verschuivingen van budgetten tussen de verschillende jaren. Daarnaast voegen we bij deze actualisatie altijd een nieuw jaar toe. Als er extra investeringsruimte nodig is voor de uitvoering van het MIP MV dan blijkt dat ook uit de actualisatie. De budgetaanvraag hiervoor loopt via de programmabegroting. De uitvoering van de bestaande projecten uit het MIP MV blijkt echter al kritisch en de capaciteitsproblemen op de afdeling Vastgoed zijn urgent. Wanneer we meer projecten toevoegen zullen deze toenemen en de daarmee gepaard gaande operationele financiële risico’s onacceptabel stijgen. Bij deze actualisatie van het MIP MV voegen we daarom geen nieuwe projecten toe. Het op te stellen Vastgoedplan zal meer sturing bieden. Zonder dit kader stijgen de kosten voor het maatschappelijk vastgoed onacceptabel en zullen deze niet beheersbaar blijven.

Vaststelling van bouwbudgetten

Op basis van de globale ramingen uit het MIP MV werken we samen met onze partners en inwoners de plannen verder uit. Dit moet duidelijk maken welke doelgroepen we gaan huisvesten, hoe groot het gebouw moet worden, of renovatie of nieuwbouw beter is en op welke locatie. Op basis van de gesprekken hierover met belanghebbenden maken we haalbaarheidsstudies en werken we de globale ramingen uit het MIP MV uit tot concrete investeringsvoorstellen. Hierbij houden we ook rekening met eventuele aanvullende kosten (verwerving, sloop, aanpassingen in de openbare ruimte e.d.) en prijsstijgingen door marktwerking. De raad stelt op basis van deze investeringsvoorstellen definitieve bouwbudgetten vast. Als een benodigd bouwbudget groter is dan het geraamde bedrag in het MIP MV vragen we aanvullende middelen aan.

Autonome ontwikkelingen van invloed op budgetten

We zien dat de bouwmarkt onvoorspelbaar en overspannen is. De bouwkosten zijn de afgelopen jaren enorm gestegen en het einde daarvan is nog niet in zicht. Ook bleek het verduurzamen van onze gebouwen naar gasloos en CO2-arm duurder dan onze gehanteerde kengetallen aangaven. De budgetten in het MIP MV hebben we daarom vorig jaar verhoogd. Bij de actualisatie van het MIP MV hebben we dit jaar de investeringskosten geïndexeerd tot en met 2019. De verwachting is dat de bouwprijzen komende jaren nog verder zullen stijgen, maar de mate waarin is nog onvoldoende duidelijk. In de programmabegroting houden we daar nog geen rekening mee. Dat is nog een risico.

MIP MV in programmabegroting
In de investeringsparagraaf verderop in deze programmabegroting staat een overzicht van de geraamde investeringen in het MIP MV (naast alle andere gemeentelijke investeringen). Concrete bouwprojecten worden met een apart budget genoemd. Bij de 3O-ontwikkelingen in de programma's lichten we de actualisaties binnen het MIP MV nader toe.

3. Ontwikkelingen per domein

3.1 Onderwijs
Iedere twee jaar worden de leerlingenprognoses gemaakt. In juli 2019 hebben we de actuele prognoses ontvangen en geverifieerd.

Basisonderwijs
Het beeld bij het basisonderwijs voor de komende 10 jaar is een overwegend gelijkmatige krimp van 2 tot 2,5%. Uitschieters zijn de St. Lambertus school in Haren (20% krimp), de St. Joseph school in Lithoijen (20% krimp) en de Sterrebos (Ruwaard) (15% krimp). Daar tegenover staat een groei met een piek in 2024 van bijna 10% van basisschool De Wissel in Geffen.

In 2020 verwachten we voor 3 projecten concrete investeringsvoorstellen te doen:
- Vervangende nieuwbouw voor 't Schrijverke in Herpen. De voorbereidende activiteiten hiervoor zijn gestart. De verwachte oplevering is in juli 2021. Tijdens de bouw worden de leerlingen gehuisvest in tijdelijke snelbouwunits. De locatie voor deze tijdelijke school is momenteel in onderzoek. Voor 't Schrijverke zijn naast investeringskosten in het gebouw ook aanvullende kosten noodzakelijk voor de inrichting van het openbare gebied en tijdelijke huisvesting. We nemen deze aanvullende kosten apart op in de programmabegroting. Op basis van een investeringsbesluit wordt het totale krediet voor dit project ter besluitvorming voorgelegd aan de raad
- We onderzoeken de verplaatsing van de Nicolaasschool (locatie Koornstraat) naar de locatie Schelversakker. Daarbij bekijken we de mogelijkheid om de voormalige huishoudschool opnieuw te gebruiken en hoe we omgaan met de verwachte verkeersdruk rond de school. In 2020 verwachten wij een ontwerp met kostenbegroting als basis voor de programmabegroting 2021.
- We starten in het najaar 2019 met de voorbereiding van de samenvoeging van de Korenaer met de John F. Kennedyschool. Naar de huidige verwachting stoot het SAAM-bestuur de locatie Kennedyschool dan af als school. Concrete ontwerpplannen verwachten wij in de tweede helft van 2020.

Verder willen we bekijken of we de vervanging/renovatie van de basisscholen De Polderhof en de Lockaert kunnen verbinden met de vernieuwbouw van MFA Noord West. Beide scholen staan pas in de planning voor 2024, maar door het uitstel van MFA Noord West nemen we ze mee in integrale overwegingen voor het gebied.

Voortgezet onderwijs
De krimp in het basisonderwijs werkt versterkt door in het voortgezet onderwijs. Voor een belangrijk deel komt dit ook door afname van de totale leerlingenpopulatie in de omliggende gemeenten. In het voortgezet onderwijs wordt krimp veelal opgevangen binnen de school zelf, tenzij die op dit moment al kampen met een aanzienlijk ruimte-overschot. In september 2019 starten we met een algehele inventarisatie van de bezettingsgraad in het voortgezet onderwijs.

Speciaal onderwijs
Het speciaal onderwijs laat tot 2024 per school stabiele aantallen zien. Daarna is er tot 2029 een lichte, gelijkmatige daling. Het speciaal onderwijs is regionaal volop in beweging, waardoor samenwerkingsverbanden kunnen leiden tot onvoorziene groei en krimp per school.

3.2 Sport

We sporten gemiddeld steeds meer en vaker. Dit is vooral zichtbaar bij de leeftijdsklassen boven de dertig jaar. Sporten gebeurt in toenemende mate individueel, buiten de sportverenigingen om. We zien dit ook terug bij de ledenaantallen van sportclubs in Oss. Die blijven redelijk stabiel, maar het aantal jeugdleden daalt, vooral als gevolg van ontgroening. Gelet op deze ontwikkelingen willen we stimuleren dat ook de groep individuele sporters de bestaande (sport)voorzieningen meer gebruikt. Bijvoorbeeld door sportparken voor hen interessanter te maken en door verenigingen te helpen een breder (sport)aanbod te ontwikkelen. Ook bekijken we bij renovatie of vervanging van binnensportaccommodaties hoe we het gebruik ervan kunnen optimaliseren. Dit zijn natuurlijke momenten om gebouwen aan te passen naar de behoeften van een bredere groep gebruikers.

Verenigingen geven aan moeite te hebben om vrijwilligers voor een langere periode aan zich te binden. Tegelijkertijd worden sportverenigingen steeds vaker gevraagd een maatschappelijke bijdrage te leveren, bijvoorbeeld aan het onderwijs. Het tekort aan vrijwilligers in combinatie met meer maatschappelijke verwachtingen legt een druk op de verenigingen. Tenslotte is ook de sporter kritischer op de kwaliteit van sportaccommodaties en worden de (wettelijke) eisen aan sportvoorzieningen steeds hoger.

Deze ontwikkelingen maken het voor veel verenigingen moeilijker om (in de nabije toekomst) vitaal te blijven. We stimuleren verenigingen daarom om onderling en met andere maatschappelijke organisaties samen te werken. Sportactiviteiten zijn daarbij een middel om ook op andere terreinen tot resultaten te komen. We willen deze ontwikkeling versterken door hierin zelf meer het voortouw te nemen. Met het nationale sportakkoord als inspiratiebron maken we samen met maatschappelijke partners en sportverenigingen hiertoe het Osse Sportakkoord. Het concept 'vitale sportvereniging' nemen we in deze aanpak mee en leggen dit in 2020 vast in een beleidsvisie. Dit moet ook een kader bieden voor investeringen in sportaccommodaties.

Binnensport

Bij onze binnensportaccommodaties is sprake van een beperkte overcapaciteit voor gymonderwijs. De overcapaciteit komt vooral door een lage bezettingsgraad in de kleine kernen. Als we kijken naar de bevolkingsontwikkeling en leerlingenprognoses verwachten we hierin geen verbetering. We willen de overcapaciteit de komende periode in goed overleg verminderen.

De komende jaren zijn extra investeringen in binnensportaccommodaties noodzakelijk, met name in de gymzalen. De gestarte renovaties van gymzaal Ruwaard II en Verdistraat ronden we in 2020 af. Bij de uitwerking van de voorzieningenkaarten nemen we de vervanging van gymzaal ’t Schrijverke (Herpen) mee. De renovatie van gymzaal Staringstraat en vervangende nieuwbouw van gymzaal Krakenburg gebeurt samen met de ontwikkeling van de Poolster en de Nicolaasschool. Daarbij willen we inspelen op veranderende behoeften bij het gymonderwijs, (ongeorganiseerde) sport en nieuwe beweeginitiatieven. Het doel is om met meer maatwerk het gebruik van de accommodaties te optimaliseren.

3.3 Wijk- en dorpshuizen

We hebben ruim twintig wijk- en dorpshuizen in de gemeente. Er zijn verschillen in eigendom, beheer en gebruik van deze voorzieningen. Ook de functies die ze hebben zijn divers: van gemeenschapshuis met huiskamer voor de wijk, tot verenigingsgebouw, broedplaats of wijkonderneming. Voor wijk- en dorpshuizen spelen dezelfde demografische en maatschappelijke ontwikkelingen als bij de andere domeinen. We ontgroenen en vergrijzen, de samenleving individualiseert en de kwaliteitseisen die we stellen aan gebouwen nemen toe. Bij wijk- en dorpshuizen is er een terugloop van de inzet van vrijwilligers. Daarnaast (en in verband hiermee) wordt er steeds meer professionaliteit gevraagd van vrijwilligers. De decentralisaties in werk, zorg en jeugd versterken deze ontwikkeling. De positionering van de wijk- en dorpshuizen krijgt hiermee een breder perspectief. Deze voorzieningen kunnen als centraal ontmoetingspunt faciliteren in zorg, paramedische dienstverlening en als leer-werkplek. We willen het beleid op ontmoeten herijken waarbij we rekening houden met deze ontwikkeling. We starten hierbij in 2020 met een visie met uitvoeringsprogramma voor laagdrempelig ontmoeten.

De bezetting van wijk- en dorpshuizen blijft een aandachtspunt. We willen de voorzieningen voor alle inwonersgroepen, jong en oud, met of zonder verenigingsverband, toegankelijk houden. Betaalbaarheid en een gezonde exploitatie van de gebouwen spelen daarbij doorlopend een rol. Met de beheerstichtingen met een aandachtsexploitatie blijven we in gesprek over het verbeteren daarvan. We constateren dat maatschappelijke ontwikkelingen andere programmering, kennis en vaardigheden vragen. Dit raakt het rekenkameronderzoek naar het maatschappelijke rendement van wijk- en dorpshuizen. We wachten de uitkomsten daarvan af en nemen die mee bij onze verdere beleidsontwikkeling.

We gaan aan de slag om binnen de kaders van de raadsmotie met de gemeenschap in Neerloon-Overlangel-Keent (NOK) een haalbaar plan te maken voor ontmoeten en sport.
Met het ontwikkelen van de MFA Noordwest zijn we tegen onvoorziene omstandigheden aangelopen. Daardoor is het beschikbare krediet niet voldoende om het oorspronkelijke plan uit te voeren. We gaan een integrale gebiedsvisie maken, waar MFA Oss Noord West onderdeel van uit maakt.

3.4 Cultuur

Bij cultuur onderscheiden we de (boven)stedelijke, professioneel beheerde voorzieningen, zoals theater De Lievekamp, Museum Jan Cunen, Muzelinck en De Groene Engel en de voorzieningen voor het culturele verenigingsleven. Het streefbeeld voor de totale professionele kunst- en cultuursector is behoud van het brede scala aan culturele functies in Oss. Kernwaarden zijn cultuureducatie en toegankelijkheid met focus op de culturele samenwerking en verbondenheid met de Osse samenleving.
Uit de bestuurlijke overleggen met de professionele cultuurinstellingen en uit hun financiële rapportages merken we dat de bedrijfsvoering op het scherpst van de snede moet worden gevoerd, willen er geen financiële tekorten ontstaan.

In het culturele verenigingsleven spelen dezelfde ontwikkelingen zoals we hiervoor hebben beschreven bij wijk- en dorpshuizen en sport. Sommige organisaties, zoals harmonieën en fanfares, hebben moeite om jeugdleden te vinden. Andere organisaties, zoals zang- en toneelverenigingen, kennen deze ontwikkeling niet. Deze verenigingen hebben echter soms moeite om geschikte oefenruimte te vinden. De bibliotheken hebben met grote veranderingen te maken door de ‘ontlezing’ als gevolg van de digitale ontwikkelingen. Zij hebben daarom minder behoefte aan grote vaste voorzieningen. Bibliotheken ontwikkelen zich in toenemende mate tot culturele informatiebemiddelaars. Ze steunen de leesontwikkeling van jongeren in samenwerking met het onderwijs. Een breed toegeruste centrale voorziening, een aantal flexibele kleinere verdeelpunten en een modern distributiesysteem passen bij deze ontwikkelingen. De bibliotheek in Oss sluit goed aan bij deze ontwikkelingen. De plannen voor huisvesting van de bibliotheek en andere maatschappelijke organisaties in het 'Uithuis' werken we in 2020 verder uit.

Met lokale initiatiefnemers voerden we een onderzoek uit naar de invulling van het Raadhuis in Ravenstein. Dit heeft geleid tot een haalbaar publiek-privaat ondernemingsplan waarin het cultuurhistorisch erfgoed en toerisme uitgedragen wordt. We willen dit in 2020 realiseren. Hiermee blijft het pand behouden voor inwoners en toegankelijk voor publiek. Ook leidt realisatie tot vermindering van het aantal vierkante meters maatschappelijk vastgoed.

Paragraaf Investeringsplan

Inleiding

In deze paragraaf staat het meerjareninvesteringsplan centraal. Het plan heeft 2 doelen:
- het geven van inzicht in de lopende investeringen
- het voorleggen van voorgenomen investeringen aan de gemeenteraad

Het vaststellen van de begroting (en daarmee het investeringsplan) is de basis voor het uitvoeren van de investeringen. Daarbij is het totale investeringsbedrag per programma leidend. De opgenomen investeringsbedragen in 2019 en 2020 zijn na het vaststellen van deze begroting direct beschikbaar voor uitvoering. De investeringen in de jaren daarna zijn meer een doorkijk.
Investeringen waarvan de kaders nog onvoldoende duidelijk zijn leggen we apart aan de gemeenteraad voor. Ook als in 2020 extra investeringen nodig zijn leggen we afzonderlijke voorstellen aan de gemeenteraad voor tenzij ze passen binnen het bestaande beleid en de samenhangende kosten zijn afgedekt en dus geen extra geld kosten.

1. Wat is een investering?

Investeren is het aanschaffen van goederen met een meerjarig nut. Bij investeringen is er een onderscheid tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Tot 1 januari 2017 activeerden we alleen investeringen met een economisch nut. Investeringen met een maatschappelijk nut schreven we in één keer af. Sinds 1 januari 2017 moeten we investeringen met een maatschappelijk nut ook activeren. Dat staat in de verslagleggingsvoorschriften (BBV). Daarnaast is er een onderscheid in vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen. Vervangingsinvesteringen worden gedaan ter vervanging van oude al bestaande investeringen. Alle overige investeringen zijn nieuwe investeringen.

2. Investeringsplan 2019-2023

Het investeringsplan bestaat uit twee onderdelen:

Lopende investeringen
Dit zijn investeringen die we op dit moment uitvoeren. De kredieten hiervoor heeft de raad eerder al vastgesteld.

Geplande investeringen
Dit zijn investeringen die we van plan zijn te gaan doen.

Dit onderscheid geeft inzicht in wat er al loopt en wat nog planvorming is. Het geeft daarmee een beeld van waar nog keuzes in te maken zijn en waar niet.

3. Lopende investeringen

In de volgende tabel geven we een overzicht van de lopende investeringen per 8 augustus 2019. We laten per programma zien hoe groot de beschikbare investeringskredieten zijn, hoeveel we daarvan tot nu toe besteed hebben en welk bedrag we nog moeten uitgeven.

bedragen x € 1.000

Programma	Investeringskrediet	Besteed	Nog uit te geven
1. Zorg en welzijn	429	300	129
2. Werk, inkomen en onderwijs	6.288	6.057	231
3. Ontmoeten, sport en cultuur	9.310	5.964	3.346
4. Dynamisch stadscentrum	813	494	319
5. Zuinig op ons klimaat	14.940	13.270	1.670
7. Mobiliteit	560	31	529
8. Aantrekkelijk wonen in Oss	575	4	571
9. Veilige omgeving	1.063	1.076	-13
10. Besturen in verandering van tijden	3.199	2.168	1.031
Totaal	**37.177**	**29.364**	**7.814**

Toelichting lopende investeringen

Programma 1. Zorg en welzijn
Dit programma bevat het krediet voor de scouting en het gilde in Geffen. De laatste termijn wordt binnenkort betaald. Dit krediet kan worden afgesloten bij de jaarrekening 2019.

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs
De investeringen in dit programma hebben betrekking op onderwijs. Dit betreft het laatste deel van het krediet van € 490.000 voor de verbouwing van de Singel t.b.v. Kentalis. Dit bedrag is geheel besteed. Bij de programmabegroting van 2019 is een bedrag van € 180.000 beschikbaar gesteld voor tijdelijke huisvesting van de Hertogin Johannaschool. Ook dit bedrag is volledig besteed. Deze beide kredieten kunnen worden afgesloten bij de jaarrekening 2019. Verder bevat dit programma de investering in de brede school Lith (€ 5,5 miljoen). Dit is inclusief € 200.000 extra investeringskrediet zoals toegelicht onder de 3O-ontwikkelingen bij programma 2 in deze programmabegroting. Deze investering is nog niet afgerond. Op deze investering is bijna € 5,4 miljoen uitgegeven.
Verder vragen we € 135.000 krediet aan voor de inpandige verbouwing van het Hooghuis in verband met de huisvesting van Kentalis zoals toegelicht bij de 3O-ontwikkelingen bij programma 2 in deze programmabegroting.

Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur
De investeringen binnen dit programma zijn als volgt te clusteren: € 1,9 miljoen voor ontmoeten en € 7,4 miljoen voor sport.
Het krediet voor ontmoeten betreft wijkcentrum de Meteoor (€ 1,2 miljoen) en het krediet voor herbestemming van het raadhuis in Ravenstein (€ 0,7), zoals toegelicht onder de 3O-ontwikkelingen in programma 3 van deze programmabegroting. Het investeringsbedrag voor de Meteoor is nagenoeg helemaal uitgegeven. Dit krediet sluiten we af bij de jaarrekening 2019.

De lopende investeringen die onder sport vallen zijn: de revitalisering van de Koppelsteeg (€ 3,6 miljoen), renovatie van de gymzalen Ruwaard en Verdistraat (€ 1,6 miljoen), kunstgras OSS 20 (€ 0,8 miljoen), renovatie Rijsbos Oijen (€ 0,6 miljoen), kunstgrasveld de Biescamp (€ 0,6 miljoen) en kunstgrasmat de Rusheuvel (€ 0,4 miljoen). De investeringen in het kunstgrasveld OSS 20, de revitalisering Koppelsteeg en het kunstgrasveld de Rusheuvel zijn nagenoeg afgerond, samen staat hier nog € 115.000 aan krediet open. Deze sluiten we af bij de jaarrekening 2019. Op de overige kredieten is de uitvoering gestart.

Programma 4. Dynamisch stadscentrum

Dit programma bevat de investeringen in de openbare ruimte in het centrum. Het krediet van € 0,8 miljoen betreft het krediet voor fase 1. Dit maakt onderdeel uit van de totale plannen in het Walkwartier en financieren we vanuit de reserve Walkwartier, zoals toegelicht bij deze reserve in het bijlagenboek.

Programma 5. Zuinig op ons klimaat

De grootste lopende investering in dit programma is de activering van een deel van de N329/Weg van de Toekomst, namelijk € 12,2 miljoen. Hiervan is € 11,3 miljoen uitgegeven. Daarnaast bevat dit programma de investering van € 2,3 miljoen in het duurzaamheidsplein, hier is € 2 miljoen op uitgegeven. Dit krediet is bij de programmabegroting 2019 beschikbaar gesteld. Verder bevat dit programma het krediet infrastructuur Talentencampus (€ 0,3 miljoen). Hierop zijn nog geen uitgaven gedaan.
Daarnaast bevat dit programma het krediet van € 100.000 voor speeltoestellen bij de Meteoor zoals toegelicht onder de 3O-ontwikkelingen bij programma 5 van deze programmabegroting.

Programma 7. Mobiliteit

Binnen dit programma zijn kredieten opgenomen voor handhavingsapparatuur (€ 45.000) en voor de vervanging van parkeerautomaten (€ 0,5 miljoen). Deze kredieten zijn toegekend in de programmabegroting 2019. De uitvoering zit nog in de opstartfase. Op het krediet vervanging parkeerautomaten is € 30.500 uitgegeven.

Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss

Binnen dit programma is het krediet van € 575.000 opgenomen voor uitbreiding standplaatsen woonwagens zoals vastgesteld in de programmabegroting 2018-2021. We hebben nog geen uitgaven gedaan.

Programma 9. Veilige omgeving

Dit programma bevat het investeringskrediet voor de nieuwbouw kazerne Ravenstein (€ 1,1 miljoen). We hebben het krediet met € 12.000 overschreden. Het project is afgerond, het krediet wordt bij de jaarrekening 2019 afgesloten. In 2020 dragen we de kazernes over naar de veiligheidsregio zoals toegelicht onder nieuw beleid bij programma 9 in deze programmabegroting.

Programma 10. Besturen in verandering van tijden

De lopende investeringen in dit programma betreffen ICT (€ 348.000), Meubilair/facilitair (€ 408.000), rollend materieel (€ 355.500), noodstroomaggregaat gemeentehuis (€ 60.000) en de Ir. Diddewerf (€ 2 miljoen). De investeringen ICT zijn voor ruim € 245.000 besteed, de investeringen rollend materieel voor (€ 304.000). Het krediet voor meubilair/facilitair betreft de AV-installatie in de raadszaal (€ 150.000), van dit krediet resteert nog € 112.000 en bureaustoelen (€ 258.000). Het krediet voor het noodstroomaggregaat moet nog ingezet worden.
Van het krediet voor de Ir. Diddewerf resteert nog € 446.000.

4. Geplande investeringen

bedragen x € 1.000

Investering	Besluit	Type	2019	2020	2021	2022	2023	Bijdrage reserves
2. Werk, inkomen en onderwijs*								
Nicolaasschool fase 1	R	N		1.591				Nee
't Schrijverke fase 1	R	N		1.398				
MIP onderwijs algemeen	R	N			15.169	6.191		Nee
Totaal programma				**2.989**	**15.169**	**6.191**		
3. Ontmoeten, sport en cultuur*								
Kunstgras MHC Rusheuvel	C	V		130				Nee
Gymzaal Herpen fase 1	R	N		805				Nee
Gymzaal Krakenburg fase 1	R	N		440				
Kunstgrasvelden korfbalver. DOT	C	V		242				Nee
Voorziening NOK ontmoeten en sport	R	N		550				Nee
MIP ontmoeten	R	N/V			6.749	7.987		Gedeelte
MIP binnensport	R	N			3.511	1.388		Nee
Totaal programma				**2.167**	**10.260**	**9.375**		
5. Zuinig op ons klimaat								
Niet huishoudelijk afval	A	V	70					Nee
Alard van Herpenplein	R	N	650					
Uitbreiding software afval	A	V	28					Nee
Vervanging minicontainers	R	V		2.220				Nee
Groen	C	V	1.471	846	846	1.261	1.261	Nee
Wegen	C	V	2.489	2.403	2.403	2.465	2.465	Nee
Openbare verlichting	C	V	1.177	728	728	877	877	Nee
Dorpsplein Geffen - groen	R	N				92		Nee
Dorpsplein Geffen - openbare verlichting	R	N				107		Nee
Dorpsplein Geffen - wegen	R	N				1.565		Nee
Openbare ruimte 't Schrijverke Herpen	R	N			600			Nee
Bomen	R	N		330	330	330		Ja
Totaal programma			**5.885**	**6.527**	**4.907**	**6.697**	**4.603**	
6. Vitale economie								
Haven	C	V			638			Nee
Totaal programma					**638**			
7. Mobiliteit								
Verkeersregelinstallaties	C	V	803	207	207	168	168	Nee
Parkeren	C	V		185		140	515	Nee
Totaal programma			**803**	**392**	**207**	**308**	**683**	
10. Besturen in verandering van tijden								
Rollend materieel	C	V	796	733	730	778	770	Nee
ICT Hardware	A	V	270	2.864	166	563	682	Nee
ICT Software	A	V	0	170	1.207	148	305	Nee
Meubilair gemeentehuis	C	V	50	242	32		1.603	Nee
BIS Digitale informatiestructuur	A	V		45				Nee
Totaal programma			**1.116**	**4.054**	**2.135**	**1.489**	**3.360**	
TOTAAL ALLE PROGRAMMA'S			**7.804**	**16.129**	**33.316**	**24.060**	**8.646**	

* De investeringen in deze programma's betreffen investeringen vanuit het meerjaren investeringsplan (MIP) vastgoed. Hierover rapporteren we ook in de paragraaf Integraal Voorzieningenbeleid.

Toelichting geplande investeringen

Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs

De investeringen binnen dit programma hebben betrekking op onderwijshuisvesting. In 2020 hebben we krediet voor fase 1 van de nieuwbouw van de Nicolaasschool gepland. In 2020 volgt daar een afzonderlijk raadsvoorstel voor. Verder hebben we in 2020 ook fase 1 van de nieuwbouw voor 't Schrijverke gepland. Later dit jaar volgt daar een afzonderlijk raadsvoorstel voor. Een meer gedetailleerde toelichting hebben we opgenomen in de toelichting bij het nieuw beleid in programma 2 in dit boekwerk.
Daarnaast bevat dit programma de geraamde investeringsbedragen uit het meerjarig investeringsplan (MIP) vanaf 2021 voor onderwijs algemeen. Dit is onder andere bestemd voor fase 2 van de Nicolaasschool en fase 2 van 't Schrijverke, HJ school Vianenstraat, Passend Onderwijs en de Korenaer Kennedyschool. Als we deze vertalen naar concrete projecten leggen we dat ook aan de gemeenteraad voor.

Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur

De investeringen in dit programma komen uit het meerjarig investeringsplan (MIP) voor onze maatschappelijke voorzieningen en sport. We verwachten de grootste investeringen binnen het domein ontmoeten vanaf 2021. Het algemene krediet ontmoeten is onder andere bestemd voor ontmoeten in Herpen, ontmoeten Ravenstein, ontmoeten Oss Noord-West en ontmoeten Macharen. Als we het algemene krediet voor ontmoeten vertalen naar concrete projecten leggen we dat aan de gemeenteraad voor.
Op het gebied van sport wordt in 2020 het kunstgras bij MHC in de Rusheuvel vervangen en wordt gestart met fase 1 van de gymzaal in Herpen in combinatie met fase 1 van 't Schrijverke (onderwijs). Daarnaast starten we in 2020 met fase 1 van de gymzaal Krakenburg in combinatie met fase 1 van de Nicolaasschool. Een meer gedetailleerde toelichting is opgenomen in de toelichting bij de 3O-ontwikkelingen in programma 3 in dit boekwerk.
Het algemene krediet voor sport vanaf 2021 is onder andere bestemd voor fase 2 van de gymzalen Herpen en Krakenburg, gymzaal Hoefeind 1, gymzaal Grindlaan en het opknappen van de gymzaal in de Staringstraat. Als we de algemene kredieten voor sport vertalen naar concrete projecten leggen we dat aan de gemeenteraad voor.
Verder bevat dit programma een investering die onder 3O-ontwikkelingen zijn toegelicht in deze programmabegroting. Dit betreft € 242.000 voor het vervangen van 2 kunstgrasvelden bij korfbalvereniging DOT op sportpark de Rusheuvel. Daarnaast is een krediet van € 550.000 aan het MIP toegevoegd voor een voorziening voor sport en ontmoeten in de kernen Neerlangel, Overlangel en Keent. We gaan aan de slag om te kijken of we binnen de kaders van die motie een haalbaar plan met de gemeenschap kunnen ontwikkelen. Dit is toegelicht onder nieuw beleid bij programma 3 in deze programmabegroting. Het besluit over de definitieve investering leggen we apart aan de raad voor.

Programma 5. Zuinig op ons klimaat

In dit programma staan de investeringen voor afval/milieustraat en de investeringen in groen, wegen en openbare verlichting uit het IUP (integraal uitvoeringsprogramma).
Sinds 2017 schrijven de verslaggevingsvoorschriften (BBV) voor dat investeringen in de openbare ruimte geactiveerd moeten worden. Het college stelt de investeringen in de openbare ruimte vast via het IUP en de voortgangsrapportages hierover. Vanuit het IUP activeren we de bedragen die we uitgeven aan vervanging van wegen, groen, openbare verlichting. Bedragen uit het IUP die betrekking hebben op onderhoud komen rechtstreeks ten laste van programma 5.
Daarnaast bevat dit programma het krediet voor de vervanging van minicontainers voor afval.
Verder bevat dit programma de investering van € 1,8 miljoen in 2022 voor de herinrichting van het dorpsplein in Geffen, € 600.000 voor de inrichting van de openbare ruimte rondom 't Schrijverke en € 330.000 in 2020, 2021, 2022 voor bomen zoals toegelicht onder nieuw beleid bij programma 5 in deze programmabegroting.

Programma 6. Vitale economie

De investering in dit programma betreft het vervangingen aan de Sluis (mechanisch en installaties). Dit komt uit het nieuw beleid uit de programmabegroting 2019. In deze begroting is het kredietbedrag verhoogd in verband met extra investeringen in motoren, pompen en schakelkasten. Dit is toegelicht als 3O-ontwikkeling bij programma 6 in deze programmabegroting.

Programma 7. Mobiliteit

In dit programma staan de investeringen in verkeersregelinstallaties en parkeren uit het IUP (integraal uitvoeringsprogramma). Sinds 2017 schrijven de verslaggevingsvoorschriften (BBV) voor dat investeringen in de openbare ruimte geactiveerd moeten worden. Het college stelt de investeringen in de openbare ruimte vast via het IUP en de voortgangsrapportages hierover. Vanuit het IUP activeren we de bedragen die we uitgeven aan verkeersregelinstallaties en parkeren. Bedragen uit het IUP die betrekking hebben op onderhoud komen rechtstreeks ten laste van programma 7.

Programma 9. Veilige omgeving

In de vorige programmabegroting bevatte dit programma de investering in de brandweerkazerne in Oss van € 5,8 miljoen die was gepland in 2020. Deze investering gaan we niet meer zelf doen, omdat de kazernes in 2020 worden overgedragen aan de Veiligheidsregio zoals toegelicht onder nieuw beleid in programma 9 in deze programmabegroting.

Programma 10. Besturen in verandering van tijden

De grootste investeringen in dit programma betreffen ICT, rollend materieel en meubilair. In de programmabegroting 2019 hebben we extra geld beschikbaar gesteld voor ICT-investeringen in 2019 en 2020. Er is vertraging in de uitvoering van diverse ICT projecten ontstaan daarom hebben we de geplande investeringen verschoven naar 2020 en 2021. Deze vertraging wordt veroorzaakt door de grote complexiteit van de projecten.

Bijlagen

1. Voortgangsrapportage Integraal Uitvoeringsprogramma (IUP) openbare ruimte

Inleiding

De uitvoering van projecten, zeker van complexe projecten, is en blijft een dynamisch proces. Door het constant blijven volgen van de projecten tijdens de voorbereiding en uitvoering krijgen we een goed inzicht in het uiteindelijke resultaat, de kosten, en de inzet van subsidies. In 2018 hebben we met behulp van externe expertise onderzoek verricht naar de vervangingsopgave van de openbare ruimte. Hier hebben we onze begroting toen op aangepast.
Deze rapportage geeft de voortgang weer van de IUP-projecten. Alle projecten zijn beoordeeld naar de situatie per 29 augustus 2019. Daarbij is ook een doorkijk gemaakt naar de totale doorlooptijd van het betreffende project. Als er sprake is van een technische - en/of financiële afwijking treft u in deze rapportage een nadere toelichting aan.

1. Technische voortgang van de projecten (alle IUP-projecten)

Hierbij wordt beoordeeld welke technische mutaties er de afgelopen periode hebben plaatsgevonden. Daarbij wordt gekeken of eventuele afwijkingen gevolgen hebben voor de planning van de uitvoering. Vooralsnog kunnen de meeste projecten volgens planning worden afgerond. In het volgende overzicht geven we aan welke technische mutaties de afgelopen periode hebben plaatsgevonden.

In het volgende overzicht geven we aan welke technische mutaties de afgelopen periode hebben plaatsgevonden. Daarbij wordt gekeken of eventuele afwijkingen gevolgen hebben voor de planning van de uitvoering.

Status	Aantal
Technisch gereed	3
Financieel gereed	31
Voorbereiding op schema	8
Uitvoering op schema	5
Startmoment loopt gevaar	1
Startmoment is bijgesteld	1
Project is vervallen	2
Nieuw project	2
Totaal	**53**

<u>Status – startmoment loopt gevaar</u>
Het project Romeinenweg heeft vertraging opgelopen omdat alsnog is besloten om ook de riolering aan te pakken. De voorbereiding van het werk wordt nu in eigen beheer uitgevoerd. Het project wordt in 2020 opgeleverd.

<u>Status – startmoment is bijgesteld</u>
De start van project Vierhoeksingel is bijgesteld. Het verwachte moment van uitvoering is sterk afhankelijk van het tot stand komen van een onderliggende overeenkomst.

Status – project is vervallen
De werkzaamheden voor het project Vorstengrafdonk ontsluiting zijn in juni 2017 afgerond. Sindsdien is er geen duidelijkheid over ontwikkelingen rond het project Vorstengrafdonk racecircuit. De projecten worden binnen het IUP daarom als vervallen aangemerkt. Bij nieuwe ontwikkelingen kunnen de projecten weer worden gereactiveerd.

Status – nieuw project
In samenwerking met NS wordt de parkeerdruk van NS Station Ravenstein opgelost. Hiervoor wordt de bestaande parkeercapaciteit nabij dit station uitgebreid. Dit heeft een verwachte directe invloed op het (groeiende) gebruik van Station Ravenstein en daarmee op de mobiliteit (gebruik openbaar vervoer). Bij gebrek aan dekking binnen het Mobiliteitsfonds wordt dit project voor nu opgenomen in het IUP.

In reactie op het opheffen van een halte van OV-lijn 161 in Geffen in door Arriva wordt aan de rand van Geffen een andere halte opgewaardeerd. Bij gebrek aan dekking binnen het Mobiliteitsfonds wordt dit project voor nu opgenomen in het IUP.

2. Voortgang op projectniveau

De volgende tabel toont alle projecten waarbij een verandering plaatsvond. De onderscheiden projectfasen zijn:

A = Programmafase
B = Ontwerpfase
C = Bestekfase
D = Uitvoeringsfase
E = Technisch gereed
F = Financieel gereed

Projectnaam	Projectfase	Toelichting bij technische of financiële afwijkingen
Asfaltonderhoud 2018	F	We hebben een aanbestedingsvoordeel, het project sluiten we af
Baggeren sloten	D	Er is meer vrijkomend slib dan oorspronkelijk voorzien
Bomenplan	F	We sluiten het project af
Braakstraat - Kromstraat VRI	D	We hebben een aanbestedingsnadeel
BRP plus Oss	F	We sluiten het project af
Civiele kunstwerken geheel Oss	F	We sluiten het project af
Constantijnstraat Lith e.o.	E	Het project is technisch gereed
Dorskamp dunnen van bomen	F	We sluiten het project af
Dr. S.v. Zw.bergsingel Euterpeln. en Kromstr. VRI (onderdeel F59)	D	We hebben een aanbestedingsnadeel
Hagelkruisstraat herinrichten buitenruimte	C	T.g.v. aansluiting vastgoedontwikkeling op riolering verhardingen vervangen
Havenstraat	E	We hebben een aanbestedingsvoordeel, het project sluiten we af
Hertogenbuurt Zuid	E	We hebben een aanbestedingsvoordeel, het project sluiten we af
Impuls bomenbeleid (Baljuwstraat)	F	We sluiten het project af
Kromstraat Overlangel	F	We sluiten het project af
Monsterstraat	F	We sluiten het project af
Osseweg	D	Projectresultaat t.g.v. aanpak fietsvoorzieningen aansluitende rotonde
Pater Bleijsstraat e.o.	F	We sluiten het project af
Peellaan	C	We hebben een aanbestedingsnadeel
Prof. Regoutstraat	F	We sluiten het project af
Schoolweg (v-h Lith bomen)	C	Dit is een samengesteld project met grotere scope
Venusstraat	F	We hebben minder subsidie dan ingepland, we sluiten het project af
Verbeteren waterkringloop Hoge Zandgronden	F	projectresultaat, af te sluiten
VRI vervanging regeling	D	Bijstelling i.v.m. opvangen aanbestedingsnadeel gezamenlijke aanbesteding
Wegenlegger	F	We sluiten het project af
Willandstraat	F	We sluiten het project af
Zaltbommelseweg - JF Kennedybaan kruising + VRI	C	We hebben een aanbestedingsnadeel
Zevenbergseweg	F	We sluiten het project af
Parkeren Station Ravenstein	B	In samenwerking met NS werken we aan uitbreiding parkeercapaciteit

Projectnaam	Projectfase	Toelichting bij technische of financiële afwijkingen
Busvoorziening Papendijk Geffen	B	Uitbreiden van busvoorziening Papendijk Geffen

3. Financiën

Op dit moment is er een voordelig resultaat op de IUP-projecten. De budgetten van de projecten Asfaltonderhoud 2018, Havenstraat, Hertogenbuurt Zuid stellen we naar beneden bij omdat er bij deze projecten sprake is van een aanbestedingsvoordeel. De budgetten van de projecten Braakstraat-Kromstraat VRI, Saal van Zwanenbergsingel-Euterpelaan-Kromstraat VRI, Zaltbommelseweg-JF Kennedybaan VRI moeten door een aanbestedingsnadeel naar boven worden bijgesteld. Dit dekken we door een bijstelling van het budget voor het project VRI vervangen regeling. Ook het project Peellaan kent een aanbestedingsnadeel en stellen we naar boven bij.

In het project Osseweg zijn de fietsvoorzieningen op de aansluitende rotonde alsnog mee aangepakt dit maakt dat het budget naar boven moet worden bijgesteld. Het project Schoolstraat (v-h Lith bomen) is samengevoegd uit diverse andere projecten. De scope van het project is groter geworden waardoor het budget niet meer toereikend is. Dit budget dient dus ook naar boven te worden bijgesteld. De subsidie voor het project Venusstraat is uiteindelijk lager uitgevallen dan oorspronkelijk beoogd. Het budget voor dit project wordt ook naar boven bijgesteld. Ten gevolge van het aansluiten van vastgoed ontwikkelingen op de riolering dient een gedeelte van de verharding binnen het project Hagelkruisstraat te worden hersteld. Het projectbudget wordt hiervoor opgehoogd.

Het resultaat hebben we geanalyseerd naar de financieringsbron. Een project kan gevoed worden uit het rioleringsfonds, fonds bodemsanering, grondbedrijf en beheergelden. Om een zuiver beeld te schetsen herleiden we het resultaat terug naar deze groepen. Het resultaat valt uiteen in afwijkingen op groot onderhoud en vervanging. De afwijkingen op groot onderhoud worden gemuteerd op de betreffende activiteiten en voor zover het groot onderhoud groen, wegen of verkeer betreft eventueel verrekend met de Reserve IUP. Afwijkingen op vervanging leiden tot aanpassing van het betreffende investeringsvolume en hogere of lagere kapitaallasten in volgende jaren.

Het voordelig resultaat groot onderhoud bedraagt € 428.419. Hiervan wordt € 132.500 ingezet in een nieuw project. In dit project wordt in samenwerking met de NS de parkeerdruk van NS Station Ravenstein opgelost. Daarnaast wordt ter compensatie van het opheffen van de halte in het centrum van Geffen van buslijn 161 de bestaande halte aan de Rijksweg uitgebreid. Dit project wordt vanuit vervangingen geprogrammeerd. Het restant bedrag groot onderhoud € 295.919 voegen we toe aan de Reserve IUP zodat tegenvallers in het tweede deel van het jaar en nieuwe projecten in het nieuwe IUP kunnen worden afgedekt.

2. Overzicht incidentele baten en lasten

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de incidentele baten en lasten weer en presenteren we het structurele begrotingssaldo.

In de volgende tabel geven we een overzicht van de incidentele baten en lasten. Incidenteel houdt in dat het gaat om baten en lasten die een tijdelijk karakter hebben. Deze zitten slechts één of enkele jaren in de begroting. Dit overzicht geeft niet alleen inzicht in de incidentele baten en lasten, maar is ook een hulpmiddel bij het beoordelen van het structurele begrotingssaldo. De baten en lasten die niet incidenteel zijn, zijn immers structureel van aard. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.

Een overzicht van de geraamde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, zoals het BBV voorschrijft, is in het financieel overzicht van de begroting opgenomen (bijlage 5 in dit document). In de nota reserves, die tegelijk met deze programmabegroting in de gemeenteraad wordt behandeld, zijn de reserves uitgebreid toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Progr	Bron *	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
1	KN 2018-2021	Wonen met ondersteuning	709	600			
1	KN 2018-2021	Onttrekking algemene reserve	-709	-600			
1	PB 2020-2023	Jeugdzorg	-543				
1	PB 2018-2021 en PB 2020-2023	Wijkverpleegkundige	40	40	40		
1	PB 2020-2023	Oplosagenda beschermd wonen	-3.800	3.110	2.346	600	400
1	PB 2020-2023	uit de reserve beschermd wonen	3.800	-3.110	-2.346	-600	-400
1	PB 2020-2023	Wmo dagbesteding en begeleiding	-250				
1	PB 2020-2023	Ons huis van de wijk	80				
1	PB 2020-2023	Uit de reserve wonen, welzijn en zorg	-80				
1	PB 2020-2023	Inkomsten jeugdzorg				1.700	1.700
2	PB 2017-2020/ PB 2019-2022	Onderwijsvernieuwing	51				
2	KN 2018-2021	BIM5: HBO in Oss	100	100	58		
2	KN 2018-2021	Onttrekking algemene reserve	-100	-100	-58		
2	PB 2019-2022 en PB 2020-2023	Investeringen onderwijs	-11	-91	-661	-44	
2	PB 2020-2023	Terugstorting egalisatiereserve WSW	-610				
2	PB 2020-2023	Vervangende nieuwbouw basisschool 't Schrijverke en gymzaal		535	288		
2	TR 2019	VSO de Sonnewijser	462				
2	PB 2020-2023	Voordeel gesubsidieerde peuteropvang	-110				
2	TR 2019	Experiment Regelluw	100	92			
2	TR 2019	Uit reserve participatiebevordering	100	92			
3	PB 2019-2022	Wijkcentrum D'n nieuwe Iemhof	60				
3	PB 2019-2022	Kwartiermaker Iemhof	50	75			
3	PB 2019-2022	Onttrekking uit reserve IVB	-50	-75			
3	PB 2020-2023	Cultuurpodium Groene Engel	140	85			
3	PB 2019-2022	Afdekking kosten IVB	370				
3	PB 2020-2023	Uit reserve IVB	-370				

Bedragen x € 1.000

Progr	Bron *	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
3	PB 2019-2022 en PB 2020-2023	Onderzoeksbudget Golfbad	50	100			
3	PB 2019-2022 en PB 2020-2023	Investeringen ontmoeten en sport	-168	-705	-654	-289	
3	PB 2020-2023	Garantstelling de Koppelinck	50				
3	PB 2020-2023	Uit reserve IVB	-50				
4	PB 2018-2021	Ontwikkeling stadscentrum	570	1.650	850		
4	PB 2019-2022	Budget Taskforce centrum			75		
4	PB 2019-2022 en PB 2020-2023	Investeringsfonds Stadshart Oss	2.000	1.500			
4	PB 2020-2023	Stimuleringsregeling wonen in het centrum	147	160			
4	PB 2020-2023	uit reserve volkshuisvesting	-147	-160			
4	PB 2020-2023	Diverse wijzigingen centrum		60			
4	PB 2020-2023	Uit reserve Wal Kwartier		-60			
5	PB 2018-2021	Verduurzaming openbare ruimte	38	38			
5	PB 2018-2021	Vernieuwbouw Ir. Diddewerf	-29				
5	PB 2019-2022	Investeringsfonds Duurzaamheid	600				
5	PB 2019-2022	Klimaatadaptatie	50				
5	PB 2019-2022	Onttrekking duurzaamheidsfonds	-50				
5	PB 2019-2022	Onderzoeksbudget Lithse Polder	100				
5	PB 2019-2022	Onttrekking duurzaamheidsfonds	-100				
6	PB 2018-2021	Evenementen coördinator	54	54			
6	PB 2019-2022	Kosten Quick wins binnenhavens	3.573				
6	PB 2019-2022	Inzet reserve haven	-3.573				
6	TR 2019	Gedeeltelijke aflossing lening BOM	-138				
6	TR 2019	Storting in reserve economie	138				
6	PB 2020-2023	Verkoopopbrengst verhuurde panden	-428				
7	PB 2020-2023	Onderzoek Noordelijke randweg		150			
7	PB 2020-2023	Bewaakte fietsenstalling Spoorlaan		118			
8	PB 2017-2020/ PB 2019-2022	Voorbereiding Omgevingswet en nieuwe omgevingsvisie	410	490			
8	Raadsbesluit/ PB 2019-2022	Fase 2 windpark	312				
8	Raadsbesluit/ PB 2019-2022	Uit reserve Windpark	-312				
8	TR 2019	Inkomsten windpark van Raedthuys	-430				
8	TR 2019	Storting in reserve Windpark	430				
8	PB 2020-2023	Koploperproject Ravenstein		1.300			
8	PB 2019-2022 en PB 2020-2023	Reserve strategische aankopen	500	500			
8	PB 2019-2022	Locatieontwikkeling Koornstraat	1.500				
8	PB 2020-2023	Herontwikkeling Kapelaan Nausstraat		700			
8	PB 2020-2023	Herontwikkeling Hooghuis Ravenstein		1.550			
8	PB 2019-2022 en PB 2020-2023	Vrijval ABR i.v.m. nieuwe risicosystematiek	-4.600	-5.700			
8	PB 2019-2022	Ambities woningbouw	113	113	67		

Bedragen x € 1.000

Progr	Bron *	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
8	PB 2019-2022	Impuls erfgoed	60	30	30		
8	PB 2019-2022	Onderzoek Euterpelaan	130				
8	PB 2019-2022	onttrekking uit reserve volkshuisvesting	-130				
8	TR 2019	Afromen reserve beheerkosten startersleningen	-300	-200	-180		
8	TR 2019	Opheffen reserve ISV	-270				
8	PB 2020-2023	Actualiseren evenementenbeleid		50			
8	PB 2020-2023	Uit reserve geluid		-50			
9	PB 2018-2021/PB 2019-2022	Investeringen veiligheid		-220			
10	PB 2018-2021	E-Dienstverlening	342				
10	PB 2019-2022	Hogere kosten ICT	130				
10	PB 2020-2023	ICT kosten diversen	225	402			
10	PB 2020-2023	ICT investeringen		-444	-141		
10	PB 2019-2022	Bedrijfsvoering vastgoed	45				
10	PB 2018-2021/ PB 2019-2022	Verhoging aantal stembureaus	80				
10	TR 2019	Inhuur voor bestemmingsplan buitengebied	200				
10	PB 2020-2023	Toekomstbestendige organisatie		500	500		
11	PB 2020-2023	Hogere bijdrage BSOB	268				
11	PB 2019-2022	Vrijval reserve Kosten en risico's herindeling Maasdonk	-112				
11	TR 2018 & 2019	Verlaging onvoorzien	-120				
Overige	PB 2020-2023		-30	70			
		TOTAAL	**557**	**2.749**	**214**	**1.367**	**1.700**

*KN = kadernota, PB = programmabegroting, TR = financiële tussenrapportage

Structureel begrotingssaldo

Om een goed oordeel te kunnen vormen over de begroting is het van belang om het saldo te corrigeren met incidentele baten en lasten. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.

In de volgende tabel geven we de lasten, baten en saldo per programma, de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves en het geraamde resultaat weer. We verrekenen het geraamde resultaat met de incidentele baten en lasten. Dit geeft het structureel begrotingssaldo weer.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Programma		**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Programma 1	Lasten	79.822	86.217	92.212	90.659	89.052	88.892
	Baten	-3.730	-2.221	-1.748	-1.808	-2.008	-2.008
	Saldo	76.092	83.996	90.464	88.850	87.044	86.884
Programma 2	Lasten	67.099	68.657	68.508	67.843	67.715	67.359
	Baten	-29.945	-28.254	-28.092	-28.092	-28.092	-28.092
	Saldo	37.154	40.403	40.415	39.751	39.622	39.266
Programma 3	Lasten	16.857	17.139	17.114	16.820	16.998	17.257
	Baten	-2.311	-2.139	-2.068	-2.036	-2.003	-2.003
	Saldo	14.545	15.000	15.046	14.784	14.996	15.254
Programma 4	Lasten	14.126	971	4.383	611	10.980	1.221
	Baten	-11.814	-210	-3.787	-210	-9.973	-210
	Saldo	2.311	761	596	401	1.006	1.011
Programma 5	Lasten	37.247	36.859	38.561	37.466	37.696	38.012
	Baten	-23.013	-22.170	-23.353	-23.303	-23.338	-23.338
	Saldo	14.234	14.690	15.209	14.163	14.358	14.674
Programma 6	Lasten	19.645	33.402	29.412	11.621	10.583	8.636
	Baten	-18.487	-31.968	-38.157	-13.629	-10.882	-8.989
	Saldo	1.159	1.434	-8.745	-2.008	-299	-353
Programma 7	Lasten	3.647	4.932	3.971	3.671	3.568	3.790
	Baten	-2.683	-2.419	-2.520	-2.474	-2.434	-2.394
	Saldo	964	2.513	1.452	1.197	1.134	1.396
Programma 8	Lasten	13.382	17.094	31.066	14.253	13.595	14.062
	Baten	-12.316	-12.161	-23.700	-9.440	-9.203	-9.261
	Saldo	1.066	4.933	7.366	4.813	4.392	4.801
Programma 9	Lasten	5.768	6.766	7.471	7.289	7.520	7.513
	Baten	-196	-32	-32	-80	-80	-80
	Saldo	5.571	6.734	7.438	7.209	7.440	7.433
Programma 10	Lasten	8.051	6.635	6.369	6.444	6.263	6.233
	Baten	-2.494	-1.300	-1.155	-1.250	-1.020	-960
	Saldo	5.557	5.335	5.214	5.194	5.244	5.273
Totaal (1)	**Lasten**	**-106.990**	**278.671**	**299.067**	**256.677**	**263.969**	**252.975**
	Baten	**265.644**	**-102.874**	**-124.612**	**-82.323**	**-89.033**	**-77.336**
	Saldo	**158.654**	**175.797**	**174.455**	**174.354**	**174.936**	**175.639**

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Programma		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Algemene dekkings-middelen	Lasten	948	2.519	2.801	2.524	2.748	2.920
	Baten	-187.538	-197.826	-202.162	-203.135	-201.674	-202.380
	Saldo	-186.590	-195.307	-199.362	-200.611	-198.926	-199.460
Onvoorzien	Lasten	0	140	300	300	300	300
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	0	140	300	300	300	300
Overhead	Lasten	28.291	28.449	27.548	26.836	26.440	26.512
	Baten	-2.368	-2.039	-1.736	-1.729	-1.423	-1.390
	Saldo	25.924	26.410	25.812	25.107	25.017	25.123
Totaal (2)	**Lasten**	**-189.906**	**31.108**	**30.649**	**29.660**	**29.488**	**29.733**
	Baten	**29.240**	**-199.865**	**-203.899**	**-204.864**	**-203.097**	**-203.770**
	Saldo	**-160.666**	**-168.756**	**-173.250**	**-175.204**	**-173.609**	**-174.037**
Reserves (3)	**Lasten**	**19.865**	**19.513**	**19.918**	**8.349**	**5.129**	**6.134**
	Baten	**-24.801**	**-26.583**	**-17.950**	**-7.523**	**-5.072**	**-6.216**
	Saldo	**-4.936**	**-7.069**	**1.968**	**826**	**58**	**-82**
Resultaat (1+2+3)		**-6.948**	**-29**	**3.173**	**-24**	**1.385**	**1.520**

Weergave structureel begrotingssaldo

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Resultaat	**-6.948**	**-29**	**3.173**	**-24**	**1.385**	**1.520**
Incidentele baten en lasten	**-4.787**	**557**	**2.749**	**214**	**1.367**	**1.700**
Structureel begrotingssaldo	**-2.161**	**-586**	**424**	**-238**	**18**	**-180**

Voor de specificatie van het jaar 2018 wordt verwezen naar de jaarrekening 2018.
De conclusie hieruit is dat de begroting meerjarig structureel sluitend is. Dit met uitzondering van het begrotingsjaar 2020. Meerjarig is in 2023 het structurele saldo van de begroting € 180.000. Dit komt vooral doordat we geen structurele raming hebben opgenomen van de extra rijksinkomsten voor jeugdzorg.

Het saldo van incidentele baten en lasten wordt vooral veroorzaakt door grote, incidentele investeringen die opgenomen zijn voor het stadscentrum, waterveiligheid Maas, verschuivingen van investeringen in het MIP, afboeking van activa, investeringen in de organisatie en de invoering van de nieuwe Omgevingswet.

Structurele stortingen en onttrekkingen uit reserves

bedragen x € 1.000

Reserves	2019		2020		2021		2022		2023	
	Bij	Af	Bij	Af	Bij	Af	Bij	Af	Bij	Af
Reserves ter dekking van de algemene dienst										
Afloop gaswinstuitkering Maaslandgas	0	-2.029	0	-1.919	0	-1.809	0	-1.699	0	-1.589
Deposito BNG inzake opheffing HNG	0	-292	0	-264	0	-236	0	-208	0	-184
Subtotaal	**0**	**-2.321**	**0**	**-2.183**	**0**	**-2.045**	**0**	**-1.907**	**0**	**-1.773**
Reserves ter dekking van de afschrijvingslasten										
Huisvestingskosten schoolgebouwen	0	-32	0	-30	0	-28	0	-26	0	-26
De Bolster Horizonschool	0	-41	0	-40	0	-40	0	-40	0	-39
Brede school centrum Lith	0	-202	0	-208	0	-206	0	-204	1.710	-202
Nieuwbouw school Geffen	0	-38	0	-38	0	-38	0	-37	0	-37
RNB/Sportcomplex Herpinia	0	-19	0	-18	0	-18	0	-18	0	-18
Kleedaccommodatie Amstelhoef	0	-39	0	-39	0	-38	0	-38	0	-38
Sportpark de Akkeren	0	-31	0	-30	0	-30	0	-30	0	-29
Kunstgrasveld Talentencampus	0	-67	0	-66	0	-65	0	-64	0	-63
Kleedaccommodatie MOSA'14	0	0	0	-12	0	-12	0	-12	0	-11
Revitalisering Koppelsteeg	0	-17	0	-16	0	-16	0	-16	0	-16
Rusheuvel	0	0	0	-15	0	-15	0	-14	0	-14
Nieuwbouw hertenkamp	0	-4	0	-4	0	-4	0	-4	0	-4
Bouwkundige aanpassingen Museum Jan Cunen	0	-35	0	-35	0	-35	0	-34	0	-34
Brandweerkazerne Ravenstein	0	0	0	-177	0	0	0	0	0	0
kapitaallasten investeringen mobiliteit	0	-35	0	-35	0	-35	0	-34	0	-34
Projecten VRI 2017	496	-24	0	-64	0	-63	0	-62	0	-62
Parkeergarage	0	-35	0	-35	0	-35	0	-35	0	-35
Fietsenstallingen	0	-8	0	-8	0	-8	0	-8	0	-7
Investeringen openbare ruimte centrum**	321	0	0	-29	0	-29	0	-28	0	-28
Kapitaallasten bomen	0	0	330	0	330	-10	330	-21	0	-31
Brutering woonwagens	0	-9	0	-9	0	-9	0	-9	0	-9
Gemeentehuis	0	-721	0	-712	0	-704	0	-696	0	-688
Subtotaal	**817**	**-1.357**	**330**	**-1.620**	**330**	**-1.438**	**0**	**-1.430**	**1.710**	**-1.425**
Totaal	**817**	**-3.678**	**330**	**-3.803**	**0**	**-3.483**	**0**	**-3.337**	**1710**	**-3.198**

3. Budgettair neutrale wijzigingen

In de programma's staan in de tabel bij 'Wat mag het kosten?' budgettair neutrale wijzigingen. Dit zijn wijzigingen die niet inhoudelijk van aard zijn en per saldo geen geld kosten. Soms gaat het over wijzigingen binnen één programma, in andere gevallen zijn de wijzigingen programma-overstijgend. Volgens de voorschriften van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moeten we deze wijzigingen zichtbaar maken en rapporteren.

Dat doen we op de volgende manier:
In de programma's waarbij budgettair neutrale wijzigingen voorkomen hebben we in de tabel bij onderdeel 'Wat mag het kosten?' steeds één totaalregel opgenomen. In deze bijlage staat het totaaloverzicht, waarbij we wijzigingen boven de € 100.000 toelichten.

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Programma 1. Zorg en welzijn	-86	262	373	405	405
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	-30	233	122	89	89
Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur	4	156	156	156	157
Programma 4. Dynamisch stadscentrum	0	0	0	0	5
Programma 5. Zuinig op ons klimaat	45	-32	-53	-36	21
Programma 6. Vitale economie	4	45	45	45	27
Programma 7. Mobiliteit	-11	-23	-22	-34	-45
Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss	0	8	8	8	8
Programma 9. Veilige omgeving	0	103	104	104	104
Programma 10. Besturen in verandering van tijden	118	-55	-40	-29	-27
Programma 11. Financieel solide	-45	-698	-693	-708	-744
Totaal wijzigingen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting wijzigingen boven de € 100.000

De belangrijkste wijzigingen zijn:

- We verhogen de subsidies voor de jaarlijkse loonstijgingen bij de professionele instellingen (bijvoorbeeld bibliotheek, Ons Welzijn, museum Jan Cunen). De loonstijgingen zijn afhankelijk van de specifieke CAO-ontwikkelingen per sector. De structurele extra kosten bedragen vanaf 2020 € 361.000. Deze worden betaald uit de stelpost loon- en prijscompensatie.
- De gemeentelijke bijdragen 2020 aan de GGD Hart voor Brabant, het regionaal veiligheidshuis, Veiligheidsregio en het Brabants Historisch Informatie Centrum (gemeenschappelijke regelingen) zijn ook geïndexeerd voor loon- en prijscompensatie. De extra kosten hiervan bedragen € 199.000 en worden eveneens uit de stelpost loon- en prijscompensatie betaald.

- De definitieve rijksbudgetten 2019 van de BUIG zijn vastgesteld. We ontvangen minder rijksbudget maar tegelijkertijd zien we een daling in het aantal uitkeringsgerechtigden. We verlagen daarom de baten en de lasten met afgerond € 600.000 in 2019 en vanaf 2020 structureel € 150.000. Per saldo verwachten we dat het huidige budget toereikend is.
- De opstalverzekering stijgt organisatiebreed met € 209.000. Deze kosten worden in de begroting verdeeld over onderwijs, musea, sport en ontmoeten.
- Conform de verslagleggingsvoorschriften (BBV) hebben we de begrotingsjaarschijven van het grondbedrijf meegenomen in deze begroting. Hiervoor verwijzen we naar het Najaarsbericht van het grondbedrijf en de paragraaf grondbeleid.
- We indexeren de prijzen voor het onderhoud van de openbare ruimte op basis van bestaande contracten, onderdeel waterschapslasten en IBN. We doen dit op basis van de CBS indexen. Verder stellen we de waterschapslasten bij op basis van tariefstijging. De schoonmaakkosten en beheerkosten IBN stellen we bij in verband met loonkostenontwikkeling volgens cao. In totaal halen we afgerond € 551.000 uit de stelpost loon- en prijscompensatie.
- Onder nieuw beleid is een nieuw beleidskader armoede en schulden opgenomen. De totale kosten van dit nieuwe beleid is opgenomen in het programma 2. Werk, inkomen en onderwijs. Onderdeel van dit bedrag is ook extra formatie voor de uitvoering (programma 10).
- We onttrekken € 496.000 aan de reserve Verkeersregelinstallaties voor projecten die in 2019 uitgevoerd zijn. Dit bedrag storten we in de reserve ter dekking van afschrijvingslasten VRI projecten 2017 om de kapitaallasten af te dekken.
- De raadsvergaderingen zijn vanaf 2019 verhoogd met € 15.000. Deze betalen we uit de stelpost loon- en prijscompensatie.

4. Uitkomst septembercirculaire 2019

Samenvatting

In deze bijlage geven we een totaaloverzicht van de uitkomsten van de septembercirculaires 2019. We beginnen met een samenvattend overzicht in de tabel. Daarna lichten we elk onderwerp toe. De afzonderlijke effecten zijn ook als wijzigingen bij de desbetreffende programma's opgenomen.
In het tweede deel van de bijlage geven we een nadere analyse van de uitkomsten.

Septembercirculaire 2019
Samengevat is de uitkomst van de circulaires als volgt:

+ is nadeel: hogere uitgaven/lagere inkomsten
- is voordeel: lagere uitgaven/hogere inkomsten
bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023
Septembercirculaire 2019	**352**	**-2.412**	**-3.418**	**-3.603**	**-3.312**
Af te zonderen posten					
Loon- en prijsontwikkeling	0	200	200	200	200
Beschermd wonen	418	1.136	1.257	1.389	1.389
Ambulantisering GGZ	74	95	118	137	139
Invoering Wet verplichte GGZ	0	-25	-26	-26	-26
Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	0	14	14	14	14
WMO voorzieningen via Wlz	0	-46	-63	-75	-83
Besluit Bijstandverlening zelfstandigen (Bbz)	0	44	44	44	44
Donorwet	0	16	31	31	31
LHBTI- emancipatiebeleid	17	17	17	17	0
Maatschappelijke opvang	-20	-20	-20	-20	-20
Participatie WSW en Wa-jong en begeleiding	-71	-61	-57	-52	-60
Totaal af te zonderen posten	**418**	**1.370**	**1.515**	**1.659**	**1.628**
Saldo mei- en septembercirculaire	**770**	**-1.042**	**-1.903**	**-1.944**	**-1.684**

Saldo septembercirculaire 2019

De septembercirculaire 2019 is voor het jaar 2019 negatief, namelijk € 0,8 miljoen. Dit komt doordat het Rijk dit jaar minder geld uitgeeft dan verwacht. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat projecten op het gebied van infrastructuur en defensie doorschuiven naar latere jaren. Dit betekent een nadeel voor ons in 2019 en voordelen voor de jaren daarna.

Van de algemene uitkering moeten we diverse bedragen afzonderen voor specifieke onderwerpen. Als we daar rekening mee houden ontvangen we vanaf het jaar 2020 extra geld:

- 2020: € 1 miljoen positief
- 2021: € 1,9 miljoen positief
- 2022: € 1,9 miljoen positief
- 2023: € 1,7 miljoen positief

Septembercirculaire 2019

De septembercirculaire 2019 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds geeft de volgende uitkomsten. Voor het jaar 2019 € 352.000 negatief, voor 2020 € 2,4 miljoen positief, voor 2021 € 3,4 miljoen positief, voor 2022 € 3,6 miljoen positief en € 3,3 miljoen positief in 2023.

Af te zonderen posten

Loon- en prijsontwikkeling

In de meicirculaire 2019 hebben we een inschatting gemaakt van de loon- en prijsstijging in het sociaal domein. We zijn destijds uitgegaan van het zogenaamde OVA-indexcijfer. Deze bedroeg 2,52%. In het huidige inkoopkader voor Jeugdzorg wordt (nog) uitgegaan van 3,34%. Om dit verschil op te kunnen vangen is een bedrag van circa € 200.000 jaarlijks extra nodig.

Beschermd wonen

We ontvangen extra geld voor de uitvoering van beschermd wonen. In 2020 gaat het om een bedrag van € 1,1 miljoen. Dit stijgt naar € 1,4 miljoen in 2023. De reserveren dit geld voor de uitvoering van deze taak. In juli 2019 is afgesproken om in tien jaar tijd tot een objectief verdeelmodel en algehele doordecentralisatie van beschermd wonen te komen. Dat betekent dat gemeenten in die periode geleidelijk overstappen van de huidige historische verdeling over centrumgemeenten naar een volledig objectieve verdeling over alle gemeenten. Het ingroeipad begint in 2021, waarbij de middelen in 2021 100% historisch worden verdeeld. In 2022 wordt een deel van de middelen voor het eerst objectief verdeeld. De centrumgemeenten blijven verantwoordelijk voor bestaande cliënten. De nieuwe cliënten vallen vanaf 2022 onder de verantwoordelijkheid van alle gemeenten. Over de eventuele doordecentralisatie van de maatschappelijke opvang zal op basis van een evaluatie in 2026 een beslissing worden genomen.

Ambulantisering GGZ

We ontvangen in 2019 € 74.000, in € 2020 € 95.000, in 2021 € 118.000, in 2022 € 137.000 en daarna € 139.000 voor ambulantisering GGZ. Op 5 juni 2019 is op de Algemene Ledenvergadering van de VNG ingestemd met het hoofdlijnenakkoord GGZ. In het hoofdlijnenakkoord GGZ wordt ingezet op ambulantisering van de zorg. Dit leidt tot een groter beroep op zorg en begeleiding in de gemeente. Het kabinet stelt financiële middelen beschikbaar voor het realiseren van de ambities uit het hoofdlijnenakkoord.

Invoering Wet verplichte GGZ

In de meicirculaire 2019 ontvingen we voor de invoering van de Wet verplichte GGZ jaarlijks circa € 120.000. Door een andere manier van verdeling van de gelden over de gemeenten ontvangen we jaarlijks € 25.000 minder. Dit brengen we in mindering op het beschikbare budget.

Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang

Het Rijk stelt gelden beschikbaar voor toezicht en handhaving. Het betreft een bedrag van in totaal € 14.000.

Besluit Bijstandverlening zelfstandigen (Bbz)

We ontvangen vanaf 2020 jaarlijks € 44.000 voor de uitvoering van levensvatbaarheidsonderzoeken in het kader van de BBZ. Dit voegen we toe aan onze budgetten. Met ingang van 1 januari 2020 wordt de financieringssystematiek van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) vernieuwd. Onderdeel van deze vernieuwing is dat de levensvatbaarheidsonderzoeken die worden uitgevoerd in het kader van het Bbz niet meer worden bekostigd via een specifieke uitkering, maar via het gemeentefonds. Deze uitvoeringskosten voegen we toe aan ons budget.

Donorwet

We ontvangen in 2020 € 16.000 en vervolgens de jaren erna jaarlijks € 31.000 voor de uitvoering van de nieuwe donorwet. We hebben de wettelijke verplichting om bij afgifte van paspoort en rijbewijs de aanvrager te informeren over orgaandonatie.

LHBTI- emancipatiebeleid

We ontvangen voor de periode 2019 tot en met 2022 jaarlijks € 17.000 voor LHBTI- emancipatiebeleid. Regenboogsteden zetten zich in voor de gezamenlijke doelstelling de veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van LHBTI (Lesbische vrouwen, Homoseksuele mannen, Biseksuelen, Transgenderpersonen en Intersekse personen) verder te bevorderen.

Maatschappelijke opvang

We ontvangen jaarlijks € 20.000 minder voor maatschappelijke opvang. Dit brengen we in mindering van onze budgetten. De bijstelling wordt veroorzaakt door landelijke aanpassing van aantallen.

Participatie WSW en Wa-jong en begeleiding

We ontvangen jaarlijks minder voor WSW en meer voor Wa-jong en begeleiding. Voor de WSW gaat het om € 80.000 minder in 2019, dit loopt af tot € 49.000 in 2023. Voor de Wa-jong gaat het jaarlijks om tussen de € 9.000 en € 14.000. We passen onze budgetten hierop aan.

WMO voorzieningen via Wlz

We worden gekort op het WMO budget ter hoogte van € 46.000 in 2020 oplopend tot € 83.000 in 2023. Op 1 januari 2020 wordt de hulpmiddelenzorg aan cliënten die in een Wlz-instelling wonen vereenvoudigd. Vanaf deze datum worden mobiliteitshulpmiddelen (zoals een rolstoel en een scootmobiel) voor alle cliënten in een Wlz-instelling verstrekt vanuit de Wlz en niet meer vanuit de Wmo 2015. Daarnaast worden hulpmiddelen voor zorgverlening en wonen die door meerdere verzekerden te gebruiken zijn vanaf deze datum altijd uit de Wlz betaald. Dit gaat bijvoorbeeld om tilliften en hoog-laagbedden. Door deze vereenvoudiging gaan middelen over van het gemeentefonds naar de Wlz.

Analyse op hoofdlijnen

Bedragen x € 1.000
- is voordeel, + is nadeel

Onderdelen	2019	2020	2021	2022	2023
Samen de trap op/ af (accres)	1.265	-885	-1.957	-2.114	-1.676
Correctie loon- en prijsontwikkeling		200	823	1.257	1.258
Plafond BTW compensatiefonds	-169				
Uitvoeringskosten SVB		155			
Overige rijskontwikkelingen	-326	-512	-769	-1.087	-1.266
Totaal	**770**	**-1.042**	**-1.903**	**-1.944**	**-1.684**

Samen de trap op en af

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Volgens het systeem van 'samen de trap op en samen de trap af' hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds. Het accres 2019 is nadeliger. Dit komt doordat het Rijk dit jaar minder geld uitgeeft dan verwacht. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat projecten op het gebied van infrastructuur en defensie doorschuiven naar latere jaren. Dit betekent een nadeel voor ons in 2019, maar structureel een voordeel omdat de accressen vanaf 2020 stijgen. Ook het woningmarktpakket (circa € 1 miljard) zorgt voor een positieve bijstelling van het accres vanaf 2020.

Correctie loon- en prijsontwikkeling

In de septembercirculaire wordt uitgegaan van een inflatie van jaarlijks circa 1,7% (BBP). De verwachte inflatie van de overheidsconsumptie voor materiële en personele kosten is echter hoger. Dit betekent dat we een correctie door hebben moeten voeren om voldoende ruimte voor loon- en prijscompensatie te hebben in de toekomst. Dit gaat om een oplopend nadeel van circa € 1,3 miljoen.

Plafond BTW compensatiefonds

Gemeenten kunnen (voor een groot deel) kosten van BTW declareren bij het BTW compensatiefonds. Dit fonds heeft landelijk gezien een plafond. Wordt er minder BTW gedeclareerd, dan wordt het verschil toegevoegd aan de algemene uitkering. Wordt er meer BTW gedeclareerd dan wordt dit ten laste van de algemene uitkering gebracht. De laatste jaren heeft het Rijk een inschatting gemaakt dat er minder BTW door gemeenten wordt gedeclareerd. Omdat gemeenten steeds meer declareren is de ruimte steeds kleiner geworden en kunnen we minder inkomsten ramen. De huidige prognose vanuit het Rijk is dat deze ruimte in 2019 groter is dan verwacht. Dit betekent een incidenteel voordeel van € 169.000.

Uitvoeringskosten SVB

Voor de uitvoeringskosten van de sociale verzekeringsbank voor zowel PGB Jeugd als PGB Wmo wordt een bedrag uit de algemene uitkering gehaald door het Rijk. Dit gaat om een bedrag van € 155.000 in 2020 voor onze gemeente.

Overige Rijksontwikkelingen

Binnen de overige Rijksontwikkelingen treden diverse effecten op:

- Toename van hoeveelheden binnen het totaal van alle maatstaven, waarbij er met name een positief effect optreedt.
- Diverse overige mutaties.

5. Financieel overzicht totale begroting

Het volgende overzicht laat de lasten en baten per programma zien, inclusief alle mutaties uit deze programmabegroting.

bedragen x € 1.000

Producten	2019		2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1. Zorg en welzijn										
Jeugdwerk	600	-21	676	-21	645	-21	644	-21	643	-21
Jeugdzorg	29.520	-166	28.705	-41	28.824	-41	28.833	-41	28.843	-41
Wmo algemeen	1.383	-1.279	1.466	-1.167	1.367	-1.167	1.378	-1.367	1.380	-1.367
Wmo collectieve voorzieningen	11.298	-307	11.430	-297	11.448	-297	11.448	-297	11.431	-297
Wmo dagbesteding	2.236	0	2.232	0	2.232	0	2.232	0	2.232	0
Wmo individuele ondersteuning	7.462	0	7.551	0	7.401	0	7.401	0	7.401	0
Wmo beschermd wonen	18.839	-234	25.111	0	23.914	0	22.300	0	22.100	0
Wmo individuele voorzieningen	11.724	-184	11.787	-192	11.573	-252	11.561	-252	11.553	-252
Gezondheidszorg	3.154	-29	3.254	-29	3.255	-29	3.255	-29	3.309	-29
Totaal programma	**86.217**	**-2.221**	**92.212**	**-1.748**	**90.659**	**-1.808**	**89.052**	**-2.008**	**88.892**	**-2.008**
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs										
Inkomensregelingen	31.068	-24.653	31.618	-25.101	31.862	-25.101	31.862	-25.101	31.862	-25.101
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	4.782	-2.422	4.991	-2.422	4.946	-2.422	4.887	-2.422	4.833	-2.422
Minimabeleid	1.377	0	1.388	0	1.388	0	1.388	0	1.388	0
Onderwijshuisvesting	6.613	-569	6.594	-569	6.276	-569	6.662	-569	6.844	-569
Begeleide participatie	18.602	0	17.554	0	16.939	0	16.376	0	15.784	0
Arbeidsparticipatie	5.342	-610	5.136	0	5.190	0	5.375	0	5.562	0
Schuldhulpverlening	873	0	1.228	0	1.243	0	1.165	0	1.087	0
Totaal programma	**68.657**	**-28.254**	**68.508**	**-28.092**	**67.843**	**-28.092**	**67.715**	**-28.092**	**67.359**	**-28.092**
Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur										
Kunst en cultuur	4.541	-75	4.663	-69	4.324	-10	4.294	-10	4.278	-10
Sportaccommodaties	4.585	-1.192	4.674	-1.127	4.692	-1.104	4.791	-1.070	4.768	-1.070
Overige voorzieningen	318	-37	321	-37	319	-37	319	-37	317	-37
Sportbeleid en activeringregelingen	2.918	-276	2.983	-276	2.883	-276	2.739	-276	2.739	-276
Sociaal-cultureel werk	2.315	-281	1.991	-281	2.120	-331	2.375	-331	2.674	-331
Media	2.218	0	2.249	0	2.249	0	2.249	0	2.249	0
Musea	94	-80	100	-80	99	-80	99	-80	99	-80
Kermissen	150	-199	133	-199	133	-199	133	-199	133	-199
Totaal programma	**17.139**	**-2.139**	**17.114**	**-2.068**	**16.820**	**-2.036**	**16.998**	**-2.003**	**17.257**	**-2.003**
Programma 4. Dynamisch stadscentrum										
Centrumontwikkeling algemeen	747	-210	625	-210	455	-210	375	-210	375	-210

bedragen x € 1.000

Producten	2019		2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Herontwikkeling Walkwartier	224	0	3.758	-3.577	156	0	10.605	-9.763	846	0
Totaal programma	**971**	**-210**	**4.383**	**-3.787**	**611**	**-210**	**10.980**	**-9.973**	**1.221**	**-210**
Programma 5. Zuinig op ons klimaat										
Milieubeheer	2.015	0	1.878	0	1.842	0	1.865	0	1.860	0
Openbaar groen	6.190	-84	6.663	-84	6.756	-84	6.838	-84	6.936	-84
Projecten milieu en buitengebied	1.586	0	1.470	0	1.128	0	1.128	0	1.128	0
Wegen, straten en pleinen	7.918	-399	8.671	-508	8.772	-458	8.892	-458	9.112	-458
Afvalverwijdering particulieren	11.258	-12.267	11.838	-13.299	10.926	-13.299	10.932	-13.299	10.935	-13.299
Riolering	6.597	-8.103	6.782	-8.190	6.782	-8.190	6.782	-8.190	6.782	-8.190
Afvalverwijdering bedrijven	545	-533	525	-533	525	-533	525	-533	525	-533
Begraafplaatsen en crematoria	280	-204	275	-204	275	-204	275	-239	274	-239
Projecten openbare ruimte	146	-45	124	0	124	0	124	0	124	0
Hondenwacht	324	-535	336	-535	336	-535	336	-535	336	-535
Totaal programma	**36.859**	**-22.170**	**38.561**	**-23.353**	**37.466**	**-23.303**	**37.696**	**-23.338**	**38.012**	**-23.338**
Programma 6. Vitale economie										
Economische ontwikkeling	4.839	-138	1.618	0	1.228	0	1.228	0	1.228	0
Haven	781	-517	860	-547	861	-548	889	-548	889	-548
Markten	93	-93	95	-93	75	-93	75	-93	75	-93
Overige bedrijfsmatige activiteiten	7.300	-6.424	7.661	-8.180	3.021	-3.031	4.246	-4.238	2.292	-2.298
Industrieterreinen	20.389	-24.796	19.178	-29.337	6.435	-9.957	4.144	-6.003	4.151	-6.050
Totaal programma	**33.402**	**-31.968**	**29.412**	**-38.157**	**11.621**	**-13.629**	**10.583**	**-10.882**	**8.636**	**-8.989**
Programma 7. Mobiliteit										
Parkeren	2.300	-2.373	2.320	-2.504	2.173	-2.438	2.108	-2.398	2.118	-2.358
Verkeer	2.632	-46	1.651	-16	1.498	-36	1.461	-36	1.672	-36
Totaal programma	**4.932**	**-2.419**	**3.971**	**-2.520**	**3.671**	**-2.474**	**3.568**	**-2.434**	**3.790**	**-2.394**
Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss										
Strategische projecten/samenwerking	1.041	0	14.244	-13.106	1.138	0	1.108	0	1.108	0
Volkshuisvesting	3.918	-2.879	3.707	-2.941	3.671	-2.941	3.671	-2.941	3.670	-2.941
Evenementen en stadspromotie	798	0	821	0	821	0	821	0	824	0
Woningbouwcomplexen	7.138	-8.558	8.425	-7.278	5.264	-6.125	4.646	-5.887	5.112	-5.945
Recreatie en toerisme	955	-38	939	-38	919	-38	909	-38	909	-38
Ruimtelijke ordening	3.243	-686	2.930	-336	2.440	-336	2.440	-336	2.440	-336
Totaal programma	**17.094**	**-12.161**	**31.066**	**-23.700**	**14.253**	**-9.440**	**13.595**	**-9.203**	**14.062**	**-9.261**
Programma 9. Veilige omgeving										
Integrale veiligheid	917	0	929	0	668	0	668	0	668	0
Toezicht en handhaving openbare orde	1.238	-32	1.503	-32	1.503	-80	1.503	-80	1.503	-80

bedragen x € 1.000

Producten	2019		2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Veiligheidsregio	4.611	0	5.039	0	5.119	0	5.349	0	5.342	0
Totaal programma	**6.766**	**-32**	**7.471**	**-32**	**7.289**	**-80**	**7.520**	**-80**	**7.513**	**-80**
Programma 10. Besturen in verandering van tijden										
College	1.147	0	1.124	0	1.124	0	1.124	0	1.124	0
Dienstverlening	2.749	-1.220	2.453	-1.045	2.527	-1.140	2.457	-1.020	2.427	-960
Overhead	28.449	-2.039	27.548	-1.736	26.836	-1.729	26.440	-1.423	26.512	-1.390
Verkiezingen	190	0	110	0	110	0	110	0	110	0
Rekenkamer	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0
Wijkgericht werken	1.190	-80	1.300	-110	1.300	-110	1.190	0	1.190	0
Raad en raadscommissies	1.308	0	1.331	0	1.331	0	1.331	0	1.331	0
Saldo kostenplaatsen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**35.084**	**-3.339**	**33.917**	**-2.891**	**33.280**	**-2.979**	**32.704**	**-2.443**	**32.746**	**-2.350**
Programma 11. Financieel solide										
Onvoorzien	140	0	300	0	300	0	300	0	300	0
Dividend en Winstuitkering	0	-100	0	-100	0	-100	0	-100	0	-100
OZB belasting	1.565	-19.652	1.340	-19.414	1.340	-19.491	1.340	-19.491	1.340	-19.491
Treasury	-430	-1.077	-766	-1.041	-1.178	-1.007	-960	-970	-792	-938
Overige belastingen	5	-302	5	-302	5	-302	5	-302	5	-302
Reserveringen	54	0	54	0	54	0	54	0	54	0
Algemene baten en lasten	1.324	-641	2.166	-605	2.302	-642	2.308	-670	2.312	-670
Algemene uitkering	0	-176.054	0	-180.701	0	-181.594	0	-180.141	0	-180.880
Totaal programma	**2.659**	**-197.826**	**3.101**	**-202.162**	**2.824**	**-203.135**	**3.048**	**-201.674**	**3.220**	**-202.380**
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	**309.779**	**-302.738**	**329.716**	**-328.511**	**286.337**	**-287.187**	**293.457**	**-292.130**	**282.708**	**-281.106**

bedragen x € 1.000

Producten: mutaties in reserves	2019		2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1. Zorg en welzijn										
Wmo collectieve voorzieningen	0	-140	0	0	0	0	0	0	0	0
Wmo individuele voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jeugdzorg	0	-970	0	0	0	0	0	0	0	0
Jeugdwerk	0	-45	0	0	0	0	0	0	0	0
Gezondheidszorg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wmo beschermd wonen	3.913	-2.843	0	-3.710	0	-2.346	0	-600	0	-400
Wmo algemeen	0	-145	0	-100	0	-100	0	0	0	0
Totaal programma	**3.913**	**-4.143**	**0**	**-3.810**	**0**	**-2.446**	**0**	**-600**	**0**	**-400**
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs										
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	0	-132	0	-130	0	-86	0	-26	0	-26

bedragen x € 1.000

Producten	2019		2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Onderwijshuisvesting	0	-404	0	-286	0	-283	0	-280	1.710	-1.988
Minimabeleid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Begeleide participatie	0	-10	0	0	0	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	106	0	106	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**106**	**-546**	**106**	**-416**	**0**	**-370**	**0**	**-306**	**1.710**	**-2.014**
Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur										
Sportaccommodaties	0	-172	0	-196	0	-194	0	-192	0	-189
Kunst en cultuur	0	-82	0	-186	0	0	0	0	0	0
Musea	47	-82	0	-43	0	-35	0	-34	0	-34
Sociaal-cultureel werk	12	-446	12	-85	12	-10	12	-10	12	-10
Sportbeleid en activeringregelingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**59**	**-781**	**12**	**-510**	**12**	**-239**	**12**	**-236**	**12**	**-233**
Programma 4. Dynamisch stadscentrum										
Herontwikkeling Walkwartier	1.344	-321	2.199	-29	1.424	-29	0	-28	0	-28
Centrumontwikkeling algemeen	2.000	-402	1.500	-285	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**3.344**	**-723**	**3.699**	**-314**	**1.424**	**-29**	**0**	**-28**	**0**	**-28**
Programma 5. Zuinig op ons klimaat										
Openbaar groen	0	0	330	-330	330	-340	330	-351	0	-31
Wegen, straten en pleinen	0	-88	0	-88	0	-47	0	-47	0	-47
Projecten milieu en buitengebied	600	-355	0	-313	0	0	0	0	0	0
Afvalverwijdering particulieren	0	-880	0	-868	0	0	0	0	0	0
Riolering	247	0	0	-279	0	-279	0	-279	0	-279
Projecten openbare ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Milieubeheer	0	-95	0	-85	0	-92	0	-115	0	-110
Totaal programma	**847**	**-1.419**	**330**	**-1.962**	**330**	**-758**	**330**	**-791**	**0**	**-466**
Programma 6. Vitale economie										
Industrieterreinen	4.205	-16	9.966	-16	3.329	-16	1.669	-16	1.706	-16
Overige bedrijfsmatige activiteiten	631	-1.940	533	0	23	0	5	0	0	0
Haven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	138	-3.598	0	-325	0	-25	0	-25	0	-25
Totaal programma	**4.973**	**-5.553**	**10.499**	**-340**	**3.351**	**-40**	**1.673**	**-40**	**1.706**	**-40**
Programma 7. Mobiliteit										
Parkeren	245	-455	245	-205	245	-241	245	-215	245	-266
Verkeer	746	-1.871	250	-130	250	-129	250	-78	250	-77

bedragen x € 1.000

Producten	2019		2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Totaal programma	**991**	**-2.325**	**495**	**-334**	**495**	**-370**	**495**	**-293**	**495**	**-342**
Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss										
Ruimtelijke ordening	920	-1.192	1.300	-490	0	0	0	0	0	0
Woningbouwcomplexen	2.398	-3.579	1.706	-5.803	963	-103	1.344	-103	936	-103
Volkshuisvesting	0	-579	0	-209	0	-189	0	-9	0	-9
Evenementen en stadspromotie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strategische projecten/samenwerking	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Recreatie en toerisme	0	-4	0	-4	0	-4	0	-4	0	-4
Totaal programma	**3.318**	**-5.354**	**3.006**	**-6.505**	**963**	**-295**	**1.344**	**-115**	**936**	**-115**
Programma 9. Veilige omgeving										
Veiligheidsregio	0	0	0	-177	0	0	0	0	0	0
Integrale veiligheid	0	-300	0	-65	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**0**	**-300**	**0**	**-242**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Programma 10. Besturen in verandering van tijden										
Overhead	691	-1.462	535	-471	535	-228	35	-59	35	-116
College	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0
Raad en raadscommissies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening	0	-343	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**794**	**-1.805**	**638**	**-471**	**638**	**-228**	**138**	**-59**	**138**	**-116**
Programma 11. Financieel solide										
Reserveringen	0	-3.153	0	-2.895	0	-2.749	0	-2.602	0	-2.460
Treasury	1.167	0	1.134	0	1.136	0	1.137	0	1.137	0
Dividend en Winstuitkering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OZB belasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten	0	0	0	-150	0	0	0	0	0	0
Algemene uitkering	0	-480	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**1.167**	**-3.633**	**1.134**	**-3.045**	**1.136**	**-2.749**	**1.137**	**-2.602**	**1.137**	**-2.460**
TOTAAL MUTATIES RESERVES	**19.513**	**-26.583**	**19.918**	**-17.950**	**8.349**	**-7.523**	**5.129**	**-5.072**	**6.134**	**-6.216**
RESULTAAT	**329.293**	**-329.321**	**349.634**	**-346.461**	**294.686**	**-294.709**	**298.586**	**-297.201**	**288.841**	**-287.321**

6. Financieel overzicht totale begroting volgens taakvelden

Het volgende overzicht laat de lasten en baten per programma zien, inclusief alle mutaties uit deze programmabegroting.

bedragen x € 1.000

	Taakvelden	2019		2020		2021		2022		2023	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
	0. Bestuur en ondersteuning										
0.1	Bestuur	2.505	0	2.506	0	2.506	0	2.506	0	2.506	0
0.2	Burgerzaken	2.021	-1.220	1.945	-1.045	2.020	-1.140	1.950	-1.020	1.920	-960
0.4	Overhead	28.451	-2.039	27.550	-1.736	26.838	-1.729	26.442	-1.423	26.514	-1.390
0.5	Treasury	-430	-1.177	-766	-1.141	-1.178	-1.107	-960	-1.070	-792	-1.038
0.61	OZB woningen	0	-11.655	0	-11.642	0	-11.719	0	-11.719	0	-11.719
0.62	OZB niet-woningen	0	-7.878	0	-7.653	0	-7.653	0	-7.653	0	-7.653
0.63	Parkeerbelasting	111	-1.932	136	-2.047	172	-2.017	171	-1.987	171	-1.957
0.64	Belastingen overig	2.099	-933	1.886	-933	1.886	-933	1.886	-933	1.886	-933
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	-176.054	0	-180.701	0	-181.594	0	-180.141	0	-180.880
0.8	Overige baten en lasten	1.519	-641	2.520	-605	2.656	-642	2.662	-670	2.667	-670
	Totaal groep	**36.276**	**-203.528**	**35.778**	**-207.502**	**34.900**	**-208.533**	**34.657**	**-206.615**	**34.872**	**-207.199**
	1. Veiligheid										
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.611	0	5.039	0	5.119	0	5.349	0	5.342	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	3.585	-112	3.973	-142	3.712	-190	3.602	-80	3.602	-80
	Totaal groep	**8.196**	**-112**	**9.012**	**-142**	**8.831**	**-190**	**8.952**	**-80**	**8.945**	**-80**
	2. Verkeer, vervoer en waterstaat										
2.1	Verkeer en vervoer	10.519	-459	10.317	-524	10.264	-494	10.347	-494	10.778	-494
2.2	Parkeren	2.188	-441	2.184	-457	2.001	-421	1.937	-411	1.947	-401
2.4	Economische havens en waterwegen	781	-517	860	-547	861	-548	889	-548	889	-548
2.5	Openbaar vervoer	76	-30	58	0	58	0	58	0	58	0
	Totaal groep	**13.564**	**-1.448**	**13.418**	**-1.528**	**13.184**	**-1.463**	**13.231**	**-1.453**	**13.672**	**-1.443**
	3. Economie										
3.1	Economische ontwikkeling	4.839	-138	1.618	0	1.228	0	1.228	0	1.228	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	26.467	-28.958	29.365	-39.838	8.407	-11.731	17.103	-18.747	5.413	-7.092
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	93	-93	95	-93	75	-93	75	-93	75	-93
3.4	Economische promotie	155	-432	138	-432	138	-432	138	-432	138	-432
	Totaal groep	**31.554**	**-29.621**	**31.217**	**-40.362**	**9.849**	**-12.256**	**18.545**	**-19.272**	**6.855**	**-7.617**
	4. Onderwijs										
4.2	Onderwijshuisvesting	6.613	-569	6.594	-569	6.276	-569	6.662	-569	6.844	-569

bedragen x € 1.000

	Taakvelden	2019		2020		2021		2022		2023	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	4.805	-2.405	5.015	-2.405	4.968	-2.405	4.910	-2.405	4.853	-2.405
	Totaal groep	**11.418**	**-2.974**	**11.609**	**-2.974**	**11.245**	**-2.974**	**11.572**	**-2.974**	**11.697**	**-2.974**
	5. Sport, cultuur en recreatie										
5.1	Sportbeleid en activering	2.918	-276	2.983	-276	2.883	-276	2.739	-276	2.739	-276
5.2	Sportaccommodaties	4.585	-1.192	4.674	-1.127	4.692	-1.104	4.791	-1.070	4.768	-1.070
5.2	Sportaccommodaties	53	-54	53	-54	53	-54	53	-54	53	-54
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	4.530	-75	4.660	-69	4.321	-10	4.291	-10	4.275	-10
5.4	Musea	408	-80	410	-80	409	-80	409	-80	408	-80
5.6	Media	3.041	0	2.569	0	2.544	0	3.229	0	3.235	0
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	7.544	-111	8.014	-111	8.087	-111	8.159	-111	8.259	-111
	Totaal groep	**23.079**	**-1.788**	**23.363**	**-1.716**	**22.990**	**-1.634**	**23.670**	**-1.601**	**23.738**	**-1.601**
	6. Sociaal Domein										
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	9.096	-437	8.915	-302	9.031	-352	9.284	-352	9.564	-352
6.2	Wijkteams	4.939	-41	4.982	-41	4.982	-41	4.982	-41	4.982	-41
6.3	Inkomensregelingen	34.353	-24.668	35.354	-25.116	35.514	-25.116	35.447	-25.116	35.371	-25.116
6.4	Begeleide participatie	18.602	0	17.554	0	16.939	0	16.376	0	15.784	0
6.5	Arbeidsparticipatie	5.342	-610	5.136	0	5.190	0	5.375	0	5.562	0
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	5.811	-184	5.862	-192	5.845	-252	5.833	-252	5.825	-252
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	18.595	-1.561	18.504	-1.449	17.557	-1.449	17.557	-1.649	17.558	-1.649
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	21.743	0	21.032	0	21.151	0	21.160	0	21.170	0
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	21.473	-234	27.872	0	27.275	0	25.661	0	25.461	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	2.786	0	2.786	0	2.786	0	2.786	0	2.786	0
	Totaal groep	**142.741**	**-27.736**	**147.996**	**-27.102**	**146.269**	**-27.212**	**144.461**	**-27.412**	**144.062**	**-27.412**
	7. Volksgezondheid en milieu										
7.1	Volksgezondheid	3.154	-29	3.254	-29	3.255	-29	3.255	-29	3.309	-29
7.2	Riolering	6.597	-8.103	6.782	-8.190	6.782	-8.190	6.782	-8.190	6.782	-8.190
7.3	Afval	11.803	-12.800	12.362	-13.832	11.451	-13.832	11.457	-13.832	11.460	-13.832
7.4	Milieubeheer	3.027	0	2.567	0	2.501	0	2.524	0	2.519	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	280	-204	275	-204	275	-204	275	-239	274	-239
	Totaal groep	**24.861**	**-21.137**	**25.241**	**-22.255**	**24.264**	**-22.255**	**24.293**	**-22.290**	**24.344**	**-22.290**
	8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing										
8.1	Ruimtelijke ordening	5.772	-686	18.860	-13.442	4.781	-336	4.671	-336	4.671	-336
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	8.399	-10.830	9.514	-8.545	6.353	-7.392	5.735	-7.154	6.181	-7.212

bedragen x € 1.000

	Taakvelden	2019		2020		2021		2022		2023	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
8.3	Wonen en bouwen	3.918	-2.879	3.707	-2.941	3.671	-2.941	3.671	-2.941	3.670	-2.941
	Totaal groep	**18.090**	**-14.396**	**32.081**	**-24.929**	**14.806**	**-10.670**	**14.077**	**-10.432**	**14.523**	**-10.490**
	SALDO VAN BATEN EN LASTEN	**309.779**	**-302.738**	**329.716**	**-328.511**	**286.337**	**-287.187**	**293.457**	**-292.130**	**282.708**	**-281.106**

bedragen x € 1.000

	Taakvelden - mutaties reserves	2019		2020		2021		2022		2023	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
	0. Bestuur en ondersteuning										
0.1	Bestuur	103	0	103	0	103	0	103	0	103	0
0.4	Overhead	691	-1.462	535	-471	535	-228	35	-59	35	-116
0.5	Treasury	1.167	0	1.134	0	1.136	0	1.137	0	1.137	0
0.64	Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	-480	0	0	0	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	0	-3.153	0	-3.045	0	-2.749	0	-2.602	0	-2.460
	Totaal groep	**1.960**	**-5.095**	**1.772**	**-3.516**	**1.774**	**-2.976**	**1.275**	**-2.661**	**1.275**	**-2.576**
	1. Veiligheid										
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	-177	0	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	0	-300	0	-65	0	0	0	0	0	0
	Totaal groep	**0**	**-300**	**0**	**-242**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
	2. Verkeer, vervoer en waterstaat										
2.1	Verkeer en vervoer	1.067	-2.280	250	-247	250	-204	250	-153	250	-151
2.2	Parkeren	245	-455	245	-205	245	-241	245	-215	245	-266
2.4	Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Totaal groep	**1.312**	**-2.735**	**495**	**-451**	**495**	**-445**	**495**	**-368**	**495**	**-417**
	3. Economie										
3.1	Economische ontwikkeling	138	-3.598	0	-325	0	-25	0	-25	0	-25
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	4.458	-1.940	10.499	0	3.351	0	1.673	0	1.706	0
	Totaal groep	**4.596**	**-5.538**	**10.499**	**-325**	**3.351**	**-25**	**1.673**	**-25**	**1.706**	**-25**
	4. Onderwijs										
4.2	Onderwijshuisvesting	0	-404	0	-286	0	-283	0	-280	1.710	-1.988
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	0	-132	0	-130	0	-86	0	-26	0	-26
	Totaal groep	**0**	**-536**	**0**	**-416**	**0**	**-370**	**0**	**-306**	**1.710**	**-2.014**
	5. Sport, cultuur en recreatie										
5.1	Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.2	Sportaccommodaties	0	-172	0	-196	0	-194	0	-192	0	-189

bedragen x € 1.000

	Taakvelden	2019		2020		2021		2022		2023	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	-77	0	-186	0	0	0	0	0	0
5.4	Musea	47	-87	0	-43	0	-35	0	-34	0	-34
5.6	Media	1.024	-343	2.199	0	1.424	0	0	0	0	0
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	-4	330	-334	330	-344	330	-355	0	-35
	Totaal groep	**1.071**	**-683**	**2.529**	**-759**	**1.754**	**-573**	**330**	**-581**	**0**	**-258**
	6. Sociaal Domein										
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	12	-551	12	-85	12	-10	12	-10	12	-10
6.2	Wijkteams	0	-970	0	0	0	0	0	0	0	0
6.3	Inkomensregelingen	106	-45	106	0	0	0	0	0	0	0
6.4	Begeleide participatie	0	-10	0	0	0	0	0	0	0	0
6.5	Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	0	-908	0	-700	0	-100	0	0	0	0
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	3.913	-2.115	0	-3.110	0	-2.346	0	-600	0	-400
	Totaal groep	**4.032**	**-4.598**	**118**	**-3.895**	**12**	**-2.456**	**12**	**-610**	**12**	**-410**
	7. Volksgezondheid en milieu										
7.1	Volksgezondheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.2	Riolering	247	0	0	-279	0	-279	0	-279	0	-279
7.3	Afval	0	-880	0	-868	0	0	0	0	0	0
7.4	Milieubeheer	600	-400	0	-85	0	-92	0	-115	0	-110
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Totaal groep	**847**	**-1.280**	**0**	**-1.231**	**0**	**-371**	**0**	**-394**	**0**	**-389**
	8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing										
8.1	Ruimtelijke ordening	2.920	-1.644	2.800	-1.088	0	0	0	0	0	0
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.776	-3.595	1.706	-5.818	963	-118	1.344	-118	936	-118
8.3	Wonen en bouwen	0	-579	0	-209	0	-189	0	-9	0	-9
	Totaal groep	**5.696**	**-5.818**	**4.506**	**-7.114**	**963**	**-307**	**1.344**	**-127**	**936**	**-127**
	SALDO VAN BATEN EN LASTEN	**19.513**	**-26.583**	**19.918**	**-17.950**	**8.349**	**-7.523**	**5.129**	**-5.072**	**6.134**	**-6.216**
	RESULTAAT	**329.293**	**-329.321**	**349.634**	**-346.461**	**294.686**	**-294.709**	**298.586**	**-297.201**	**288.841**	**-287.321**

7. Totaaloverzicht subsidies

Hierna geven we een overzicht van alle subsidieregelingen per programma en per product (bedragen in euro's).

Omschrijving	Begroting 2020
Programma 1. Zorg en welzijn	
Gezondheidszorg	
R-1191 Stichting VPTZ Oss - Maasland	25.783
Totaal Gezondheidszorg	**25.783**
Jeugdwerk	
R-1001 Jeugd- en jongerenactiviteiten	30.438
R-1002 Kindervakantieactiviteiten	25.828
R-1003 Plattelandsjongeren (KPJs)	8.747
R-1005 Wijkstichtingen Samenlevingsopbouw	69.988
R-1022 Scoutinggroepen	60.647
R-1046 NVIH/COC	7.000
R-1063 Sahelp	2.531
R-1075 Vivaan Straatspeeldag	3.750
R-1083 Projectbudget Jongerenraad	9.565
R-1095 Mondiale Bewustwording	2.623
R-1143 Jeugdorganisatie Aktie Fix	214
R-1144 Stichting Puntkomma	18.845
R-1145 Legaat van Cooth	6.219
R-1199 Mondiale Bewustwording	247
R-1209 Kinder Aktie Komite Ruwaard	10.053
R-1220 lening t Kempke Scouting Ravenstein	4.610
R-1224 Eigen budget Jongerenraad	1.000
R-1229 Jeugdparticipatie	4.329
R-1236 Huurkosten Jongerenraad	9.421
R-167 St Dorpsblad Torenklanken	1.481
Totaal Jeugdwerk	**277.536**
Jeugdzorg	
R-178 Subsidie ONS welzijn jeugd	3.782.793
Totaal Jeugdzorg	**3.782.793**
Wmo algemeen	
R-1244 Instellingen Tegen Armoede	321.200
R-187 Subsidies innovatie armoedebeleid	135.000
Totaal Wmo algemeen	**456.200**
Wmo collectieve voorzieningen	
R-100 Radar Antidiscriminatie	33.838
R-1023 EHBO-verenigingen	2.148
R-1026 Migrantenorganisaties	36.306
R-1027 Instellingen Beschermd Wonen	18.930
R-1028 Ouderenbonden	70.891
R-1050 Bureau Slachtofferhulp	17.885

Omschrijving	Begroting 2020
R-1064 KBO-kring Oss	1.851
R-1065 Maaslandgilde	3.447
R-1066 Seniorenraad (O.S.O.)	7.900
R-1072 Ypsilon regio Oss	1.561
R-1078 Woontussenvoorzieningen	6.354
R-1097 lokale afdelingen Zonnebloem	4.207
R-1109 Stichting Ons Klupke	454
R-1114 Lokale Activiteiten Novadic-Kentron	69.861
R-1137 Vluchtelingenwerk Oss	197.085
R-1195 Annevi	3.003
R-1200 Huurkosten (indirecte subsidies)	76.181
R-1214 handwerkgroepen ouderen	633
R-1215 Bonte Hoef / H.Hart	7.666
R-1223 verdeelplan Projecten WMO	8.620
R-1234 maatschappelijke dienstverlening	135.403
R-1249 NAH4US	2.500
R-1251 Adviesraad Sociaal Domein	90.000
R-179 Subsidie ONS welzijn volwassen	4.792.198
R-180 Subsidie regionale activiteiten maatschappelijke opvang	62.403
R-184 Subsidie Indigo Dementie	60.000
R-190 Subsidies Proeftuin Ruwaard	1.150.063
Totaal Wmo collectieve voorzieningen	**6.861.388**
Totaal programma 1. Zorg en welzijn	**11.403.700**
Programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	
R-1127 Volksuniversiteit	89.295
R-165 VVE Ravengaarde	4.191
R-194 Subsidie ROC De Leijgraaf BIM5	100.000
Totaal Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	**193.486**
Totaal programma 2. Werk, inkomen en onderwijs	**193.486**
Programma 3. Ontmoeten, sport en cultuur	
Kunst en cultuur	
R-1007 Gilden en Schutterijen	866
R-1008 Harmonieën en Fanfares	106.391
R-1009 Heemkundeverenigingen	34.178
R-1012 Opera en Operetteveren	18.276
R-1014 Toneelgezelschappen	36.563
R-1016 Zelfstandige Zangkoren	14.585
R-1025 Sublokale Omroepen	22.605
R-1033 Orgelkring FC Smits	806
R-1034 Parochie MOO aanlichten kerk	130
R-1036 Rollend creatief (Megen)	1.485
R-1053 Programmaraad t Slotje	1.018
R-1054 Omroep Maasland	284.123
R-1082 Fantastival	37.260
R-1088 Stimulering Kleine Veren	26.347
R-1102 Popkollektief regio Oss	17.290

Omschrijving	Begroting 2020
R-1125 Theater De Lievekamp	1.137.036
R-1126 Muzelinck	863.520
R-1138 OKVO	33.134
R-1166 Genootschap Beeldende kunst	2.196
R-1196 Ravensteinse Molen Huren en Onderhoud	25.000
R-1206 Big Bands en Muziekkappellen	9.035
R-1217 Werkgroep Woord	5.789
R-1219 Interculturele activiteiten	4.058
R-1232 Stichting Reanimatie Oss	2.391
R-168 Verenigingen Molenaars	7.729
R-172 Subsidie Groene Engel	309.111
R-192 Subsidie Poëzie Podium	1.000
Totaal Kunst en cultuur	**3.001.922**
Media	
R-1124 Openbare Bibliotheek Oss	1.942.294
Totaal Media	**1.942.294**
Overige voorzieningen	
R-1135 Dierenopvang Maasland	233.089
Totaal Overige voorzieningen	**233.089**
Sociaal-cultureel werk	
R-1018 Vrouwenorganisaties	7.303
R-1160 Acropolis Personeel	28.984
R-1161 Stichting Wijkcentrum Ruwaard	62.288
R-1165 Cursussen Vrouwenorganisaties	2.478
R-1176 Wijkcentrum Ruwaard-kapitaallasten	21.571
R-1256 Stichting Rechtswinkel Oss	9.000
R-127 Acropolis Huur	4.886
R-170 Subsidies Beheerstichtingen	64.306
Totaal Sociaal-cultureel werk	**200.816**
Sportbeleid en activeringsregelingen	
R-1030 Jeugdleden Sportverenigingen	77.014
R-1085 Stratenlopen c.a.	2.652
R-1090 sportstimulering ca	6.222
R-1136 Golfbad Exploitatie BV	1.644.702
R-1257 Sport Expertise Centrum	832.797
R-183 Sportbedrijf Talentencampus	39.378
R-189 Subsidie Top Oss	4.055
Totaal Sportbeleid en activeringsregelingen	**2.606.820**
Programma 3. Voorzieningen voor sport, cultuur en ontmoeten	**7.984.941**
Programma 5. Zuinig op ons klimaat	
Projecten milieu en buitengebied	
R-186 Subsidie Platform Global Goals	10.000
Totaal Projecten milieu en buitengebied	**10.000**
Totaal programma 5. Zuinig op ons klimaat	**10.000**

Omschrijving	Begroting 2020
Programma 7. Mobiliteit	
Verkeer	
R-1029 Buurtbusverenigingen	5.399
Totaal Verkeer	**5.399**
Totaal programma 7. Mobiliteit	**5.399**
Programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss	
Evenementen en stadspromotie	
R-1019 Carnavalsverenigingen	2.958
R-1020 Oranjecomitees	5.387
R-1021 St.Nicolaascomitees	2.476
R-1037 Herpen in woord en beeld	327
R-1038 Stichting Kiossk	7.771
R-1039 Stichting Oss Cultureel	11.597
R-1041 Werkgroep Cultuur	2.913
R-1079 Geschiedschrijving Oss	920
R-1080 Koningsdag Basisscholen	2.152
R-1096 Eenmalige Evenementen	79.124
R-1111 Stg-en Carnavalsvieringen	13.676
R-1112 Imkerverenigingen	323
R-1178 Het vierde beeld	3.647
R-1254 Winterland	40.000
R-166 St Boerenbruidsparen	250
R-173 Subsidie Maasdijk Marathon	15.500
Evenementen en stadspromotie	**189.021**
Recreatie en toerisme	
R-1061 Stichting Landschapsbeheer	5.461
R-1062 IVN	5.510
R-1067 De Beestenbergh	10.972
R-1068 Speeltuin Elckerlyc	53.931
R-1133 Regio-VVV	96.436
R-1134 Bezoekerscentrum Slabroek	109.166
R-1198 Subsidie Je treft ’t in Oss	13.695
R-1250 lokale recreatie en toerisme	28.599
R-1261 Maasmeanders	16.000
Totaal Recreatie en toerisme	**339.770**
Totaal programma 8. Aantrekkelijk wonen in Oss	**528.791**

Omschrijving	Begroting 2020
Programma 9. Veilige omgeving	
Integrale veiligheid	
R-1153 Veilig Thuis Huislijk geweld	11.562
Integrale veiligheid	**11.562**
Totaal programma 9. Veilige omgeving	**11.562**
Eindtotaal	**20.137.879**